Canones Concilii Prouincialis Colonienſis anno celebrati M. D. XXXVI.

Quibus nuperrimè hæc addita ſunt:

REFORMATIO Cleri ad correctionem vitæ & morum, ac ad remouendos abuſus,
Per Reuerendiſs. in Chriſto patrem, & dominum D. Laurentiũ, tunc S. R. Eccleſiæ T T. ſanctæ Anaſtaſiæ presbyterum, nunc Sabinenſem epiſcopum, Cardinalem, Ad nationem Germanicam, ſedis Apoſtolicæ de latere legatum, Ratiſponæ edita.

STATVTA Synodalia reuerendiſs. in CHRISTO patris D. Valentini, Epiſcopi Hildeſemenſis.

FORMVLA viuendi Canonicorum, Vicariorum, & aliorum presbyterorum ſecularium.

PARISIIS,

Apud Viuentium Gaulterot, via ad D. Iacobum, ſub ſigno S. Martini.

1547.

HERMANNVS DEI GRATIA SANCTAE COLONIENSIS ECclesiæ Archiepiscopus, sacri Romani Imperij per Italiam Archicancellarius, princeps Elector, Vvestualiæ & Angariæ dux, sacrosanctæ Apostolicæ sedis Legatus natus, ac administrator ecclesiæ Paderbonen. &c. vniuerso clero ac populo prouinciæ nostræ Coloniensis, salutem in domino sempiternam.

INTER innumera huius calamitosæ tempestatis aduersa, quibus iusto Dei iudicio premimur, nihil ita ex eo potissimùm tempore, quo nos Deus Opt. Max. licet indignos, ad ministerij episcopalis functionem vocare dignatus est, animũ nostrũ torsit, quàm quod videmus ecclesiæ nauiculam, velut indormiente ipso nauclero Christo Iesu, in medijs constitutam fluctibus, turbulentissimarum procellarum impetu, iam nimium diu summo cum rei Christianæ periculo iactari, nec interim in tanta rerum desperatione laborantibus, vllũ alicũde salutis portum in quem se tutò recipiat Christi nauis, vel de longinquo adfulgere. Nam quòd aliquot abhinc annis pleraque remedia tentata sint, id nos discruciat magis, quũ animaduertimus hactenus penè nihil actum, sed omnino frustrà laboratũ esse. Et quis, quæso, tã stupidus est, qui non sentiat omnem conatum nostrum idcirco irritũ atque inanem fuisse? quòd hucusque nec syncera in Deum fide, nec vnanimi voto indormiscentem dominũ ardentibus precibus inclamauerimus, sed incredulitate torpẽtes, ac corruptissimis animorum affectibus, studia in contraria currẽtes, non respexerimus toto corde in eũ, qui dixit: Venite ad me omnes qui laboratis & onerati estis, & ego reficiã vos. Neque enim ille vel immemor est promissi, vel manus eius abbreuiata, vt saluare nõ possit, qui nõ derelinquit omnes sperantes in se, sed iniquitates nostræ diuiserunt inter nos & illũ: atque vtinam iam tandẽ resipiscẽtes, studeamus, repurgatis per Dei misericordiã mentibus nostris, vel tantillam fidẽ à domino impetrare, quantula Apostoli præditi erant, quũ in mari intumescenti cõprehensi, dominum pariter accesserunt, atque in ceruicali reclinantem suscitarunt, inclamantes: Domine, salua nos perimus. Quæ vt tum non satis integra fuerit, quòd vicissim audirẽt: Quid timidi estis modicæ fidei? tãta tamen fuisse perhibetur, vt Iesus ille seruator excitatus ac surgẽs, imperaret vẽtis & mari, adeò vt statim subsecuta sit tranquillitas magna. Quam inferior ergo illa, licet modica, vnanimi tamen discipulorum fide, nostra erga Deum fiducia hactenus fuerit, quàm indignos gratia Dei præ Apostolis, quãquã adhuc rudi-

bus, nos hucusque præstiterimus, res ipsa actionúmq; nostrarũ euentus satis superque declarãt. Quid enim tot comitiis, tot cõuentibus, tot deniq; cũ priuatis tum publicis consultationibus super cõponendis hisce fluctibus, nõ semel habitis, aliud effectum est, quàm quòd tempestas facta est concitatior? Tandem ad vniuersale Conciliũ, vti ad vltimũ asylum respeximus omnes, quod in primis inuictißimus perinde ac pientißimus ecclesiæ pugil, Carolus, eius nominis quintus, Romanorũ Imperator, semper augustus, authoritate apostolica indici, magna cum instantia postulauit. Beatißimus subinde Pontifex pientißimæ postulationi assentiens, futurũ promisit: totus deniq; orbis ingenti cũ desiderio hactenus expectauit. Sed vt non leuis momenti res est generalem ecclesiæ Synodum cõuenire, ita permulta sunt, quæ omnis dißidij, pacẽte diabolo procurante, subinde suboriuntur impedimenta, quibus etsi non omnino spes indicẽdi cogendiq; Concilij adimatur, tamen res omnium maximè necessaria, in lõgũ saltem protrahitur. Nos igitur rationẽ officij episcopalis nobis cõcrediti, solicitè animo versantes, quanquã maluißemus rebus labẽtibus, publico atq; adeò totius orbis Christiani auxilio succurri, quã priuatim in ꝓuincia nostra de neceßario remedio dispicere: In tam lõga tamen expectatione, dilationéq; speratæ opis, nullã excusationẽ inuenimus, diutius in officio nostro cessandi, maximè quod hæresum ac schismatũ pestilentißimis exitialibusq; flatibus, prouinciam nostrã vndecunq;, idq; agminatim impetẽtibus, scelerũ quoq; ac morũ longè corruptißimorũ lue ac fluctibus, magis ac magis inundantibus, omnen dehinc moram extremi plenam periculi iudicemus. Proinde & diuina voce cõmoniti, & sacrorum Canonum iussu cohortati, prouinciale Concilium in ciuitate nostra Colonia Agrippina, Deo authore, celebrandum indiximus. In quo cũ nobiscũ reuerendorũ Suffraganeorũ nostrorũ, Leodien. Episcopi ac Monasteriẽ. & Osnaburge. cõfirmati, administratorisq; Mindẽsis ecclesiarũ legati (Traiecten. interim Episcopi ꝓcuratoribus, quo minus ad nos se reciperẽt, inter eũdũ per obuios milites, quẽadmodũ ipsorum literæ excusatoriæ cõtinebant, prohibitis) simul & cũ venerabili clero nostro, & in Dei nomine cõuenerint, ipsiusq; Dei ac ecclesiæ causam (quantũ is, à quo omne datum optimũ ac omne donum perfectum descendit, pater luminum conceßit) diligenter pertractarint. Tandem discußis omnibus, quæ repurganda videbantur, reformationẽ quã omni ope molimur & ex animo optamus, in Canones quosdã diuinæ legi ac patrum sanctionibus cõsentaneos cõtraximus, quos visitatione diœcesios nostræ effectui mãcipare (quoad eius fieri potest) deo adiutore adnitemur, vt habeat prouincia nostra, donec generale illud indicatur Conciliũ, aliquantulam saltem opem, qua se aduersus ingruentes ac inundantes dißidiorum fluctus ac scelerum luem. seruet ac tuetur. Omnia tamen, quæ hoc libello continentur, iudicio SS. Apostolicæ sedis, quam meritò veneramur, submittentes.

¶ ij

INDEX TITVLORVM PRINCIPALIVM AC CAPITVLORVM

Concilij prouincialis Colonienſis, quæ ſub illis ad Chriſtianæ pietatis augmentum comprehenduntur.

Folio 1.

DE MVNERE EPISCOPALI.

Officium Epiſcopi poſt verbi prædicationem, conſiſtit potiſſimum in impoſitione manuum, & viſitatione Eccleſiarum.

DE impoſitione manuũ quæ eſt ordinũ eccleſiaſticorũ collatiõ, ac inſtitutio miniſtrorum. Cap. 1.

Ad certum titulum ecclesiæ miniſtros canonicè deligendos ordinandosque. 2

Manum nemini citò imponẽdã. 3

Humani adfectus & vanitas in beneficiis eccleſiaſticis, execrabiles. 4

Beneficia eccleſiaſtica, priuſquàm vacent, nemini promittenda. 5

Dignis tantùm beneficia eſſe conferenda. 6

Idoneos tantum in prælatos eligẽdos eſſe. 7

In eligendo, ætas, mores, literatura, & ſacer ordo ſpectanda. 8

Electionẽ ſyncerã eſſe oportere. 9

In confirmatione electionis, quæ expendenda. 10

Per patronos idoneos præſentari oportere. 11

Quid incumbat archidiaconis. 12

Aliquot abuſus Officialiũ inter viſitandum corrigendi. 13

Omnes qui de beneficiis diſponũt ſui officij admonendi. 14

Moderatio patronos laicos reſpiciens. 15

De officio vicariorum in pontificalibus. 16

Quid epiſcopis potiſsimùm curãdum ſit. 17

De ætate ordinandorum. 18

Teſtimonium vitæ ac doctrinæ per initiandos ſacris, exhibendum. 19

De eruditione ordinandorum inquirendum. 20

Videdum quo affectu ad ordines accedatur. 21

Quanto temporis ſpatio, ante maiorum ordinum receptionẽ, initiandi ſe præſentare debeãt. Itẽ & quid inſtiandi tum ſecum allaturi ſint. 22

Quale teſtimoniũ adferendũ. 23

Die Mercurij proximã ante ſuſceptionem ordinum, examinandi qui initiantur ſacris. 24

Neminem examinatione immunem eſſe oportere. 25

Cuius admonẽdi ſint pridie ordinationis, initiandi ſacris. 26

In minoribus ordinibus conferendis, quæ cura adhibenda. 27

Ab initiandis nihil exigendum. 28

Literæ

Literæ dimissoriæ nulli temerè cõcedendæ. 29
Tituli ordinandorum diligenter discutiendi. 30
Peregrini clerici quomodo admittendi. 31
Odiosa beneficiorum pluralitas in vna eadémque persona. 32
Dispensationes inspiciendæ, vt occurratur abusibus. 33
In resignationibus ac permutationibus beneficiorum, quæ cura adhibenda. 34
Præstat paucos esse bonos quàm multos inutiles sacerdotes. 35
De visitatione vltr. loco dicẽdũ. 36

Folio 7

DE officio priuato ac publico, vitáque ac moribus Clericorum generatim, Caput 1
Vnde clerici appellatio deriuata. 2.
Clericum suo officio intentũ esse oportere. 3
Duplex clericorũ ministerium. 4
Biblia à clericorum manibus nunquam deponenda. 5
De horarijs precibus in dies percolendis, & reformandis breuiariis. 6
Pro cuiuslibet affectu, non facilè nouandum, quod in ecclesiastico officio agitur. 7
Quo affectu horarias preces persoluere oporteat. 8
Summa deuotione Missæ sacrũ celebrari oportere. 9
Arguuntur, qui polluta mente altare domini accedunt. 10
Reuidẽda missalia ab breuiaria. 11
Quæ omitti aut decurtari, vel organorum vel cantorũ concentu haud debeant. 12
Quemadmodum missa legenda. 13
Quid post elevationem Eucharistiæ agendum. 14
Organorum melodia quãdmodum temperanda. 15
Singulis dominicis diebus, quæ ipsis peculiaria sunt officia, dicenda. 16
Confessio Missæ præambulum, de uotè recitanda. 17
Cur sacerdos in altari ministrum habeat. 18
Omnis cultus diuinus summa cũ veneratione peragendus. 19
De vita ac moribus clericorũ. 20
Ob quam causam clerici malè audiant ac puniantur. 21
Præcipuæ causæ omnis mali tres. 22
Ambitionem ac fastum clericali officio maximè repugnare. 23
Omnis luxus clerico interdictus. 24
Clerico non licere vel cauponem agere, vel tabernas, nisi necessitatis causa intrare. 25
Habitus seu exterioris corporis cultus modestia, à clericis exigitur. 26
Malum exempli est, sacerdotem se venditare in Capellani delicato laico aut mulierculæ. 27
Suspecta mulierũ cohabitatio clericis interdicta. 28
Auaritia in clero execrabilis. 29
Honesto artificiolio victũ quærere Clerico licet. 30
Clerici ne mercatores sint, multominus fœneratores. 31

Damnantur clerici superstitiosi, scurræ, curiosi ac leuiculi. 32

Folio 13

DE metropolitanis, cathedralibus & collegiatis ecclesiis, & in his ministrãtibus. cap. 1
De officio Decanorum. 2
De officiis in ciuscemodi ecclesiis ministrantium. 3
De canonicorũ vita & officio. 4
Quemãdmodum preces horariæ aliæque diuinæ laudes decantãdæ 5
Inter sacra nihil ne cogitandum quidem, quod Dei aut ecclesiæ oculos offendat. 6
Decani templi summi potestas in præuaricatores. 7
Quem oporteat esse vestitũ ministrantium in hisce ecclesiis. 8
Decani vndiquaque aduigilabũt. cap. 9
Ante omnia vero, & Canonici sacris adsint. 10
Vicarij, vt diuinis laudibus decantandis intersint, adigendi. 11
Ad personalem residentiam cogẽdi quibus hæc per fundationes beneficiorum est imposita. 12
Lucri tantùm causa sacris adesse non oportere. 13
Capitula disciplinæ qualiter obseruanda. 14
Officiũ Decani in rebelles. 15
Contentiosi ad pacem & concordiam per Decanum & Capitulũ reuocandi. 15
Pœna aduersus contentiosos pertinaces. 17
Quo tempore Capitulorum quotidianorum conuentus obseruãdi. 18
Volumina statutorũ reuidẽda, 19
In Capitulis à iurament. facili exactione temperandum. 20
Inter visitandum de moderandis annis (qui expectantiæ appellantur) videndum. 21
Non oportere à Canonico recẽs admisso, pecuniam statutariam duplicatãm ob anteceſſorẽ exigi. 22
Communi necessitati ecclesiæ, cõmuni contributione consulendum. 23
Tribunalia extra templa collocanda. 24
Optandum, vt deambulationes in hisce ecclesiis prohiberi possint. 25
Theatrales ludos non inferendos templis. 26
Cuiusdã abusus abrogatio. 27
Processionum Collegiatarum ecclesiarum, quæ ad maiorem fiũt moderatio. 28
De processionibus non abrogatis. 29
Quomodo ad anniuersaria episcoporum in maiori ecclesia cõueniendum sit. 30
Minora ministeria idoneis committenda ac decenter peragenda. 31

Folio 19

DE parochis ac eorum Vicariis, aliisque verbi ministris. Cap. 1
Qui admittendi. 2
Orandus Deus, vt mittat operarios

rios in messem suam. 3
Vnde dignoscere oporteat pseudo ecclesiastas. 4
Soli authoritate ordinaria cõprobati, ad verbi ministeriũ admittendi. 5
Qui sunt legitimi parochi, & illorum vicarij, modò tamen hi examinati prius, & admissi sint. 6
Fratres mendicantes quatenus admittendi. 7
Quum modestiam fratres mendicantes in verbi prędicatione seruare oporteat. 8
Non ferendi, qui in iurisdictiones & potestates temerè ad plebem inuehuntur. 9
Abusus est, qui parocho suo officio interdicit. 10
Fratres mendicantes his synodalibus constitutionibus erunt parentes. 11
Decet quoqi, vt fratres eatenus ordinariæ potestati subiiciãtur. 12
De semel certo loco destinatis ac admissis nõ temerè retrahẽdis. 13
Qui nulla legitima authoritate intrusi, sed verbi ministerio se ingerũt, vti seditiosi comprimendi. 14
Prohibentur omnes apostatæ monachi ignoti ac peregrini spermologi. 15
De Terminariis quatenus admittendi. 16
Priuilegiis fratrum nihil derogatur. 17
Monachorum ecclesiæ per seculares (vt voc it) presbyteros gubernandæ. 18

Folio. 22.

DE vita ac moribus parochorum. Cap. 1.
Vita vt doctrinæ in parocho conueniat, necessarium. 2
Pastorem gregis exemplũ esse oportere. 3
Vitanda parocho in primis auaritia. 4
Parochi familiam irreprehensibilem esse debere. 5
Parocho luxus omnino cauendus. 6
Pudicitia seruanda parocho. 7
Quæ fugienda & quæ sectãda parocho. 8

Folio. 23.

DE dissemination verbi. Ca. 1
Quid parocho meditandi. 2
Fidelitas in primis i parocho requiritur. 3
Quis sit fidelis verbi dispẽsator. 4
Omnis scriptura ad geminã charitatem exigenda. 5
Sũma euãgelicæ pdicationis. 6
Parocho cautissima solicitudie in prædicatione verbi vtendum. 7
Quemadmodum sermo temperãdus. 8
Quid cauendum inter cõcionandum. 9
Nihil aut fabulosum, aut suspectũ adferendum. 10
Loquacitas vitanda. 11
Quemadmodum parochũ aduersus hæreticos pugnare oporteat. 12
A scommatis & conuitiis abstinẽdum. 13
In cõtentiosis dogmatibus, quomodo docẽdus populus sapere. 14

Qualem esse oportet parochũ in reprehendendis criminibus. 15
Manifesta reprehensio vtriusque potestatis vitanda. 16.
Quomodo corripiendi magistratus. 17.
Admonẽdus populus, vt oret pro magistratibus. 18
Notantur qui secus docent. 19
Sũma doctrinæ Christianæ in Enchiridion contrahenda. 20
Enchiridion quæ docebit. 21
Ordo concionandi, quem simpliciores sequentur. 22
Sanctorum historiæ quatenus attingendæ. 23
Allegoriæ quomodo explicandæ. 24.
Quomodo finienda concio. 25
Quid recitandum finita concione. 26
Quomodo, finita concione populus excitandus ad orandum pro defunctis. 27

Folio. 28

DE administratione sacramẽtorum. Cap. 1
Instruendus populus, quid agatur in cuiuslibet sacramenti exhibitione. 2
Quid agatur in baptismo. 3
Cuius sint admonẽdi susceptores infantis. 4
Populus docẽdus, quid velint externa signa. 5
Quomodo accedendum ad baptismum. 6
Baptisinus in facie ecclesiæ peragendus. 7
In cõfirmationis exhibitiõe quid docendum. 8
Quomodo ad sacramentum cõfirmationis accedendum. 9
Cuius sint admonendi susceptores confirmati. 10
De moderandis donariis, quæ susceptores infantibus donant. 11
Docendus populus de signis externis. 12
De sacrosancta Eucharistia. 13
Quid docendus populus in huius sacramenti ministratione. 14
Quibus persuasum est vtranq; speciem, laicum participare oportere, quomodo docendi. 15
De veneratione sacrosanctæ Eucharistiæ. 16
Quomodo tantum miraculum in hoc sacramento fiat, populus docendus. 17
Quomodo admonẽda plebs ad sumendã Eucharistiã accedens. 18
Qui ad hoc sacramentum participandum admittendi. 19
Quatenus alteri quàm suo parocho confessus, ad Eucharistiam admittendus. 20
Intra annum saltem semel cõmunicandum. 21
Quorum admoneri populus hoc sacramentũ participaturus maximè debeat. 22
Docendus quoque, cur hoc sacramentum sub specie panis & vini institutum sit. 23
Quomodo singulis dominicis diebus plebs ad audiendam Missam se præparabit. 24
Docendus populus generatim quid agatur in Missa. 25

Corri-

Corripiendus abusus eorum, qui ante finitam Missam irreuerẽter discedunt. 26
Docẽdus populus, quale Missa sacrificium. 27
Exequiæ ac Missæ pro defunctis, quando, & cum qua admonitione celebrandæ. 28
Qui ad exequias euocandi. 29
De pœnitentiæ partibus. 30
Prima pœnitentiæ pars cõtritio, in suggesto semp pertractãda. 31
Neminem non ad pœnitentiam inuitari. 32
Presbyter qui à cõfessionibus est, qualis esse debeat. 33
Quid cõfitentem docebit presbyter confessarius. 34
Remediũ pro ratione morbi adhibendum. 35
Nimis anxij quomodo tranquillandi. 36
Moderatio ĩ casib⁹ reseruatis. 37
Publicæ pœnitẽtiæ vsus in ecclesiam reuocandus. 38
Recitata confessione, quid agendum per parochum. 39
In matrimonij sacramento, quid agatur. 40
Quemadmodũ monendi sunt, qui matrimonium contrahere affectant. 41
Matrimoniũ tria complecti. 42
Pium votum & in clandestinè cõtrahentes censura. 43
Coniunctio cõiugum in facie ecclesiæ peragenda. 44
Peregrinos & ignotos sine legitimo testimonio non coniungendos. 45
In gradibus cõsanguinitatis & affinitatis concilium generale obseruandum. 46
Ludicra tollenda. 47
De sacro ordine dictũ esse prius. 48.
Cur adhibeãt extrema vnctio. 49
Quomodo impendẽda vnctio extrema. 50
A sepultura nemo in communione discedens, repellendus. 51
Quam admonitionem in sepulturis & exequiis fieri oporteat. 52

Folio. 37

DE victu parochorũ. Cap. 1. Parochis victus necessarius suppeditandus. 2
Vicecuratos quos vocant, ex prouentibus ecclesiæ congruam sustentationem recepturos. 3
Qui ecclesias vnitas habent, vicariis perpetuis portionem congruam assignare oportere. 4
Vbi reditus non suffecerint quid agendum. 5
Denarius consuetus, sed duplicatus, pendendus. 6
Laudabilem consuetudinẽ Agrippinæ Coloniæ per hæc non abrogari. 7

Folio. 38.

DE cõstitutionibus ac cõsuetudinibus ecclesiasticis. Cap. 1.
Ieiunia ab ecclesia indicta, reuerẽter obseruanda. 2
Irrisores ecclesiasticorum ieiuniorum refelluntur. 3
Ecclesiæ constitutionem charitati cedere. 4
Quid in ieiunio potissimùm spe-

ctandum. 5
Redarguuntur qui quadrageſimę obſeruationem contemnunt. 6
Letaniæ & rogationes cur inſtitutæ: & quomodo populus admonendus ſit. 7
Proceſsiones intra ſepta eccleſiarum peragendæ. 8
Admonendus populus, cur feriæ inſtitutæ. 9
In feriis ſoli Deo vacandum. 10
Dies dedicationis tẽpli extra Coloniã, vno die vbiq; celebrãdus, & quomodo ſit admonẽdus populus. 11
Cur templa & altaria conſecrentur. 12
Populus docẽdus, quid agatur & ſignificetur in conſecratione tẽplorum & altarium. 13
Cur benedicantur campanæ. 14
Docendus populus, vt ſignatis potius quàm ſignis inhæreat. 15
Quicquid in ceremoniis ad abuſum ſpectat, cautè ac diligenter cauendum. 16
Cur reconcilietur templum, aut cœmeterium. 17
Quæ pollutio recõciliationem requirat. 18
Quorũ ſumptu & expenſis reconciliatio facienda. 19
Immunitatẽ eccleſiaſticam in duobus potiſsimùm ſitam eſſe. 20
Quemadmodum fraternitates reformandæ ſint. 21

Folio. 42.

DE vita ac conuerſatione monaſtica. Cap. 1.
Neminem monachiſmi profeſsione temerè alligandum, 2
Admonendi parentes, ne liberos inuitos in monaſterium detrudant. 3
Quo affectu monaſtica vita amplectenda. 4
In monaſteriis habendus, qui doceat legem domini. 5
Verbi prædicatorem in monaſteriis eſſe oportere. 6
Monachi bonæ indolis ad Academias mittendi. 7
Monjales non eſſe alligandas, vt nulli quàm ſuo (vt vocãt) patri aut præpoſito confiteantur. 8
Mutatam eſſe paulatim facié monaſteriùm, ac vſurpatum hoſpitij ius ſimul cum acceſſu moderandum. 9
Viſitatio monaſteriorum neceſſaria. 10
Sumptuoſi monialium præpoſiti abrogandi, & frugales œconomi conſtituendi. 11
In monaſteriis monialium victum ac menſam communem eſſe oportere. 12
De præpoſitis ſolitariè commorãtibus. 13
Viſitãdæ domus fratrum Teutonicorum, diui Ioannis Baptiſtæ, & Antonitarum. 14
De vita & conuerſatione monachorum. 15
Monachorum ſtudia atque exercitatiões quales eſſe oporteat. 16
Monachos vagos ſub cuſtodiã reuocandos. 17
Literas priuatas monacho, aut monachæ, iniuſſu Abbatis reſignare

re non licere. 18
Canonissarum secularium mores reformandi. 19

Folio 45

DE hospitalib. & orphanatrophiis, aliisque id genus piis locis. Cap. 1
In hospitalibus in primis animæ curandæ, deinde corpus. 2
In hospitalia qui recipiendi. 3
In hospitalia pauperes eius loci, vbi cõstituta sunt, potissimùm recipiendos, maximè contagiosis morbis implicitos. 4
Mendicantibus validis hospitalia clausa, & mendicitatem interdictam esse oportere. 5
Magistrorum hospitalium praui adfectus damnantur. 6
Quàm grauiter peccẽt, qui ex pauperum victu se ditant, 7

Folio. 46

DE scholis, typographis, ac bibliopolis. Cap. 1
Scholæ inter visitãdum repurgandæ, ac instituendæ. 2
Apud singulas ecclesias habendus vir eruditus, qui clericos eius ecclesiæ instituat. 3
Qui huic viro victum suppeditabunt. 4
Quemadmodũ Academiæ instaurari ac studia ali possint. 5
Piũ votum ad studia subleuãda. 6
Decretalẽ Honorij, tertij, quoad eius fieri potest, renouari æquũ esse. 7
Quid curandum in Academiis. 8
Nihil imprimendum aut vendendum, nisi recusum prius. 9

Folio 48

DE iurisditiõe ecclesiastica cõtentiosa. Cap. 1
Excommunicationis origo & præcipuus vsus. 2
Quur passim in omnes inobediẽtes excõmunicationis censura distringi cœperit. 3
Vsum excommunicationis in publicè criminosos in lucem reuocandum. 4
Quid cauendum in decernenda excommunicationis censura. 5
Excommunicatos vitandos. 6
Non passim contra omnes delatos per Fiscales inquirendum. 7
Manifestè criminosi pro quæstu nequaquam ferendi. 8
Clerici grauissimorum criminum rei, secundum canonicas sanctiones puniendi. 9
De testamentis insinuandis, approbandis ac exequendis. 10
Bona presbyteri ab ẽtestato defuncti in piã causam cõuertẽda. 11
Portio quæ Archiepiscopo soluitur, minime grauis. 12
Iuramẽtorum facilis exactio in iudiciis refrenanda. 13
Formula inquirendi hæreticos delinienda. 14

Folio 50

DE visitatione ac synodis archiepiscopalibus archidiaconalibusque. Cap. 1
Quo ordine visitatio instituẽda. 2
Quæ vbique corrigere oporteat. 3
In primis reformandos esse Decanos. 4
Inquietos, & prælatis rebelles corri-

corripiendos. 5
In monasteriis quomodo abusus percipiendus. 6
In visitatione Parochiarum quid agendum. 7
Habēda cōcio per visitatores. 8
Interrogandus Parochus, quo titulo ministerium gerat. 9
De vita, moribus, & doctrina inquirendus. 10
De habitu, tonsura, ac reliquiis externis videndum. 11
Num hæresis quæpiā serpat, diligēter inuestigandum. 12
Num agantur alia, quæ cum Dei & ecclesiæ institutis pugnent, dispiciendum. 13
De puerorum institutione, & hospitalium cura quærendum. 14
Vita quibus assueuerint Parochiani, acriter corrigenda ac resecāda. 15
De officio Parochi inquirendū. 16
Synodus episcopalis anno bis habenda. 17
Quid agendū in synodo episcopali. 18
De synodis Archidiaconalibus ac ruralibus. 19
Officiales archidiaconorū, & decanos rurales, viros graues esse oportere. 20
Synodi archidiaconales antiquitatem quandā præ se ferunt. 21
Abusus i synodorū Archidiaconalium ac ruralium obseruatione. 22
Inter visitandum abusus corrigendi. 23
Procurationē suo officio rectè fungentibus pēdi, æquum esse. 24

CAPITA REFORMATIONIS

PER D. LAVRENTIVM

in Comitiis ratisponen. edita.

QVOD nemini præ dicare liceat, nisi p episcopū admisso, cuius est verbo dei seminādo eos adhibere, quos pbauerit esse doctos, modestos, ac pios viros. Cap. 1

Quòd clerici morum integritatē, clericali quoque habitu, ac tonsura ornare debeant. cap. 2

Vitandæ clericis tabernæ, scenæ, ludi, omnísque leuitas, cap. 3

Interdicitur clericis caupōnaria ac mercatio. cap. 4

Vt Parochi oblationibus ac iuribus suis contenti, subditis nihil superflui oneris imponant. ca. 5

Vt Parochi p necessaria sacramētorū administratiōe, quod de cō suetudine volūtariè offertur recipiāt, nihil verò extorqueāt. cā. 6

Consuetudo per quam plus iusto onerantur subditi, authoritate episcoporū vel magistratus moderanda. cap. 7

Quod oporteat clericos esse temperantes, & nō miscere cū laicis conuiuia ne funeralia quidem, aut fraternitatem. cap. 8

Parochis datur potestas occultos pecca-

peccatores gratis absoluēdi, præ ter hęreticos, homicidas & excō municatos, q cū publicis peccatorib⁹ remittēdi sunt ad eos qui bus absolutio reseruata est. ca.9

Ne prælati animarum indignis & sub vili stipendio locent. cap.10

Gaudere no debēt clerici de eccle siasticis beneficiis, quorum pdia & domos nō restaurant. cap.11

Nō debēt animarū curæ pfici religiosi, sed ad regulæ (quā pfessi sunt) obseruantiā cōpelli. cap.12

Licebit pauperi cōuentui cuilibet suæ ecclesiæ, diuiti tantū ecclęsiæ prælicere religiosum probatū prius, & admissum per episcopum, sed ne ad sacros quidē quosdam ordines alij quàm tales promoueri debent. cap.13

Extra diœcesim ordinati sine ordinarij authoritate ac literis testimonialibus, ad diuina nō admittantur. cap.14

Sacerdotes in libidinē effusos, & nephario cōcubinatu pollutos, pœnis ac censuris ecclesiasticis coërcendos cap.15

Stationarios qui eleemosynā pacti sunt, phibēdos: qui verò integra fide colligūt, nō admittēdos nisi sub testimonio ordinarij. 16

Vagos sacerdotes non tolerandos vltra mensem, nisi cum testimonio ordinarij vnde discesserunt, eiusque cuius diœcesim intrarunt admissione. cap.17

Seruandas in ærario templi pecunias templo dedicatas, nec erogari debent nisi accedēte ad voluntatē præfectorum ærarij, Rectoris quoq; consensu. cap.18

Episcopi debent suis vicariis (q & ipsi episcopi sunt) ita prudere, ne cogantur cōtra episcopalem dignitatē quæstio ferrure. cap.19

Rediguntur dies festi in numerū, cæteri ita abrogantur, vt nihil ominus peragatur diuinū. cap.20

Quibus dieb⁹ interdicta sit nuptiarū celebritas, & quatenus ieiuniū plebi sit imponendū. cap.21

Quòd cædes clerici, authores tātū diuinis excludere debeat. 22

Quod episcopi non debeant cleri corum bonis inhiare, qui legitimos hæredes aut successores relinquunt. cap.23

Quòd secularis potestas capere possit apostatas, debet tamē ordinario tradere, cuius erit in ipsos aīaduertere. Quodq; non liceat episcopis pēsionē, aut absentiarū decimas extorquere. ca.24

Quòd non liceat episcopis beneficiorū fructus immodicè ac auarè clericis surripere. cap.25

Archiepiscopi debent prouincialem synodum omni triennio cōuocare. cap.26

Qui recusat altari seruire, non debet de altari viuere. cap.27

Qui sacramentorū cōmunionē in totū neglexerint, sepultura debent asinorū sepeliri. cap.28

Non committēdum vt relinquatur impunita blasphemia. cap.29

Seruāda quę aduersus simoniacos sacri canones decernūt. cap.30

Diuinatores, hęreticos, & fidei dilacera-

dilaceratores nõ modò vitãdos ac rescindẽdos, sed seuera quoq; animaduersione plectendos. 31
Vt sacerdotes oportet sacras literas assidue discere, ita laicorum est non temerè de illis disceptare ac iudicare. cap.32
Decet episcopos in suos vicarios esse liberales, prælatósq; omnes eleemosynarios. cap.33
Veterum decreta sanctionésque pulchrum est obseruare. cap.34
Episcopi in synodo quomodo de more veterum singulis annis oportet celebrare, debent has cõstitutiones publicare, & subditos ad earum obseruantiam cõpellere. cap.35

INDEX RVBRICARVM STATVTORVM SYNODALIVM *Episcopi Hildesemensis.*

Folio 60.

De fũma trinitate & fide catholica. ca.1
De officio archipsbyteri. cap 2
De renũciationib⁹ beneficiorum. cap 3
De tẽporibus ordinationũ. cap.4
De filiis presbyterorum. cap.5
De clericis peregrinis. cap.6
De maioritate & obedictia. cap.7
De iudiciis. cap.8
De foro competenti. cap.9
De alienatione iudicij mutandi causa facta & cessionib⁹. cap.10
De probationibus. cap.11
De fide instrumentorum ac notariorum. cap.12
De sententia & re iudicata. cap.13
De vita & honestate clericorũ 14
De cohabitatione clericorũ & mulierum. cap.15
De clericis nõ residẽtibus. cap.16
De præbendis. cap.17
De portione congrua seu competentia. cap.18
De institutione cap.19
De rebus Ecclesiæ non alienandis. cap.20
De testamentis & vltimis voluntatibus. cap.21
De parochis & parochianis. 22
De fructibus defunctorum plebanorum seu rectorum ecclesiarũ parochialiũ, Vicariorum, altaristarum, & aliarum personarũ ecclesiasticarũ ciuitatis & diœcesis Hildesemen. & qualiter inter defunctum & successorem diui di debeant. cap.23
De bladis & frumentis. cap.24
De fœno. cap.25
De fructibus arborum. cap.26
De censib. & aliis prouentib. 27
De rata solutiõis impositionũ .28
De regularibus. cap.29
De monialibus. cap.30
De magistris scholasticis. cap.31
De custodia Eucharistiæ & reuerẽtia sacramentorum. cap.32
De baptismo. cap.33
De ecclesiarum procurat. cap.34
De celebratione missarum & horarum

rarũ canonicarũ persolutione, Et de concionatoribus. cap.35
Quomodo diuinum officiũ sit celebrandum. cap.36
Quo tempore quisque debeat esse in choro. cap.37
Qualiter horę canonicę extra chorum dicendæ sint. cap.38
De his qui in tempore diuinorum vagantur per ecclesiam. cap.39.
De tabula pendente in choro. 40
De tenentibus capitula tempore missæ. cap.41
De spõsalibus & matrimoniis. 42
De ludæis. cap.43
De adulteris. cap.44
De raptoribus. c. p.45
De vsuris. cap.46
De pœnis & occasione interdicti. cap.47
De pœnitentiis & remissionibus. cap.48
De sententia excommunicationis. cap.49
Casus episcopis specialiter reseruati. cap.50

TABVLA FORMVLAE VIVENDI CANONICORVM SECVLARIVM.

Folio 83.

DE quinq; horribilib⁹ exẽplis cõtra eos qui vitam suam emendare volẽtes, statim cùm cõpunctionis spiritum sentiũt, se perfectos esse arbitrantur, & in modo viuendi eligendo sanis cõsiliis non vtuntur, sed iuxta motũ capitis sui ambulant. Cap.1.
De mala libertate canonicorum secularium. cap.2
Quid sit secundũ carnẽ viuere. 3
Cum quibus conuersare debet canonicus secularis. cap.4
Qui non vult regi & dirigi, nõ est canonicus. cap.5
Quilibet canonicus aut vicarius primò debet intentionem suã dirigere ad dominũ deum. cap.6
Quilibet canonicus aut vicarius debet aduertere quibus & quali bus debitor sit iuxta vocationẽ suã, & hoc ad quod tenetur, debet opere adimplere. cap.7
Valde multa ad hoc requirũtur, ꝙ aliquis ritè officium diuinũ persoluat, & quòd aliquis dignus habeatur diuinis interesse. cap.8
Si aliqua de antiquis obseruantiis ecclesiæ sunt collapsa, potest canonicus laborare pro reformatione eorum, vel in domo propria supplere illa per alia exercitia spiritualia. cap.9
De regula canonic. secula. quæ in quibusdam ecclesiis habetur. 10
Qui hanc formulã studiosè seruauerint, etiã in seculo manẽtes religiosam vitã ducere possunt. 11
Canonicis & vicariis bonæ voluntatis, malitia huius tẽporis obesse nõ potest, faciãt melius quod possunt, & solicitè ambulẽt deo

fuo,& ſalui erunt. cap.12
De debita exterioris hominis cõpoſitione tam in loquẽdo quàm comedendo. cap.13
De ſobria menſa & cibis ſimplicibus mediocribuſque. cap.14
De ieiuniis temperatis. cap.15
De habitu. cap.16
De locutione. cap.17
Medũ ſemper eſt tenendũ. cap.18
De reformatione interioris hominis. cap.19
De bello legis dei contra legẽ diaboli in vno homine. cap.20
De triplici cõcupiſcentia. cap.21
De elongatione ab occaſionibus concupiſcentiarum. cap.22
De duplici remedio contra peccatum. cap.23
Quòd homo regulam viuendi ſibi eligat iuxta ſuæ naturæ & ſui ſtatus congruentiam. cap.24
Quòd homo ſuam doctrinam ad practicam ponat. cap.25
De dilectione dei & proximi. 26
De confeſsione. cap.27
De propoſito obſeruãdi formam viuendi conceptam. cap.28
Qua hora ſurgendum ſit. cap.29
De horis beatæ virginis. cap.30
De pulſu ad matutinas. cap.31
Quomodo homo ſe habere debeat in ingreſſu eccleſiæ & chori. cap.32
De diſtractione mentis. cap.33
De Prima. cap.34
Quomodo canonicus in capitulo ſe habere debeat. cap.35
De præparatione ad Miſſam. 36
De Terria,Sexta,& Nona. cap.37
De ſobrietate prandij, & benedictione menſæ. cap.38
De modo in comedendo. cap.39
De lectione in menſa. cap.40
De conuiuiis. cap.41
De aliqua abſtinentia à carnibus, ouibus,& lacticiniis. cap.42
De gratiis facto prandio dicẽdis, & de dolẽdo propter exceſſum in cibo vel potu. cap.44
Quid faciendum ſit poſt dormitionem, vel ſpationem vſque ad veſperas. cap.45
De cœna. cap.46
De collatione quando ieiunatur. cap.47
Quòd ſobria ſit cœna. cap.48
Quòd quidam poſt cœnam nõ loquuntur. cap.49
Non eſt inconueniens poſt cœnam cũ familia honeſtè recreari. cap.50
Antequam ad lectum ſe ponat homo, colligat quomodo diẽ expẽderit, & de negligentiis veniam petat, donec obdormiat. cap.51
Iacens in lecto, aliquid boni cogitet. cap.52
De perſeuerantia in bono. cap.53
Vitandæ ſunt occaſiones recidiuandi. cap.54
De tentationibus. cap.55
Cùm anima incipit fugere ad Ieſum,ſtatim iraſci & ſæuire incipit inimicus. cap.56
Adhuc de tentationibus. cap.57
De fraterna correctione & emendatione per bona exẽpla, & bonas exhortationes. cap.58

FINIS.

DE MVNERE EPISCOPALI.

Officium Episcopi, post Verbi predicationem cõsistit potissimum in impositione manuum, & visitatione Ecclesiarum.

EPISCOPI munus in duobus potissimum consistit. Primum, in impositione manuum, quæ est ordinum ecclesiasticorum collatio, ac institutio ministrorum. Deinde in visitatione diœceseos. Vtrumque beatissimus Apostolus ad Titum dilectum filium, Cretæ Episcopum scribens, complectitur: Huius, inquit, rei gratia, reliqui te Cretæ, vt ea quæ desunt corrigas, & constituas per ciuitas presbyteros, sicut & ego disposui tibi, Alterum vero idem Apostolus, cùm à Mileto discessum maturaret, profecturus Hierosolymam, ac certus quod amplius haud visurus esset faciem eorum omnium, per quos transiuit, prædicans regnum dei, vocatis illo ad se ab Epheso ecclesiæ presbyteris, apostolica vehementia inculcat, cum ait: Attendite vobis, & vniuerso gregi, in quo vos Spiritus sanctus posuit Episcopos, regere ecclesiam Dei, quam acquisiuit sanguine suo. Et quoniam scio, inquit, quòd intrabunt post discessionem meam lupi rapaces in vos, non parcentes gregi: & ex vobis ipsis exurgent viri, loquentes peruersa, vt abducant discipulos post se: propterea vigilate. Cui muneri, vt ambo illa apostolici ordinis eximia luminaria, nimirum Petrus, ac illius collega Paulus, satisfacerent: alter transiuit & inuisit vniuersos, alter perambulauit Syriam & Ciliciam, confirmans ecclesias, præcipiens custodire præcepta Apostolorum & seniorũ: nimirum non tantum verbo, sed & exemplo Episcopos commonentes, vt qui speculatores in Dei ecclesia constituti sunt ac appellantur, prouinciæ sibi mandatæ vigillantissimè intendant, fidem, conuersationem, mores & vitam singulorum explorent, examinentque, ac prouideant, ne alicubi quis in ea vocatione, ad quam à Deo vocatus est, torpescat.

Titum. 1.

Act. 20

Acto. 9.
Acto. 15

a De impositi-

De impositione manuum, quæ est ordinum ecclesiasticorum collatio, ac institutio ministrorum. CAP. I.

IMpositio manuum est ostium, per quod intrant qui ecclesiarum gubernaculis admouentur. Proinde quia eiusmodi ostium diligenter custoditum non est, factum est, vt tanta mala quæ sentimus, agminatim in ecclesiam Dei irruperint. Huius ianuæ vigilatissimi custodes fuerunt Apostoli Christi, & quotquot ipsis successerunt Apostolici episcopi. In primis vero diuinissimus Paulus, qui dilectissimis discipulis Timotheo ac Tito, eiusmodi custodiæ formulã ex professo præscribit. Porro Apostoli, cùm esset in locum Iudæ proditoris deligendus duodecimus collega, statuerunt duos ex his viris (qui cum ipsis congregati fuerunt, in omni tempore quo intrauit & exiuit inter eos dominus Iesus) probatissimos, electionem alterutrius domino cõmittentes. Ad hæc, cùm essent deligendi primi illi ecclesiæ diaconi, Apostoli cõuocata discipulorum multitudine, dixerunt: Considerate fratres ex vobis viros boni testimonij plenos spiritu sancto ac sapientia, quos cõstituamus super hoc opus, atq; illi (cùm placuisset hic sermo) coram omni multitudine elegerunt Stephanum, virum plenũ fide & spiritu sancto, ac reliquos sex, quos statuerunt antè cõspectum Apostolorum: qui dein non temerè, sed orantes, illis imposuerunt manus. Denique de Barnaba, per Apostolos ad Antiochiam destinato, refert scriptura: Quoniã Apostoli miserunt Barnabã, quod esset vir bonus & plenus spiritu sancto ac fide. Quibus exemplis edocemur, quanta cura ac delectu, manus impositionem fieri oporteat. Beatus Apostolus inter alia Timotheum sic alloquitur: Commẽda, inquit, quæ audisti per me per multos testes fidelibus, qui & idonei erunt alios docere. Et iterum: Manus nemini cito imposueris, neque cõmunicaueris peccatis alienis. A qua regula cum lõgè lateque discessum sit, affectibus priuatis sibi omnia vendicatibus, morbus obortus est plurimus, atque ita radicatus, vt vix spes medendi relicta sit. Neque tamen in mediis & exulceratissimis morbis, de remedio desperandum erit, sed tãto magis de pharmaco idoneo cogitandum prouidendumque.

1. *Tim.* 3.
Ad Tit. 3
Acto. 1
Acto. 6.
Acto. 11
2. *Tim.* 2
1. *Tim.* 5.

Ex concil. Lateranẽ. Iub Alexan. 3.

Ad certum tutulum, ecclesiæ ministros canonicè deligendos ordinandosque CAP. II.

QVoniam vero primitiuæ ecclesiæ facies, quod ad institutionem ministrorũ attinet, paulatim immutata fuit: nimirum

nimirum, dotatis tẽplis, sacerdotiisque ac certis stipendiis ministrãtibus cõstitutis: visum subinde sanctis Patribus non absque multa ratione fuit, ne quisquam sine certo titulo (qui illi victum necessariũ suppeditaret) ad maiores quos & sacros ordines vocamus, ordinaretur. Adhibita etiam non leui seueritate in Episcopos, qui secus facere præsumpsissent. Quæ cùm sic se habeant, reformationem ordiri hinc fuerit necesse. Videndum itaque in primis est, vt collationes ecclesiasticorum sacerdotiorum seu beneficiorum, vt electiones, præsentationes. & institutiones clericorum ac ministrorum, maximè eorum qui curæ præficiuntur animarum (quæ scientia scientiarum merito appellanda est) ritè ac canonicè fiant. Vtque maximi illi & teterrimi abusus & vitia (quæ in deligendis personis ecclesiasticis, non vulgari cum detrimento ecclesiæ sæpenumero committuntur) quo ad fieri potest, tollantur. Quod tunc demum futurum est, cùm repulsis ac submotis indignis, digni tantum ac idonei admittentur, qui & velint & possint officium (propter quod beneficium datur) gerere & explere. Scriptum est enim: Qui non laborat, non manducet.

Manum nemini cito imponendam CAP. III.

QVamobrem omnibus, qui præficiendi ecclesiasticis muniis ministros potestatẽ habent, illa (quam pauloantè retulimus) Paulina admonitio semper ob oculos versabitur: Manus cito nemini imposueris, neque communicaueris peccatis alienis. Si enim ad honores mundi, sine suffragio temporis, sine merito laboris indignum est peruenire, & notari ambitus solent, quos probitatis documẽta non adiuuant, quàm diligens, & quàm prudens habenda est dispensatio diuinorum munerum, & cœlestium dignitatum? Certe olim excommunicatione percellebantur, qui ecclesiastica beneficia contulissent indignis.

1 Tim. 5 S. leo. c. mira- mur. 61. dist. Ex cõ ci. Toleta.

Humani affectus & venalitas in beneficiis ecclesiasticis, execrabiles. CAP. IIII.

NVlla itaque consanguinitatis ratio, nulla propinquitatis cõtemplatio, facere debet hoc, vt populi gubernatio, alij, quàm meliori tradatur. Cessent omnes affectus humani, qui sua, non quæ Iesu Christi sunt, quærunt. Maximè verò sacerdotiorum ac beneficiorum venalitas execranda est. Quòd qui sic præficiunt, ac pręficiuntur, inter ementes & vendentes colũbas, (quos Dominus flagello de funiculis facto è Tẽplo

Hier. in Nume. Phil. 2. Mat 21. Ioan. 2 Marc. 11 Luc. 19.

eiecit,ac mensas nummulariorum & cathedras vendentiũ columbas euertit) computentur. Si enim is dignus sacerdotio creditur,cui nõ actionis merita,sed præmiorũ copia suffragatur: restat, vt nihil sibi in ecclesiasticis honoribus grauitas, nihil sibi defendat industria, sed totum auri prophanus amor obtineat. Et cũ fides simul & vita in sacerdotibus & ministris eligenda sit,quæ tandẽ vita,& quę opera sacerdotis illius erũt, qui honores tãti sacramẽti per præmiũ conuincitur obtinere?

Beneficia ecclesiastica,priusquam vacent nemini promittenda. CAP. V.

Ex conci. Later.

CVm olim Conciliari institutione vetitum sit, ne vlla ecclesiastica ministeria seu beneficia promittãtur alicui priusquam vacẽt. Tum ne quis mortem proximi,in cuius locum & beneficium se crediderit successurum, desiderare videatur Tum quòd turpe sit. diuinique plenum animaduersione iudicij, si locum in ecclesia Dei futuræ successionis expectatio habeat, quam ipse etiam seculares leges condemnare curarũt Idque verò quum nunc passim præter omnẽ personarum delectum,designatis etiam ex nomine beneficiis,in quæ stipulatores successuri sunt,pessimo exẽplo fiat,tollẽdus abusus est. Idque non aliter,quàm secundũ canonicam ordinationem,ne quis solicitus sit,non tã de officio,quàm de beneficio viuẽtis.

Dignis tantum beneficia esse conferenda. CAP. VI.

QVi sacerdotia ecclesiastica pleno(vt aiunt) iure, potestatem conferendi habent. alium factæ à se manuum impositionis discussorem non expectant. Præcipua ergo illis habenda cura est, idque maximẽ in præficiendis parochis,ne apostolici præcepti præuaricatores ac rei fiant. Quis enim non intelligit, quàm graui culpa se obstringit is, qui in causa est, vt cæcus cæco ducatum præstet, nimirum ambobus in foueam delabentibus? Despiciunt(inquit Malachias propheta)nomen domini, qui cæcum, qui claudum,qui languidũ animal,ad immolandum offerunt, & propterea grauiter à domino increpantur. Quis verò cæcum animal offert, nisi qui indoctum in docti locum ordinat: magistrũque facit, qui vix discipulus esse poterat? Claudum verò qui lucra terrena quærentem, locat in dignitate, veluti pedem in diuersa ponentẽ? Cui potest inferri illud: Vsquequo claudicatis in duas partes? Languidum denique, qui vitiosum pro religioso habet, quique tardum & pigrum probat patientem.

Mat.15 Luc.16 Malach 1.

Hier.in Malach.

Idoneos

Idoneos tantum in prælatos eligendos esse. CAP. VII. *Ex conci.*

SAcris Canonibus salubérrime constitutum est, vt omnes Cathedrales ecclesiæ,collegia,& conuentus ad dignitates vacantes,ex sua congregatione idoneos eligant prælatos: Atque eos demum sacris administrationibus dignos esse existiment, quorum omnis ætas per disciplinas ecclesiasticas eucurrisset. Iam vt primitiuæ ecclesiæ censura mitigationem recipiat discretionis,is sa'tem aliorũ curæ præficiatur,cuius comparatione,grex cæteri merito dicãtur. Quomodo enim fieri potest,vt nõ vilissimus reputetur, qui est honore præstantior, nisi quoque scientia'& sanctitate præcellat? Atque vtinam hîc pensitetur, & nautis & nauigio deferendis eandem imminere periclitandi necessitatem.

generа. c.ne pro defectu. de electione Ex con ci. Basiliē. Hieron. Symma. ad Launēt.c.vilissimus. 1.q.1.

In eligendo,ætas,mores,literatura & sacer ordo,spectanda CAP. VIII. *Ex cõci. Basilien.*

QVapropter electores soliciti sint,vt talem præficiant,qui officio credendo satisfacere possit, virũ ætatis legitimæ,moribus grauem,literarum scientia præditum,atque in sacris ordinibus constitutum, Scientes ipsis in re tam graui, vel dolo, vel negligenter agentibus, non minorem quam malis illis pastoribus ac prælatis(quos ipsi præfecerunt) in districto Dei iudicio imminere pœnam. Neque enim impunè peccatur in Spiritum sanctum, qui in omni electione vt author inuocatur. Neque inultũ permittet Deus,si quis iureiurando, quod sub electionem præstatur, frustrà nomen domini vsurpauerit. Vt omittamus pœnas canonicas,quæ perpetam eligentes manent.

Deut.5.

Electionem synceram esse opportere. CAP. IX.

ABsit ergo omnis simoniæ prauitas, omnis personarũ respectus. Cessent potentiorum preces, quæ minis æquiparantur,omnísque impressio: cesset ambitio, ac dominandi libido. Ad hæc,procul absint omnes illicitæ obligationes,quæ sub electionem, aut paulò post ab eligendo vel electo, haud præter simoniæ labem extorquẽtur. Et procedat de vultu Dei opus ipsius, vt scilicet, qui præstantior est omnibus, qui doctior qui sanctior,qui in omni virtute eminẽtior, hic eligatur.

Hie.8.q 1.c.haec & c.Si ergo.

In confirmatione electionis,quæ expendenda CAP. X.

ELectione facta, Nos & cæteri qui confirmationis munus impẽdemus: officio nostro, Deo volente non deerimus, discussuri scilicet diligẽter & formam electionis,& electi me-

a in rita,

rita, priusquam nostras imponamus manus.

Per patronos, idoneos præsentari oportere. CAP. XI.

PAtroni tum ecclesiastici, tum laici (quos hac de re diligenter admoneri curabimus) videbunt, vt idoneos (quemadmodum antè diximus) Archidiaconis præsentent. Compertum siquidem habemus, quàm hîc supra modũ peccetur. Sunt enim qui tantùm filios ac consanguineos, seu aliter ipsis addictos, citrà vllum delectum, aut discrimen scientiæ, morum, ac ætatis, beneficiis ecclesiasticis a limouẽt. Sunt qui admotis, nomen tantum relinquũt, censum autem atque ecclesiasticos reditus, sibi ausu quodam sacrilego (nihil minus quàm de ecclesiastico ministerio cogitantes) vsurpant. Quæ omnia cùm sanctorum patrum sanctionibus damnentur, multorũmque malorum in ecclesia dei causa sint, posthac non committi, sed sublata penitus esse, sutámque vim canonicis regulis constare ex animo cupimus.

Alexan. 3. c. ex frequentibus. de visit.

Quid incumbat Archidiaconis. CAP. XII.

ARchidiaconi nostri, ad quorum curã inter alia pertinet, vt nostro nomine parochias ordinẽt, ac ministros ecclesiæ ipsis præsentatos ac oblatos inquirant. Scient sui muneris esse, negligentiam patronorum supplere. Cùm enim oculi nostri sint, dispicient, ne quis alioqui indignus, sub alicuius præsentationis prætextu, irrepat ac admittatur. Nec cõtenti quod post edicta ter publicata nusquam compareat, qui præsentationem oppugnet: eorum etiam qui ipsis præsententur, & ad instituendum offeruntur, vitam, mores, & eruditionem accuratè perueſtigabunt, ac nisi comperti illi fuerint, muneri, cui præfici postulantur, pares: fore nefas putabũt stultè petẽtibus assentiri. Neque existimabũt id temporis, quod huic examini impendent, perdi. cũ nequaquã possit collocari melius, maxime quod officiũ eorũ, hoc ipsum vt fiat, magnopere requirat.

C. & c. ad hæc de offi. Archidia. C. fin. li. de elect. in 6.

Aliquot abusus officialium, inter visitandum corrigendi. CAP. XIII.

ET quoniam ad nos quorũdam querela perlatum est, nõnullos officiales Archidiaconorum nostrorũ, inuestituræ nomine plus æquo interdum petere, quosdam etiã institutionẽ ipsam petentibus, vel temerè negare, vel saltè in longũ differre tempus, quamlibet legitima sit præsentatio, & idoneus is qui præsentatus est. Curę itaque nobis erit, inter visitandũ, de his diligẽter inquirere, & quæ vitiosa cõperiẽtur, Archiepiſco-

pali

pali authoritate, communicato tamen cum Archidiaconis nostris (vt par est) consilio, quoad eius fieri poterit, corrigere.

Omnes qui de beneficijs disponunt, sui officij admonendi. CAP. XIII.

REferre etiam non parum existimamus, omnes qui de sacerdotiis seu beneficiis ecclesiasticis, quamcunque disponendi potestatem habent, speciatim ac diligenter admoneri, vt hisce synodaticis canonibus, per omnia obtemperent, nisi in eo ipso in quo deliquerint, puniri velint.

Moderatio patronos laicos respiciens. CAP. XV.

ATtamen quod ad patronos laicos attinet, hanc censuram eatenus moderamur, vt si Archidiaconi nostri præsentatos ab eis, quod inidonei sint, instituere recusent, liceat ipsis inutilium loco, alios iterum, intra tempus legitimum præsentare, modo tamen dolus absit.

De officio vicariorum in pontificalibus CAP. XVI.

POsteaquam de illorum officio diximus, qui sacerdotiis seu beneficiis rectores admouent ecclesiasticis ordinibus initiandos: restat vt de Vicarijs nostris in pontificalibus atque huic muneri (in partem solicitudinis nostræ vocati) potissimùm delegati sunt, paucis dicamus. Nobis quidē vti cæteris omnibus pontificibus, in Aaronis persona loquutus est deus: Homo per familias, qui habuerit maculam, non offeret panes deo suo, nec accedet ad ministeriū eius. Si cæcus fuerit, si claudus, si vel paruo, vel grandi, vel torto naso, si fracto pede, si manu, si gibbus, si lippus, si albuginem habens in oculo, si iugem scabiem in corpore, vel hernioſus. Omnis enim qui habuerit maculam, non accedat offerre hostias domino, nec panes deo suo. Quid per allegoriam sermo diuinus significare voluerit, maximus ille cœlestium rerum peruestigator Paulus, in epistolis, quas Timotheo ac Tito, ambobus nascentis ecclesiæ episcopis inscripsit, grauissimè explicauit. Quum enim mandasset, vt per ciuitates presbyteri constituerentur, statim subiecit, quales substitui vellet & oporteret. Oportet (inquit) cō- *Leui. 21.* *Ad Ti. 1*
stituendum sine crimine esse, sicut dei dispensatorem, non superbum, non iracundum, non violentum, non percussorem, non turpis lucri cupidum: sed hospitalem, benignum, prudentem, sobrium, iustum, sanctum, continentem, amplectentem eum, qui secundum doctrinam est, fidelem sermonē: vt potēs sit exhortari doctrina sana, & eos qui contradicunt, arguere.

1. *Tim.* 3 Diaconos similiter pudicos, non bilingues, non multo vino deditos, non turpe lucrum sectantes, habentes mysterium fidei in conscientia pura. Et vt iterum nos officij nostri commonefaceret, subiecit: Et hi probentur primum, & sic ministrent, nullum crimen habentes.

Quid ipsis potissimum curandum sit. CAP. XVII.

INcumbit itaque nobis, vt probemus primum eos qui ordinibus, maximè sacris, initiari desiderant. Curæ ergo erit Vicariis nostris in pontificalibus, manus impositionem auspicaturis, ne hîc quid desit, neve ordines sacros aliter quàm secundum regulam euangelicam impartiantur. Vt adiutores in hoc examinationis munere habeant, non repugnamus, modò primæ solicitudinis partes apud eos sint, nec quæ ipsis antè omnia agenda erant in alios penitus relegent, interim ipsi de omnibus incerti, per hæc tamè suffraganeis nostris nihil præiudicâtes, quominus ipsi quemadmodum videbitur opportunum, de huiusmodi examine faciêdo, dispiciant. Vt vero summatim multa complectamur, dispicient de ordinandorũ ætate, vita, scientia & affectu.

De ætate ordinandorum. CAP. XVIII.

OLim Diaconus aute 25. Presbyter verò ante 30. ætatis annos, non ordinabantur. In Viennensi vero Concilio, sub Clemente quinto, ordines sacri minori etiam ætati concessi sunt. nempe subdiaconatus, 18. diaconatus, 20. presbyteratus denique, 25. ætatis annum nato. Num ad antiquos canones regredi referat, futurum Concilium dispiciet. Nos interim admonemus, Viennense Concilium, tum ex aliis canonibus, tum ex seipso interpretandum: nimirum vt ætas quidem illa sufficiat, modo tamen cætera quoque quæ canones plus, quàm ætatem respiciunt, haud desint: nempe literarum scientia, & morum grauita.

Ex concil. Arelaten. ij
Ex Vienen. concil. de generalem. de æta. & qual.
Ex eodem concil. cl eod. tit. Ex Later.

Testimonium vitæ ac doctrinæ per initiandos sacris, exhibendum. CAP. XIX.

DE doctrina, vita, ac moribus, Suffraganeus noster testimonium præceptorum, qui ipsos in literis instituerunt docueruntque, eorum quoque apud quos sacris initiandus potiorem vitæ partem transegit, ac diuersatus est, exigere non omittet, ne manifestè criminosi irrepant, Idque ad certam formulam, quam deliniari curabimus. Dum enim priscam ecclesiam respicimus, summo desiderio tangimur, priscos illos sanctissi-

sanctissimos mores, non tantùm verbis, sed & re ipsa in ecclesiam, quod in nobis est, reducendi. Illa certe vetuit, ne Episcopus sine testimonio clericorum & plebis, clericos vllos instituat. Hinc illæ interrogationes solemnes præambulæ: Sunt iusti? sunt casti? atque aliæ similes. Neque frustra scriptum legimus, quod quanquam dominus de constituendo Iosue principe præcepisset, eundémque elegisset, nihilo secius tamen conuocari synagogam voluisse. *Ex 3. carthag.* *Hieron. in Leui.*

De eruditione ordinandorum inquirendum. CAP. XX.

DE eruditione quoque & scientia disquiret, ne statim ad stipendia ad ecclesiastica munia cõfugiatur. Per prophetam dominus dixit: quoniam tu scientiam repulisti, & ego repellam te, ne sacerdotio fungaris mihi. Substantia siquidem sacerdotij, sunt eloquia diuinitus tradita, vti Dionysius ille magnus appositè dixit. Quæ verò in parochis, quæ in cæteris eruditio requirenda sit, posit dicemus. *Oseæ 4.* *Dionysius.*

Videndum quo affectu ad ordines accedatur. CAP. XXI.

QVo denique affectu ac proposito accedant ordinãdi, videndum, accuratèque inuestigandum est: num videlicet dei causa tantum, an potius suæ commoditatis gratia ad ordines capessendos aspirent, quærentes quæ sua sunt, non quæ Iesu Christi. Quid enim est sua quærere, & non quæ Christi sunt, nisi cum tales non gratis deum diligunt, non deũ propter deum quærunt, temporalia commoda sequentes, lucris inhiantes, & honores ab hominibus expetentes? Quisquis ergo talis est, non dei filius, nec ouili Christi idoneus pastor futurus, sed mercenarius est. Vbique deus hominis intẽtionem & mentem spectat, quam Christus in Euangelio lucernã corporis atque oculum vocat. Qui si simplex fuerit, totum corpus lucidum erit. Sin autem fuerit nequam, totum corpus tenebrosum erit. Quare si lumen (quod in initiando est) tenebræ sunt, ipsæ tenebræ quantæ erunt? *Phil. 2.* *Aug 8. q. 1 c. sunt in ecclesia.* *Mat 6.*

Quanto temporis spatio, antè maiorum ordinum receptionem, initiandi se presentare debeant Item, & quid initiandi secum allaturi sint. CAP. XXII.

VT autem hic animus Vicariis nostris in pontificalibus ea exploratior sit (neque enim qualicunque assertioni statim tuto creditur) operæpretium existimamus, vt qui ad sacros (quos vocamus maiores) ordines capessendos adspirant, quatuor temporibus. vt vocant, quæ tempus impertitionis ciuisce-

eiuscemodi ordinum proximè præcedunt, Vicariis nostris in pontificalibus sese repræsentent, qui eos (quem admodum diximus) rogabunt, quid eos huc permoueat, an expenderint, quid in hac vocatione præstare oporteat, an huic vocationi se sentiant posse respondere: & an sperent se adiutore Deo continere posse ac velle. Item an affectu carnis huc ducãtur, vt videlicet in otio & suauiter viuant, opesne & honores parent. Admoneantur quoque, vt bene seipsos explorent, excutiantque, ne quum ad capiendos ordines reuersi fuerint, spiritum sanctum fraudent.

EOipso etiam tempore ordinandi, testimoniũ vitæ ac conuersationis secum afferent, vt Vicarij nostri in pontificalibus, cũ ex responsione, tum vita præcedẽte colligere possint, an admittendi videantur. Et num referat diligentius de vitæ testimonio, antè appetens ordinationis tempus inquirere.

Quale testimonium afferendum. CAP. XXIII.

QVi ciuitatem aut oppidum senatus, qui vero pagum aut vicum incolit, iudicii eius loci, literas sigillatas quæ gratis dabuntur, secũ feret. Quæ ne cuipiã vel per inuidentiã, vel alium minus syncerum affectum denegẽtur, prohibemus: Alioqui adferens documentum factæ requisitionis & denegati testimonii, nec tamẽ incusatus criminis vel defectus, ac idoneus per Vicarios nostros in pontificalibus repertus, nihilosecius admittetur. Qui verò non in oppidis aut pagis, in quibus titulum nacti ac ministraturi sunt, sed in lõginqua regione moram traxerũt, hi canonicis satisfaciant institutis.

Die Mercurij proxima, antè susceptionem ordinum, examinandi, qui initientur sacris. CAP. XXIIII.

ET vt hæc omnia eò accuratius obseruentur, visum nobis est, vt ordinãdi maximè ad sacerdotii gr[illegible] (quod die sabbatino ex more ecclesiastico fieri solet) d[illegible]rcurii proximè præcedẽte, ad nostras ciuitates, vbi Vicarii nostri in põtificalibus ordines ipsos sacros impartient, sese cõferant, quò duobus dehinc sequẽtibus diebus, videlicet Iouis & Veneris, quos eiuscemodi disquisitioni peragẽdæ deputamus, Vicariis nostris, ipsisque nostra authoritate in eo munere adiungendis Theologis, se repræsentẽt, examinationique eorũ submittãt.

Nemine ab examinatione immunem esse oportere. CA. XXV.

AQua quidem neminem excipimus, etiã magisterii titulũ prætexat, nisi quem publicum sit & vitam integrã egisse,

& ea

& ea quæ ordo impertiendus requirit, facilè callere. Quamobrem nedum clerici (qui seculares appellantur) sed & religiosi cuiuslibet etiam professionis fuerint, hanc censuram experientur.

Cuius admonendi sunt pridie ordinationis, initiandi sacris. CAP. XXVI.

PRidie ordinationis admonebit vicarius noster in pontificalibus omnes iterum quo sese quisque discutiat, ne officio se alliget, cui non possit satisfacere. Néve mentiatur spiritui sancto, aut impœnitenti corde accurrat, sed ore confessus ac spiritu contritus, humiliatúsque, post perceptam sacrosanctam Eucharistiam, deo totus deditus accedat.

In minoribus ordinibus conferendis, quæ cura adhibenda. CAP. XXVII.

QVanquam qui minores vocantur ordines, tam exactã curam non requirant, suo tamen modo pro gradu & excellentia ordinis, omnium eorum quæ diximus, ratio habẽda est. Quid enim indecorũ magis, quàm admoueri infantes, qui nõ intelligant quid agatur, imo ne capiant quidẽ, quid Clerici nomen, & reliqua minorũ ordinũ vocabula significẽt? Quid turpius, quàm quòd penitus Analphabeti, ac interdum flagitiosi (qui vt legum ciuilium censuras ac pœnas eludant, sese impudentissime ingerũt) in maximã ecclesiastici ordinis ignominiã, sacris initiantur? Quis de re nemo posthac ordinibus hisce insigniendus est, nisi qué & vita commendet, & literaturæ, ætatísque sit pro ratione suscipiendi ordinis, sufficientis, ac rectæ synceræque volũtatis. Qui enim in clerũ allegun *Hieron. ad nep.* tur, rem profitétur minimè ridiculã, nempe se peculiariter in sorté domini ascitos, quibus posthac omnia terrena sordeant, ac solus Dominus sors ac pars hæreditatis futurus sit. Cuius quoq; (priusquam ordinentur) diligenter admoneri debent.

Ab initiandis nihil exigendum. CAP. XXVIII.

VT autem ecclesiastici ordines, summa syncerítate, omni quæstus suspicione, omníque mali specie quàm longissimè submota, conferantur: nolumus vt ab initiatis quicquam, vel sigilli nomine, à vicariis nostris in pontificalibus exigatur, sed tantùm scribis earum literarum (quæ formata appellantur) vnus albus soluatur. Nam eos sumptus, quos antehac vicarius noster in diœcesi Colonienſi choralium causa facere consueuit, nos deinceps pendemus. Non dubitamus interim

Suffra-

Suffraganeos noſtros, ſuis vicariis in pontificalibus ita prouiſuros, ne quis iuſtam querendi cauſam inueniat.

Literæ dimiſſoriæ nulli temerè concedendæ. CAP. XXIX.

PRohibemus quoque, ne Officiales noſtri literas dimiſſorias, quæ vulgo licentiatorias ordinandi vocantur, alicui temerè concedant. Illorum enim prætextu, qui ſuæ ruditatis & inſcitiæ ſibi conſcij ſunt, noſtrorum Vicariorum in pontificalibus diſquiſitionem ſubterfugiunt, ac alio demigrant, vbi nullus canonicæ traditionis reſpectus habetur.

Tituli ordinandorum diligenter diſcutiendi. CAP XXX.

TItuli quoque ordinandorum diſcutiantur. Plerique enim inuenti ſunt, qui fictis & emendicatis titulis, ad ſacerdotij dignitatem electi, eandem turpiter proſtituere poſtea coacti ſunt, vendibiles, quàdocúque doloſi ſpes reſulſerit nummi. Quorũ numerum (quod nihil ferè aliud quàm numerus fuit) imminui plurimùm referret. Inter hos ſiquidem eſt, qui in plateis mẽdicat infelix clericus, & ſeruili operi mancipatus, publicam depoſcit eleemoſynam: qui eo magis à cunctis deſpicitur, quod miſer ac deſolatus iuſtè putatur, ad hanc ignominiam deueniſſe. Inter hos eſt, qui in diuitum ac nobilium domibus, ſcurram aut mimum, aut morionẽ agit, quẽ ab officio retrahendum, Carthaginenſe Concilium decernit

Hiero. ad Ruſt. c. dia co. 93. diſt.

Peregrini clerici quomodo admittendi. CAP. XXXI.

PEregrini clerici Romæ aut alibi ordinati, priuſquàm de ordinatione ſua ritè adepta, deque vita, moribus, eruditione ac titulo fidem fecerint, ac commendatitias ſuorũ Epiſcoporum, ſuæque ordinationis literas exhibuerint repellantur. Quanta enim per hos (qui euagandi licentia abutuntur) ſcandala, animarúmque pericula, & in clero & in populo frequenter eueniant, nemo eſt qui non videat.

Ex Agateſſ. c. 25. de cle. peregr. toto titulo 61. 62. 63. diſt.

Odioſa beneficiorũ pluralitas in vna eadẽq; perſona. CAP. XXXII.

ODioſa ſemper apud veteres, fuit plurium ſacerdotiorum ambitioſa cupiditas, neque ſemel generalibus Conciliis damnata. In Chalcedonenſi enim inter alia cautum eſt, clericum in duabus eccleſiis conſcribi non oportere, quod difficile videatur, vt vnus vicem duorum ſuſtineat: & abſurdum, ſi promiſcuis actibus rerum turbentur officia. Id verò in primis noxium eſt. vbi plures parochiæ ſeu dignitates vni presbytero committuntur, quòd ſolus per omnes eccleſias, nec officiũ perſoluere, nec rebus earum neceſſariam curam impendere valeat.

Ex Chal.

Ex Tolet. c. vnio 10. q. 3.

valeat. Quare tam eos qui de sacerdotijs eiuscemodi dispone di potestatem habent, quàm qui ea cæca cupiditate ducti ambiunt, commonitos volumus, vt suos affectus canonicis institutis submittant. Qui verò dispensatione apostolica aduersus hæc se tueri velint, hi viderint, vt causam dispensationis obtentæ, deo comprobent. Neque enim sublimes, atque admodum literatas personas suo priuilegio nudamus, modo illo recte & secundum Deum vtantur. *Ex concil. gen. ca. de multa. de præbē. & digni.*

Dispensationes insp̄iciēdæ vt occurratur abusibus. CA. XXXIII.

QVàm impudenter plerique diplomatis ac dispensationibus apud sedem apostolicā extortis, præter summi pontificis mentem (qui & vult & debet potestate sibi concessa non ad destructionem, sed ad ædificationem vti) abutātur, nullus est qui ignoret. Non prohibeo (inquit quidam vir pius) dispensare, sed dissipare, Dispensatio quidem credita est, sed hic iam quæritur inter dispensatores, vt fidelis quis inueniatur. Quāquam apud illos maxima culpæ pars resideat, qui vel nulla, vel minus legitima, vel etiam ficta causa, supplicatoriis precibus inserta, dispensationis tectoriū tandem eliciunt, quos apud Deū (qui renes & corda scrutatur, omnémque hypocrisim ac fraudem execratur) securos quis dixerit? Nemo tibi (ait idem ille quem iam citauimus) de dispensatione apostolica blandiatur, cuius conscientiam diuina sententia tenet alligatam. Sed quia pauci sunt, in quorum cōspectu est Deus, plerique verò, qui sacra authoritate pro sua libidine passim abutuntur, fit, vt Lugdunensis concilij sub Gregorio decimo celebrati, non insalubre decretum, aduersus insolentiam eiuscemodi hominum in vsum reuocare cogamur. Quo subnixi, cunctis qui talibus diplomatis sibi blandiuntur, necessitatem imponemus, literas suas nobis exhibendi, visuris, num rite impetrauerint, ac recte impetratis vtantur. Et vt quàm maximè robustæ sint dispensationes istæ, curabimus tamen, vt menti canonis, ac summi pontificis satisfiat: videlicet, ne animarum cura in his ecclesiis, personatibus, seu dignitatibus (quas sub hoc prætextu occupant) negligatur, nec beneficia ipsa debitis obsequiis defraudentur. 2. Co. 10. *Ber. ad Eug.* 1. Cor. 4. *Psalm. 7. Bern. ad Rupert. cog.* *Ex concil. Lug. c. ordin. de offi ord li. 6*

Inresignationibus ac permutationibus beneficiorum quæ cura adhibenda. CAP. XXXIIII.

POstremo, quum nobis haud clam sit, in resignationibus emutationibus que beneficiorum, multa ancipitia periuria

iuria committi, ab his qui frequenter, subitò, ac non præmeditati, aut ipsi, aut per suos procuratores (id quod eiusdem reatus ac culpæ est) iureiurando, ante manus impositionem testantur, in huiusmodi resignationibus seu permutationibus nullam simoniæ labem, aut aliam illicitam interuenisse corruptelam, cùm res crebro lõge secus habeat, per quod illi grauem in se Dei iram proculdubio prouocant. Maiori ergo cura diligentioríque, quàm antehac fieri consueuit, perueſtigatione præuia, hæc iuramenta recipi conuenit.

Præstat paucos esse bonos, quàm multos inutiles sacerdotes.

CAP. XXXV.

Clemens. ET vt cum diuo Clemente hoc caput concludamus, Melius est episcopo paucos habere sacerdotes, ac ecclesiæ ministros, qui possint dignè opus Dei exercere, quã multos inutiles, qui onus graue ordinatori adducant.

De visitatione, vltimo loco dicendum.

CAP. XXXVI.

DE visitatione (quæ est altera muneris nostri episcopalis pars) hîc dicendi locus non fuerit importunus. Expedientius tamen erit, hanc partem in vltimam harum synodalium institutionum classem reiicere, quòd illic tractetur commodius maioríque cum fructu, nimirum traditis iam atque expositis regulis, ad quas oporteat veluti ad amussim quandam, visitationem redigere, ordiri, atque peragere.

DE OFFICIO PRIVATO AC PVblico, vitáque ac moribus Clericorum generatim.

CAP. I.

Hier. ad Nepo. QVi exactè volet cognoscere clericorum officia & vitã, is diuum Hieronymum ad Nepotianum ac cæteros patres non minus eruditione quàm sanctimonia claros (qui de hac re ex professo iustis voluminibus scripserunt) perlegat. Sat nobis in præsentiarum erit, carptim quædam delibare, et quibus Clerici nostri summatim deprehendant, quàm longè latéque à recta semita declinauerint, subindeque erroneſpiam periculosæ digressionis commoniti, pedem in viam mandatorum domini referant. Quod ab illis pientissimus simul ac iustissimus Deus, quum verbo hactenus adhortans, parum profecerit, innumeris plagis iustissimè immissis commonens

1. Cor. 11.

manu

manifesto requirit.

Vnde clerici appellatio deriuata. CAP. II.

NEminem fugit vnde clerici appellatio deriuata sit: nempe à κλῆρος, quod sortem sonat. Propterea enim (si diuo Hieronymo credimus) Clerici dicuntur, quia de sorte domini sunt, vel quia ipse dominus sors, id est pars eorũ est. Quia ergo vel ipsi pars domini sunt, vel dominum partem habent, tales se exhibere debent, vt & ipsi possideant dominũ, & possideantur a domino. Quo cum propheta confidenter dicant: Dominus pars hæreditatis meæ. Non quidem quòd à sorte domini laicos secludamus, (omnes enim qui Christo per baptismum & fidem concorporati sumus, populus acquisitionis eius sumus. de quo Propheta dixit, Pars autem domini populus eius, Iacob funiculus hæreditatis eius) sed quòd clerici peculiari quadã ratione, ministerio dei & ecclesiæ dedicati sint. Omnis quidem multitudo sanctorum erat, attamen dominus Tribum Leuiticam suo ministerio peculiariter delegit, quam in terra Israel præter primitias, decimas, partésque immolatorum, ac reliqua quæ ipsis peculiariter lex dedicauit, nihil proprium possidere, nec habere partem inter fratres voluit. Dominus enim ipse est hæreditas eius, quam in hoc elegit ex omnibus tribubus, vt stet & ministret nomini eius. Habet Euangelium suam Magdalenam, habet & Martham, & secreuit quosdam Christus, quos dedit Apostolos, quosdam autem prophetas, alios verò Euangelistas, alios autem Pastores & doctores, ad consummationem sanctorum, in opus ministerij in ædificationem corporis Christi. Breuiter à condito orbe, & ab ecclesiæ, quæ in Adam cœpit, crepũdiis, semper videntur ex hominibus assumpti quidam, constituti pro hominibus in his quæ sunt ad deum. Sempérque visum est genus humanum à duobus ministris Dei optimè regi, quæ sunt sacerdotalis authoritas, & regia potestas. Quibus quandiu inter se cõuenit, bene actum est de Republic. Dei: quum secus, omnia in diuersum repente mutata sunt. Ponit ob oculos sermo diuinus pleraque exempla huc spectãtia, perpetuò memorabilia. Sed quid attinet antiqua repetere, quũ nostri temporis exempla non minus insignia, non in aures tantũ, sed in oculos ipsos influant? quæ nimis abundè docent, quantum malorum in ecclesiam dei inuexerit, sacra prophanis miscuisse:

Hiero. ad nepot.

Psal. 15.

Deut. 32.

Num. 18. Deut. 18.

Luc. 10. 1. Cor. 12. Ephes. 4.

Heb. 5.

Gelas. pontif. ad Anastas. Aug.

Cleri-

Clericum ſuo officio intentum eſſe oportere. CAP. III.

1. Tim. 5. Omnis mali ſeminarium cupiditas ſemper fuit. Nam dum nemo ſuum peragit officium, alienis ſemper intétus: né pe clericus quæ laici, laicus quæ clerici ſunt (vt deteriora ſileamus) vſurpat, fit, eccleſiæ harmonia diutius conſtare non poſſit. Obteſtatur Paulus Apoſtolus Timotheum, quin potius conteſtatur ſimul omnes quotquot erant Timotheo ſucceſſuri: Tu (inquiens) vigila, in omnibus labora, opus fac Euangeliſtæ, miniſterium tuum imple.

2. Ti. 4.

Duplex Clericorum miniſterium. CAP. IIII.

CLericis, & in primis eccleſiæ presbyteris duplex miniſterium, diuinis & humanis legibus eſt iniũctum. Alterum vt in commiſſum ſibi populum, Deum propitium habere cunctis rationibus enitãtur, quod non tantum ſacrificiis ſolemnibus efficitur, ſed etiam precibus, quæ à pio corde proficiſcuntur, teſte Iacobo, qui nos ad precãdum cohortans: Orate (inquit) pro inuicem vt ſaluemini. Multum enim valet deprecatio iuſti aſſidua. Omnibus quidem dictum eſt: Petite, & accipietis. His verò, vt ſemper petant, nec pro ſemetipſis tantum, ſed & pro tota eccleſia Dei, vt vincat populus, qui ſub ipſis eſt, hoſtes illos inuiſibiles impugnantes eos qui volunt pie viuere in Chriſto, vt ſtent ſicut Moſes, leuatis ſemper interioribus animi manibus in cœlum, in confractione, in conſpectum domini, ad auertendum iram eius, ne diſperdat populum ſuum aſſiduè precantem, deinde vt offerant dona ac ſacrificia pro peccatis, quemadmodum ſcriptum eſt: Quoniã ſanctierunt Deo ſuo, & non polluent nomen eius. Incenſum enim domini & panes Dei ſui offerent, & ideo ſancti erunt. Alterũ, vt ſint religionis magiſtri, proindéque vt in lege domini meditentur die ac nocte, vt iudicia domini vera, iuſtificata in ſemetipſa, deſiderabilia ſuper aurum, & lapidé pretioſum multum, dulciora ſuper mel et fauum, totis præcordiis amplectãtur, exquirãt, ſcrutentúrque. Idque nõ propria præſumptione aut humano ſenſu, ſed Spiritu ſancto dictante, qui abſcondit hæc à ſapientibus & prudentibus in oculis ſuis, & reuelat ea paruulis. Vnde ſcriptum eſt: Labia ſacerdotis cuſtodiunt ſcientiam, & legem exquirunt ex ore eius, quia angelus domini exercituum eſt. Qui in hoc ſecundo munere præſtant gregi Chriſti paſcendo, admonendi ſunt, de quibus ſuo loco dicemus.

Iacob. 5.
Mat. 7.
Exo. 17
Pſal. 105.
Hebr. 5.
Leui. 21.
Pſal. 18.
Ex decre d. Clemẽ.
Mat. 11.
Mala. 2.

Biblia

Biblia à Clericorum manibus nunquam deponenda.

CAP. V.

HIc satis est admonuisse omnes pariter ecclesiasticis muniis consecratos, ipsos precibus supplicationibusque publicis Deo persoluendis mancipari. Quas vt non tantum ore murmurent, sed & corde persoluant, nunquam à manibus eorum liber Legis, hoc est Biblia, deponatur. Nam vt quæ legunt & canunt, discant intelligere, tota vita vix sufficerit: si tamen quid est in literis sacris, quod totum ham inus intellectus assequi possit, aliis subinde diuitiarum tonticulis ex eodem fonte semper scaturientibus. *Hieronym.*

De horarijs precibus in dies perlegendis, & reformandis Breuiarijs. CAP. VI.

VEteris ergo instituti, quo sancitum est, vt Clerici sacris initiati, vel sacerdotijs præsidentes, singulis diebus perlegant horarias preces, quas canonicas appellamus, causæ multæ, & potissimum eæ, quas iam commemorauimus, videri solet. Hîc multo iam ex tempore, pio (vt spes est) animo desideramus repurgari Breuiaria. Nam cùm olim à sanctissimis patribus institutum sit, vt solæ scripturæ sacræ in ecclesia recitarentur, nescimus qua incuria acciderit, vt in earum locũ sue cesserint alia cum his neutiquam comparãda. Atque interim historiæ sanctorum, tam incultæ ac tam negligenti iudicio cõscriptæ, vt nec authoritatem habere videãtur nec grauitatem. Deo itaque authore, déque consilio Capituli nostri, ic Theologorum, aliorumque piorum virorum, reformationem Breuiariorum meditabimur. *In concil. Aphric.*

Pro cuiuslibet affectu non facilè nouandum quid in ecclesiastico officio. CAP. VII.

SVnt in clero zelum quidem Dei habentes, sed non secundum scientiam, qui priuatis quibusdam affectib⁹ ducti, vel testamentõ, vel (vt vocant) fundationibus efficiunt, vt noua festa præter ecclesiæ autoritatem, solemniter subinde celebrentur. Quo interim fit, vt preces horariæ, ac reliqua publicè recepta pro affectu cuiuslibet facilè nouétur, id quod nobis nõ satis probatur. Neque enim errarunt patres, à quorum institutis in dicendis precibus, vtinam tã longè discessum non fuisset. Quòd si hîc singulorum affectibus indulgebitur, tandem antiquus ritus penitus euanescet. *Rom. 10*

Quo affectu horarias preces persoluere oporteat. CAP. VIII

Ex conci. Agaten. cum presbiter. Ex eodē cōcil. general. c. dolenter de celeb. Missar.

NOn suffecerit autem preces istas horarias vtcunque permurmurasse: sed vt conciliari constitutione cautum est, presbyter ex intimo affectu, eleuataque mēte in solum Deū, nocturnum hoc, diurnumque suæ seruitutis pensum exoluat. Malectict⁹ enim qui facit opus domini negligenter. Alioquin precātes competet. Populus hic labijs me honorat cor autem eorum longè est à me. Quammaxime vero orantem cauere oportebit, ne alio respiciat quàm ad Deum. Quod si externæ gloriæ aucupandæ, aut lucri gratia, denique potius ex more quam mente orare instituat, pars eius inter hypocritas reputabitur, de quibus Dominus in Euangelio pronuntiauit quod ament in synagogis & in angulis platearum stantes orare, vt videantur ab hominibus, proindeque mercedem suam recepe rint. Et alibi ipsis interminans: Væ (inquit) vobis Scribæ & Pharisæi hypocritæ, qui comeditis domos viduarum, oratione longa orātes, ptopter hoc amplius accipietis iudicium. Alibi quidem dominus ait, oportere semper orare, ac nūquam deficere, sed alia prorsus ratione quam precabantur Pharisæi: nempe secundum diui Pauli sententiam, qui diuini numinis clementiam sibi conciliare volet orando, oculis interioribus in cœlum semper intentis, orabit spiritu, orabit pariter & mente: psallet spiritu, psallet & mente. quemadmodum de Anna Samuelis matre legimus, quod multiplicans preces, coram domino loquebatur in corde suo, tantúmque labia illius mouebantur, & vox penitus non audiebatur. Effudit enim animam suam in conspectu Domini, Denique curandum est, vt pœnitenti animo ac corde contrito, humiliatoque, gratiæ Deo dicantur, ac psallatur. Vt enim diuinus Psaltes ait: Peccatori dixit Deus, Quare tu enarras iustitias meas? & ea quæ sequuntur. Vtque oculi inter orandum ab omni vanitate auertantur.

Luc. 18.

1. Co. 14

1. Reg. 1

Psal. 49

Summa deuotione, Missæ sacrum celebrari oportere.

CAP. IX

IAm si tanto mentis ardore quælibet preces dicendæ sunt, quàta putamus deuotione sacrosanctum Missæ ministerium, in quo Corporis & sanguinis dominici sactamenta tractātur, conficiunturque, peragēdum est? Certe grauiter dolemus atq; animo inhorrescimus, vbi videmus passim tātis mysteriis indignos ac cōductitios illos ac idignos sacerdotes, publicis etiā ac mani-

manifestis crimínibus contaminatos, sese (idque irreuerenter & interdum magis lucelli ac stipis, quam Dei causa) sacris ingerere, quorũ instat interitus, & perditio non dormitat. Probet (inquit Paulus) seipsum homo, & sic de pane illo edat, & de calice bibat. Qui enim manducat & bibit indigne, iudiciũ sibi manducat & bibit, non diiudicans corpus domini. Atque ideo (vt subdit) inter vos multi infirmi & imbecilles, & dormiunt multi. Nam si nosipsos diiudicaremus, non vtique iudicaremur. 1. Cor. 11.

Arguuntur, qui polluta mente, ad altare domini accedunt. CAP. X.

TErret, nec immerito, nos sermo dominicus, qui vetat nos sanctũ dare canibus, & margaritas nostras proiicere ante porcos, quum quosdam leuiculos sacerdotes illotis manibus pedibusq; (vt in prouerbio est) audacius in hæc sacratissima mysteria, quàm in prophana irrumpere cõperimus. Quales sunt, qui humano affectu tantùm, & potius ex more, quam deuotionis ardore ad altare accedunt, quorum polluta est & mens & conscientia, quos merito horrendum Euangelij exẽplum (quod Ioannis. 13. legimus in hæc verba: Et postquã accepisset buccellam, introiuit in eum Satanas. & cętera quæ sequuntur) ad meliorem vitæ frugem, altiorémque tanti mysterij contemplationem reuocaret. Matth. 7

Reuidenda Missalia ac Breuiaria. CAP. XI.

PEculiaria Missarum argumenta recens præter veterũ institutionem, inuenta etiam patribus displicuerunt, quòd tantum mysterium pro affectu cuiuslibet tractari nõ debeat. Prosas indoctas nuperius Missalibus cæco quodã iudicio inuectas, prætermittere per nos liceret. Videbimur ergo operę precium facturi, si Missalia perinde atque Breuiaria peruideri curemus, vt amputatis tantum superfluis, & quæ superstitiosius inuecta videri possint, ea tantùm quæ dignitati ecclesiæ, & priscis institutis consentanea fuerint, relinquantur.

Quæ omitti aut decurtari, vel organorum vel cantorum concentu haud debeant. CAP. XII.

IAm & illud non rectè fit in quibusdam ecclesiis, vt ob cantorum & organorum concentum, omittantur aut decurtentur ea quæ sunt præcipua, Cuius generis sunt, recitatio verborum propheticorum, aut apostolicorum, quam epistolam vocamus, Symbolum fidei, præfatio, quæ & gratiarum

actio, atque precatio dominica. Quamobrem hæc tota distinctissime ac intelligibiliter, vti cætera omnia (si tamen non leuis decurtadi causa subsit) decantur. Sit quoque cantus quo presbytero respondetur, æqualis, nec præcipitatus.

Quemadmodum Missal legenda. CAP. XIII.

QVi legit Missam, cum reuerenda modestia, clarè, distinctè & exerte legat omnia vsque ad canonem, vt qui audiēdi facti causa adstat, quod legitur, intelligat, atque ad pietatem excitetur.

Quid post eleuationem Eucharistiæ agendum. CAP. XIIII.

POst eleuationem consecrati corporis ac sanguinis dominici, in nōnullis templis canunt Antiphonas pro pace, aut contra pestilentiā & mortalitatem, cum potius tum videretur silendū, & ab omni populo mortis dominicæ commemoratio habenda, prostratisque humi corporibus, animis in cœlū erectis, gratiæ agendæ Christo redemptori, qui nos sanguine suo lauit, morteque redemit. Cantiones vero illæ cōtra mortalitatem seu cladē, aut pro pace, satius post finitā Missam canantur. Quæ vt ad Deum dirigantur, excerptæ ex canonica scriptura plus placuerint, quales sunt Antiphonæ, Media vita, ac, Da pacē domine, & similes. Sic tamen, vt illis etiā quæ gloriosæ virgini matri dicatæ sunt, suus honos ac locus seruetur. *Ephe. 5.*

Organorum melodia quemadmodum temperanda. CAP. XV.

ORganorum melodia in templis sic adhibebitur, ne lasciuiam magis, quam deuotionē excitet: neve præter hymnos diuinos ac cantica spiritualia, quicquam resonet ac repræsentet.

Singulis dominicis diebus, quæ ipsis peculiaria sunt officia dicenda. CAP. XVI.

MOs inoleuit non admodum improbandus, vt diebus dominicis, toto ferme anno officium Missæ, vel de sacrosancta trinitate, vel de Spiritu sancto dicatur. Nobis satius videtur, vt quæ prisca eccl sia singulis dominicis peculiaria fecit, obseruentur. Quod si illorum loco alia vsurpanda erunt, videbitur quod de resurrectione domini est, diei dominico magis conuenire, quod dies illa potissimum resurrectioni dedicata sit. Neque ignoramus non absque causa Concilio Triburien. constitutum, ne propter missas peculiares, Missa, quā de feria vocamus, prætermittatur. *De cōsecr. dist. 3. Sabato ca 2. de feriis.* *Ex concil. Tribur. c. 2 de celebr. miss.*

Confes-

Confessio, Missæ præambulum, deuotè recitanda.

CAP. XVII.

CONfessio illa, Missæ præambulum, deuotè cum ministris vno aut pluribus vicissim cõtentibus, ac sacerdotis absolutionem in verbo Christi, plena pœnitentis cordis erga dei pietatem fiducia, recipientibus recitandi. Ad omnes enim sacro astantes, ea absolutio refertur, vt digne tãtis mysteriis valeant interesse. Quamobrem dum hæc fiunt, non sit minister accendendis luminaribus, aut alius mentem euocantibus (quæ prius facta oportuit) intentus.

Cur sacerdos in altari ministrum habeat.

CAP. XVIII.

NEc sine magna ratione in Concilio Toletano constitutũ fuit vt habeat quisque canens Deo atque sacrificãs, post se virum soleminis adiutorem, vbi temporis, loci, siue cleri copia suffragatur. Idque propter morbos & casus diuersos qui occurrere possunt: quo is qui impleturus officia accedit, si liquo casu turbatus, vel in terram elisus fuerit, a tergo semper habeat, qui eius vicem & officium intrepidus exequatur. Aliis insuper canonibus cauetur, ne presbyter nisi duobus testibus præsentibus celebret. Quæ decreta in quam dissuetudinem abierint, in aperto est, nimirum presbyteris frequenter celebrantibus, talibus tantum adhibitis, qui vix ipsi respõdere, nec quid agatur, sciant.

Ex conc. Tolet. ca. 11. c. vt illud. de cons. dist. 1.

De consec. dist 1. hoc quoque.

Omnis cultus diuinus summa cum uenerationeperagendus. CAP. XIX.

IN summa cultus diuinus quem sacerdos in domo Dei exhibet, debita cum veneratione peragendus est, vt & Deo gratus sit & inspicientibus placitus, qui considerantes non solum instruat, sed & reficiat. Monet siquidem diuinissimus Paulus, vt omnia nostra ordinatè ac honestè fiant, ac acerrime increpat Corinthios, quod irreuerenter conuenirent in vnum ad cœnam domini manducandam.

Ex cõcor. Lugd. sub Greg. x.

1. Cor. 4.
1. Cor. 11.

De vita ac moribus Clericorum. CAP XX.

NVnc de vita ac moribus paucis videamus. De vita instituenda sic præcepit Paulus nedum clericis sed omnibus Christianis. Mortificate (inquiens) membra vestra quæ sunt super terram, fornicationem, immunditiam, libidinem, concupiscentiam malam, & auaritiam, quæ est simulachrorum seruitus, propter quæ venit ira Dei in filios diffidentiæ. Nũc autem

Coloss. 3

tem deponite & vos omnia,iram, indignationem, malitiam, blasphemiam de ore vestro, expoliantes vos veterem hominem cum actibus suis,& induentes nouũ, eum qui renouatur in agnitionem secundum imaginem eius qui creauit illum, quia est omnia & in omnibus Christus. Induite vero vos sicut electi dei, sancti & dilecti,viscera misericordiæ, benignitatem,humilitatem,modestiam,patientiam. Super omnia autem hæc,charitatem habete,quod est vinculum perfectionis,
Ephe.5 & grati estote, verbum Christi habitet in vobis abundanter. In omni sapientia docentes & commonentes vosmetipsos in psalmis,hymnis & canticis spiritualibus, in gratia cantantes &
Coloss.3. psallentes in cordibus vestris Deo. Omne quodcunque facitis,in verbo aut in opere, omnia in nomine domini nostri Iesu Christi,gratias agentes deo & patri per ipsum. Non ad oculum seruientes,quasi hominibus placentes, sed in simplicitate
Coloss.vl. cordis,timentes deum. Quodcũque facitis,ex animo operamini,sicut domino,& non hominibus. Orationi instate,vigilantes in ea in gratiarum actione. Sermo vester semper in gratia sale sit conditus, vt sciatis quomodo oporteat vos vnicuique respondere. Omnis autem sermo malus,ex ore vestro nõ procedat Sed si quis bonus,ad ædificationem fidei, vt det gra-
Philip.4. tiam audientibus. Et nolite contristare spiritum sanctum dei. Modestia vestra nota sit omnibus hominib⁹. De cætero,quæcunque sunt vera,quæcunque pudica,quæcunque iusta, quæcunque sancta,quæcunque amabilia,quæcunque bonæ famæ, si qua virtus,si qua laus disciplinæ,hæc cogitate,& Deus pacis erit vobiscum.

Ob quam causam Clerici male audiant, ac puniantur.

CAP. XXI.

Galat. vl. OLim Clericis hæc apostolica præcepta tenentibus pax su-
Esa.5. per illos erat, quomodo ergo non tantum vinea, sed & vineæ cultores facti sunt in direptionem? Ecce (inquit Eze-
Ezec. 16. chiel, ad Hierusalem verba faciens) hæc fuit iniquitas Sodomæ sororis tuæ,superbia,saturitas panis,& abũdantia, & otiũ ipsius,& filiarum eius, & manum egeno & pauperi non porrigebant,& elatæ sunt, & fecerũt abominationes coram me, & abstuli eas,sicut vidisti.

Præcipuæ causæ omnis mali,tres. CA. XXII.

PRæcipuæ ergo causæ omnis mali sunt fastus,luxus,& auritia,à quibus Clerici potissimum male audiunt.

Ambi-

Ambitionem ac fastum clericali officio maximè repugnare.

CAP. XXIII.

VT omnem ambitionis radicem Christus discipulorũ cordibus eximeret, paruulum in medio illorũ statuit, déque primatu certare prohibuit: Qui maior (inquit) est in vobis, fiat sicut iunior: & qui præcessor est, sicut ministrator. Nam quis maior est, qui recumbit, an qui ministrat? Nonne qui recumbit? Quis vero ignorat clericum in medio ecclesiæ esse tanquam eum qui ministrat? Quare meminerimus potius officij nostri quam dignitatis. Neque enim ad dominationem vocati sumus, sed ad opus. Non immerito Hieronymus, vt pestem quandã fugiẽdos clericos, ait, qui à speluncis domorum paternarũ abstracti & post in ecclesia sublimati, ac sacerdotiis ditati, vanæ gloriæ & superbiæ stimulis efferuntur. *Mat.* 18. *Luc.* 22. *Hiero.*

Omnis luxus clerico interdictus. CAP. XXIIII.

BEatus Hieronymus ecclesiæ præfectos, qui luxu ac deliciis affluunt, Micheam describere asserit, quod eiiciendi sint de spatiosis domibus, lautísque conuiuiis, & multo labore conquisitis epulis, in tenebras exteriores, vbi erit fletus, & stridor dentium, Viuere quidem de altario sacerdoti licet, luxuriari non permittitur. A crapula itaq; & ebrietate, à compotationibus illis, ad haustus æquales, à luxu, ab alea, ab immoderatis sumptibus & comessationibus Conciliũ generale clericos reuocat vniuersos, sequutum veteris testamenti institutum, quo ministris templi vinũ & sicera prohibebatur, ne ebrietate grauarentur corda eorũ, & vt sensus eorum semper vigeret, & esset tenuis. Et Apostolus ait: Nolite inebriari vino, in quo est luxuria, sed impleamini spiritu sancto. Et iterum: Non in comessationibus & ebrietatibus. & quæ sequũtur. Atque alibi Salomon: Luxuriosa res vinũ, & tumultuosa ebrietas: quicunque his delectatur, non erit sapiens. *Hiero. in Mich. c. 2. Matt. 22* Ex *conci. gener. de vit. & ho. cleri. c. A crapula. Ephe. 5. Rom 13. Prou. 20.*

Clerico non licere vel cauponem agere vel tabernas, nisi necessitatis causa. intrare. CAP. XXV.

OLim tanta honestas desiderabatur in clero, vt ne nuptiis quidem cõuiuiis ipsis interesse liceret, nec immisceri spectaculis ac cœtibus, vbi amatoria cantantur, aut obscœni motus corporis, choreis & saltationibus efferuntur. ne auditus & intuitus sacris mysteriis deputatus, turpium spectaculorum atque verborum contagione polluerẽtur. Quid, si videret ecclesia illa prisca Clericos nostri temporis Ex *conci. Agath. Laodic. Carth. vlt.*

tabernarios, tabernísque (quasi domos non haberent) noctu diuque alligatos, quàm execratur facinus? Posthac ergo, non solum nullus ex clero sordidissimum cauponem aut tabernarium agat, sed ne ad tabernas quidem nisi necessitatis causa diuertat. alioqui pœnæ canonicæ imminent ei, qui ordini suo hanc ignominiosam notam inurere tentauerit.

Ex conci. Viennen.

Habitus, seu exterioris corporis cultus modestia, à clericis exigitur. CAP. XXVI.

1. *Tim.* 2. BEatissimus Paulus habitus modestiã & in mulieribus desiderat, quem vult verecundum esse, non in tortis crinibus aut auro, aut margaritis, vel veste pretiosa, sed quod decet, mulieres promittentes pietatem per opera bona. Itidem Apostolus Petrus eas commendat, quarum non sit extrinsecus capillatura aut circundatio auri aut indumenti vestimentorum cultus, sed qui absconditus est cordis homo in incorruptibilitate quieti & modesti spiritus, qui est in conspectu dei locuples. Quàm turpis ergo putanda est in clericis tanto gradu sublimioribus, deformissima illa ac frequentissima nostræ tempestatis habituum variatio, quam ne inferiori quidem vasculo Apostolorum principes permittendam duxerunt? Ex veste apud homines sanctimoniæ opinionem aucupari prohibuit Christus, qui in omnibus operibus nostris, id quod intus est, primùm respicit, mundaríque iubet: deinde quod deforis est, Væ illud horrendum Pharisæis hypocritis interminans, qui vt viderentur ab hominibus iusti, dilatabant phylacteria sua, & magnificabant fimbrias, cùm essent intus pleni rapina & immunditia. Interim tamen euangelium non temere vestimentum Ioannis Baptistæ (quod illius professioni ac menti respõdebat) de pilis camelorum contextum celebrat, ac ipse Christus vestium mollitiem ac lenitatem auersatur: Ecce (inquiẽs) qui mollibus vestiuntur, in domibus regum sunt. Quæ omnia huc spectant, vt velimus clericos præter indictam tonsuram, vestes quoque suo ordini congruentes deferre, quemadmodũ olim generali concilio cautum est. Pudet siquidem nos, cùm videmus prodire clericos, perinde atque seculi milites amictos, vel qui sint vt fœmina compti. Itidem pannosi clerici, ac vestibus laceri displicent. Neque enim affectatæ sordes, aut exquisitæ deliciæ laudem pariunt.

1. *Pet.* 3.

Mat. 23.

Mat. 3.

Mat. 11.

Ex cõcilio generali. c. Cleri. de vita & hon. cleri. Hieron.

Mali exempli est, sacerdotem se vendicare in Capellanum delicato laico aut mulierculæ. CAP. XXVII.

Magna

MAgna eorum leuitas est, in magnam cleri ignominiam redundans, qui se laicis atque adeo delicatis fœminis, ventris causa, in Capellanos (vt appellant) atque anteambulones venditant. Qui enim debebant esse gregis duces, redigũtur in caudam, & sordidissimis quibusque negotiis alligantur. Proh nefas. *Hiero.*

Suspecta mulierum cohabitatio, clericis interdicta.

CAP. XXVIII.

NIcæno Concilio nec Episcopo, neq; presbytero, neque diacono, neque vlli clericorum omnium habere secum mulierem extraneam permittitur, nisi forte mater, aut soror, aut auia vel amita, vel matertera sit. Nos (si tamen hæc tempora tantam feueritatem pati non vident) saltem suspectam cohabitationem prohibemus. *Ex cõci. Niceno. Ex cõci. Mogunt.*

Auaritia in clero execrabilis. CAP. XXIX.

EX quo in ecclesia dei auaritia creuit, periit lex de sacerdote, & visio de propheta. Quemadmodum diuus Hieronymus ad Rusticum Narbonen. ait: Nec mirum quod nemo possit seruire deo & mammonæ: aut enim vnum odio habebit, & alterum diliget: aut vnum sustinebit, & alterum cõtemnet. Vbi est enim thesaurus tuus, ibi & cor tuum. Habẽtes autẽ alimenta & quibus tegamur, quisque secundum suæ vocationis rationem, his contenti simus. *Ezec. 7. Hiero. ad Rust. Matth 6. 1. Tim. 6. Ex conci. Cartha. c. cler. vict. 91. dist.*

Honesto artificiolo victum quærere clerico licet.

CAP. XXX.

QVibus nõ suppetit ex sacerdotio, honesto artificiolo victũ quærant, sequuti diui Pauli exemplũ. Sic tamẽ, ne sordidã aliquã artem sacerdotio ignominiosam exerceãt. *Act. 18. Ephe. 4. 1. Cor. 4. 2. Tim 2. Ex conci.*

Clerici ne mercatores sint, multo minus fœneratores.

CAP. XXXI.

NEmo militans deo implicet se negotiis secularibus, vt ei placeat cui se probauit. Quare multa prouidentia olim vetitum est, ne clerici vel monachi, mercatores (tacemus fœneratores) sint lucri causa. *Mog. c. 1. ne cle. vel mo. c. so. co. tit. In concil. Agat. 7.*

Damnantur clerici superstitiosi. scurræ, curiosi, ac leniculi.

CAP. XXXII.

REperiuntur qui superstitioni, diuinationibusque ac sortibus dediti sunt, quos damnamus. Sunt qui scurras in conuiuiis diuitum ac potentũ agunt, qui quum malefecerint, gloriantur & exultant in rebus pessimis, qui digni non sunt, vt *c. quam sit graue. de excess. præ.*

21 dist. c. his. vt clerici appellentur. Sunt curiosi,& leuiculi,qui in foris, in compitis,in plateis,in vicis obambulant,vagis oculis effræni, lingua petulante,fluidoque incessu,& leuitatem animi,impudentiámque mentis ostendunt,quos auersamur. Eos vero tàtum & re, & nomine clericos reputamus, qui legem dei die noctúque meditantur,munus susceptum debite exequuntur, ac vitam agunt sacerdotio dignam.

DE METROPOLITANIS, CAthedralibus,& collegiatis ecclesiis, & in his ministrantibus.

CAP. I.

QVum metropolitana seu Cathedralis Ecclesia sedes sit episcopi,principémque locum in clero obtineat, nequaquam postremum in reformatione locum obtinere debet. Nisi enim ea ecclesia præluceat, omnibus quæ in tota prouincia aut diœcesi constitutæ sunt, frustrà intendimus redigere in ordinem ecclesiasticæ disciplinæ cæteras.

De officio decanorum. CAP. II.

PORRÒ quum collegiatæ ecclesiæ secundariæ sint post cathedrales, & instar illarũ (quod ad ordines ministrantiũ, diuinumque cultum attinet) constitutæ, vtrobique Decanis curæ erit,vt cleros suos ad obseruationem piorũ rituum prouocent ac reducant, vt ad agendam vitam clericis dignã perpetuo cohortentur, ac impellant, vt à negotiis, à tumultibus mundanis reuocent,ne magis seculi,quàm Christi milites videantur,vt comessationib.ebrietatibus,ac omni luxui interdicant,denique vt suo officio satisfacere compellant.

De officiis in eiusce modi ecclesiis ministrantium generatim. CAP. III.

SVnt in hisce ecclesiis diuersi ministrantium gradus:nempe Præpositi, Decani, Archidiaconi, Scholastici, Cantores,qui & Choriepiscopi,Thesaurarii,qui & Sacristæ,seu Custodes, Canonici, Vicarii, atque id genus alii. Interpretetur quisque vocabulum suum,& curet esse quod dicitur,secundũ veterum patrum institutionem ac regulam. Atque eo solo fecerint, vt quum nostræ, tum omnium piorum expectationi magna ex parte respondisse videantur.

De Cano-

De canonicorum vita & officio. CAP. IIII.

VT de canonicis dicamus paucis, Respondeat eorũ vita titulo, respondeat nomini: sint re ipsa, vt sunt nomine Canonici, id est regulares. Neque enim clàm est primã eorum originem monasticæ disciplinæ fuisse. Imitentur Apostolos & nascentis ecclesiæ ministros, quorum erat cor vnum, & anima vna, qui quotidie (vt in actis apostolicis legimus) perdurantes vnanimiter in templo, & frangẽtes circa domos panem, sumebant cibum cum exultatione & simplicitate cordis, perseuerantes in orationibus, collaudantes deum, & habentes gratiam ad omnem plebem. De tali conuentu Psaltes dixit: Ecce quàm bonũ & quàm iucũdum habitare fratres in vnum. Qui & compellens ac prouocans eiusmodi cõuentum, ait: Ecce nunc benedicite domino, omnes serui domini, qui statis in domo domini, in atriis domus dei nostri. Porro ecclesiæ istæ collegiatæ quãdam vetustatem spirãt, & ecclesiæ primitiuæ institutum præ se ferunt, quod vel forma ædificiorum ostendit, quę Canonicos prope templum, in vnum pene habitaculum collocauit, vt procul à promiscua multitudine separati, diuinis pariter laudibus iugiter insisterent.

Actor. 2.

Psal. 133.

Ibidem.

Quemadmodum preces horariæ, aliæque diuinæ laudes decantandæ. CAP. V.

STatis ergo ac debitis horis, laudes diuinæ non cursim ac festinanter, sed tractim: non truncatè, sed integrè, distinctè, deuotè, reuerenterque ab omnibus decantentur, persoluenturq;. Et quum psallendi gratia conueniatur ibidem, muta aut clausa labia nemo tenuerit, sed omnes pariter, senes cũ iunioribus laudent nomen domini in psalmis, hymnis & canticis, deo alacriter modulantes: sic tamen, ne boatus confundat recitationem. Nemo tum, cùm publicæ vel preces horariæ, vel missæ sacrum cantãdo peraguntur, legat vel dicat priuatim officium: nam is id quo obnoxius est, choro subtrahit, atque alios vel vt psalentes perturbat, vel à psalendo retrahit. Quem tamen aliud officium ecclesiasticum, aut publicum alio statim rapiet, vt nisi legens preces horarias tempestiuè absoluere haud possit, hac lege teneri nolumus. Quam autẽ à vero aberrant, qui existimant sese non alicuius officij in ecclesia exercendi, sed quietis & inertiæ tantũ causa canonicatus esse adeptos, perinde atque satis sit, paucis quibusdam clericis admodum ignaris, tenui pretio conductis, curam diuini officii

Ex conci. Agat. in c. presbyter. c. dolẽtes de cele. missa.

officij committi, quod deinde eiuscemodi mercenarijs, nõ seruatis temporum interstitijs, syncopando transcurrunt, interim ipsis canonicis tota vita torpentibus.

Inter sacra nihil ne cogitandum quidem, quod dei aut ecclesiæ oculos offendat. CAP. VI.

LOnge vero abominabile est, quòd quidam tum, cùm diuina peraguntur, inter sese de rebus prophanis tractant, mussitationes, colloquia, risus & cachinnos intermiscẽt. Quidam aut in aliquem chori angulum se recipientes, de nugis, ne quid grauius dicamus, commentantur, aut foris per templum magno cum populi offendiculo deambulantes, oculos pariter & aures ad vanitatem conuertunt, atque sacra loca fœdant, positi in lapidem offensionis & petram scandali. Hac lege nullã excipimus, siue claris sit natalibus prognatus, siue plebeius. Quin potius, qui genere præstant, meminerint se illic canonicos agere. & cõuersari non in aulis, sed in scholis virtutum ac ecclesiasticæ disciplinæ.

Decani templi summi potestas, in præuaricatores. CAP. VII.

FAcimus quoq; decano ecclesiæ nostræ potestatem, personas ecclesiasticas ex aliis collegiatis ecclesiis, interdũ magis curiositate rerum nouarum, quàm deuotionis causa ad templum suminum se recipientes, ac inibi, præter omne decorũ, sæpe etiam ecclesiastico habitu non amictas, inter laicos sursum ac deorsum inambulantes, pœna canonica, nimiru suspẽsionis tẽporariæ, aut maiori etiã pro ratione culpæ coercẽdi.

Quem oporteat esse vestitum, ministrantium in hac ecclesia. CAP. VIII.

DE vestitu clericorum antè diximus, qui in his tanto debet esse decentior, quo sunt altiori loco, perindeque atque in speculo quodam cõstituti. Sit ergo chorum ingredientibus vestis talaris, sint pilei (quæ birreta vocamus,) sint camisiæ, sint denique calcei pariter & caligæ tales, in quibus nõ fastus, iactantia, elationis vitium, vel mentis leuitas, sed clericalis ordinis honestas & modestia deprehendatur. Siquidem ita semper visum est in maioribus nostris, externum habitum quid intus creper, designare: adeò vt & leges ciuiles iniuriam matronæ, habitu meretricio vtenti, illatam, non vindicent: ac canones clericum non alligatum coniugio, habitũ ac tonsuram clericales deferẽtem, post tertiam monitionem: clericum vero coniugatum, statim priuilegio exuant clericali: adeo vt sic in me

Agaten. 20.

Hemo. 3. c. ex parte. de priu. et exerc. priuile.

in maleficiis deprehensi, animaduersionem ciuilium magistratuum nō euadant. Ne autem posthac quispiam excusationem non factæ aut præuiæ monitionis prætexat, hac nostra synodali constitutione, omnes (quotquot sunt in nostris diœcesibus constituti) clericos qui habitu minus decenti vtuntur, monemus, vt intra tres menses, quorum singulos pro singulis dilationibus, tertiam verò vti peremptorium terminum præfigimus, habitum qui clericos deceat, reassumant: Alioqui ipso facto nulla posthac alia monitione expectanda, in censuras ac pœnas constitutionum canonicarum incursuri.

Decani vndiquaque aduigilabunt. CAP. IX.

QVo ergo hæc quæ diximus repurgētur, ac debitè simul cum omnibus aliis ad diuini officij prosecutionē ac chori disciplinā spectantibus obseruētur, Decanus diligenter inuigilabit, hinc & hinc circūspiciēs, ne quid inordinatè fiat.

Ante omnia verò vt canonici sacris adsint. CAP. X.

CVrante omnia curæ erit, ne quis canonicorum sacris absit, sed vt qui emolumentum ferre volent, officium quoque suum, propter quod beneficium datur, in ecclesia gerant. Aurelianen. Concilio cauetur, clericos aui officio adesse contemnunt, ecclesiasticam disciplinam arbitrio Episcopi recepturos. Sed facilè castigabitur hic lapsus, si negligentes, subtractione prouentuum seu distributionum mulctentur. Quare qui ab epistolæ lectione, exinde toti Missæ, & à primo psalmo, singulis horis canonicis integris ac minimè interpellatim (nisi forsin necessitate auocante, petitaque ac obtenta licentia) non interfuerit, iustum est, vt hic illius horæ aut offici, stipendio in totum careat. *Aure. 23*

Vicarij vt diuinis laudibus decantandis interſint, adigendi. CAP. XI.

QVi Vicarij dicuntur, in quibusdā collegiis se in libertatem quandā potius carnis quàm spiritus vindicare cōtendunt, nolentes choro, decantandisque simul cum canonicis diuinis laudibus ac sacris esse addicti. sed hi respiscant, ac incipiant intelligere cur Vicarij dicātur. Superpelliceis quoque vtantur. Cuius enim vices gerent, nisi canonicis adiatores accedant? Horum nimirum vice, qui vel aduersa valetudine detenti, vel negotiis necessariis auocati, interesse non possunt. Cur tandē superpelliceis vtentur, qui chori sacris se mācipatos non agnoscunt? In ordinem ergo disciplinæ rediganturtur,

tur, suspensionisq; pœna, etiã à fructibus, nedum quotidianis illis quæ distribuuntur, sed à grossis etiam pro culpę modo animaduertendum in non parentes.

Ad personalem residentiam cogendi, quibus hæc per fundationem beneficiorum est imposita. CAP. XII.

QVorum fundationes personalem residentiã requirunt, illi aut ipsi resideãt, aut à prouentũ perceptione suspendantur, & fructus illi in alios pios vsus conuertantur, nisi qui reipublicæ causa ex authoritate nostra abfuerint.

Lucri tantùm causa sacris adesse non oportere. CAP. XIII.

VTinam optando à Deo Opt. Max. cõsequi possimus, ne quisquam lucri causa diuinis interesset: alioqui non accessurus sacra, veluti quem nummi magis, quam Dei amor in templum trahit, quæstum pietatem esse putans: qui, non dubium, ex numero eorum est, de quibus Esaias dixit: Omnes dilligunt munera, sequuntur retributiones. Nec multùm is abest (vti plerisque doctissimis viris placuit) ab horrendo crimine Giezi, qui existimauit diuinum munus pecunia redimendum. Quare viderint clerici nostri, vt eorum mens & intẽtio tota in Deum referatur, vt cum Dauid confiteantur Deo in directione cordis, ac in labiis suis pronũciantes omnia iudicia oris eius. In via etiam testimoniorum domini delectentur sicut in omnibus diuitiis. Optandum, vt Psalmus ille centesimus decimusoctauus, qui toties non sine causa in ecclesiis replicatur, ore simul & correspondente singulis verbis mente decantetur. Et cum eodem Psalte ex animo dicatur: Voluntariè sacrificabo tibi, & confitebor nomini tuo domine, quoniam bonũ est. Non adimit Christus, sed decernit operanti suam mercedem: Dignus est enim operarius mercede sua. Et: Qui altario deseruit, de altario & viuet Sed interim cogitare debet clericus, se viuere non vt edat, sed edere vt Christo viuat, habereque semper menti reconditum Christi verbum: Primũ quærite regnum dei, & hæc omnia adijcientur vobis.

Esaiæ. 1

4. Reg. 5.

Psal. 118

Psal. 53

1. Cor. 9

1. Tim. 5.

Matth. 6.

Capitula disciplinæ qualiter obseruanda. CAP. XIIII.

CApitula verò disciplinæ (quæ vocant) multo maiori diligentia obseruãtur atque hactenus. Id ita fiet, si non tam prophanæ, quàm res sacræ in his tractẽtur. Si de moribus inquiratur, si vita expendatur singulorum: & quod olim sancti patres fecisse dignoscũtur, extemporali oratione interdũ cõmonerentur fratres. Et in primis ad sacras literas capessendas insti-

instigarentur, atque vt in his optimas horas collocarent, inci
tarétur, quod hîc reperiatur fons vitæ scaturiens, ex quo qui
haurit, non sitit in æternum. Hîc thesaurus euangelicus (pro-
pter quem oportet vendere vniuersa) reconditus sit, ex quo *Ioan. 4*
prudens ille paterfamilias profert noua & vetera. *Mat 13.*

Officium Decani in rebelles. CAP. XV.

SI quos Decanus rebelles cernat, si diuini cultus atq; sui of *Ex conci.*
ficii negligentiores, si rixosos, si litigiosos, si percussores, si *Agat. c.*
aleatores, si scorta fouentes, aut aliis publicis criminibus irre- *2*
titos, atque hi fraternam correptionem audire recusauerint,
agat in his capitulis quod iubet Paulus: Peccantes, coram om *1 Tim. 5*
nibus corrige: Tum si resipiscere nolint, arceat a sacris, pro-
hibeat participare fructus, donec ad meliorem vitæ frugem
reuertantur, sic tamen, vt hîc seruetur regula apostolica: Cor- *1 Thes. 5*
ripite inquietos, consolamini pusillanimes, patientes estote
ad omnes, & neque ira, neque odium, neque rancor vllas sibi *Innocen.*
partes vendicet. Nam illa præpositorum solicitudo est vtilis, *pap. 1 Gre*
illa cautela est laudabilis, in qua totum ratio agit, & furor ni- *go. ad*
hil sibi vendicat. Ira enim sæpe etiam innocentes ad crimen *Max.*
inducit. Dũ enim iusto amplius irascimur, & volumus aliena *Imp. ad*
coercere peccata, grauiora committimus. Per hæc tamen no- *la. 11. q.*
stris, ac ecclesiarum prouinciæ nostræ priuilegiis ac legitimis *3.*
consuetudinibus, & præsertim mori ac consuetudini qui in
aliquibus ecclesiis est (nempe vt causæ disciplinæ per Diaco-
nos diiudicentur) nihil præiudicamus, modo tamen Diaconi,
ad requisitionem Decani, suo officio gnauiter ac strenue in-
cumbant ac satisfaciant. Quod si Decanus & Capitulum ne-
gligentes, aut eisdem criminibus irretiti fuerint, ad iuris com
munis dispositionem redire, necesse erit.

Contentiosi, ad pacem & concordiam, per Decanum & Capitulum reuocandi. CAP. XVI.

INuidiæ detractionisque vitium longè omnium pestilen-
tissimum, in collegiis non est nouum, quod humani gene-
ris hostis inter fratres serere semper conatus est, quemadmo-
dum de Abel & Cain, de Ioseph & fratribus eius legimus, *Gen. 4*
Quin parum aberat ab omniũ sanctissimo illo collegio, nem *Gen. 37*
pe apostolico, nisi pacificator CHRISTVS Iesus interces- *Ioan 13*
ser, ac Satanam repentè eiecisset. Hinc sæpenumero in clero
rixæ, iurgia, & iniuriæ nascuntur. Hinc multæ falsæ crimina-
tiones, æmulationes, obtrectationes & delationes oriuntur.

Et sic

Et fit lingua ordinata in laudem Dei, inquietum malum, plena veneno mortifero. Fit denique vt in ea qua benedicimus Deum & patrem, in ipsa maledicantur homines, qui ad imaginem & similitudinem Dei facti sunt, atque ex eodē ore procedit benedictio & maledictio. Non oportet (inquit diuus Iacobus) fratres mei hæc ita fieri, sed qui sapientes & disciplinati inter vos, ostendāt ex bona conuersatione operationem suam in mansuetudine sapientiæ. Nam si zelum amarum habetis, & contentiones sint in cordibus vestris, nolite gloriari & mendaces esse aduersus veritatem. Non enim est ista sapientia de sursum descendens à patre luminum, sed terrena, animalis, diabolica. Vbi enim zelus & contentio est, ibi inconstantia, & omne opus prauum. Quæ autem de sursum est sapientia, primum quidem pudica est, deinde pacifica, modesta, suadibilis, bonis consentiens, plena misericordia & fructibus bonis, non iudicans, sine simulatione. Fructus enim iustitiæ in pace seminatur, facientibus pacem. Proinde si quis putat se religiosum esse, non refrenans linguam suam, sed seducens cor suum, huius vana est religio. Hæc ille.

Iaco. 3.

Pœna aduersus contentiosos pertinaces. CAP. XVII.

AGathensi Concilio constitutum est, vt qui cunque odio aut longinqua inter se lite dissenserint, & ad pacē reuocari nequiuerint, primitus arguantur. Qui si inimicitias deponere perniciosa intentione noluerint, de ecclesiæ cœtu iustissima excōmunicatione pellantur, Decanus ergo, vbi viderit intercedere inter fratres dissentionis materiam, quæ fraternā dirimat charitatem, huius Canonis authoritate vtatur: ac pro pace sarcienda conseruandáque, Capituli sui cōsilium atque auxilium imploret, quod inuicem libenter præstabunt, cuiuscunque odio vel amore longe postposito.

Ex concil. Agathē. c. 31

Quo tempore Capitulorum quotidianorum conuentus obseruandi. CAP. XVIII.

QVotidiani Capitulorū cōuctus, aut maturius sub summā Missam, aut statim post illam seruandi sunt, ne ob illos diuinum officium vel suspendatur, vel præcipitetur, vel denique ab ipsis Canonicis negligatur. Debet enim Dei causa omnibus aliis anteponi.

Volumina statutorum reuidenda. CAP. XIX.

HAbent ferè quotquot sunt cathedrales ac collegiatæ ecclesiæ, suū volumen peculiariū statutorum, quæ interdū

pro

pro affectu priuato cuiuslibet augentur ac crescunt. Inter hæc reperias quamplura, quæ quæstum magis quàm pietatem resipiant, & ad inæqualitatem potius, quàm æqualitatem faciant: vnde discordia inter fratres (vti fieri solet) frequenter alitur, concordia verò scinditur, laceraturque. Et quantumuis plerague inter hæc iniqua reperias, adigûtur tamen omnes qui recens admittuntur, vt ad eiusce modi statutorum obseruationē (etiam penitus ignari, quid contineant illa citra vllum delectum) iureiurando sese alligant, quum tamen iuramentū non debeat esse iniquitatis vinculum, nec ad ignorata extendi. Operæprecium itaque nobis videtur, huiusce modi statutorū volumina inter visitandum excutere, & quæ Euangelicæ puritati, atque fraternæ charitati, denique disciplinæ ecclesiasticæ minus consentanea reperta fuerint, resecare, caueréque, ne posthac vlla noua statuta in eiusmodi ecclesiis (nisi tamen noster accesserit calculus) edantur. *Cap. 1. de iureiu. li. 6.*

In Capitulis, à iuramentorum facili exactione temperandum. CAP. XX.

ET quum Christus tanto serio iurandi facilitatem prohibuerit, vt nisi necessitate veritatis, alioqui periclitandæ cogamur, omnino non iurare debeamus, coercenda est illa immoderata in Capitulis iuramentorum exactio, per quam necesse est, vt multi in ancipitia periuria corruant, quorum non tātum illi qui peierant, sed & qui causam periurij temerè exigendo præstant, rei sint. Nam Christi verbum est: Sit verbum vestrum, est, est: non, nō: quod amplius est, à malo est. Et in Ecclesiastico legimus: Vir multùm iurans, replebitur iniquitate, & non discedet à domo eius plaga. Si nosipsos iudicaremus, non vtique diiudicaremur. *Matth. 5.* *Cap. & si Christus. de iureiu.* *Eccle. 23*

Inter visitandum de moderandis annis (qui expectantiæ appellantur) videndum. CAP. XXI.

NVm annos (qui expectantiæ appellantur) moderari possimus, videbimus inter visitandum, quando nobis vel id maximè curæ erit, vt qui recens accesserunt Canonici, aliquot annis de consensu Capitulorum suorum, bonarum, ac potissimum sacrarum literarum studiis, in Academia aliqua publica & bene Christiana incumbant, vtque tum sequantur illos interim reditus præbendarum suarum, quotidianis distributionibus tantùm exceptis, aut portio eiusce modi personis, iuxta ecclesiarum statuta & cōsuetudines assignata. Multùm enim

Hono. 3 c. sup specul. de magist.

refert viros doctos esse in ecclesia Dei, qui veluti splendor firmamenti fulgeant, & tanquam stellæ in perpetuas æternitates mansuri, ad iustitiam plurimos valeant erudire. Indignum ergo studio tam frugifero intentos, ac in vinea domini operantes, diurno denario fraudari, modò tamen testimonium exhibeant magistrorum, quòd totos illos annos rectis operam dederint disciplinis. Per hæc tamen Canonis inducias, (quæ sella tius porrigunt) nolumus coarctare.

Non oportere à canonico recens admisso, pecuniam statutariam duplicatam ob antecessorem exigi. CAP. XXII.

c. nõ debet de reg. in 6.

NEc ferendus nobis diutius videtur mos ille irrationabilis, quo ad vnam præbendam receptus, ob suos in eadem præbenda antecessores non receptos (à quibus ius non habet, sed potius à conferente vel instituente) pecuniam statutariam sæpius exoluere compellitur. Nec ignoramus quosdam Decanos & capitula in eo esse, vt hæc pecuniaria onera (qua recèi recepti, contra sacrorum Canonum dispositionem grauãtur) in dies nouis quibusdam adinuentionibus grauiora, ac tãdem importabilia efficiant: quod penitus improbamus.

Communi necessitati ecclesiæ, communi contributione consulendum. CAP. XXIII.

Matth. 7

QVòd si fabricæ aut alia necessitas ecclesiæ immineat, satius est, vt quod in communem vertetur vtilitatẽ, ex cõmunibus reditibus desumatur, quàm vt quis priuatim grauetur. Euangelicum præceptum est, in quo vniuersa lex consistit & Prophetæ: Quod tibi nõ vis fieri, alteri ne feceris. Et: Quæcunque vultis vt faciant vobis homines, hæc & vos facite illis. Ad hanc regulam, veluti ad Lydium quẽdam lapidem, omnes actiones suas, quum omnes Christianos, tum viros ecclesiasticos redigere, æquum est pariter, ac necessarium.

Tribunalia extra templa collocanda. CAP. XXIIII.

Ex concil. Lugdu. c. decet de imm. eccle. lib 6.

CVm in quibusdam nostris templis iurisdictionis ecclesiasticæ officiales pro tribunali sedeant, ad quod interdum multo cum tumultu concurritur delitigaturque: visum nobis est, vt hæc tribunalia, foris, intra tamen ecclesiarum pomœria, collocentur. Cordi siquidem nobis est, vt quæcunque diuinum officiũ perturbare possunt, aut diuinæ maiestatis oculos offendere, è templis eliminentur, ne vbi peccatorum est venia postulanda, ibi peccandi detur occasio, aut deprehendantur peccata committi.

Optan-

Optandum vt deambulationes in hisce ecclesiis prohiberi possint.

CAP. XXV.

ATque vtinam commodè deambulationes etiam illas laicorũ (qui ad cathedrales ac collegiatas ecclesias sola rerum nouarum curiositate ducti confluunt, ibidémq, nihil minus quàm de rebus sacris, quæ inspectãtibus illis agũtur, cogitant) submouere possimus. Grãde equidẽ putamus piaculũ, tã veneranda mysteria, quibus astat Deus, & inter quæ Christi corpus & sanguis cõficitur, tam irreuerenter haberi. tacemus quod domus dei contemnitur, de qua Christus eiecit emẽtes & vendentes, & non sinebat vt quis transferret vas per templum, & dicebat docens: Nónne scriptũ est, Domus mea, domus orationis vocabitur, vos autem fecistis illam spelunca latronũ? Duplici cura hîc videbitur opus, tum vt prædicatores verbi dei ex suggestis populũ ab istis deãbulationibus ex scripturis deterreant, tum vt magistratus ciuiles huic rei corrigendæ officium accommodent, cum quibus hac de re agemus. *Marci. 11.*

Theatrales ludos non inferendos templis. CAP. XXVI.

OLim theatrales quoq; ludi & laruarum ludibria inferebãtur tẽplis, pessimo quidẽ exẽplo, adeò vt pro visione canonica (qua his teterrimus abusus aboleretur) opus fuerit: quẽ ex nostris diœcesibus, iã, vt speramus, eiectũ gaudemus. *Inno. 3. c. cũ decorẽ. de vita & ho. cleri.*

Cuiusdam abusus abrogatio. CAP. XXVII.

IN quibusdã collegiatis ecclesiis ad summũ altare, non ordinarii, sed mercenarii clerici, presbytero sacra peragenti, ministraturi adiungũtur, qui tamẽ officio suo satisfaciunt minus, quum ab altari ad subsellia, ex quibus succinitur, à subsellijs rursus ad altare multũ incõpositè subinde discurrũt, quod fieri nõ oportuit, maximè in ecclesiis illis, quæ ordinariis personis abũdãt, & quorũ ministri copiosis reditibus sunt ditati. Nã ois occasio cõtẽptus & scãdali, promiscuo vulgo adimẽda est.

Processionum collegiatarum ecclesiarum quæ ad maiorem fiunt, moderatio. CAP. XXVIII.

PRocessiones ecclesiarum collegiatarũ ad summum templum, quæ diebus maximè celebribus ac festis fiunt, proculdubio institutæ sunt causa cõueniendi illuc ad Missas episcopales, desiderióque recipiẽdi communionem, vel benedictionem episcopalem: iam quum isti conuentus speciem quidem antiquitatis, & nihil præterea repræsentent, imò pernicioſę euagationis materiam, & crapulæ occasionẽ diebus illis *Agathẽ. c. 63. & 64.*

sacratissimis præstent, illas nobis eatenus abrogare visum est, vt Collegia in ciuitate nostra Colonien. in quatuor illis summis anni festis ac diebus celebribus sequentibus, quæq; in suis ecclesiis diuinũ officium statis horis reuerenter solennitérque concelebrent ac peragant, neque his diebus, nisi quum nos in summo tẽplo nostro præsentes erimus, collegialiter accedãt. Nam quantula sit deuotio collegiorum quæ tum accedunt, quis dei cultꝰ ac veneratio, satis in aperto est. Tacemus, quod interim apud ipsas collegiatas ecclesias hisce diebus, maximè insignibus, solenne officium prætermittitur: aut si quod dicitur, verius præcipitatur ac truncatur. quàm celebratur.

De processionibus non abrogatis. CAP. XXIX.

RElIquas autem processiones more antiquo obseruari volumus, iubemus tamen vt clerus ciuitatis nostræ, abusus qui hactenus irrepserunt, matura consultatione præuia, tollere pergat.

Quomodo ad anniuersaria Episcoporum in maiori ecclesia conueniendum sit. CAP. XXX.

DVm vigiliæ in anniuersariis Episcoporum in summo nostro templo, conuenientibus illuc collegiis, persoluuntur: incõcinnius atque adeò specie ipsa non satis pius ac deuotus cantus editur. Quare nobis visum est expedientius, vt collegia singula in suis templis vigilias hasce deuote absoluant, dein ecclesiam nostram maiorem ad sacrum tantùm accedãt, illic tantisper facturi moram, donec id compleatur, singulis interim animum ad deum ac pias precationes conuersuris, quemadmodum superiori articulo diximus.

Minora ministeria idoneis committenda, ac decenter peragenda. CAP. XXXI.

Ex conci. Mogunt. de vit. & ho. cler. c. non liceat.

ANtiquissimis Canonibus in plerisque etiã Conciliis sancitum est, ne laici secus altare inter clericos ministrent, néve insacrati ministri licentiam habeant ingrediendi in sacrarium, quod Græci diaconium appellãt, néve vasa dominica contingant. Præterea ne reliquiæ Sanctorum & vestimẽta ecclesiastica (quæ honesta esse decet) nisi tãtũ á sacratis ministris attrectẽtur, adeo vt ne sacratis quidem deo fœminis ac monachabus aut lectoribus, etiam sacra vasa vel sacratas pallas contingere, vel incensum circa altare præferre licuerit, verùm id solis diaconis permissum sit, expressim autem laicis vetitum, ne pallas, ecclesiæ vela, ac altaris ornamenta abluant.

Ex conci. Agathẽ. c. sacr. 23. distinct.

Neque

Neque patres hîc scripturis destituuntur. Iam verò eò vêtum est, vt quatuor illi minores ordines, nempe ostiarii, exorcistæ, psalmistæ, ac lectores (non temerè ab ecclesia instituti ac recepti) præter nomen nihil in ecclesia retinuerint, illorúmque loco tenues aliquot homines laici, qui per ecclesiæ prælatos minoris compendii gratia subrogantur, illorum officiis sese ingerant, idque indecorè. quippe nullo penitus clericali habitu amicti, inter quos sunt, quos appellamus campanarios, quos ad minimum (cereis accendendis, aliísque in choro ministrationibus intentos) deceret superpelliceis indui. Ne interim prætereamus ablutionem pallarum, vestimêtorúmque altarium, breuiter. sacrorum custodiam talibus per custodes seu thesaurarios nostri temporis committi, quos hæc contingentes antiquitas nefarii criminis simul cum surrogantibus damnasset: quare cautius posthac agendum, ne ob talem præsumptionem Dominus iratus, plagam populo, qua simul innocens cum nocente inuoluatur, immittat.

DE PAROCHIS AC EORVM VICARIIS, *aliísque Verbi ministris.* CAP. I.

TItulus hic cũ generalis sit, in pleroſq; alios scinditur. Primùm enim videndum est qui ad verbi ministeriũ & regimẽ ecclesiarũ admittẽdi sint, deinde de vita ac moribꝰ eorũ. Post, de officio, quod in duobus potissimũ situ est, dissemination ne verbi, & administratione sacramẽtorũ. Postremò, de ipsorũ victu, de quibus speciatim dispiciemus. Ante omnia tamen lectorẽ admonitũ esse volumus, hos esse locos, quos ecclesiarum iubar diuus Paulus in epistolis ad Timothæũ ac Titũ accuratissimè tractat. Nam huc illi potissimu spectant, vt sciãt Timothæus, ac Titus, quomodo oporteat eos in domo Dei conuersari, quæ est ecclesia Dei viuentis, nisi quòd articulus administrationis sacramentorum, & qui de victu est, alibi fusius explicantur. Porrò, cùm hæ Paulinæ epistolæ mẽtè aureæ sint, & nulli non parocho cognitu in primis necessariæ: ideirco ad verbum ediscendæ, memoriæ mãdandæ, ac opere complendæ erunt. Ex quibus aliis euangelicis apostolicísque scripturis ac patrum sanctionibus, nos quædam decerpemus, quo dilucidius fiat, in quibus hactenus magno cum reipub. detrimento peccatum, & quid de cætero parochis facto opus sit.

1. Tim. 5 *In priori ad Corint.*

Qui admittendi. CAP. II.

Matt.9. *Ioan.10.* QVũ Christus Iesus pastor ille bonus, ac pastorũ princeps, qui posuit animã suam pro ouibus suis, circuiret omnes ciuitates & castella, docés in synagogis eorum & prædicans euangelium regni, & curans omnem langorem & omnem infirmitatem. Quum, inquã, is qui venit requirere & seruare quod perierat, vidisset turbas, misertus est eis, quia erant vexati & iacétes sicut oues non habentes pastorẽ, dicebat discipulis suis: *Marci 6.* *Luc.10.* Messis quidé multa, operarii autẽ pauci. Rogate ergo dominũ messis vt mittat operarios in messem suam.

Orandus deus vt mittat operarios in messem suam. Cap. III.

NVm, quæso, putamus necdum tempestiuum esse, interpellare dominum messis, vt mittat operarios in messem, ac pastores, non quoslibet sed secũdum cor suum, nimirum ouibus misere dissipatis, ac balantibus requirendis? Quis, nisi in media luce cæcus, non præsentiscat, nos in ea periculosissima tempora incidisse, in quibus prædictiones Christi & Apostolorum scripturæ, omnino atque omni ex parte complentur! Quis enim non videt venisse, irrepsisséque numerosa admodum caterua, ad nos falsos illos prophetas in vestimẽtis ouũ, qui sint intrinsecus lupi rapaces, qui non introierint per ostiũ *Matt.7.* in ouile ouũ, sed ascenderint aliunde fures ac latrones? Non *Ioan.10.* enim venerũt, nisi vt furentur & mactent & perdant, quos videntes mercenarii, & qui non sunt pastores, venientes fugiũt & dimittunt oues, & lupi rapiunt & dispergũt eas. Fugit enim mercenarius, quia mercenarius est, & non pertinet ad eum de ouibus. Poterant direptores isti sub exuuio ouino aliquandiu *Matt.7.* delitescere, nisi Christus eos prodidisset: Ex fructibus (inquiens) eorum cognoscetis eos, quòd non possit arbor bona fructus malos facere, nec arbor mala fructus bonos. Ex fructu enim suo vnaquæque arbor cognoscitur.

Vnde dignoscere oporteat pseudoecclesiastes. CAP. IIII.

2.Pet.2. *Iudæ.* QVos qui velit penitus agnoscere, is 2. Petri Epistolæ cap. 2. & quæ eiusdem argumenti est, Iudæ Apostoli vnicam, & eas potissimũ diui Pauli epistolas, quas ad Timotheum ac Titum coepiscopos suos prescripsit, in quibus illos eodé quo dominus, nomine, appellat lupos rapaces, nõ parcẽtes gregi. Ex nobis quidem suborituros, sed peruersa loquentes, vt abducãt discipulos post se, homines seipsos amãtes, cupidos, elatos, superbos, blasphemos, sine affectione, sine pace, crimi-

Ad Timot. & Titum. *2.Tim.3.* *1.Tim.1.*

criminatores, incontinentes, proteruos, reprobos circa fidē, A fine præcepti quæ charitas est, de corde puro, & conscientia bona, & fide non ficta, toto cœlo aberrātes, in vaniloquiū conuersos, seductores, proficientes in peius errantes & in errorem mittentes, Magistros pruriētes auribus, & in fide (quod bonam conscientiam repulerint) naufragos, verbis contendētes, sanis vero sermonibus, & ei, quæ secundum pietatem est, doctrinæ, neutiquam acquiescentes, superbos, languentes circa quæstiones & pugnas verborum, ex quibus oriuntur inuidiæ, cōtentiones, blasphemiæ, suspiciones, malæque conflictationes hominum mente corruptorum, ac proinde ad nihil vtiles, nisi ad subuersionē audiētium, quorū sermo vt cācer serpit. Nūquid poterat Apostol⁹ futurorū cōscius, hosce Pseudo ecclesiastes apertius, aut dilucidius designare? quos nullus profecto Apelles tā expressim suis colorib⁹ depingere potuisset,

1. Tim. 3. 4.

2. Tim. 2

Soli authoritate ordinaria comprobati, ad Verbi ministerium admittendi. CAP. V

ADuersus hos pseudochristos & pseudoprophetas, nos præmuniuit Christus: Videte (inquit) ne seducamini. Multi enim venient in nomine meo, & multos seducent, vt in errorē (si tamen fieri potest) ducantur etiā electi. Nolite ergo ire post eos. Vos ergo (vti subiecit commonens) videte. Ecce prædixi vobis omnia. Christi ergo præceptū, quantum nobis ipse concedit, sequentes, quo lupos tam pestilētes ab ouilibus ac diœcesibus nostris abigamus, visum nobis est opærepretiū fore, antiquos innouare canones, quibus præcipitur, ne vlli ad Verbi ministeriū seu prædicationis officium, nisi missi, authoritatéque ordinaria approbati sint, admittantur. Quomodo enim (secundum Apostolum) prædicabunt, nisi mittantur.

Mat 24. Luc. 21. Mar. 14.

Rom. 10

Qui sunt legitimi parochi, & illorum vicarij, modo tamen hi examinati prius, & admissi sint. CAP. VI.

ORdinarij ergo verbi ministri, ecclesiarum parochialium legitimi rectores ac parochi sunto, quos etiam personaliter apud easdem ecclesias, secundum canonicas sanctiones perpetuò residere volumus, nisi tamen eos magna ratio, veluti quod vel maioris ac publicæ vtilitatis causa absint, quæ & nostro calculo approbari debet, vel quod soli ob parochiæ amplitudinē gubernationi tantæ non sufficiant, excusauerit. Tum enim qui per illos delegabuntur vicarij seu vicecurati (modò tamen hi etiam examinati, & tam quod ad vitæ inte-

c. licet. is etiā de ele. lib. 6

gritatem, quàm Christianæ eruditionis puritatem & zelum attinet, idonei reperti fuerint) nostro permissu eodem officio perfungẽtur. Qui verò deinceps in vicecuratos assumentur, Vicarij nostri in pontificalibus ac Theologorum ei per nos adiungendorum: in diœcesib⁹ verò Suffraganeorum nostrorum, illorum, quibus hoc muneris committendum duxerint, censuram (num videlicet obeũdo muneri apti seu idonei sint, vel minus) expectabunt.

Fratres mendicantes quatenus admittendi. CAP. VII.

Ex conci. Viennen. cle. dudum de sepul.

ALiquot retro seculis in ecclesiã recepti sunt quatuor mẽdicantiũ fratrũ ordines, quo parochorũ in verbi ministerio cooperarij forẽt, Quos absit vt repellamus. si tamen intra Concilij Viennẽ. sub Clemẽte quinto celebrati, aliarùmq; canonicarũ constitutionũ cancellos se continuerint. Nec antè accesserit, quàm per ipsorũ prælatos, vt viri inculpatæ vitæ, discreti pariter ac modesti, ac verbi diuini probè gnari, iudicentur, atq; ad hoc munus deligãtur. Deinde etiã vicariis nostris in põtificalibus præsentati, tales inuenti fuerint ac permissi.

Quam modestiam fratres mendicantes in Verbi prædicatione seruare oporteat. CAP. VIII.

QVi tamẽ quũ in subsidium tantũ vocati sint, ordinariis ecclesiarum rectoribus molesti esse desinent, ita videlicet, ne eosdem (quum suo munere fungi ipsimet velint) præoccupent, néve quos in excolendavinea domini iuuare debẽt in concionibus, virulẽta ac detractoria lingua carpãt, vti nõnulli huius generis solent, qui inflati ac incõpositi populi auribus demulcendis student, suam, non Christi gloriã ambientes. Tam ignari omnis ecclesiasticæ disciplinæ, vt ignorent parochos, si fortè ceciderint, suos habere iudices, non ipsos fratres censores: multo minus promiscuam plebem, quam exploratũ est, mutuis ecclesiasticorũ virorũ amarulentis detractionibus, adeò nõ emendari, vt scandalizẽtur multo magis. Nec audiendi sunt isti, si seruos Dei accusare se dicant, vt meliores fiant, quum potius inuidiæ stimulis adulationisque, quàm charitatis studio agitati conuincantur. Idipsum vel propria eorum conscientia attestante, quòd sciant nullum vel in seculo, ne dicamus in eorum monasteriis inueniri, qui velit suum seruũ, ab alio quàm à se iudicari: adeò vt si quis secus facere præsumpserit, hunc & multa sequatur indignatio & vlciscẽdi cupiditas Quin Paulum audiant dicentem. Nolite iudicare inuicem, sed

Ex decr. Pontia. pont.

Ex decr. Anacle.

Roma. 4

cem, sed hoc iudicate magis, ne offendiculum detis fratri,

Non ferendi qui in iurisdictiones & potestates temerè ad plebem inuehuntur. CAP. IX.

MVltò minus ferendi sunt qui vt auram venentur populárem, in iurisdictiones episcopales ac ordines ecclesiasticorũ pariter & ciuilium magistratuũ inuehẽtes, temerè vociferantur ad populũ: non intelligentes interdũ neq; de quibus loquuntur, neq; de quibus affirmãt. Quo nihil aliud effi ciunt, quàm vt plebẽ, alioqui satis in clerum irritatã, irritatiorem reddãt, ac gliscenti seditionũ igni oleum subminístrent. Iurisditiones ac magistratus esse oportet. Quod interdũ personarũ, non ordinis seu magistratus vitio peccatur, alia prouidentia purgandũ est, non cæco plebis iudicio expẽdendum fraterna correptione opus erat, nõ accusatione aut laceratione ex suggestis, Et vt omnia non statim ad viuũ vsque repurgentur, quod fieri vix potest, non grauabuntur isti oculati, in se quoque descendere ac suos erratus inspicere, quo tandẽ æquiores fiant, diuinísque iudiciis etiam quædam relinquãt. Si enim omnia (vt scitè Anacletus ait) in hoc seculo vindicata essent, locum diuina iudicia non haberent. Sed de his satis.

1. Tim. 1.

Mat 18.

Ex canon. Anaclet.

Abusus est, qui parocho suo officio interdicit. CAP. X.

EX his quæ diximus consequitur, eum morem, qui alicubi irrepit, penitus irrationabilem, ne dicamus execrabilem abusum esse, quo legitimi ecclesiarum parochi adiguntur iureiurando affirmare, sese in suis ecclesiis fratres mendicantes ad verbi ministerium (etiam si ipsimet pro ratione suscepti ac cõcrediti muneris eo fugi velint) perpetuò admissuros. Quid enim hoc more aliud agitur, quàm vt parocho officium, quo se Christo & ecclesiæ obstringit, adimatur, ac in alium relegetur? Id vitij, vt spes est, curabimus.

Fratres mendicantes his synodalibus constitutionibus erunt parentes. CA. XI.

AEquũ quoq; cẽsemus, vt q̃ ex fratrib⁹ huic muneri accingi velint, nostris Vicariis in pontificalibus serio promittant, sese hisce synodalibus institutis omnino obtẽperaturos, quo sermo Dei purè, syncerè, ac sine offensione decurrat.

Decet quoque vt fratres eatenus ordinariæ potestati subiaciantur. CAP. XII.

QVI vt ordinariæ nostræ potestati, quod ad eiuscemodi functionem attinet, subiiciãtur, & eatenus monasti

ca pro-

ce professionis regulis, obligationibusq; eximuntur, non decens tantum, sed & iustum putamus.

De semel certo loco destinatis ac admissis, non temere retrahendis. CAP. XIII.

QVi vero semel præfectati & admissi fuerint, vt certo loco hoc ministerio fungatur, nō debebāt temerè seu præter nostrum assensum à susceptо munere retrahi. Nā frequentem personarum mutationem periculosam putamus, vt interim fieri amus sæpe minus idoneum in idoneū locum surrogari.

Qui nulla legitima authoritate innixi, se Verbi ministerio ingerunt, vti seditiosi comprimendi. CAP. XIIII.

Ex con. Antio. c. 5

EXtra ordinarios parochos, illorúmque legitimos cooperarios, nemo deinceps, neque suggestū occupet, neq; conuenticulas. vel in priuatis domibus vel vicis faciat, aut quouis tādem modo vsurpet. Quod siquis secus agere præsumpserit, & inobediens perturbare ecclesiam Dei (quæ foris est) perseuerauerit, hunc tanquam seditiosum corripi oporteat.

Prohibentur omnes apostatæ monachi ignoti ac peregrini spermologi. CAP. XV,

QVamobrē prohibemꝰ omnes apostatas monachos ignotos. Itē istos ac peregrinos spermologos, quorū neq; doctrina neq; vita vlli perspecta est: neq; proinde curæ ciuilibus magistratibus ac præsidibus, vt de his inquirāt diligēter: & quos nos proscripsimus, eos illi cum receptatoribus ipsorū doli mali consciis excedere prouincia compellant: Nisi quid

Ex conci. Sardi. 1, & 18 Laodi. 13.

seuerius culpa horū prævaricatorum in ipsos statuere postulauerit. Iā vt inueniatur quispiā (quod absit) qui aliter quàm legitimè parochiam occupauerit, hunc abiici statim oportet, quamtumuis plebs, quam corrupit, eum retinere contendat.

De Terminarijs quatenus admittendi. CAP. XVI.

EX ordine mendicantium, qui oppidatim soli commorantur, quos Terminarios appellamus, vitam interdum agere monachismo plurimū dissimilem cognouimus, proindéque

Ex chal. Concil.

multis esse inuisos: hos potius, quū officio prædicationis statis illis diebus perfuncti essent, eleemosynásque collegissent, statim ad monasteria sua regredi, ibidémque quieti operam dare, atque obseruare ieiunia & orationes iuxtà ordinis sui institutum malumus, quàm vitam communem, ne dicamus licentiosam, inter ciuium turmas ducere. Vbi tamē monasteria ab oppidis aut vicis tam lōge dissita fuerint, vt vnius diei itinere

nere repeti non posſint, nolumus Terminarios iſtos hac lege teneri, modo tamen viri graues & annoſi, vitæ quoq; ex omni parte integræ, ac ſanæ doctrinæ comperti fuerint, ac id etiam viſitatione potius quàm conſtitutionibus cauebitur.

Priuilegus fratrum nihil derogatur. CAP. XVII.

NOlumus autē per prædicta, priuilegiis, ordinibus fratrū mendicantium ritè & legitimè conceſsis, præiudicare.

Monachorum eccleſiæ per ſeculares (vt vocant) presbyteros gubernandæ. CAP. XVIII.

EAdē ratione decēs eſt, vt monachi qui parochiales eccleſias, cura animarū apud ipſum monaſteriū, nō perſonam, relicta, incorporatas (vt vocāt) monaſterijs ſuis habēt, nō per religioſos (quos in monaſteriis perpetuā vitā agere cōuenit) ſed per vicarios presbyteros ſeculares (mōdo haberi poſsint) ad eundē modū quē ſuprà diximus, examinandos admittendoſque gubernari procurēt. Quibus etiā de eccleſiæ prouentibus tantū aſsignare obligati erunt, vnde & iura epiſcopalia perſoluere, & congruā ſuſtentationē habere poſsint, quod vt fiat, nobis curæ erit. Non tamē tam duri hîc erimus, quo minus interdū viros monaſticos, quos ſingulari vitæ exemplo & doctrinæ ſalutaris diſſeminatione inſignes cōperiemus, apud eccleſias parochiales relicturi & confirmaturi ſumus. *Can. de monach. de præb. c. 1 de caſſ pell. mo.*

DE VITA AC MORIBVS PAROchorum. CAP. I.

QVanquam de vita ac moribus Clericorū ſuprà dixerimus, videtur tamē hîc locus poſtulare. vt ſpeciatim aliquid de conuerſatione ac moribus parochorū dicamus, quòd horū vita & officium diuo Paulo præcipuè curæ fuerint, adeò vt his rectè ſe habēntibus, de reliquis non admodum magnam ſolicitudinem habuiſſe videatur. Nec immeritò: res enim ipſa declarat, ac priſca ſecula meminerunt, quàm tranquilla, quàm florens, quam fructificās, quàm denique felix eccleſia fuerit, dū talibus eſſet parochis inſignis, qui euangelicis apoſtolicíſque inſtitutis, ſanctorumq; patrū regulis adducti, non tantum vocabulo, ſed & facto preſtabāt quod dicebātur. Contrà verò, in quātos æſtus, tempeſtates, procellas, ac pericula, ob eoſdem ſenſim in diuerſum mutatos ac varicātes, eccleſiæ nauicula miſerè coniecta ſit, nos ſentimus. Ex quibus rurſus emergere

gere,quum certo certius non possumus,nisi nos (quibus gregem suum Christus pascendum commisit)vias domini rectas, à quibus varicando excidimus,inambulare pergamus. Quid tandem aliud consilii capiendum nobis, quàm vt singuli,quales esse debemus,tales & simus:atque hoc insigne Christi verbum,quod hinc discedens,Petro ouiculas suas cõmittens,post tertium demum dilectionis stipulationẽ, promissionémque, vti vltimum elogium ac memoriale, fidelissimè diligentissiméque inculcauit,& mente & opere teneamus, quod est, Pasce agnos meos. Id fecerimus,si gregem Christi post Christũ vnicè diligamus,atq; eundẽ tam verbi, doctrina,quàm operis exemplo pascamus,diuinorúmque sacramentorum dispensationem tueamur,defendamúsque.

Ioan.vlt.

Vita vt doctrinæ in parocho conueniat necessarium. CAP. II.

VBique ferme, cũ de parochis sermo incidit, scriptura vitam doctrinæ copulat:nimirum quòd qui vitam agit doctrinæ contrariam,plus exemplo destruit,quàm ædificet verbo.Oportet enim & fieri sermonem,non tantũ [illegible]alioquin competet in parochum quod Seneca Platoni [illegible]am fuisse refert,aliter loqueris, aliter viuis. Et quod Christus Phariſæis imputat: Dicunt enim,& non faciunt.Alligant onera importabilia in humeros vestros,digito autẽ suo nolunt ea mouere. Apponatur ergo manꝰ ori necesse est,ne sit vox quidem, vox Iacob,manus autẽ Esau. Porrò vox operũ fortius sonat quàm verborũ.Intuendus nobis pastoru princeps est,cuius tota vita sua doctrina est,qui cœpit primũ facere,post docere.Siquidẽ, potens opere & sermone, qui discipulos Ioannis de aduentu Messiæ rogantes, ad opera remisit, dicens: Ite, dicite Ioanni quæ vidistis & audistis.Qui deniq; non solum vocat oues suas nominatim,sed & vadit ante eas.Et eum tãtum qui sic docuerit & fecerit,magnum in regno cælorum fore pollicetur.

Matt.23.
Gen.27.
1.Pet.2.
Actо.1.
Luc.24.
Matt.11.
Ioan.10.
Matt.5.

Pastorem,gregis exemplum esse oportere. CAP. III.

QVare beatissimus Paulus ecclesiæ ministrum instituturus:Exemplum(inquit)esto fidelium,in verbo,in cõuersatione, in charitate,in fide,in castitate.Itidẽ ad Titum ij. In omnibus teipsum præbe exemplum bonorũ operũ in doctrina,in integritate,in grauitate,verbum sanum,irreprehẽsibile,vt is qui ex aduerso est,vereatur, nihil habens malum dicere de nobis. Sal enim terræ,& lux mundi prædicator Euangelii dicitur, & lucerna super candelabrum posita, vt luceat omnibus

1.Ti.2.
Ad Ti 2.
Matt.5.

omnibus qui in domo sunt: Sic, vt videant homines opera illius bona, & glorificẽt patrem qui in cœlis est. Quod si sal infatuatum fuerit, in quo salietur? ad nihilum enim valet vltrà, nisi vt proiiciatur foras, & conculcetur ab hominibus. Apostolus itaque hoc præceptum commendat Timotheo, vt militet bonam militiam, habẽs non tantùm fidem, sed & bonam cõscientiam: quam quidam repellentes, circa fidem naufragauerunt: ex quibus tum erant Hymenæus & Alexander, quos tradidit Satanæ, vt discant nõ blasphemare. Interea verò ex eodem numero omnes hæretici fuere. 1. *Tim.* 1.

Vitanda parocho in primis auaritia. CAP. IIII.

IAm quæ clericis vitanda erunt, suprà diximus. Ea ipsa potissimum Paulus quamlongissimè à parochis esse vult, & quæ illis opposita sunt, in ipsis quammaximè elucere. Primum scilicet, vt abstineant ab omni auaritia. Hospitales enim erunt, non turpis lucri cupidi, non opes, sed animas venantes, nõ auri, sed hominũ piscatores: alioqui ex pastoribus fient mercenarij, & vertentur in lupos, audientq; dominum per Ezechielem exprobrantem: Lac comedebatis, & lanis operiebamini: quod crassum erat, occidebatis, gregem autem meum non pascebatis: quod infirmũ fuit non cõsolidastis, & quod ægrotum erat non sanastis, quod confractum est non alligastis, & quod abiectum est non reduxistis, & quod perierat non quæsiuistis, sed cum austeritate imperabatis eis, & cum potẽtia, & cætera quæ sequuntur. Qui enim volunt diuites fieri, incidũt in tentationem & in laqueum diaboli, & desideria multa inutilia & nociua, quæ mergunt homines in interitum & perditionem. Radix quippe omnium malorum, est cupiditas: quam quidam appetentes, errauerunt à fide, & inseruerunt se doloribus multis. Tu verò ô homo Dei, hæc fuge: sectare verò iustitiam, pietatem, fidem, charitatem, patientiam, & mansuetudinem. 1. *Tim.* 5. *Tit.* 1. *Matth.* 4 *Ezec.* 34. 1. *Tim.* 6.

Parochi familiam irreprehensibilem esse debere. CAP. V.

INterim erit domui suæ bene præpositus, vt nõ tatũ ipse, sed & sua familia irreprehẽsibilem vitã agat. Qui enim domui suæ præesse nescit, quomodo ecclesiæ Dei diligentiã habebit? Oportet autẽ illũ & testimoniũ habere ab his qui foris sunt, vt nõ in opprobriũ incidat, & in laqueũ diaboli. 1. ad Timoth. 3. 1. *Tim.* 3.

Parocho luxus omnino cauendus. CAP. VI.

DEinde procul absint parochi ab omni luxu. Sobrium enim vult Parochum esse Paulus, nec multo vino deditum, 1. *Tim.* 3.

tum,ac vino potius ad neceſsitatem,quàm ad voluptatẽ vtentem,quemadmodum ipſe Timotheo præcipit, ne aquam adhuc bibat,ſed modico vino vtatur propter ſtomachum ſuum, & frequentes infirmitates. Neſciat ergo parochi domus comeſſationes crapuloſas,exercetur cõpotationes illas ad æquales hauſtus obligatorias. Sit procul à ſymbolorum (vt vocant) dationibus. Turpiſsimum putet niſi cauſa neceſsitatis,intrare tabernam,quaſi domum non habeat ad edendum & bibendũ. Breuiter,vitet omnia quæ paſtoralem authoritatem,aut dedecorant,aut imminuunt

Pudicitia ſeruanda parocho. CAP. VII.

DEteſtetur quoque omnem libidinem. Nam oportet parochum eſſe pudicum. 1. Timoth. 3. & ſe prębere exemplum in caſtitate. 1. Timoth. 4. ne in eum verè dicatur: Qui
Rom. 2. alium doces,teipſum non doces. Qui prædicas non furandũ, furaris. Qui dicis non mœchandũ,mœcharis Qui in lege gloriaris,per præuaricationem legis Deum inhonoras: per quod
1. Cor. 6 blaſphematur nomen Dei inter gentes. Quo enim vultu fornicarios cœlo excludet cum Paulo, qui huic volutabro cœni
Ephe 5 *Galat. 5* ipſe immerſus eſt? An exiſtimas (inquit ipſe Paulus) ô homo
Roma. 2 omnis qui iudicas eos qui talia agunt,& facis ea, quia tu effugies iudicium Dei? In quo enim iudicas alterum, teipſum condemnas: eadem enim agis quæ iudicas. Scimus quippe,quia iudicium Dei eſt ſecundum veritatem in eos qui talia agunt.

Quæ fugienda, & quæ ſectanda parocho. CAP. VIII.

2. Tim. 2 DEnique Paulus ad Timotheũ: Iuuenilia(inquit) deſideria fuge,ſectare verò iuſtitiã,fidem,ſpem,& charitatẽ,& pacem cum his qui inuocãt Dominum de corde puro. Labora ſicut bonus miles Chriſti. Nemo enim militans Deo,implicat ſe negotiis ſecularibus. & quæ ſequuntur. In ſumma,ſolicitè cura teipſum probabilem exhibere Deo, operarium inconfuſibilem,rectè tractantem verbum veritatis. 2. Timoth. 2.

DE DISSEMINATIONE VERBI.

CAPVT I.

1. Cor. 1 HOc miniſterĩ ſanctiſsimus Apoſtolus cæteris omnibus præfert. Vnde & Corinthiis ſcribens,ait: Non miſit me Chriſtus baptizare,ſed Euangelizare: cui & cæteri Apoſtoli aſtipulantur,quum inquiunt: Non eſt æquum nos relinquere verbũ, & miniſtrare men-

re mensis. Quinimo & Christus aliis anteponit: Euntes (inquiens) in mundum vniuersum, prædicate Euangelium omni creaturæ, ac docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti, docentes eos seruare omnia quæcũque mandaui vobis. Quamobrem Paulus Timotheum suum excitans, ait: Attende lectioni, attende exhortationi: & doctrinæ, noli negligere gratiam quæ in te est, quæ data est tibi per prophetiam cũ impositione manuum presbyterij. Hæc meditare, in his esto, vt profectus tuus manifestus sit omnib⁹. Attende tibi & doctrinæ, insta in illis, hoc enim faciens, & teipsum saluũ facies, & eos qui te audiunt. Et iterũ: Tu verò vigila, in omnibus labora, opus fac Euangelistæ, prædica verbũ, insta opportunè, importunè, ministerium tuum imple. *Matt. vlt.* 1. *Tim.* 4 2. *Tim.* 4

Quid parocho meditandum CAP. II.

MEditabitur parochus quid ipsi dominus per Ezechielem cap. 3. 33. ac. 34 præceperit, paraboláq; speculatoris mẽti infigenda est: Speculatorem (inquit) dedi te, domui Israel. Quòd si speculator viderit gladium venientem, & non insonuerit buccina, & populus se non custodierit, veneritque gladius, & tulerit de eis animam, ille quidem in iniquitate sua captus est, sanguinem autem eius de manu speculatoris requiram. Parochi siquidem sunt, quibus potissimum dictum est: Fratres, si quis ex vobis errauerit à veritate, & conuerterit quis eum, scire debet, quoniam qui conuerti fecerit peccatorem ab errore viæ suæ, saluabit animam eius à morte. Dura est nimis illa Prophetæ lamentatio: Paruuli petierunt panem, & nemo dabat eis. Pasce ergo fame morientem: si non pueris, occidisti. At homo ex duabus partibus cõstat, ex carne scilicet, & spiritu. Duplici ergo cibo opus est. Nam vt scriptura ait: Nõ in solo pane viuit homo, sed in omni verbo quod procedit de ore Dei. Cibus exterior carnem tantùm mortalem reficit, & intrans per os, in ventrem vadit, & in secessum emittitur. Panis autem spiritus tam per verbum prædicationis, quàm sacramentaliter in veritate corporis & sanguinis dominici, in viua fide comestus, viuificat, reficit, ac vegetat animam, qui non perit, sed permanet in vitam æternam, & hunc qui ederit, non morietur in æternum. Id quod omnes pij sciunt ac sentiunt. Viuus enim sermo Dei est, & efficax, & penetrantior quouis gladio ancipiti, ac pertingens vsque ad diuisionem animæ & spiritus, compagumque, & medullarum. *Iaco.* 5 *Threu.* 4 *Matt.* 4 *Ioan.* 6. *Hebræ.* 4

Fidelitas

Fidelitas in primis in parocho requiritur. CAP. III.

1. Cor. 4 HIc iam inter huius cœleſtis panis diſpenſatores queritur, vt fidelis quis inueniatur. Fidelis, inquã, ſeruus & prudẽs, quem conſtituit Dominus ſuper familiam ſuam, vt det illis
Matt. 24. eſcam in tempore. Beatus ille ſeruus, quem, quum venerit Dominus eius, inuenerit ſic facientem. Sin ſecus, veniet Dominus ſerui illius, in die quo non ſperat, & hora quam ignorat, & diuidet eum, partémque eius ponet cum hypocritis, vbi erit fletus & ſtridor dentium.

Quis ſit fidelis verbi diſpenſator. CAP. IIII.

IS autẽ fidelis eſt diſpenſator (atteſtante diuiniſsimo Ioãne) cuius ſcopus vnicus ille Chriſtus eſt, & cuius ſpiritus confitetur Chriſtũ in carne veniſſe: id eſt, vt diuus Paulus interpre-
1. Ioan. 4. Ad Ti. 2 tatur, qui docet apparuiſſe gratiã Dei & Saluatoris noſtri, omnibus hominibus ad erudiẽdum nos, vt abnegantes omnem impietatẽ & ſecularia deſideria, ſobriè, iuſtè, & piè viuamus in hoc ſeculo, expectantes beatã ſpem, & aduentum gloriæ magni Dei, & Saluatoris noſtri Ieſu Chriſti. Qui, inquam, docet eundẽ Chriſtum Ieſum dominũ noſtrum hominem factum, vt daret ſemetipſum pro nobis, vt nos redimeret ab omni iniquitate, & mundaret ſibi populum acceptabilem, ſectatorẽ bonorum operũ. Quibus verbis ſanctus Paulus duas in Chriſto naturas, verbi ſcilicet & carnis, indiſſolubili vinculo cohærẽtes, & vtriuſque naturæ rationẽ cõplectitur. Verbi, quatenus erudit nos, docens quæ ſit voluntas patris, quam facientibus denũciat præmium, præuaricãtibus verò pœnam æternam. Carnis
Ioan. 1. 1. Pet. 2 vero, quatenus datus & immolatus eſt pro nobis in ara crucis.
1. Pet. 4 Agnus immaculatus & victima tollẽs peccata mũdi, nobis relinquens exemplum, vt ſequamur veſtigia eius, & eadẽ cogitatione armemur: quia qui paſſus eſt in carne, deſiit à peccatis, vt iam non deſideriis hominũ, ſed voluntate Dei, quod re-
1. Ioan. 4 liquum eſt in carne temporis viuamus. Omnis autem ſpiritus qui ſoluit Ieſum, ex Deo nõ eſt, & hic eſt Antichriſtus, de quo audiſtis: quoniam venit, & iam in mundo eſt.

Omnis ſcriptura ad geminam charitatem exigenda. CAP. V.

IS item fidus eſt miniſter verbi, qui omnem ſcripturam ad Chriſtianam exigit charitatem. Charitas enim Chriſtianiſſimum conſummat, quẽadmodum apud diuum Paulũ legimus:
1. Tim. 1. Finis præcepti eſt charitas de corde puro, conſcientia bona, & fide non ficta. Et eſt potiſsimum illud indicium, quo Chri-

ſtiani

ſtiani eſſe cõprobamur. In hoc (ait Chriſtus) cognoſcent omnes quod diſcipuli mei eſtis, ſi dilectionem habueritis inuicē. *Ioā. 13. 15*

Vnde beatus Auguſtinus in libris de doctrina Chriſtiana, breuiſſimā methodū ad perueſtigandas, intelligendaſque ſcripturas cõmonſtrare volens: Quiſquis (inquit) ſcripturas diuinas vel quālibet earum partem intellexiſſe ſibi videtur, ita vt in illo intellectu nõ ædificet geminam charitatē Dei & proximi, is nondum intellexit, quod legis ac ſcripturarum ſumma, finis ac plenitudo, ſit dilectio, quæ duobus mandatis cõprehenditur: nẽpe, Diliges dominū Deum tuū ex toto corde tuo, ex tota anima tua, ex tota mente tua, ex tota virtute tua, & diliges proximū tuū ſicut teipſum. Et quēadmodū vultis vt faciat vobis homines, ita & vos facite illis. In his duobus mandatis vniuerſa lex pẽdet & Prophetæ. Quicūque ergo ad hāc amuſim doctrinā ſuā attẽperat, is nunquā poteſt pernicioſē errare. *Augu. de doctrina Chriſt. li. 1. c. 36. Rom. 13. Matt. 22. Matth. 7.*

Summa Euangelicæ prædicationis. CAP. VI.

EZechiel verò Propheta ſummā ſuæ prædicationis dominū enarrantē facit, hiſce penè verbis: Viuo ego, dicit dominus: Nolo mortem peccatoris, ſed vt cõuertatur impius, & viuat. Iuſtitia iuſti nõ liberabit eū, in quacunque die peccauerit: & impietas impij non nocebit ei, in quacūque die conuerſus fuerit ab impietate ſua. Quare qui egerit pœnitentiam à peccato ſuo, feceritq; iudicium & iuſtitiā, & in mandatis vitæ ambulauerit, nēc fecerit quicquā iniuſtū, vita viuet & nõ morietur, quod Chriſtus breuius cõplexus eſt: Pœnitentiam (inquit) agite, appropinquabit enim regnū cœlorum. Sed de his aliàs locupletius. Suffecerit hīc vtcūque indicaſſe ſcopum. *Ezech. 18. Matth. 3.*

Parocho cautiſſima ſolicitudine in prædicatione verbi vtendum. CAP. VII.

QVo autem ſolicitius parochus prouinciī, cui admotus eſt, gubernare ſatagat, haud exiſtimabit ſe alicui leui muneri, ſed omniū grauiſſimo ac difficillimo præfectum, tantæ nimirum difficultatis, vt verbi prædicatorem vndequaque abſolutum, vix vnum è milibus reperias. Non idem eſt omnium palatum, magna in paſcendis varietas: quod vnam auiculam nutrit, alterā macerat, aut mactat. Culpauerit aliquis auaros, prodigus hinc argumentum prodigalitatis ſuæ colliget. Culpauerit prodigos, auarus inde tenacitatis ſuæ excuſationē arripiet. Ea eſt hominum malitia, vt nedum alia, ſed & ſanctiſſimum Dei verbum pro ſuis quiſque affectibus, ac ad ſua deſi-

deria confouenda potius quàm eradicanda trahat. Videmus,
Psal.140 proh dolor, quemadmodum hac tempestate plerique sacras literas in parabolam ac prouerbium vertant, atque ad excusandas excusationes in peccatis summa vi atque impudentia torqueant, adulterâtes verbum Dei. Quare parochus cautissima solicitudine agere debet, per gladium Dei secantem à dextris & sinistris, vt medium iter pateat ad incedêdum per viam regiam mandatorum Dei.

Quemadmodum sermo temperandus. CAP. VIII.

ATtemperandus sermo quoad eius fieri potest, pro auditorum captu. Alij siquidem acri ingenio ac iudicio sunt, alij hebetes animo ac rudi Minerua præditi, quidam attenti, quidam verò desides: hi rectè ac syncerè instituti, illi seducti ac decepti. Discretione ergo maxima opus est. Breuiter, nemo erit concionator absolutus, cui præter vitam exemplarem nó adsint omnia quæ sequuntur: nempe, cognitio scripturarum vtriusque Testamenti, ingenium velox, solers atque versatile, eloquentia vehemês, suadibilis & suauis, neque interim minus temperata, quàm copiosa, prudêtia rerum ac personarum docendarum, experientia multiplex, immobilis constantia. Denique spiritus, qui si deerit, reliquis donis parum profece-
Matt.10. rit. Non enim vos estis qui loquimini, sed spiritus patris vestri qui loquitur in vobis. Quomodo enim ad æternarum rerum desideria alios accendet, qui ipse totus languet ac friget? nondum spiritu concepto, qui ex Deo est, quem & ipse Deus dat bonum petentibus se? En quàm arduum est concionandi munus. Nec tamen propterea diffidentia (quæ plerunque multos auertit) deserendum. Ad euangelizandum missi sunt parochi.
1. Cor.11 Væ ergo illis, si non euangelizauerint. Si quis autem eorum
Iaco.1. sapiêtia indiget, scrutetur scripturas, & postulet à Deo, qui dat omnibus affluenter, & non improperat, & dabitur ei.

Quid cauendum inter concionandum.

CAP. IX.

Ex epist. Iudæ. CAuebit autem modis omnibus, ne lubricus in docendo
2. Tim.1. sit, huc illúcque effluens. Et in primis, ne vêto doctrinarum ab ecclesia catholica non receptarum, veluti nubes sine aquâ circũferatur, sed formam habebit sanorum verborum ab
Ad Tit.2 ecclesiæ (quæ columna veritatis est) instituto nihil discrepantium. Tu (inquit Paulus ad Titum) loquere, quæ decêt sanam doctrinam, verbum sanum, & irreprehensibile.

Nihil

Nihil aut fabulosum aut suspectum adferendum. CAP. X.

INeptas autē & aniles fabulas deuitabit, qualia nuper erant quæ ex nullis probatis authoribus, sed potius suspectissimis obscurorum hominū commentis adferebātur exempla. Olim verò genealogiæ interminatæ, quod ad pietatem illa nihil fecerint. Exercebit autem seipsum ad pietatem, quod corporalis exercitatio ad modicū vtilis sit. Pietas autē ad omnia vtilis, promissionem habens vitæ, quæ nunc est, & futuræ. 1. *Tim.* 1. 4 2. *Tim.* 2. *Tit.* 3. 1 *Tim.* 4

Loquacitas vitanda. CAP. XI.

NEque minus vitabit prophana & vaniloquia, hoc est, futilem & inanem loquacitatem, qua nonnulli ratiocinationibus humanis falsam scientiæ opinionem sibi venantur. Sic enim suum compellat Timotheum Paulus: O Timothee, depositum serua, deuitans prophanas vocum nouitates & oppositiones falsi nominis scientię, quam quidem promittentes, circa fidem exciderunt. 1. *Tim.* 6.

Quemadmodum parochum aduersus hæreticos pugnare oporteat. CAP. XII

PArātos nos esse vult apostolus Petrus ad satisfactionem omni poscenti nos rationem de ea quæ in nobis est spe & fide, sed cum modestia & timore. Neque ergo doceat, neque intendat his parochus, quæ quæstiones magis præstant quam ædificationem, quæ est ex charitate. 1. Timoth. 1. Et iterum 2. Timoth 2. & 3. Paulus ait: Stultas & sine disciplina quæstiones & pugnas legis respue, sciens quia generant lites. Seruum autē domini nō oportet litigare. Proindeq; vbi cum hæreticis res est, corripiet quidem eos cum modestia qui resistunt veritati, ne quādo deus det illis pœnitentiam ad cognoscendam veritatē, & resipiscant, à diaboli laqueis, à quo tenentur captiui ad ipsius voluntatē. Quòd si nō profecerit, hæreticum hominem post vnam & secundam correptionem, deuitet, sciens quia subuersus est qui eiuscemodi est & delinquit, quum sit proprio iudicio condemnatus. Nequaquam autē ad populum verbis contendat, ad nihil enim vtile est, nisi ad subuersionem audientium, memor apostolici sermonis, quo reiiciuntur omnes, qui scissuram quærunt. Si quis enim vult cōtentiosus esse, nos talem consuetudinem non habemus, neque ecclesia dei. 1. *Pet.* 3. *Ad Tit.* 3 2. *Tim* 2. 1. *Cor.* 5.

A scommatis & conuitus abstinendum. CAP. XIII.

INter concionandum ergo à scommatis, maledictis, ac conuitiis omnino abstinendum est. Prædicetur purè ac syncerè

Dei verbum, iuxta ecclesiasticam traditionem, & patrum ab ecclesia catholica approbatorum interpretationem. Quę vero in contentionem vel disceptationem reuocari possunt, penitus sileantur, quemadmodum quoq; pragmatica Augusten. sanctione cautum est.

Prag. Augustina.

In contentiosis dogmatibus, quomodo docendus populus sapere. CAP. XIIII.

IN controuersis autem & contentiosis, obscurisque dogmatibus quæ sacris voluminibus vel vniuersali ecclesiæ cõtensu expressim decisa non sunt, populus priuatim (maximè cum exomologesi se purgat, modo grauatam conscientiam in hoc habeat) ita docendus est sapere, atque hac cautione profiteri de his se credere, sicut credit ecclesia. Hoc enim tutius, quàm asseuerare, de quo dubites, aut quod non intelligas.

Qualem oporteat esse parochum in reprehendendis criminibus. CAP. XV.

ERit quoque parochus in reprehendendis criminibus vehemens atque acer. Constitutus est enim vt annuncier populo scelera eorum, sic tamen, vt in suggesto vitia tantum re-

2. *Tim.* 4 prehendat, non personas nominatim perstringat. Argue (in-

Matt. 18. quit Apostolus) increpa, obsecra in omni patientia & doctrina. Vbi persona arguenda, denuntiatione euangelica vtendũ. Si peccauerit in te frater tuus (inquit Christus) vade & corripe eum inter te & ipsum solum. Quod si te audierit, lucratus eris fratrem tuum. Quòd si te non audierit, adhibe tecum adhuc vnum aut duos, vt in ore duorum vel trium testium stet omne verbum. Quod si eos nõ audierit, dic ecclesiæ, quod si ecclesiam nõ audierit, sit tibi sicut ethnicus & publicanus. Sic

1. *Cor.* 5. Paulus Corinthiũ resipiscere nolẽtẽ excommunicauit. Et hic iterũ Christi doctrina & exemplũ sequendum, vt benevolũ seueritatem vincat, vt paratus sit parochus dimittere peccanti

Matt. 18. non modo septies, sed & septuagies septies. Et cum Christo

Ioan. 8. paratior sit ad absoluendum adulterã, ad frugẽ melioris vitæ reuertentẽ, quam ad condemnandum. Quemadmodũ Paulus

2. *Cor* 2. quoque in gratiam recepit Corinthium illum pœnitentem.

Manifesta reprehensio vtriusque potestatis vitanda. CAP. XVI.

VTinda quoque manifesta reprehensio vtriusque potestatis, tam ecclesiasticæ quàm ciuilis. Neque inuehendũ in ordinem aliquem aut aliquod ab ecclesia receptum vtũ-

genus

genus. Omnis enim potestas à deo est, & propterea eatenus honoranda, non incessenda. Sequenda præcursoris dominici doctrina & exẽplum, qui ne milites quidẽ à se repulit, aut vlla contumelia affecit, sed magis viam rectè viuendi ostẽdit. Per eiusmodi enim incautam reprehẽtionem plebis, ad seditionem magis ac rebellionem incitatur. Hanc murmur, odium, impatientia, contumacia, proteruia, & detractionis libido comitatur quin potius docendus populus est obedire magistratibus, parere præpositis suis, etiã discolis, ac interim admonẽdus est, vt si sint magistratus interdũ vitiosi, id euenire, quod dominus regnare facit malos & hypocritas propter peccata populi. Omnem animã potestatibus sublimioribus subditam esse. Quodque omnis potestas à deo sit: quod denique qui potestati resistit, dei ordinationi resistat, nisi tamen potestas expressim præcipiat, quod est contra mandatum Dei, tum enim oportet plus obedire deo, quàm hominibus.

Roma. 13. Luc. 3. 1. Pet. 2. Iob. 12. Prou. 28. Esai. 3. Rom. 13. Actor. 5.

Quomodo corripiendi magistratus. CAP. XVII.

IN corripiendis vero magistratibus, correctioni quoque fraterne locus est, quemadmodum Ioannes reprehendit Herodem. Sic enim legimus: Dicebat enim Ioannes Herodi, non licet tibi habere vxorem fratris tui. Quã si nihil promoueas, postulanda & expectanda prouisio prælatorum ac maiorum magistratuum est: qui si dissimulent, etiam consultum magis, vt vltio remittatur ad Deum, quàm vt tantum scandalum inde deterius subsequatur.

Marci 6.

Admonendus populus vt oret pro magistratibus. CAP. XVIII.

EST autem populus frequenter in concionibus, post cõciones verò semper diligentissimè commonendus, vt Deum Opt. Max. pro potestatib. deprecetur. Volo (inquit gentium magister Paulus) vt fiant omnium primum obsecrationes, orationes, postulationes, gratiarum actiones pro omnibus hominibus, pro regibus & omnibus qui in sublimitate constituti sunt, vt quietam & tranquillam vitam agamus in omni pietate & castitate. Hoc enim bonum est & acceptum coram saluatore nostro Deo, qui omnes homines vult saluos fieri, & ad agnitionem veritatis venire.

1. Tim. 2.

Notantur qui secus docent. CAP. XIX.

SI quis aliter docet, & non acquiescit sanis sermonibus domini nostri Iesu Christi, & ei quæ secundũ pietatẽ est, doctrinæ, superbus est, nihil scit, sed languens circa quæstiones &

1. Tim. 6.

pugnas verborum, ex quibus oritur inuidiæ, cõtẽtiones, blasphemiæ, suspiciones malæ, cõflictatiões hominũ corruptorũ, & qui a veritate priuati sunt, existimãtium quæstũ esse pietatẽ

Summa Doctrinæ Christianæ in Enchiridion contrahenda. CAP. XX.

Ex concil. Aphri. Prag. Augustana.

PORRÒ cùm secũdũ euangelicã atque apostolicã doctrinã (quibus decreta patrum ac Conciliorum, deniq; pragmatica sanctio Augustana meritò accedunt) in ecclesia Dei sola canonica scriptura ac diuina eloquia secũdum ecclesiasticam interpretationem sanctorum patrum ac doctorum, & recitari & prædicari debeant, nõ abs re videbitur parochis summã Bibliorũ pauciſſimis præscribere, ne alicubi, dum scripturæ metas nesciunt, impingant.

Enchiridion quæ docebit CAP. XXI.

ET cùm precipuè ipsis incumbat, vt plebem erudiant in præceptis decalogi, articulis fidei, qui symbolo apostolico recensentur, ac ecclesiæ sacramentis simul cum explicatione orationis dominicæ: (Hic est enim inchoationis Christi sermo quo iacitur fundamentum, ab operibus mortuis & fidei in Deum) idcirco vt imperitioribus consulatur, quoddã Enchiridiõ dabimus, in quo breuissimè hæc omnia secundum sanam & ecclesiasticam doctrinã exponẽtur, simul & loci quidam communes, ad omnes omnium hominũ ætates ac ordines cõmonitorij inferẽtur. Veneratio quoque sanctorũ ac reliquiarũ. Denique quatenus imaginibus ac picturis vtendum docebitur. Nec interim quid sibi ecclesiasticæ cæremoniæ, præsertim illæ piæ ac antiquissimæ velint, & quò cõducant in eodem libello declarare omittemus, idque succinctissimè.

Heb. 2.

Ordo concionandi quem simpliciores sequentur. CAP. XXII.

Aug. de doctri. Christi. lib. 4. c. 30.

SImpliciores ac minus eruditi cõcionatores, festis quibusq; diebus cõcione in nomine sanctissimę trinitatis, cui imprecatione gratiæ Dei (nẽpe vt dominus suum spiritũ verbo addere dignetur) cœpta, initio ambas lectiones, quæ Epistola ac Euãgeliũ Missæ eius diei appellantur, ad verbũ denarrabunt. Deinde post imploratã diuini numinis clementiã, regredientur ad vtriusque lectionis breuẽ dilucidationẽ, locos aliquot cõmunes ex vtraque deligentes, quibus populus ad vitæ pietatem charitatemque Dei ac proximi inflamẽtur. Denuntiãbũt quoque, quid ecclesia Dei eo die potissimũ deum oret ac præcetur, quod in precationib⁹ seu collectis, quæ post cantiõ

Kyrie eleyson, aut Gloria in excelsis, dicuntur, continetur: ac hortabuntur populum, vt idem pariter interea dū sacra aguntur, deum oret, si non verbotenus, mente tamen.

Sanctorum historiæ quatenus attingendæ. CAP. XXIII.

SAnctorum historiis ne nimis diu immorétur: quin potior pars (vti iam diximus) Euangelio detur & Epistolæ explicandis. Quod si fabulosa videbitur historia, ne attingat quidem: si verisimilis, leuiter, eáque decerpat quæ imitanda videantur. Miracula quoque ne impudentius iactétur, nisi quæ scripturis prodita, aut à non leuibus scriptoribus summa cum historiæ fide tradita fuerint.

Allegoriæ quomodo explicandæ. CAP. XXIIII.

SI quas allegorias aut sensus scripturæ recōditiores, spiritualia spiritualibus cōferentes adferre velint, has ex receptis ecclesiæ doctoribus, veluti Ambrosio, Hieronymo, Augustino, Chrysostomo, ac similibus comprobatis authoribus desument.

Quomodo finienda concio. CAP. XXV.

VBi ad calcem concionis deuentum erit, breui epilogo, quo argumentum ac capita totius concionis renarret. vtatur. Id enim ad captum ac fulciendam memoriam auditorum plurimum fecerit.

Quid recitandum finita concione. CA. XXVI.

DEbet quoque finita cōcione, decalogus, ac symbolū fidei & succinctè & exertè recitari. Illa quoque exomologesis ac publica peccatorū cōfessio cum imploratione misericordiæ Dei, purè ac distinctè pronunciari, ac moneri populus, vt eisdē verbis sacerdotē pronuntiantē subsequatur: ac deinde recōferi cōsolatoria imprecatio remissionis peccatorū, vt populus deiecto, cōtrito, humiliato, aio ac toto corde, cū presbytero accingatur ad mysteriū redemptionis suæ (quod in altari tractatur) cōcelebrandum, fructúmque dominicæ passionis, quæ in altaris mysterio cōmemoratur, repræsentatúrque, participādū. *Psal 50.*

Quomodo finita concione populus excitandus ad orandum pro defunctis. CA. XXVII.

CVm multum plerunque temporis, paruo cum fructu teratur in recensendis singulatim defunctorum nominibus, vbi viritim pro quolibet exigitur vna oratio dominica, idque interdum non citra suspicionem vel quæstus vel ambitionis fiat, nobis potius videbitur, vt populus ad commu-

nem pro defunctis orationem piè ac deuotè dicendam accendatur, & hæ genealogiæ intermittantur. Super qua re tamen, quod ad morem ciuitatis nostræ Colonien attinet, & cum parochis, & cum senatu latius agere non omittemus.

DE ADMINISTRATIONE Sacramentorum. CAP. I.

ECclesiæ catholicæ vsus septem mysteria (quæ sacramẽta appellãtur) obseruat, veluti septẽ quædã parata remedia, per quæ Deo visum est peccatis nostris mederi, ac nobis gratiæ suę salutaris medicina (diuersa tamẽ ratione) infũdere, quæ sint, baptismꝰ, confirmatio, eucharistia, pœnitẽtia, extremavnctio, ordo, & matrimoniũ. Quæ cur à Christo & ecclesia instituta sint & à veteribus sacramẽta peculiariter appellata, deinde quæ illorũ sit per gratiã Dei efficacia & virtus, nunc nõ est dicendi locus. Tatum admonebimus in præsentia parochum, quæ illum circa dispensationem singulorum obseruare conueniat.

Instruendus populus, quid agatur in cuiuslibet sacramenti exhibitione. CAP. II.

Aug. li. de doctri. Christ.

QVia igitur in sacramẽtis aliud videtur atq; aliud agitur, instruẽdus est populus in cuiuslibet exhibitione, quia in eiusmodi religioso arcano, (id enim sacramẽtum sonat) agitur. Cũ enim in sacramentis istis per signa quædã sensibilia infundatur insensibilis gratia, cõgruens externis signis, exigenda est fidelium fides & deuotio in Deum, vt credẽtes ac diuinum mysterium intelligentes, ad Dei ac saluatoris nostri Iesu Christi participandam gratiam accedant. Quod fiet, cum parochus sub administrationem cuiuslibet sacramenti, sacra concione populum breuiter admonuerit quid in ea re agatur.

Quid agatur in baptismo CAP. III.

Gala. 5.

Tit. 3.

Rom. 6.

ET vt de sacro baptismo exordium capiamus, docendus est populus, quòd illic aboleatur vetus homo, remisso omni peccato, atque nouus exoriatur ab omni labe purgatus per fidem in Christum, quòd illic qui baptizatur, lauetur lauacro regenerationis & renouationis Spiritus sancti in sanguine Christi pro nobis effuso, quod illic veterem Adam exuimus, ac vicissim Christum induimus, consepulti cum illo per baptismum in mortem, vt quomodo Christus surrexit à mortuis per gloriã patris, ita & nos in nouitate vitæ ambul[illegible]

quem-

quemadmodum hæc, Enchiridion latius edocebit,

Cuius sint admonendi susceptores infantis. CAP. IIII.

SVsceptores infantis (patrini qui dicuntur) merito admonentur, quod ipsi sint, qui ecclesiæ nomine, & in ecclesiæ fide Christo paruulos offerant per baptismum, ac se propemodum pro paruulis fideiussores constituunt, nomine paruuli respondentes, quem etiam postquam adoleuerit, symbolum simul & orationem dominicam edocere, atque vitam Christo ac professione in baptismo facta dignam perpetuò agere, saltem vbi id necessitas potcere videbitur, cohortari non omittent, proindeque malumus illos deligi prouectæ ætatis, quàm impuberis, ne videatur infans infantem offerre, ac sponsorem se Deo pro alio constituere, qui quod promittit, non intelligat, ideoque multo minus quod non intelligit, docere queat. *c, vos ante omnia de cõse. dist. 4*

Populus docendus, quid velint externa signa. CAP. V.

PRæterea docebunt populum quid sit, quod catechizetur baptizandus, quid reliqua solennia, quæ ecclesia adhiberi voluit, signent, videlicet, Cur insufletur in faciẽ baptizandi, cur signum crucis & in pectore & in fronte fiat, cur sal in os detur, cur aures & nares sputo attingatur, limaturque, cur inunctio in pectore & scapulis fiat, & cur post baptismi tinctionẽ in vertice. Denique, quid significet amictus albus, quo infans seu alius baptizatus superinduitur, quæ omnia sunt mysteriorum plena, quemadmodum Enchiridion declarabit.

Quomodo accedendum ad baptismum CA. VI.

CVm beatissimus Apostolus in ecclesia omnia honestè atque secũdum ordinẽ fieri iubeat, debebit baptismus summa mentis in Deum & in sacratissima quæ aguntur mysteria, intẽtione & dari & accipi. Quare quicquid hinc susceptores seu alios astantes auocat procul tollẽdum est. Accedatur itaque depositio omni fastu, humili spiritu, ac recta in Deum fiducia, quẽadmodum accesserũt qui Iesu paruulos obtulerunt, vt manus eis imponeret. Nam hic renunciatur satanæ, omnibus operib⁹ atq; omnibus põpis eius, cõueniaturque antè inter patrinos de nomine infantis, vt potius in baptismo ipso cogitetur de lucrãda ãnima Christo, quàm de retinẽdo nomine. *1. Cor. 14.* *Mat. 16.*

Baptismus in facie ecclesiæ peragendus CAP. VII.

MAgna certe ratione ecclesiasticis patribus visum est, vt baptismus in cõspectu ecclesiæ in loco sacro recipiatur, nisi tamen imminens necessitas fieri illud fuerit. Quocirca

diuph-

displicet nobis quòd quidam fastuosi templum domini despicientes, ambiunt magis suos infantes in domibus priuatim baptizari. Quod deinceps, nisi necessitas idipsum exegerit, & causæ cognitio præcesserit, indulgeri nolumus.

In confirmationis exhibitione quid docendum. CAP. VIII.

Act. 8. 19. De consec. dist. 5. c. nouis Rom. 10. Ex canon. Vrbani. 1. Cor. 2

ITidem dum sacramentum confirmationis confertur, docebunt Vicarij nostri in pontificalibus, quid agatur, nempe quòd illic ambiatur gratia Spiritus sancti, qua confirmatur tyro aduersus Satanæ tentationes, roboraturque, vt quod corde credit ad iustitiam, ore quoque palàm confiteatur ad salutem, Quamobrem eo cõmuniri solet ætas tenera, quæ ad nequitiã procliuior est quàm ad pietatem, vt ea procliuitas minuatur, docilitásque ad pietatẽ augeatur. Omnes fideles (inquit Vrbanus pontifex Romanus) per manus impositionẽ episcoporum, Spiritum sanctũ post baptismum accipere debent, vt pleni Christiani inueniãtur: quia cũ Spiritus sanctus infunditur, cor fidele ad prudentiam & constantiam roboratur. De Spiritu sancto accepimus, vt efficiamur spirituales, quia animalis homo nõ percipit ea quæ sunt spiritus Dei. De Spiritu sancto accepimus, vt sapiam⁹ inter bonũ malúmque discernere, iusta diligere, iniusta respuere, vt malitiæ ac superbiæ repugnemus, vt luxuriæ & diuersis illecebris ac fœdis indignisque cupiditatibus resistamus. De Spiritu sancto accepimus, vt amore vitę & gloriæ ardore succensi, erigere à terrenis mẽtem ad superna & diuina valeamus. Sed de hoc alibi latiùs.

Quomodo ad sacramentũ cõfirmationis accedendũ sit. CA. IX.

Ex conci. Aurelia. c. vt ieiu. de consec. di. 5.

AN expediat imitari consuetudinem, qua obseruatur, vt nedum adultis, sed & infantibus detur cõfirmatio, idque pransis, hîc non diffinimus: quanquã quod Aurelianen. Concilio sancitum est, nobis magis placuerit, videlicet vt ieiuni ad confirmationem veniant perfectæ ætatis, vt moneantur confessionem sacramentalem facere priusquàm accesserint, quo mundi, donum Spiritus sancti mereãtur accipere. Cum enim hoc sacramẽtum non sit necessitatis absolutæ, conuenientius & vtilius dabitur, si addatur admonitiũcula. At antequam infans supra septimũ ætatis annum progressus fuerit: parum aut nihil horum quæ aguntur intelliget, ne dicamus, meminerit.

Cuius sint admonendi susceptores confirmati. CA. X.

QVemadmodũ in baptismo susceptores sunt, ita hîc qui confirmandũ præsentant ac coram Episcopo sistunt, idque

idq; non admodum diuersa ratione, nisi quòd quidam etiam dicunt. decens esse, vt qui nondum aduersus carnis, mundi, ac Satanæ tentationes roborati sint, per confirmatos iamdudum atq; exercitatos sensus habentes (quibus fides confirmandi cognita atq; explorata sit) Episcopo præsentetur. Quamobrem quoque admonendi sunt isti officii sui, curandumque, vt tanti sacramenti perceptio dignè ac reuerenter peragatur, quemadmodum in prima tua ecclesia obseruatum legimus. *Gerson.*

De moderandis donarus, quæ susceptores infantibus donant.

CAP. XI.

QVibusdã in locis ambitionis magis, quàm pietatis causa, dum vtrumque, tam baptismi quàm cõfirmationis sacramenti peragitur, hi qui patrini dicũtur, certant, vt alter alterum donariorum pretio (quo suscepti ac præsentati pueri donantur) vincat. Præterea itur statim, maximè post baptismũ, ad comessationes, cùm tum maximè comessationibus esse abstinẽdum. Qua de re monendus est populus, vt quæ digna sunt his sacramentis tantum curent. Cætera aut moderentur, aut penitus tollant. Nam non offenderimus deum grauius, quàm cùm illius sanctissima mysteria indignè tractamus.

Docendus populus de signis externis. CAP. XII.

DOcebit præterea parochus populum, quid signet chrisma, & cur ex oleo oliuæ ac balsamo conficiatur, quemadmodum docebit Enchiridion.

De sacrosancta Eucharistia. CAP. XIII.

EVcharistia, vnicũ illud piarum mentium solatium ac delicium, hac deploratissima tempestate, execranda insania ac abominabili prophanatione hæreticorũ de re tãta quodlibet comminiscentium, plerisque quodammodo in nauseam vertitur, adeò vt (quod dolentes referimus) multi nunc sint, qui non tantùm huc panẽ vitæ, qui de cælo descendit, accipere nõ desiderẽt, sed & auersentur, homines solo nomine Christiani, re ipsa verò Capernaitis ipsis deteriores, etiã quos post acceptam notitiam veritatis, voluntariè in filium dei peccantes, ac corpori dominico & sanguini contumeliam inferẽtes, terribilis quædam expectatio iudicii, & ignis æmulatio (quæ consumptura est aduersarios) manet. *Ioan. 6.*

Quid docẽdus populus in huius sacramẽti ministratione. cap. XIIII

DOcendus est itaque populus christianus certissima fide credere, quòd in hoc sacramẽto sit verũ corpus & verus sanguis *Heb. 10.*

sanguis Christi Iesu. Neque enim veritas mentitur, quæ apud
Matt. 26. Matthæum, Marcum, & Lucam hoc sacramentum instituens
Mar. 14. ac porrigēs, simplicissimè dixit: Accipite & comedite, hoc est
Luc. 22. corpus meum quod pro vobis tradetur. Hic est sanguis meus
noui testamēti, qui pro vobis & pro multis effundetur in re-
missionem peccatorum. Hoc facite in meam cōmemoratio-
1. Cor. 10. nem. Sic docet Paulus Apostolus. Calix benè lictionis cui be-
nedicimus, nónne cōmunicatio sanguinis Christi est? Et, Pa-
nis quem frangimus, nonne participatio corporis domini est?
Vnde consequitur in Eucharistia totum esse Christum, quā-
quam ibi sit sub ratione cibi & potus. Qui enim tradidit verū
corpus & sanguinem, haud dubiè tradidit viuū. Quare si cre-
dimus in sepulchro diuinam naturā non fuisse separatam ab
exanimi corpore, quanto magis credemus eam à viuo corpo-
re non esse separatam in sacramento?

Quibus persuasum est vtranque speciem laicum participare oportere, quomodo docendi. CAP. XV.

VBi sunt, quibus contra ecclesiæ consuetudinem persua-
sum est, oportere laicos participare corpus & sanguī-
nem domini sub vtraque specie, ibi docebit parochus hos, qui
grauatam habent conscientiam corpus & sanguinem domi-
ni altera tantùm specie perfectè consistere, adeo vt laicus,
qui sub specie panis communicat, non tantum corpus, sed &
sanguinem domini non minus recipiat, quàm qui capit sub v-
Ex conci. Constan. traque specie & panis & vini. Ecclesiam quoque laicis vnam
tantùm speciem dare, quòd pro reuerentia ipsius sacramenti
& salute fidelium ecclesia (cui dispensatio sacramentorū Dei
commissa est) sic viderit expedire. Nam quum nullatenus am
bigendum sit, sub specie panis nō tātùm carnem, nec sub spe-
cie vini sanguinem tantùm, sed sub qualibet specie totū Chri
Mat. 18. stum contineri, cur se laicus iudicio ecclesiæ, quam dominus
audiri voluit, non submittet? quæ non temerè, sed multis ra-
tionibus permota, decreuit salubrius esse, vt non tantum po-
pulus, sed & sacerdotes non sacrificantes, Christum sub vna
tantum specie, quàm sub duabus perciperent. Quid enim pa-
Ambro. de sacra. c. reuera de cōse. dist. 2. nis vini que species aliud sunt post cōsecrationem, quàm spe-
cies sacramentales, & accidentia sine subiecto? vt non habeat
laicus cur queratur sibi alteram subtrahi speciem, vbi totum
quod sub vtraque specie continetur, integrè accipiat. De qua
re alibi latius dicetur.

De ve-

De veneratione sacrosanctæ Eucharistiæ. CAP. XVI.

ET quoniam in hoc sacramento Christus cõtinetur, cohortandus est populus, vt ad hæc mysteria contremiscẽs, quũ in celebratione missarum eleuatur hostia salutaris, se reuerenter inclinet, corporeque humi fuso, mente adoret crucifixum, facturus idem, quum presbyter defert ad infirmum Eucharistiam, quam ob id paratam semper habere debet, vt quando quis infirmatus fuerit, statim eum communicet, ne sine cõmunione decedat. Quod faciens decenti habitu indutus, hanc salutarem hostiam palàm ac honorificè ante pectus cum omni reuerentia & timore ferat & referat lumine semper præcedẽte, vt signo populus intelligat, illic eum esse præsentẽ, qui est candor lucis æternæ. Hæc denique sacrosancta hostia reponatur semper in loco singulari, mundo & signato, honorificéque collocata, deuotè ac fideliter conseruetur. *Hono. 3. c. sinè. de ce leb. miss. Ex con cil. Mogũt. c. presboy de con sc. dist. 2. 1 c. san.*

Quomodo tantum miraculum in hoc sacramento fiat, populus docendus. CAP. XVII.

DOcendus item est populus, quòd tantum miraculum in hoc sacramẽto virtute Christi fiat, non ex merito sacerdotis, quod & in cæteris sacramentis obtinet. Nã intra sanctã ecclesiam catholicam in mysterio corporis Christi, nihil à bono magis, nihil à malo minus, perficitur sacerdote: quia nõ in merito consecrantis, sed in verbo efficitur creatoris, & in virtute Spiritus sancti. Si enim in merito esset sacerdotis, nequaquã ad Christũ pertineret. Nunc autẽ sicut ipse est qui baptizat, ita ipse est qui per Spiritum sanctum hãc suã efficit carnẽ, & transit vinum in sanguinẽ. Sed hoc tantũ interest, quòd malus sacerdos sibi tantũ nocet, indignè tanta mysteria tractans. Nam quod ad veritatẽ corporis dominici attinet, ita percipit hic, cui dicit Apostolus: Qui manducat indignè, iudicium sibi manducat, sicut is, cui dicitur: Qui manducat meam carnem, & bibit meum sanguinem, in me manet, & ego in eo. *1. Cor. 11 Ioan. 6.*

Quomodo admonenda plebs, ad sumendum Eucharistiam accedens. CAP. XVIII.

PRæterea instituenda plebs est, quomodo Eucharistia sumenda sit. Et in primis admonenda, quàm graue crimen sit, ad tanti sacramẽti participationem indignè accedere. Nam Apostolus ait: Quicũque manducauerit panem hunc, & biberit calicem Domini indignè, reus erit corporis & sanguinis. Et iterum hanc horrendam sententiam cõgeminans: Qui (inquit) mandu- *1. Cor. 11.*

manducat & bibit indignè, iudicium sibi manducat & bibit, nõ diiudicans corpus Domini. Ideoque (vti subiicit) multi inter vos infirmi, & imbecilles sunt, & dormiũt multi. Quòd si nos. ipsos diiudicaremus, non vtique iudicaremur.

Qui ad hoc sacramentum participandũ admittẽdi. CAP. XIX.

PRoinde nemo admittendus est, nisi eius conscientia paro-
cho sit, aut cui potestas super hac re legitimè facta est, per exomologesim explorata, & qui pœnitenti ac contrito cor-
de corpus Domini diiudicans accesserit, quod iubet Apos-
1. Cor. 11. Ioan. 13 tolus, quum ait: Probet autem semetipsum homo, & sic de pane illo edat, & de calice bibat: ne cum Iuda, qui cœnæ dominicæ ad iudicium interfuit, locum diabolo præbeat. Mens ergo ab
Augu. c. quoti. de cõse. dist. 2 omni affectu peccandi longè abfit. Nam si adhuc habet volũtatem peccãdi, grauatur magis Eucharistiæ perceptione, quàm purificatur. At contrà, quamuis quis peccato mordeatur, si tamen pœniteat, & de cætero peccandi voluntatem nullam habeat, confidens de Domini miseratione, accedat ad Eucharistiam intrepidus & securus.

Quatenus alteri quàm suo parocho confessus, ad Eucharistiam admittendus. CAP. XX.

QVi alteri quàm suo parocho confessus est, is si nõ factæ cõfessionis suspectus habeatur, testimonium adferet se confessum esse, cuius etiam conscientiã verus ipse parochus in principalibus Christianissimi articulis excutere nõ omittet. Ac generatim singuli parochiani rudiores, anno saltem semel quum adibunt mensam dominicam, examinandi prius in præceptis domini, articulis fidei, oratione dominica, ac ecclesiæ sacramentis, maximè baptismi & Eucharistiæ.

Intra annum saltem semel communicandum. CAP. XXI.

Ex cõc. general. c. omnes. de pœnit. & remiss. ET vt cohortandus est populus, quo sæpenumero communicet, quemadmodum olim singulis diebus dominicis fieri cõsueuit (quod quidem nunc quo minus fiat per laicos stat, quibus non debet cœlestis ille cibus inuitis aut nauseantibus obtrudi) ita ad minimum populus ipse in disciplina ecclesiastica retinẽdus est, vt saltẽ toto anno semel ab omnibus qui ad
Ex cõ. To leta. Et liber. de con se. di. 2. omnis homo discretionis annos peruenissent, confessis & contritis, Eucharistia summa cum reuerentia suscipiatur. Olim qui non communicassent in anno saltem ter, in Paschali videlicet, Pẽtecoste, & Natali domini, inter fideles catholicos non connumerabantur, sed quum sensim omnis penè refrixerit charitas, in

hoc

hoc quoque ecclesiastica disciplina cœpit esse remissior.

Quorum admoneri populus, hoc sacramentum participaturus maximè debeat. CAP. XXII.

OMnium autem maximè instruendus est populus, vt recta fide accedat, sermoni domini firmiter credens, quo nos edocet Christus dicēs: Hoc est corpus meum quod pro vobis tradetur. Hoc facite in meā cōmemorationē. Quibus verbis & veritatem sui corporis astruit, & credentibus, digneque suscipiētibus, remissionem peccatorum promittit, iubens vt hoc faciamus in suam commemorationem. Porrò anima quæ fidē habet, & eiusmodi Christi verbis credit, in memoriam Christi sacramentum edit, quum secum recogitat, quemadmodu vnigenitus filius Dei, ob perditum hominem Deo patri reconciliandum, & delendum quod contra nos scriptum erat, chirographum, de cœlo descenderit, semetipsum exinaniuerit ac humiliauerit, factus obediēs patri vsque ad mortem, mortem autem crucis. In quo maxima erga nos Dei charitas commendatur, qui vnico filio suo non pepercit, sed pro omibus nobis à peccati & satanæ vinculis redimendis tradidit illum. Talem ergo fidem & affectum Deo suggerente præparare debet in animo suo is, qui Eucharistiam percipit.

Aug. ca timorē de cōsc. di. 2
Matt. 26.
Coloss. 2
Philip. 2
Ephe. 2
Ioan. 3

Docendus quoque, cur hoc sacramentum sub specie panis & vini institutum sit. CAP. XXIII.

NEque interim negligendum, sed perpetuò inculcandum erit, hoc sacramētum corporis & sanguinis dominici sub specie panis & vini institutū esse, vt præter veritatē corporis & sanguinis (quæ in eo cōtinetur & recipitur) quodda etiam eximium signum mutuæ dilectionis & charitatis excitandę in nobis foret, quēadmodum diuus Paulus inquit: Quoniā vnus panis & vnū corpus multi sumus, qui de vno pane & de vno calice participamus, Quamobrē ab huius cōuiuij spirituali participatione longè absunt, qui inuidiæ vel odij veneno infecti, aut iracūdiæ furore repleti fuerint. Monendi itaque sunt qui communicare desiderant, vt deposita omni simultate, diligant alterutrū, vti vnius corporis membra, vt non sit schisma in corpore, sed in idipsum pro inuicem solicita sint membra.

Augu. in sermōe de dedicatiōe eccle.
1. Cor. 10

Quomodo singulis dominicis diebus plebs ad audiendam Missam se præparabit. CAP. XXIIII.

DOcendus quoque populus, vt qui iuxta antiquum ecclesiæ ritum, singulis dominicis diebus ad communicādum corpori

corpori & sanguini dominico non se præparat, Missæ saltem parochiali hisce, aliisque festis diebus intersit, vt tametsi inter sacrificātem & assistentes non sit (more illo antiquo) tam frequens sacramētalis communio, sit saltem sacræ doctrinæ, piæ exhortationis, precationis, laudis, & gratiarum actionis communio, vt sic quodammodo omnes spiritualiter communicēt, cum desiderio etiam sacramentaliter communicandi. Ne verò populus ab hac Missa parochiali, & ab auditione verbi Dei distrahatur, placuerit nobis, vt si quæ sint aliæ Missæ legendæ die dominico, hæ inchoentur primùm post verbi prædicationem finitam, quemadmodum latius in visitatione secundum diuersorum locorum mores ordinare studebimus.

c. & hoc attendēdū de cōsec. distinc. 5 Ex cōci. Cartha. ca. sacer. de conse. dist. 1.

Docendus populus generatim, quid agatur in Missa CA. XXV.

DOcendus populus generatim, quid agatur in Missa, & quibus partibus cōstet. Cōstat siquidē psalmodia, quem vocamus introitum, inuocatione & gloriosa celebratione sanctissimæ trinitatis, quæ in canticis Kyrie eleyson, & Gloria in excelsis Deo peraguntur, precatione seu collecta: recitatione verborum propheticorum aut apostolicorum, quam vocamus Epistolam: sacris Canticis, quæ vocamus Gradualia & Alleluia. & quæ sequūtur, lectione Euangelica, symboli recitatione, seu professione fidei catholicæ cantico quod nō sine mysterio Offertorium appellatum est: Gratiarū actione, quæ dicta est Præfatio, religiosa commemoratione mortis, consecrationéque corporis & sanguinis dominici, quæ fit in Canone. Rursus, precationibus, inter quas est precatio dominica: sequitur osculum pacis, symbolum Christianæ charitatis, mox Cōmunio. Rursus sacrum cāticum, quod cōmune appellatur, & precatio. Postremo loco, sacerdos totum populum velut in suam tutelam receptum, Deo benedictione tradit, atque commendat. vt perseueret in affectu pietatis, mutuáque charitate: quorum quū admonetur populus, incipiet nedū credere, sed & sentire, quòd in Missa nihil non sit pium ac venerandum.

Corripiendus abusus eorum, qui ante finitam Missam irreuerenter discedunt CAP. XXVI.

Ex concil. Agathē. c. Missa. de consec. dist. 5. & c. sequen.

COrripiedus verò abusus est, quòd quidam post aspersam aquam, & ante Missæ introitum exitum faciunt: quidam post auditum & non intellectum Euangelium abeunt, aliique posteaquam sacerdos dixit, Sursum corda, & Gratias agamus. Atqui tum præcipuè populi partes erant, quando submissius

legente

legente aut tacẽte sacerdote, quisque cum Deo loquitur. Denique alij statim post eleuationem cõporis & sanguinis dominici non expectantes præcipuam Missæ partem, quæ est cõmunio. Antiquissimus ergo Canon populo rememoratus est, qui sic habet: Omnes fideles qui in solẽnitatibus sacris ad ecclesiam conueniunt, & scripturas Apostolorum & Euangelũ audiant. Qui autem non perseuerant in oratione vsque dum Missa peragatur, nec sanctam cõmunionem percipiunt (quam nos, vt non exigimus quotidie sacramentalem, saltem spiritualem à populo requirimus) velut inquietudines ecclesiæ commouentes, conuenit communione priuari. *Cypria. c. quãdo autẽ de cõsc. dist. 1.* *Cap. oẽs fideles. de cõsc. dist 1.*

Docendus populus, quale sit Missæ sacrificium. CAP. XXVII.

DOcendus item est populus, quale sit Missæ sacrificium, nempe repræsentatiuum. Semel quidem Christus mortuus est, iustus pro iniustis: semel in manifestatione sui corporis, in distentione suorum membrorum omnium. Verus deus & verus homo semel tantùm in cruce pepẽdit, offerens patri seipsum hostiam viuam, & passibilem, immortalem, viuorum & mortuorũ redemptionis efficacem. Et scimus quia Christus resurgens à mortuis, iam non moritur: mors illi vltra non dominabitur. Et tamen quotidie immolatur in sacramento, non quòd toties Christus occidatur, sed quòd illud vnicũ sacrificium mysticis ritibus quotidie renouetur, quotidianáque recordatione mortis Domini (qua liberati sumus) in edendo & potãdo carnem & sanguinem, quæ pro nobis oblata sunt, hoc ipsum repræsentetur, quod olim factum est, facítque oblatio ista sacramentalis moneri nos, tanquam videamus præsentem Dominũ in cruce. Elicitres subinde nobis ex illo fonte inexhausto gratiam salutarem, immolamusque hostiã pro viuis & defunctis, dũ pro illis patrem per filij mortem deprecamur. *Augu. de trin. & in psal. 20 c. semel. de cõsc. dist. 2. & duobus sequen. 1. Petr. 3 Roma. 6*

Exequiæ ac Missæ pro defunctis, quando & cum qua admonitione celebrandæ. CAP. XXVIII.

EXequias ac Missas quæ pro defunctis peculiariter dicuntur, malumus in alium diem transferri, quàm die dominico celebrari, nisi tamen plebs diei translatione grauaretur. In quibus etiam ad populũ fiat admonitio, declaretúrq; quibus potissimùm modis, Dei misericordia pro animabus ambiẽda sit: sic, vt interim admoneantur hi, qui funebres põpas ac Missas gloriæ tantùm aucupãdæ causa instituunt, perdere mercedem suã. Debet quoque plebs doceri, piũ esse, quẽadmodum *Capi. non*

estima.ca. tepus. 23 quæst. 2 ab Apostolorum temporibus, ecclesia (quæ columna & firmamentum veritatis est) & docuit & obseruauit, pro defunctis Dominum exorare, & eleemosynas in sinus pauperum elargiri, atque hæc eis prodesse, qui in communione ecclesiæ & signo pacis decesserunt, & qui cùm viuerent, hæc sibi vt postea possent prodesse, cooperando meruerunt.

Ex prag. c. August. 1. Tim. 3

Qui ad Exequias euocandi. CAP. XXIX.

AD Exequias, quæ extra ciuitatem nostram Coloniam celebrantur, non euocandi monachi, nec ista cohors leuiũ ac indignorum sacerdotum. Aut si euocentur, videndum ipsis ne lasciuiant. Quanquam nobis magis probetur, vt qui volet, pietate ductus, multiplicari pro defuncto preces. is monachos in suis monasterijs, ac clericos singulos in suis templis permanere sinat, ibidémque preces ac Missas peragere. Quoniam enim spectat concursus iste, interdum quàm par est immodestior, quàm ad captandam auram popularem? Cauenda verò summopere post exequias delicata conuiuia, crapulæ ac comessationes, ne Deus placandus, magis irritetur.

De pœnitentiæ partibus. CAP. XXX.

IN sacramento pœnitentiæ explicando ac rectè ministrãdo, maturitate multa ac diligentia opus est. Veteres orthodoxi pœnitentiæ partes tres nobis tradiderunt, contritionem, confessionem, ac satisfactionem, seu fructum pœnitẽtia dignum. Quanquam pœnitentia quatenus sacramẽtum dicitur, potissimùm in absolutione presbyteri consistat, qua ille ex virtute verbi & clauium sibi à Christo traditarum, peccatorem pœnitentem, & in misericordia Dei sperantem, à peccatis suis absoluit, de quibus paulò latius in Enchiridio dicemus.

Ioan. 20

Prima pœnitentiæ pars, contritio, in suggesto semper pertractanda. CAP. XXXI.

PRima pœnitentiæ pars, quum omnis Euangelicæ prædicationis exordium sit, nunquam non est in suggesto pertractanda. Hac enim confugitur ab ira Dei ad misericordiam, hac conuertimur ab operibus mortuis ad Deum viuentẽ, hac subducimur à peccati ac diaboli laqueis, ac concorporamur Christo. Vnde à pœnitentia præcursor Ioannes, deinde Christus ipse, ac princeps Apostolorum Petrus prædicationis Euangelicæ doctrinam sunt exorsi. Pœnitentia autem tum rectè prædicatur, quum arguũtur scelera ac flagitia per verbũ Dei, & incutitur populo timor iræ, indignationisque ac iusti iudicij Dei,

Hebr. 6

Matth. 3. Acto. 2

Roma. 2

cij Dei, certo certius manentis eos, qui malè agunt, ac malè agendo perseuerant. Subinde verò vino oleum miscendū est, vt ex animo veréque territis ac conuersis promittatur gratia ac misericordia. Ad eum modum Paulus ad Ephesios scribēs: Hoc (inquit) scitote, quòd omnis fornicator aut immundus, aut auarus (quod est idolorum seruitus) non habet hæreditatem in regno Christi & dei. Nemo vos seducat inanibus verbis: propter hæc enim venit ira Dei in filios diffidentiæ. Nolite ergo effici participes eorum. Et iterum ad Galatas: Manifesta autem sunt opera carnis, quæ sunt, fornicatio, immunditia, impudicitia, luxuria, idolorum seruitus, veneficia, inimicitiæ, contentiones, æmulationes, rixæ, iræ, dissentiones, sectæ, inuidiæ, homicidia, ebrietates, comessationes, & his similia, quæ prædico vobis sicut prædixi: quoniam qui talia agunt, regnum dei non consequentur. *Ephe 5.* *Galat. 5.*

Neminem non ad pœnitentiam inuitari. CAP. XXXII.

IAm, quanquam nemo cōuertatur ad dominum, nisi tractus per patrem, attamen nemo hîc excusationē prætexat, quòd non trahatur: quòd ille semper stet ante ostium pulsans, nimirum per internum & externum verbū, commonens vt conuertamur à via nostra pessima, & inclamās quoniam ira, indignatio, tribulatio & angustia, in omnem animam hominis operātis malum, gloria autem, & honor, & pax omni operāti bonū. Hîc cōcussis cōscientiis commonstrandus est Samaritanus ille, qui infundit vinum & oleum, qui sanat omnes contritos, & alligat omnes contritiones eorū. Filioli mei (inquit diuinissimus Ioannes) hæc scribo vobis, vt non peccetis. Sed & si quis peccauerit, aduocatū habemus apud patrem, Iesum Christum iustum, & ipse est propitiatio pro peccatis nostris: non pro nostris autem tantum, sed & pro totius mundi. Hęc est doctrina, quæ docet mori mundo, & viuere Christo. *Ioan. 6.* *Rom. 2.* *Luc. 10.* *Psal. 146.* *1. Ioan. 2.*

Presbyter qui à cōfessionibus est, qualis esse debeat CAP. XXXIII.

De confessione, & quotuplex sit alibi dicemus. Tantùm quod ad eam quæ sacerdoti priuatim fit, attinet, paucis admonebimus. Primum magnopere necessarium iudicamus, vt sacerdos, qui à confessionibus est, sit integer, eruditus, ac silentii tenax: alioqui si ad quæstum intentus sit, si ad malum solicitet, si curiosior explorator sit, si pertinacibus blandiatur, si intricatū conscientiam extricare nesciat, si deniq; vel ebrios, vel iracūdus, vel leuis, vel secreti minimè tenax, dissipādis

magis quàm pascendis ouibus videbitur idoneus.

Quid confitentem docebit presbyter confessarius. CAP. XXXIIII.

IN primis autem qui huic muneri intentus est, docebit confitentẽ, ne ambiguis ac perplexis sermonibus se remoretur, & percontando cogatur velut expiscari crimina (quod sæpe numero periculosum est) sed simpliciter, tãquam coram deo aperiat lethalia crimina, & quæ conscientiam onerant ac lædunt, quòd ea quæ contra conscientiam aguntur, ædificent ad gehennã, Atque ibi maximè opus est sacerdote iudice, discernente inter lepram & non lepram. *Rom.14.*

Remedium pro ratione morbi adhibendum. CAP. XXXV.

QVod omnibus Christianis præcepit Paulus, dicẽs: Rogamus autem vos fratres, corripite inquietos, consolamini pusillanimes, suscipite infirmos, patientes estote ad omnes. Hoc eum qui à confessionibus est, maximè conuenit obseruare, nimirum vt consolando erigat pusillanimes per immensam dei misericordiam: præfractos autem obiurget, tremendúmque dei iudicium ante oculos ponat. Deniq; vti prudentissimus medicus, pro morbi qualitate temperabit medicinam, obfuturus magis quàm profuturus, si putauerit vno collyrio omnium mederi morbis. Monendi ergo qui cõfitentur, singuli secundum ordinem, statum, ac ætatem, atque id per los cos, quosdam cõmunes ex scriptura depromptos, quos in numerato habere debet parochus. *1.Thes.5.*

Nimis anxij, quomodo tranquillandi. CAP. XXXVI.

QVi nimis anxii sunt in repetenda confessione vel iteranda apud alium sacerdoté, vel etiã in enumerãdis circunstantiis, quales sunt quidam, qui quantumuis confitendo, conscientiam tamen vix tranquillare possunt, docendi erunt, Deum (cui omnia patent) syncerit atem tantùm cordis à nobis requirere, nec tam seuerum esse exactorem, qui conscientiam ob vnam vel ob aliam delicti circunstantiam, inter contendum non dedita opera neglectam, perpetuo turbatam esse velit. Nam quis omnes erratus suos enumerauerit? quemadmodum Dauid ait: Delicta quis intelligit? Ab occultis meis munda me domine. *Psal.18.*

Moderatio in casibus reseruatis. CAP. XXXVII.

IN occultis delictis ex reseruatione casuum compertum habemus, nonnihil mali interdum accidere: vel quòd peccator nõ habens in promptu sacerdotẽ qui illum absoluat, confiteri

fiteri vel differt vel contemnit, vel quòd qui minores ætate sunt vel mulieres, difficilè adducantur, vt ex suis parochis nō sine leui suspicione ad nos seu commissarios nostros proficiscantur. Quare vt consulamus & verecundiæ & famæ, visum nobis est, hanc potestatem nostram absoluendi à peccatis, & casibus nostræ absolutioni reseruatis (occultis tamen) omnibus parochis per diœcesim nostrā constitutis, ritè vocatis, delegare, modo tamen Vicariorum nostrorū in pontificalibus consilium requirant ac adhibeant, nostris tamē Suffraganeis potestatem facientes, aliter in diœcesibus suis, vti consultius videbitur, super hac re ordinandi.

Publicæ pœnitentiæ vsus in ecclesiam renocandus.

CAP. XXXVIII.

IN publicis verò criminibus, quemadmodum necesse est, ita iubemus ad canones antiquos publicæ pœnitentiæ regredi, atq; adeò ad Christi & sui discipuli Pauli institutū reuerti, qui ad Corinthios exēplo ostēdit, quomodo oporteat ecclesiam, in publicè peccantem animaduertere, donec ipsi publicè peracta pœnitentia satisfecerit, de quo fusius dicemus sub titulo, de iurisdictione ecclesiastica contentiosa. 1. Cor 5.

Recitata confessione, quid agendum per parochum.

CAP. XXXIX.

PEracta confessione, sub absolutionem sacerdos monebit confitentem, vt quod admissum est, detestetur, vt sic deinceps vitam instituat, ne in vllū lethale crimen posthac incidat, quemadmodum Christus ad mulierē dixit. Vade, & noli amplius peccare. Vtque eum affectum habens, credat per Dei misericordiam virtute sanguinis Christi per absolutionem impartiendam in verbo eius sibi remissum iri peccata. Iniungat etiam illi fructum dignum pœnitētiæ facere, ac tum denique imponat manum, ac absoluat confitentem. Ioan 8

In matrimonii sacramento quid agatur. CAP. XL.

DVm matrimonio iungūt parochi virum ac mulierē, docebunt matrimonium institutum esse à deo, confirmatum per Christum, vt Geneseos secūdo, & Matthæi XIX. legimus. Quod sacramētum si quis, sicut decet, acceperit, accedēte sacerdotali precatione, confert donum Spiritus, quo vir diligat vxorem amore casto, sicut Christus dilexit ecclesiam. Mulier vicissim propter christum amet, reueretur q; virum suum vti dominum. Vterq; liberos (si dentur) summa cura in- Gene 2. Matt. 19. Ephe 5.

ſtituant ad Chriſtianam pietatem. Copioſam monendi materiam Paulus ad Ephe. v. ſubminiſtrat.

Quemadmodum monendi ſunt, qui matrimonium contrahere affectant. CAP. XLI.

QVum matrimoniũ ante lapſum Adæ propter procreãdos liberos inſtitutũ, ac benedictione dei firmatũ ſit, qua dixit ille: Creſcite & multiplicamini & replete terrã. Peculiariter autem homini, Erunt duo in carne vna. Propterea relinquet homo patrem & matrem ſuam, & adhærebit vxori ſuæ. Nec ratio coniunctionis, ſeu benedictio poſt lapſum defecit, ſed tantùm quòd ſanis potuit eſſe officium, id ægrotis factum etiam ſit remedium, dum vtriuſq; ſexus infirmitas propẽdens in ruinam turpitudinis, rectè excipitur honeſtate nuptiarũ, quemadmodum diuus Paulus ait: Vnuſquiſq; vxorem ſuam habeat propter fornicationẽ, nimirũ vitandam. Monendi ſunt qui matrimoniũ cõtrahere affectant, ne alius affectus ipſos huc rapiat, vt ſit honorabile coniugium ac cubile impollutum. Nam ſi neq; ob prolẽ ſuſcitandam, neq; ob fornicationem vitandã, ſed potius diuitiarũ aut opum nanciſcẽdarũ, aut alterius rei gratia matrimoniũ contrahatur, perperam agitur, ac grauiter in ſacramentum peccatur. Hîc, quæ Tobiæ vj. vij. & viij. ſcribuntur, enarrari, proponi, ac doceri conuenient. Vbi locus pulcherrimus eſt, exemplo cõmonſtrãs, quemadmodũ bona vxor donum dei ſit, debitum timẽti dominum, quomodo in timore dei apparentibus, non luxuriæ cauſa, ſed ſolã poſteritatis dilectione, in qua benedicatur nomen dei in ſecula petenda. Quo pacto coniugij conſcriptione facta, tradenda, quemadmodum etiam conuiuium nuptiale cum laude & benedictione dei agendũ. Denique quomodo precãdus ſit deus per coniuges, vt benedictionẽ ſuam in ipſos, quos coniunxit, impleat. Hæc enim decent ſanctorum filios, qui non debent ita coniungi ſicut gentes quæ ignorant deum. Eríque horrẽdum illud exemplum de ſeptem Sarræ viris à dæmonio occiſis replicandũ. His nanq, (vt Raphael angelus apud Tobiam ait) qui coniugium ita ſuſcipiunt, vt Deum à ſe & ſua mente excludant, & ſuæ libidini ita vacent, ſicut equus & mulus, in quibus non eſt intellectus, dæmonium nullum dominatur. Quamobrem vehementer comprobamus illum morem, quo matrimonio iungendi, ante eccleſiaſticam coniunctionem, ieiunio ſe præparant, & ſacram Euchariſtiam ſumunt.

Gene. 2.

1. Cor. 7.

Matri-

Matrimonium tria complecti CAP. XLII.

DOcendi itaque breuiter matrimoniũ tria cõplecti, fidẽ, prolẽ, & sacramentũ. In fide attẽditur, ne præter vinculum coniugale, cum altera vel altero concumbatur. In prole, vt amanter suscipiatur, benignè nutriatur, religiosè educetur. In sacramento autem, ne coniugium separetur, néve dimissus aut dimissa etiam prolis causa alteri coniungatur. *Aug. de Genesi ad literam lib. 9. c. 7. tom. 3*

Pium votũ & in clandestinè contrahentes censura. CA. XLIII.

OPtandum, vt Canon Euaristi pontificis Concilio generali renouetur, tollanturque illa clandestina matrimonia, que inuitis parẽtibus ac propinquis, Veneris potius quàm Dei causa contrahuntur. Nam quanta ex his clandestinis matrimoniis mala suboriantur, in aperto est. Interea verò donec ecclesia de hoc prospiciat, si non irrita, prohibita saltem sint, & pœnæ canonicæ, hoc est, excommunicationi, cõtrahentes & qui his ope aut cõsilio adfuerint, subiaceant, quã nec tã facilè, nisi ecclesiæ satisfiat, tolli admodũ expedire nobis videtur. Quantũ fieri potest, cauebit parochus, ne liberos citra parentũ authoritatẽ coniungat. Quòd si parentes negligẽtes fuerint, aut in admittẽdo matrimonio iã contracto, rigidiores negatores, admonebit eos, vt liberos maturæ ætatis elocẽt, néve vinculo iã per ecclesiã indissolubili pertinatius oblucẽtur. *Ex canon. Euaristi.*

Coniunctio coniugum in facie ecclesiæ peragenda.

CAP. XLIIII.

COniunctionem per sacerdotem cum benedictione sicer dotali ac præcibus, inter missarum solennia in templo secundum antiquos canones & ecclesiasticum ritum fieri decernimus. Superbia ac fastu tumidis (qui in priuatis domiciliis malunt quàm in templo, vbi ecclesia conuenit ac coniungendis bene precatur) copulari, quis non inepte opposuerit illud Paulinum: Num ecclesiam Dei contẽnitis? Nec sacerdos antè quoslibet coniugio iungat, nisi edictis, aut proclamationibus tribus publicè è suggesto ad populum factis præcedentibus, ob multas ac varias fraudes euitandas. Contra hæc haud facilè, sed tantum vbi ratio admodum necessaria, hoc ipsum fieri postulauerit, idq; non nisi causa cognita, dispensabitur. *1. Cor. 11*

Peregrinos & ignotos sine legitimo testimonio non coniungendos CAP. XLV.

PEregrini & ignoti non cõiungantur, nisi legitimis testimoniis doceant, se vbi antè versati fuerint, nullis matri-

monij vinculis astringi, ipsisque per suũ parochum licere per alium parochum copulari.

In gradibus consanguinitatis ac affinitatis, Concilium generale obseruandum. CAP. XLVI.

Ex concil. genera. c. non debet de consan. & affi.

QVod ad gradus consanguinitatis ac affinitatis attinet, qui matrimonium contrahendum, ac contractum dirimunt, decretum Concilij generalis obseruabitur. Hic si parochiin dinumeratione graduum addubitauerint, peritiores consulent. Vbi Romanus pontifex dispensatorio diplomate matrimonium secus contractum, approbandum iusserit, examinentur causæ diligentius, quæ dispensationem extorserũt. Quæ si comperiantur aliter, quam narratum est, se habere, nõ dubium est dispensationem nullius roboris esse.

Ludicra tollenda. CAP. XLVII.

LVdicra illa, quæ in tẽplis post coniunctionem sacerdotalem fieri cõsueuerunt, veluti in pulsando spõso, atque alia eiusdem generis, penitus tollãtur. Nam res seria, quam Deus ipse instituit, benedixit, inuiolabilemque decreuit, agitur.

De sacro ordine dictum esse prius. CAP. XLVIII.

DE sacro ordine, & quæ salutaris gratia hoc sacramento conferatur: quæ denique in eodem sacramento conferẽdo obseruari oporteat, titulo primo, qui de munere episcopali est, abundẽ diximus.

Cur adhibeatur extrema vnctio. CA. XLIX.

REstat extrema vnctio, quæ (quoniã in morte extrema iucta est) adhibetur, vt vel cõualescat ægrotus si Deo itaui sum, vel fide bonaque spe obdormiat in domino.

Quomodo impendenda vnctio extrema. CAP. L.

Iaco. vl.

ESt autem vnctio impendenda cum expositione vnctionis & mandati apostolici, quod sic habet. Infirmatur aliquis in vobis, inducat presbyteros ecclesiæ, vt orent super eum, vngentes eũ oleo in nomine domini, & oratio fidei saluabit infirmum, & alleuabit eum dominus: & si in peccatis sit, remittẽtur ei. Postremo loco adhibebit parochus admonitionẽ præparationis ad mortem, quemadmodum Enchiridion docebit.

A sepultura nemo in communione discedens, repellendus. CAP. LI.

Gen. 23. 25.

QVod ad sepulturam attinet, quis poterit negare rem longè piissimam esse, & in veteri, & in noua lege accurãte obseruatam, vt Christianorum (qui spem resurrectionis habent

bent) corpora, non pecudum more disiiciantur, sed in cœmeterij sinum recondantur, quod etiam alto mysterio non caret. Ab hac ergo sepultura, nemo Christianus, qui in communione decessit ecclesiæ, arceatur, etsi, casu mortuus fuerit. Quum enim communicabatur viuenti, & mortuo communicandum est. Soli verò hæretici, excommunicati, publici latrones, & hi, qui sibi mortem criminis conscientia adacti, conscíuerunt, & quos in peccato lethali, nullis pœnitentiæ signis præcedentibus, decessisse constiterit, prohibeantur. *c. ex parte de sepult.*

Quam admonitionem in sepulturis & exequiis fieri oporteat. CAP. LII.

IN sepulturis autem & exequiis mortalitatis atque huius caligamitosæ vitæ admonitio diligens fiat, atque excitandi inter alia præsentes, vt recogitent sibi eodem modo hinc excedendũ esse, sese in hac terra peregrinos agere, aliũ autẽ inquirere, ad quã semper oporteat suspirare. Nam quo pacto ad exorandam pro defunctis Dei misericordiam commonẽdi sint, suprà diximus *Heb. 11.*

DE VICTV PAROCHORVM. CAPVT I.

Ex conci. Toleta. 11. ca. 8.

SVpereſt vt de victu parochorũ disputemus. Hic in primis, quod Christ⁹ docuit, & sacri canones maximo serio præceperũt, præmittẽdũ duxim⁹: nẽpe vt sacramẽta ecclesiastica gratis ministrentur, dicẽte domino: Gratis accepistis, gratis date Quãobrẽ neq; pro baptizãdis, cõsignãdisq;, fidelib⁹, neq; pro collatione chrismatis, vel promotionib⁹ graduũ, neq; aliis sacramẽtis distribuẽdis pretia quælibet vel præmia, nisi quid voluntariè offeratur, recipiẽda sunt. Neminẽ quoq; ad quæstuosas exequias cogi, aut pro sepultura munus aut pretiũ exigi volumus, secũdum canonicas sanctiones. Custodi interim ac vespilloni, de sua mercede nihil detrahentes. *Mat. 10. Ex conci. Triburen. ac. Varen. c. in eccles. astico. c. præcipiendũ. 13. q. 2*

Parochis victus necessarius suppeditandus. CAP. II.

AT qnum lex diuina præcipiat, non alligandum os boui triturãti, quod vtiq; non boum causa, sed propter nos dictũ, Christus in Euãgelio explicat: Dignus (inquiens) est mercenarius mercede sua. Ac Paulus toto capite. 9. primæ ad Corinth. confirmat: Quis enim militat suis stipẽdiis vnquã? Quis plantat vineã, & de fructu eius non edit? Quis pascit gregẽ & de lacte gregis non manducat? Neque enim magnũ est si qui spiritualia *Deut. 25. Matt. 10. 1. Tim. 5. 1. Cor. 9*

spiritualia seminãt, carnalia etiã metãt: Quãobrem, dispicien dũ est, vt parochis Euangelij prædicatoribus, certa ac competens submnistratio victus & vestitus fiat, idque ad eum mo, dum, ne in administrandis sacramentis quippiam exigendo- oneri sint parochianis, aut cibum vicatim discurrendo emendicare cogantur, quo nihil turpius aut sordidius.

Viccuratos quos vocant, ex prouentibus ecclesiæ congruam substentionem receputuros. CAP. III.

IN primis igitur, qui per vicarios seu Vicecuratos ecclesias parochiales regẽdi potestatem à nobis acceperunt, isdem vicariis tantam ex prouentibus ecclesiæ partem assignabunt, qua vitam congruè sustentare possint. Quod nos inter visitadum pro ratione locorũ ac parochiarum vt fiat ordinabimus.

Qui ecclesias vnitas habent, Vicariis perpetuis portionem congruam, assignare oportere, CAP. IIII.

de præben. & dignita. lib. 6

ECclesiæ cathedrales ac collegiatæ, itidẽ monachi seu religiosi qui ecclesias parochiales aut suis ecclesiis vel monasteriis vnitas habent, aut regendas aliis committunt, aut præsentando committi procurant, adeo interdum omnẽ prouentum emungunt, ut residui reditus, qui rectoribus ecclesiarum permittũtur, nimis tenues sint & exiles. Quamobrẽ nostræ curæ erit, vt tãta portio rectorib. istis assignetur, vnde iura episcopalia soluere, & congruam sustentationem habere possint.

Vbi reditus non sufficerint, quid agendum. CAP. V.

Ex vienné eõci. clemẽ. si vna

VBi vero reditus ecclesiarum non sufficerint, iuris consilium sequendũ putamus: nempe vt duæ vniãtur: aut si id graue videbitur, saltẽ vna, aut plures etiã vicariæ, quæ ad altaria in eiusmodi ecclesiis fundatæ sunt, ipsi ecclesiæ parochiali (vt vocant) incorporẽtur: sic tamẽ, vt quoad fieri potest, per parochũ officium, ob quod vicariæ illæ fundatæ sunt, minimè negligatur. Porro decimas potissimũ parochis ac ecclesiæ ministris deberi non dubiũ est. Nunc quũ illæ passim à laicis magna ex parte vsurpentur, neque facilè ex eorũ manibus diuelli possint, videndũ num diligenti cohortatione, aut alia via iuri consentanea, parocho, cui ecclesiæ reditus ad victum non sufficiunt, hinc aliquid emendicari possit.

Denarius consuetus, sed duplicatus, pendendus. CAP. VI.

POstremo loco iustum ac decens putamus, vt singuli parochiani denarũ illum consuetũ, sed duplicatum, saltẽ in anno quater, videlicet in festis illis maioribus, veluti in Natali domi-

dominico, Paschate, Pentecoste, Assumptionéq, virginis gloriosæ.id est,singulis festis duos denarios parocho pendãt.Neque enim tantillũ offerre vlli onerosum esse aut videri potest. Quis enim tam sordidus est,qui nõ æquũ putet, modicũ quid caduci ac tẽporalis submiñistrare illi, à quo spiritualia ac æterna vicissim repetit? Certè omnes scire debẽt,eos qui in sacrario operantur,quæ de sacrario sunt,edere:& qui altario deseruiũt,cum altario participare. Nam & dominus ordinauit, his qui Euangeliũ annuntiant,de Euangelio viuere. Quũ se vnica solutione(quæ vno albo rotato fiet)liberare volet,id ipsi liberum esto. Ne verò parochus aut in cõtentionẽ aut suspicionẽ trahatur,potẽ hæc pecunia per ecclesiæ œconomos,aut alios probatæ fidei viros colligetur,ac ipsi parocho numerabitur. 1. Cor. 9.

Laudabilem consuetudinem Agrippinæ Coloniæ per hæc non abrogari. CAP. VII.

LAudabilem tamen consuetudinẽ in ciuitate nostra Colonien.erga sanctam ecclesiam,pia deuotione fidelium introductam, per has nostras synodales cõstitutiones nolumus immutare, donec ipsis parochis intra eandẽ ciuitatem de sufficientiori victu fuerit prouisum.

DE CONSTITVTIONIBVS AC CONsuetudinibus ecclesiasticis. CAP. I.

DE constitutionib.humanis, ac ecclesiasticis consuetudinibus, magna in præsentiarũ in ecclesia Dei cõcertatio est, quã ecclesiæ turbatores, vt ecclesiæ authoritatẽ euerterent,ad nihilúmque redigerẽt,inuexerunt. At populus hîc docẽdus est, sanctorũ patrũ regulã sequi,qui diligẽter admonẽt traditiones ecclesiasticas, præsertim quæ fidei nõ officiũt,ita obseruãdas,vt à maioribus traditæ sunt.Sunt autẽ illa quæ nõ scripta,sed tradita custodimus,nõ vnius generis quemadmodũ diuus Augustinus tradit.Alia enim toto terrarũ orbe obseruantur à patribus,nobis quasi per manus tradita. Quæ quidẽ putãda sunt vel ab ipsis Apostolis,vel ex plenariis cõciliis(quorũ est in ecclesia saluberrima authoritas)cõmendata,atq; statuta retineri,veluti quòd passio,& resurrectio, & ascẽtio in cœlũ, aduentus Spiritus sancti, & quadragesima annua solennitate celebrantur, quòd die Veneris à carnibus abstinetur. Atque alia multa, quæ ab vniuersis meritò obseruantur. Alia verò *Aug.ad Ianuariũ. cãlla autẽ. 12. dist.*

quæ

quæ per loca terrarum, regionésque variantur, ſicut eſt, quòd alii ieiunant diem mercurii, alii non, alii quotidie communicant corpori & ſanguini domini, alii certis diebus accipiunt. Et ſi quid aliud huiuſmodi animaduerti poteſt, totum hoc genus rerum liberas habet obſeruationes. Quod enim neq; cõtra fidem catholicam, neque contra bonos mores eſſe conuincitur, indifferenter eſt habendum, & pro eorum inter quos viuitur, ſocietate ſeruãdum. Sic diuus Ambroſius Auguſtinum docuit de hoc altero genere interrogantem: Tu (inquit) ad quãcũque fortè eccleſiam (nimirũ in vnitate catholicæ eccleſiæ permanctem) veneris, eius morẽ ſerua, ſi cuiquam non vis eſſe ſcandalũ, nec quẽquam tibi. Sed de his, ac quatenus eccleſiaſticæ iſtæ conſtitutiones obligent, alibi latiùs dicemus.

Ieiunia ab eccleſia indicta, reuerenter obſeruanda. CAP. II.

IEiunia ergo ab eccleſia indicta reuerenter obſeruari volumus, admonendúſq; populus cur ſint inſtituta, nẽpe vt cor-

Aug. in Io. c. ieiunium autem magnum. de cõſec. diſt. 5

pus per intẽperantiã cibi ac potus luxurians, caſtigetur, in ſeruitutémq; redigatur, quo animus vegetior ac liberior laudibꝰ diuinis inſiſtat, diuinæque volũtati ſeſe attẽperet. Magnũ certe & generale ieiuniũ eſt, abſtinere ab omnibus iniquitatibus, & abillicitis voluptatibus ſeculi. Ad hoc perfectionis, qui nõ dum peruenit, is eccleſiæ indictũ huc vocãs, haud contemnat.

Irriſores eccleſiaſticorum ieiuniorum refelluntur. CAP. III.

Coloſ 2. 1. Tim. 4.

QVi eccleſiæ ordinationẽ irrridẽt, illíq; diuum Paulum opponunt, quaſi is ieiuniis eccleſiaſticis cõtradicat, grauiſſimam vtrique contumeliam (Apoſtoli doctrinam dedita opera adulterantes) inferũt. Non enim eccleſia aliquod cibi genus perpetuò interdixit, aut Iudaicum ciborũ delectũ contra apoſtolicam doctrinã inuexit: quinimo cũ Paulo ſemper docuit, doctrinã eſſe dæmoniorũ, cibum aliquem immundum iudicare, & prohibere. quem Deus creauit ad percipiendum cum gratiarum actione fidelibus, & his qui cognouerũt veritatem, quòd ſcilicet omnis creatura Dei bona ſit, & nihil reiiciendum quod cum gratiarum actione percipitur. Sed potius eccleſia veteris legis ac apoſtolicorum virorum exempla ſequuta, ieiunia quædam publica certis diebus indixit, iubens tum à carnibus abſtinere, & cibis aridioribus vti, nõ quòd car-

Ex conci. Gangren.

nes immũdæ ſint, ſed vt luxui temperetur. Qua de re in Gangrenſi Concilio (quod non multo poſt Apoſtolorum tempora obſeruatum eſt) pari cenſura damnati ſunt, tum hi qui nonnul-

nonnullos cibos carnium illicites reputarũt, tum illi qui præter necessitatem corporalem superbiẽtes, ieiunia communia totius ecclesiæ putauerint contemnenda, perfectã in sua sciẽtia rationem vindicantes, quos anathema esse Concilium illud decreuit. Atque alia multa (quæ nunc in contentionem rursus vocantur) vt succinctè admodum, ita Christianissimè apostolico spiritu diffiniuit.

Ecclesiæ constitutionem charitati cedere. CAP. IIII.

CVr verò criminentur hostes ecclesiæ eius institutum, nõ videmus, quum ipsa nulli iniiciat laqueũ, quod hanc constitutionem adeò ligare non velit, vt vel charitati vel necessitati minimè cedere debeat. Quinimò liberum facit, quolibet tempore quibuslibet vesci, modo id vel charitas vel necessitas suadeat, adhibito tamen vtriusque medici (si præstò sint) aut saltem alterius, nimirum animæ, consilio. *Cap. consti. de obser. ieiu.*

Quid in ieiunio potissimum spectandum. CAP. V.

IAm quum in ieiuniis ratio potius indictionis quàm abstinẽtia ista à carnibus spectetur, admonendus est populus quum ieiunandum erit, nõ minus sumptuosa & prolixa illa piscium fercula quàm carnium vitanda: bellaria item illa, magis quàm carnes inflammantia.

Redarguuntur qui Quadragesimæ obseruationem contemnunt. CAP. VI.

QVadragesimæ institutio antiquissima est, à tẽporibus Apostolorũ ad nos vsq; deducta, cuius violatores plerisq; generalibus Concilijs, præsertim Toletano octauo, acerrimè redarguuntur, religionicq; cõtraire mõstrãtur. Atq; adeò omnes quotquot sine ineuitabili necessitate seu fragilitate, euidẽtiq; liquore, seu etiã impossibilitate ętatis, diebus Quadragesimæ esum carniũ attẽtare præsumpserint, alienos à sanctæ communione decernit, & sacris diebus abstinentiæ obliti sint, disciplinã ac Quadragesimæ dies (quæ anni totius decimæ putãtur, quæ & in oblatione ieiunij Domino cõsecrãtur) temerariè prophanauerint. Quos verò aut ætas incuruat, aut liquor extenuat, aut necessitas arctat, nõ antè prohibita violare præsumãt, quàm à sacerdote permissum est, percipiant. *Orige sup Leuit Hieron. aduer sus Mõta. hæret. Ambro. ĩ sermo. de Quadragesima. 36 Ex concil. Tolet. 8.*

Letaniæ & Rogationes cur institutæ, & quomodo populus admonendus sit. CAP. VII.

LEtanias, id est, supplicationes, seu rogationes, in dicto triduano ieiunio ante Domini ascẽsionem, patribus placuit cele- *Ex concil. Aurel. c. 23.*

celebrari: quibus omnes interesse iubẽtur, vt quemadmodum omnes peccauerunt, sic & omnes pro venia supplicẽt, omnésque ad Deum corda cum manibus eleuent. Quanquam potissimùm Letaniæ istæ principiò institutæ sunt, [illegible]m populus diuina institutione admonitus, clementiam D[illegible]oret, quò pestes, clades, calamitates, fames, bella, & id g[illegible]is aduersa, quæ nobis iustissimo Dei iudicio ob peccata nostra infliguntur, ac sub id anni tempus, nempe Veris (quum bella emergere atque terræ fructus, qui tũ in flore, atque teneri adhuc sunt, facilè corrumpi solent) potissimùm imminent, auertat & tol-
Iaco. vlti. lat. Vt autem ecclesia fiduciam erga Deum (quam orantes ac
3. Reg. 17 petẽtes habere necesse est) tum nobis adaugeat, Heliam proponit hominem no bis similem & passibilẽ, qui oratione orauit, vt non plueret super terrã, & non pluit annos tres & menses sex. Et rursus orauit, & cœlum dedit pluuiam, & terra dedit fructum suum. Quòd si solus Helias petens exauditus est, nũ Christus ecclesiæ suæ preces auersabitur? Hic interim populus docendus est, quòd non solũ quæ animi, sed & quæ corporis & externa bona sunt, à Deo omnium authore postulare oporteat. Et redarguendi illi (haud ita multò quàm gentes, meliores) qui vel fortunæ, vel suæ industriæ, bona temporaria accepta ferunt.

Processiones intra septa ecclesiarũ peragendæ .CAP. VIII.

QVòd processiones per agros & campos peragũtur, rationem quidem habet, nempe quòd populus oret, vt segetes ac fruges terræ à Domino conseruentur. Verũ vt alia plurima, ita & hic mos hominũ malitia deprauatus est, quòd per occasionem talis deambulationis (quæ Deo placado erat
Mar. 11. instituta) pleraque scelera committãtur. Quamobrem nobis satius videtur, vt hæc, aliæque supplicationes ac processiones de cætero intra septa ecclesiarum religiosè fiant, ac vt in templo, loco precationibus peculariter dedicato, oretur Deus, ha beatúrque tum pius rei ac temporis conueniens ad populum commonitorius sermo. Nostris tamen Suffraganeis liberum relinquimus, vt ipsi in suis diœcesibus de hac re, vti mores regionis patientur, disp[illegible]iciant.

Admonendus populus, cur feriæ institutæ. CA. IX.

DIligenter quoque populus admonendus est, cur feriæ, & potissimùm dies dominicus (qui à temporibus Apo-
Apoc. 1. stolorum in ecclesia Dei semper celebris fuit) institutæ sint.

Nempe

Nempe, vt tum in vnū omnes pariter conuenirent, ad audiēdum verbum Domini, ad audiendum quoque sacrum, & communicandum. Breuiter, ad vacandum Deo soli, vt dies illa tātū orationibus, hymnis, psalmis, & canticis spiritualibus trāsigatur. Hoc enim est sanctificare sabbatum. *Exod. 20. Deut. 5*

In festis soli Deo vacandum. CAP. X.

QVamobrē cupimus, hisce diebꝰ prohiberi nūdinas, claudi cauponas, vitari comessatiōes, ebrietates, sumptus, lites, lusus improbos, choreas plenas insaniis, colloquia praua, cātilenas turpes. Breuiter, omnē luxum. Nā hisce (& quæ hæc ferè semper cōsequuntur) blasphemiis ac periuriis nomē Domini prophanatur, ac sabbatū (quod nos admonet, vt quiescamus peruersè agere, & benefacere discamus) contaminatur. *Esaiæ. 1*

Dies dedicationis tēpli extra Coloniam, vno die vbique celebrandus, & quomodo sit admonedus populus. CAP. XI.

ET quum in diebus festis (qui dedicationi ecclesiarum peculiariter dicati sunt) plerunque indigna committantur, adeo vt videatur populus tum potissimū comessationis causa conuenire: visum nobis est, vt per diœceses nostras, vno certo die anni quo ciuscemodi festū dedicationis in metropolitana nostra colitur, in reliquis quoque ecclesiis omnibus extra ciuitatem nostram Coloniam Agrippinam constitutis obseruetur. Nam intra Coloniam summo nostro templo suus honos constare debet, quod & in aliis oppidis insignioribus, vbi vna cæteris ecclesiis præeminet, obtinere placuerit: videlicet vt ibi minores ecclesiæ pridie eius diei, qui dedicationi ecclesiæ summæ eius loci consecratus est, aut die dominico proximo præcedente suas singulæ dedicationes celebrent, obseruetur. Docendus autē est populus, dedicatione templi, significari dedicationē Ecclesiæ catholicæ ac cuiuslibet hominis Christiani, qui copulatur Deo. Nā vt diuus Augustinus ait: Quotiescunque templi festiuitatem colimus, si fideliter ac diligenter attendimus, & sanctè & iustè viuimus, quicquid in templis manufactis agitur, totum in nobis spirituali ædificatione cōpletur. Nō enim est mendax ille, qui dixit: Templum enim Dei sanctum est, quod estis vos. Et iterum: Nescitis quia corpora vestra templum est Spiritus sancti? *Augusti. 1. Cor. 3*

Cur templa & altaria consecrentur. CAP. XII.

EX vetustissima institutione & more receptum est, templa & altaria, & pleraque alia, quibus in tēplis ad excitandum *cap. Sicut non alias.*

fidelium

missarū' so lēnia. c. ecclesias de cōse. dist. 1

fidelium animos, & diuinum cultum explendum vtimur, consecrari, solennibúsque precibus, ac benedictionibus dedicari Deo, quod in veteri quidem Testamento præceptum etiã diuinum habuit. Quemadmodum Exod. 31. & 2. Paralip. 22. legimus. Vngitur præterea secundum ecclesiasticam consuetudinem, quũ consecratur altare, quũ dedicatur templum, quum benedicitur calix, idque non solùm ex mandato veteris legis, verumetiam exemplo beati Syluestri, qui quum consecrabat altare, iliud chrismate perungebat. Verum vnctionis sacramẽtum, aliud quidem efficit & figurat, tam in nouo quàm in ve-

c. 1. & fi. de sac. vn.

teri Testamento. Vnde non iudaizat Ecclesia, quum vnctionis celebrat sacramentum, sicut aliqui mentiuntur, qui neque scripturas, neque Dei nouere virtutem.

Populus docendus, quid agatur & significetur in consecratione templorum & altarium. CAP. XIII.

QVamobrem populus docẽdus est, hîc aliud agi atque aliud significari, quum consecratur templum. Fundũtur preces Domino, vt hunc locum sibi peculiariter dedicatũ esse velit, vt diabolum & eius potestatem inde penitus expel-

2. Reg. 6

lat, vt omnes qui huc deprecaturi conueniunt, ex quacunque tribulatione cõsolationis diuinæ beneficia consequãtur, vt ab omnibus pariter cõuenientibus, Deo laudes soluãtur, diuinũ verbũ audiatur, ac ecclesiastica sacramenta ministrẽtur. Peculiariter altare consecratur, vt illic oblatio munda Deo offeratur, hoc est, sacramentum corporis & sanguinis Christi, quod in memoriam passionis dominicæ immolamus. Quòd verò præter preces, aspersionis etiã atque vnctionis aliarumq; rerum solẽnia adhibentur, mysterij secretioris plenum est: non

1. cor. 3. 6

quòd inanimata ista gratiæ diuinæ susceptiua sint, sed quum hæc visibiliter fiunt, admonetur Christianus, Deũ omnia hæc per inuisibilem virtutẽ in anima operari, quæ est domus Deo dedicanda, vbi fides fundamentum facit, spes erigit, & charitas consummat. Signat ergo templi dedicatio tam fidelis animæ, quàm ecclesiæ cum Christo desponsationẽ. Ipsa enim ecclesia catholica ex multis viuis lapidibus adunata, verum Dei templum est. Quòd si Dei templum sumus, altare intus habemus. Altare quidem nostrum, cor nostrum est. In hoc altari fit

Psal. 50

sacrificium laudis. Sacrificium enim Deo, spiritus contribulationis, & cor contritum. In hoc altari fit cõmemoratio corporis & sanguinis Christi. Hinc preces ad cœlum ascendunt. ad

cor enim

cor enim respicit Deus. Quamobrem nisi omnia quæ in huiusce-modi consecratione exterius aguntur, in nobis spiritualiter impleantur, parum hinc fructus nobis acceſſerit. Quid enim exterior ablutio vel inunctio ſine interiori prodeſt?

Cur benedicantur campanæ. CA. XIIII.

BEnedicuntur quoque campanæ, vt ſint tubæ eccleſiæ militantis, quibus vocetur populus ad cõueniendum in templum, & audiẽdum verbum Dei: clerus verò ad annunciãdum manè miſericordiam Dei & veritatem eius per noctem, vt per illarũ ſonitũ fideles inuitẽtur ad preces, & vt creſcat in his deuotio fidei: quãuis etiã patres alio reſpexerint, videlicet vt dæmones tinnitu campanarum Chriſtianos ad preces cõcitãtũ, terreantur, quin potius precibus ipſis territi, abſcedant, illiſq; ſubmotis, fruges, mẽtes & corpora credentiũ ſeruẽtur, vt pcul pellantur hoſtiles exercitus & omnes inſidiæ inimici, fragor grandinum, procellę turbinum, impetus tẽpeſtatum & fulgurũ temperẽtur, infeſta tonitrua & ventorũ flamina ſuſpendãtur, ſpiritus procellarũ & aereæ poteſtates proſternãtur. Breuiter, vt audientes confugiant ad ſanctæ matris eccleſiæ gremium, ac ante ſanctæ crucis vexillum, cui flectitur omne genu, quẽadmodum hæc in ſolenni benedictione campanæ reperies. *Philip.* 2

Docendus populus, vt ſignatis potius, quàm ſignis inhæreat. CAP. XV.

DOcẽdus eſt ergo populus ab exterioribus iſtis, vt ſignatis potius quàm ſignis inhæreat ac intendat. Quod & in omnibus aliis obtinet ceremoniis, alioqui parum ad pietatem profuturis. Nam qui in exterioribus iſtis conſiſtit ac non potius illis admonetur, vt ad Deum reſpiciat, cõfugiat, ac totam ſuam fiduciã in illum collocet, huic citius externa iſta in ſubuerſionem, quàm ædificationem erunt.

Quicquid in ceremonijs ad abuſum ſpectat, cautè ac diligenter cauendum CAP. XVI.

QVamobrem quicquid in eiuſcemodi reb° ad abuſum & ſuperſtitionem ſpectat, & quo populus à Deo ad collocandum in externis iſtis aliquam fiduciam abduci poſsit, prohibemus. Quale inter alia eſt, quòd ſanctorum imagines cum indulgẽtiis & impoſitione incertarum reliquiarum dedicantur: quòd quidã aqua, ſale, cereis, ac herbis benedictis, in medicandis pecoribus ſuperſtitioſius abutuntur. Omnis quidem creatura per verbum Dei, & orationem ſanctificatur, quem- *c. Placuit. de conſec. diſt. 1.*

admodum diuus Paulus testatur. Ergo quantò res sacratior, tantò abusus eius damnabilior.

Cur reconcilietur templum aut cœmeterium. CAP. XVII.

RE cõciliatur ecclesia aut cœmeterũ ob seminis emissionem peccandi libidine factam. Itidem ob enormem sanguinis effusionem, dedita opera violenter & iniuriosè cõmissam, ac aliis quibusdam de causis, qui mos ex Leuit. 14. & 15. suam originem trahit. Fit autem hæc reconciliatio, non quòd templum reuera polluatur. Ecclesia enim quum sancta sit, coinquinari non potest, imò ipsius loci sanctitas infamiam loci abolet. Sed quum templum locus sit, vbi delictorũ venia postulatur, vbi salutaris hostia pro peccatis immolatur, vbi Deo laudes exoluuntur, vbi tutela refugij esse debet, fit, vt scandalum, horror, atque abominatio turpitudinis & peccati ibi cõmissi, propositum quoque & voluntas lethaliter delinquentis in causa sint, vt sacer locus reconcilietur, idque ad exemplum & terrorem, vt videntes locum sacrum, seu inanimatum templum, nullo peccato obnoxium lauari & purificari delicti horrore, concutiantur & recogitent quàtum pro expiatione delictorum viuo dei templo sit elaborandum. Sic Christus ementes & vendentes è templo eiecit, flagello facto de funiculis, ipsos acerrimè corripiens, ac dicens. Domus mea, domus orationis vocabitur, vos autem fecistis illam spelũcam latronum. Aliud quidem agens, aliud verò innuens.

Matt. 21. Ioan. 2.

Quæ pollutio reconciliationem requirat. CAP. XVIII.

NOn tamẽ omnis pollutio hãc reconciliationem requirit, sed tantũ publica vel per rei euidentiã, vel saltem per famam. Quòd si occulta sit contaminatio, quæ etiã baptismi ac pœnitentiæ sacramẽta nõ remoratur, solẽnitas non exigitur, quòd ratio reconciliationis in occultis non habeat locum.

Quorũ sumptu & expensis recõciliatio facienda. CAP. XIX.

RE conciliationem autẽ eiusmodi gratis fieri, ac tantum itineris sumptus, Vicariis nostris in pontificalibus suppeditari volumus. Qui quidem sumptus ex bonis delinquentis desumentur, modo tamen tantæ illius facultates sint: sin secus, parochiani non grauabuntur, vel tantillos sumptus itineris suppeditare, ne populus præter culpam suam grauetur. Ne verò diutius ob talem pollutionem diuinum suspendatur officiũ, aut ecclesiastica intermittatur sepultura, Vicarius noster in pontificalibus statim vt vocatus fuerit à populo (modò gra-

uioribus

uioribus rebus id temporis non fuerit implicitus) vltro ibit, officium suum expleturus.

Immunitatem ecclesiasticam in duobus potißimum sitam esse.

CAP. XX.

IMmunitas ecclesiastica vetustissima res est, iure pariter diuino ac humano introducta, quæ in duobus potissimum sita est. Primum, vt clerici, illorúmque possessiones & bona à vectigalibus & tributis, aliísque muneribus laicis libera sint. Nã (vt de libertate Leuitarum sileamus) non temerè refert scriptura, Pharaonem totam terram Ægypti sibi tributariam fecisse, præter terram sacerdotũ, & possessiones quæ à rege traditæ fuerant eis, quas vẽdere non sunt compulsi, quin potius ipsis etiam statuta cibaria ex horreis publicis præbebãtur, vt legimus Gen. 47. Deinde, ne rei criminis ad ecclesias confugientes, inde violenter extrahantur, exceptis publicis latronibus, qui per industriam proximum occiderint, ac nocturnis depopulatoribus agrorum, qui itinera obsidẽt aggressionum insidiis. Deniq; his qui sub immunitatis spe in ecclesiis ac cœmeteriis delinquunt. Quòd si à cõfugientibus ad ecclesias paria his commissa sint crimina, quæ reipublicæ referat puniri, tantisper saltem debet secularis potestas à manuum iniectione abstinere, donec nostros consulat Officiales, ne deuenire necesse sit ad cessiones à diuinis, & interdicta, quæ visum est antecessoribus nostris, ob violationem eiuscemodi immunitatis editis constitutionibus promulgare.

Ex Conci. Latera. c. nõ minus. Ex generali c. aduersus. de immu eccl. Ex conci. Tolet. 3. c. ecclesiarũ seruos. 12. q. 2. Gen. 47. c. inter alia cap. immunitatẽ. de immu. eccl. Ex Gãgr. ca. si quis per super. 30. dist.

Quemadmodum fraternitates reformandæ sint. CAP. XXI.

FRraternitates (quæ vocantur) & in honorem aliquorũ sanctorum in ecclesiis fiunt, speciem quidem pietatis habẽt: sed quales hac tempestate seruãtur, nempe in quibus tam clerici quàm laici potissimum comessationibus & ebrietatibus vacant, interdum etiam variis conspirationibus aduersus potestates intenti sunt, si non omnino sublatas, saltem correctas ac reformatas volumus, omnino sublatas malimus, ac reditus seu census earundem, vel in vsus pauperum, vel parochi expendi nobis magis placuerit. At cum hæ sodalitates forsan præter publicum offendiculum ac pauperum (qui ab eis eleemosynas ex constitutione accipiunt) præiudicium commodè tolli non possint, videbimus inter visitandum, vt saltem tollantur abusus, vt prima seruetur institutio, & examinentur formulæ earum & statuta, vt ratio ac calculus singulis

annis per Prouisores (vt vocant) earundem fraternitatum coram parochis ecclesiarũ reddatur, vt superextantes fructus ac reditus in pauperũ seu ecclesiæ vsum ac vtilitatem cõuertantur, aut etiam inde aliquid parocho ad victum decidatur.

DE VITA AC CONVERSATIONE monastica. CAP. I.

Philo. VIta monastica non multo post Apostolorũ tempora cœpit, quãquã multis persuasum sit, aliam tum fuisse quàm nunc est monachismi rationẽ.

Augusti. Nemo tamẽ negauerit, hoc vitæ genus ad perfectionẽ euangelicã maximè accõmodũ, modò secundũ sanctissimã institutionẽ purè immaculatéque obseruetur. Quia verò res est quammaximè ardua in carne viuere, & carnis stimulis nullum locũ dare, diabolicq; mille fraudibus (quib⁹ præsertim solitarios aggreditur) fœliciter semper resistere, idcirco in hoc vitæ genus nemo vel inuitus intrudẽdus, vel pelliciendus, vel temerè suscipiendus, sed summa cura adhibita, post diligentissimã demũ examinationem monachi ac monachæ recipiãtur. Quibus sæpe inculcãdũ est prius Christi

Matt.19. verbum de Eunuchis, qui se castrarunt propter regnũ cælorũ, (quum inquit: Qui potest capere, capiat. Proponẽda Sapiẽtis

Eccle.3. sententia, quæ habet in hæc verba: Altiora te ne quæsieris, &c. Rememorandũ quoq; diligentissimè, quod deo stulta & infidelis promissio admodũ displiceat. Breuiter, admonendus est omnis ad hanc vitam aspirans, vt primũ se totum excutiat, ne prouinciã suscipiat, cui non sufficerit, alioqui parabolæ euan-

Luc.14. gelicæ dicterio notãdus, quòd cœperit ædificare & nõ potuerit consummare. Maxima autẽ cautio adhibenda est in puellis, propter sexus fragilitatem: ne vel ob ætatem desit voluntas, vel metus adsit, aut alius affectus minimè Christianus.

Neminem monachismi professione temerè alligandum. CAP. II.

Ca puella.12.q.2. ca. præsens 12.q.2. CErtè sancti patres admodum fuerunt soliciti, vt non nisi voluntario ac spõtaneo iudicio virginitatis propositum atque habitus susciperentur, quod coacta seruitia domino ingrata esse dignoscãtur: siquidẽ voluntariè domino sacrificandum est, & volũtaria oris sui beneplacita fieri in cõspectu do-

Psal.118. mini Psalmographus obsecrat. Quod enim quis nõ eligit, nec optat: quod non optat, nec diligit: quod nõ diligit, facilè contemnit. Vnde cõsequitur, Nullum esse bonũ, nisi volũtarium:

adeo

adeò, vt qui alio affectu quàm bonæ voluntatis monachismo se alligant, magis peccent quàm mereantur. Ambigi enim nõ potest crimen magnũ admitti, vbi & propositum deseritur, & cõsecratio violatur. Nam si humana facta nõ possunt impunè calcari, quis de eis manebit qui corruperint fœdera diuini sacramenti? De adolescentioribus viduis Paulus pronuntiauit, quòd quum fuerint luxuriatæ, in Christo nubere volunt, habentes damnationem, quia primam fidem irritam fecerunt. *Cap. 1. de regula.* *1. Tim 5.*

Admonendi parentes ne liberos inuitos in monasterium detrudant. CAP. III.

ADmonendi quoque erunt parentes, ne liberos in monasterium inuitos detrudant, quòd illos væ longè grauius maneat quàm Pharisæos, qui circumibant mare & aridam, vt facerent vnum proselytum, & quum esset factus, fiebat filius gehennæ duplò magis quàm ipsi. *Matt. 23.*

Quo affectu monastica vita amplectenda. CAP. IIII.

QVi monasterium ingreditur, alio affectu quàm simplici amore Dei ductus, veluti vel spẽ vel promissionem Abbatiam cõsequendi habens, vel in otio viuere affectans, vel lucris temporalibus inhians, vel honores ab hominibus appetens: quisquis talis est, non Dei filius aut monachus, sed planè mercenarius est, quemadmodum superius nos de clericis etiã dixisse meminimus. cui verendum est, vt quum volet ingredi nuptias euãgelicas, obiiciatur illud: Amice, quomodo huc intrasti nõ habẽs vestẽ nuptialẽ? Quòdq; ipso obmutescẽte. rex fit præcepturus ministris, vt ligatis manibus & pedibus, ipsum in tenebras exteriores mittãt, vbi erit fletus & stridor dẽtiũ. *Auguſt.* *Matt. 22.*

In monasteriis habendus, qui doceat legem domini. CAP. V.

HAbendus est in virorũ monasteriis vir pius ac doctus, qui doceat monachos, ab adolescentia meditari in lege domini die ac nocte, ad quod munus in monasteriis monialium, sanctimonialis cæteris vita & doctrina præstantior deligatur. Debet autem qui monasterio præest, summa discretione vti, maximè erga eos, quos compererit diuinis literis intentos aut contemplationi deditos, vt scilicet tales à sordidioribus officiis, sinat esse immunes.

Verbi prædicatorem in monasteriis esse oportere. CAP. VI.

IN monasteriis quoque verbi prædicator erit pius quidem ac eruditus: nam nulla armatura fortior ad resistendum diabolicis insidiis ac iaculis, quàm gladius ille spiritus, quod est *Matt. 4.*

verbum dei, quo Christus in deserto solitarius, ieiuniis & orationibus vacans, & nihilo secius tētationibus diabolicis expositus, retudit omnē diaboli fraudē ac nequitiam. Nihil quoque potentius illo ad deiiciendos, ac vicissim consolādos animos nostros, nihil efficacius ad concitandum mentem in amorem dei, contemptum mundi, ac omnium quæ in mundo pulchra ac speciosa apparent.

Monachi bonæ indolis ad Academias mittendi. CAP. VII.

NEque nobis displicuerit, vt aliquot ex monachis bonæ indolis, ad Vniuersitates publicas & bene Christianas, aliquot annos theologicis studiis operā nauaturi mitterētur: illic tamē non alibi quàm in monasteriis seu gymnasiis sub cura & oculis præceptoni cōmoraturi, ne bonis ac rectis studiis destinati, mores minimè monasticos imbibant ac contrahant.

Moniales non esse alligandas, vt nulli quàm suo (vt vocant) patri aut præposito confiteantur. CAP. VIII.

SInt præterea in monasteriis virginum, præsertim præter Abbates aut præpositos, alii conscientiarum examinatores, ac á confessionibus. Aut siltem virginibus liberum sit, bis aut ter in anno aliis (quos elegerint) probis ac doctis viris, de suorum superiorum (vt vocant) consensu (quem hi interpellati, rationabili causa intellecta, nequaquam negabunt) conscientias suas exomologesi exponere, exonerarēque, ne scilicet adigatur monialis renitens, semper vni homini delicta cō fiteri. Debent autē hi qui eiuscemodi munere in monasteriis monialium funguntur, esse homines vitæ probatissimę: ac morum quammaximè inculpatorū, eruditi ac singularis iudicii, obseruaturi ea quæ suprà, vbi de pœnitentiæ sacramento tractatum est, delibauimus. Cauebit autē is in primis, criminū nō confessorum rememorationem, ne virgines discāt quæ prius nescierūt. Cauebit præterea, nisi res omnino exegerit, durioré increpationis, magis intentus ad modestissimè arguendum & pientissimè vicissim consolandū. Confessiones autē monialiū nō priuatim audiet, sed in cæterarum conspectu, non tantum vt omne malum, sed & omnis mali suspicio omnino cesset.

Mutatam esse paulatim faciem monasteriorum, ac vsurpatum hospitii ius simul cum accessu moderandum. CAP. IX.

MOnasteria olim virtutum scholæ ac pauperum hospitalia erant: nunc, proh dolor, videmus ea quæ virorū sunt, è scholis virtutum in diuersoria militum ac raptorum: quæ

vero

verò mulierum sunt, in plerisque locis in suspectas de incontinentia domos (ne quid grauius dicamus) esse commutata. Quamobrem diligendum nobis est, ne tam passim à quibus uis militibus hospitij ius à monasteriis vi exigatur, & eleemosynæ pauperibus deputatæ, improborum luxu deuorentur, neve ad monasteria virginū accessus toties à sacris canonibus prohibitus, pateat: Et vt qui deprehensi præter hæc fuerint offendiculum aut occasionem illis labendi, siue intra siue extra monasteria dedisse, dignas pœnas ferant. *Cap. 1. de emu. eccl. C a, in monast. de vit. & hon est. cle.*

Visitatio monasteriorum necessaria. CAP. X.

VIsitatione ergo monasteriorum quammaximè opus esse intelligimus, quam & canones nobis imponunt. In hac vero oportebit omnia ad regulam ordinis monastici exigere, nichil nō ad pietatem & vitæ sanctimoniam dirigere, & quicquid mali exempli aut improbæ consuetudinis irrepsit, penitus tollere ac eradicare. Profecerit quoque hic examinari regulas, statuta, & consuetudines, tolli superstitiosa. *C. in fin gul. parag. Porrò diœc. de statu mon.*

Sumptuosi monalium Præpositi abrogandi, & frugales œconomi constituendi. CA. XI.

HAbent quædā monialium monasteria sumptuosos Præpositos, sub quorum potestate quū omnis bonorū administratio sit, ipsi de reditib⁹ monasticis luxuriātur. Et qui monasticæ conuersationis exemplum esse debuerant, ad mundi delicias reuoluuntur: fastidientes interdum similam & mella, interim monialibus ipsis vix milio & cibario pane rugientem ventrem saturantibus. Sunt quoque virginum monasteria, vbi non est victus & mensa communis, sed mos ille (quem ad Corinthios scribens Paulus, quamuis in longè sacratiori conuiuio damnauit) quotidianus, nempe quod vnaquæque suum cibum præsumit ad manducandum, & alia quidem esurit, alia vero ebria est. Quos abusus tollere necessarium putamus, videlicet vt in illorum delicatulorum Præpositorum locum, probi œconomi à nobis comprobandi (quorum victus sit monastico similis) surrogentur, qui etiam obligati erunt singulis annis rationem de receptis ac erogatis integrā reddere. *Hieronym. 1. Cor. 11. C. Osius, 9. q. 3. cap. quicunq; 17 q. 2.*

In monasteriis monialium, victum ac mensam communem esse oportere. CA. XII.

ITidem vt moniales victum ac mensam communem, vbique habeant, & quæ pari sunt officio destinatæ, pari etiam cibo

alantur. Quod vt quàm minime onerosum sit, non debebunt plures in monasterium moniales recipi, quàm congruè poterunt in singulis monasteriis sustentari, de quo nobis prius legitimam fidem fieri conueniet.

De præpositis solitariè commorantibus CAP. XIII.

Ex Lateran. Cócil.

DIsplicet etiam nobis, quòd quædam monasteria quosdam Præpositos habent, qui in Capellis solitarij commorantur, quod Lateranensi Concilio vetitum est ac cautũ, vt Episcopus, Abbates monitione præmissa per censuram ecclesiasticam compellat, vt eiuscemodi Præpositos aut Priores ad claustrum reuòcent, faciantque ecclesiis ipsis seu Capellis per seculares clericos deseruiri, aut saltem alios monachos ipsis adiungant.

Visitandæ domus fratrum theuthonicorum, diui Ioannis Baptistæ & Antonitarum. CAP. XIIII.

VIsitandæ quoque in primis & reformãdæ erunt domus hospitalium militum Teuthonicorum, præterea ordinis diui Ioannis Baptistæ ac Antonitarum, atque initio prouidendũ, vt in iisdem domib' cultus diuinus ritè ac debitè peragatur, vt hospitalitas pro pauperibus seruetur, vt vita ac conuersatio regularis secundũ institutionem primam ac regulam (quam illi professi sunt) illic geratur, vt ab ipsis vestes ordini ac professioni dignæ ac conuenientes publicè deferantur, vt comessationes, crapulæ, ac omnis luxus prohibeatur, vt prædæ illæ bonorum mobilium, quæ post mortem prælatorũ per primores ordinis fieri, ac in exteras regiones deferri, pessimo omniũ exemplo consueuerunt, amodo nequaquam fiant, Sed quicquid parsimonia defuncti prælati coaceruatum ac relictũ fuit, vel necessariis vsibus ecclesiæ, aut successorũ, aut pauperũ eius regionis, vbi religiosa ista domus sita est, applicetur.

De vita & conuersatione monachorum. CAP. XV.

Ex Cõcil. Chalcedõ.

ET vt reuertamur ad monachorum vitam, haud ignorare debent, Concilio Chalcedonen. cautũ, monachos oportere quieti operã dare, ieiunia & orationes obseruare, in his locis, in quibus se semel Deo deuouerunt, remanere, nullas ecclesiasticas seu seculares actiones tractare, nunquam sua monasteria relinquere, nisi forsam ob ingentes necessitates id facere à suo episcopo iubeantur, ne nomen domini blasphemetur, Quare, libertas illa peregrinandi seu exeundi, prætextu inuisendi parentes, moderanda seu penitus tollenda erit.

Mona-

Monachorum ſtudia atque exercitationes quales eſſe oportet. CAP. XVI.

Monachus & monacha amare debent ſcripturarum ſcientiam, & carnis vitia non amare. Pſalterij librum de manu aut oculis nunquam deponere, ſemper orare, ſenſu vigilare, vanis cogitationibus aditum præcludere, corpore pariter & animo in Deum tendere, iram patientia vincere. Breuiter nullis animi perturbationibus (quæ ſi inſederint, ad delictum maximum inducunt) locum dare: ſemper aliquid operis facere, vt eos diabolus ſemper inueniat occupatos. Et vt nulla ſint quæ manibus operari liceat, libros tamen ſacros deſcribere ipſis maximè conuenit, vt & manus operetur cibos, & lectione anima ſaturetur. Porrò Ægyptiorum monaſteria hūc morē ſeruaſſe legūtur, vt nullū monachū abſq; opere & labore ſuſciperent, non tā propter victus neceſſaria, quàm propter animæ ſalutem, ne perniciosis cogitationibus vagarētur, néve inſtar fornicatis Iſrael, omni trāſeūti diuaricarēt pedes ſuos. *Hieron. ad Ruſtic. monac.* *c. nū quam de conſe. diſt. 9.* *Hiere. 3*

Monachos u tgos ſub cuſtodiam reuocandos. CAP. XVII.

Monachi qui peruagati fuerint, vbicunque inuenientur, tanquam fugaces noſtro auxilio ſub cuſtodia reuocentur. Et ſi qui habitum abiecerint, vt eundē reaſſumāt, cogendi.

Literas priuatas monacho aut monachæ, intuſſu Abbatis reſignare non licere CAP. XVIIII.

VT monachi ſeu monachæ literas nullas vel deſtinare vel recipere audeant abſque Abbatis ſeu Abbatiſſæ, aut eius qui ipſorum loco monaſterio præeſt, ſcientia, ſumma ratione olim conſtitutum eſt, ſed per incuriam abolitum: id præſenti conſtitutione innouandum cenſuimus.

Canoniſſarum ſecularium mores reformandi. CAP. XIX.

POſtremo, vitam, conuerſationem ac mores Canoniſſarū, quæ ſeculares ob id appellantur, quòd perpetuæ caſtitatis ac reliqua vota monaſtica non emittant, reformari omnino ducimus neceſſarium. Nam vitam agunt plus nimio licentioſam, ac pleriſque ſcandaloſam. Quæ vt in ordinem & eccleſiaſticam quandam diſciplinam, quo ad fieri poteſt, reuocentur, nobis quum viſitationem aggrediemur, curandum eſt.

DE HOSPITALIBVS ET ORPHA.

notrophiis, abiiſque id genus piis locis CAP. I

NOn ſolum canonicis conſtitutionibus, ſed & Imperialibus ac regalibus inſtitutis antiquitas pientiſſime ſancitum

tum est, vt habeãtur quàm fieri potest frequẽtia in repub. xenodochia, prochotrophia, Orphanotrophia, Gerõtocomia & Brephotrophia. & id genus alia loca pietati cõsecrata, in quæ recipiantur peregrini, pauperes, inualidi, senes, parentibus orbati, atque inopes liberi, infantes expositi, furiosi, leprosi, cõtagiosisq; ac perpetuis morbis obsiti. atque aliæ miserabiles personæ, idcirco curæ nostræ imminebit, vt eiuscemodi loca, vbi constituta sunt, sarta tecta teneãtur. Vbi verò dissipata sunt, instaurentur, reformentúrque. Deniqne vbi necdũ cõstituta, sunt, episcopali nostra prouidẽtia ædificẽtur, construãtúrque.

Codi. de Episc. & cleric.

Nat. 26. Mat, 14. 2 Cor. 8

Pauperum enim curam nobis Christus præcipuã esse voluit. & horum toties meminit diuinissimus Paulus apostolus.

In hospitalibus in primis animæ curandæ, deinde corpus. CAP. II.

HIC ante omnia curandum nobis est, vt in domibus istis, quæ ad salutem animarum pertinent, minimè negligantur, sed ante omnia de sacramentorum administratione, pauperibus debilibus & ęgrotis prouideatur. Ac vbi corporis infirmitas medicum postulat, ibi prius animæ, deinde corporis medicus accersatur.

In hospitalia qui recipiendi. CAP. III.

IN eiuscemodi autem hospitalia, nullæ aliæ quàm eæ, quas diximus miserabiles personæ, quæ aut morbo, aut debilitate, aut ætate impeditæ, suis manibus laborare victúmque ac vestitum sibi comparare non possunt, recipiantur: quas ad ecclesiasticam disciplinam canones pertinere, ac nostris, aliorúmque piorum hominum largitionibus victitare voluerunt.

In hospitalia pauperes eius loci, vbi constituta sunt potissimum recipiendos, maximè contagiosis morbis implicitos.

CAP. IIII.

IN primis autẽ recipiantur in hæc hospitalia, personæ miserabiles eius loci, vbi hospitalia cõstituta sunt. Quod si rectè curatũ fuerit, suffecerint penè (nisi tamen fallamur) iam constituta hospitalia, omnib⁹ verè pauperibus per singula oppida ac vicos repertis, vt amodo illis non fuerit necesse ostiatim panem emendicare, aut eos qui lepra seu alio contagioso morbo impliciti sunt, inter homines diuersari, quod lege diuina, ne fiat, prohibitũ legimus. Nec immeritò, quòd ex tali cõmixtione ac conuersatione cum sanis, infinita pericula subsequantur, etiam ex solo aspectu, qui intuentibus horrorem solet incutere. Quòd si leprosis aliísque qui similib⁹ morbis impliciti

Num. 12.

pliciti sunt, hospitalium, quibus addicuntur, reditus non sufficerint, satius est, vt ipsorum nomine in conuentu ecclesiæ, eleemosyna per aliquot viros probos ad hoc munus deputandos, colligatur, ac præstetur, atque vt trunci in templis eleemosinis istis coiligendis asseruandisq; erigantur, quàm vt ipsi morbosi almonię petendæ obtentu, aut quocũque alio prætextu, consortiis hominum misceantur.

Mendicantibus validis hospitalia clausa, & mendicitatem interdictam esse oportere. CAP. V.

SInt autem mendicantibus validis nõ solũ hospitalia clausa, sed & publicè ac ostiatim mẽdicare penitus interdictũ. Et qui secus agere cõperti fuerint, arceãtur, ac legalibus nostrísque cõstitutionibus cõprehẽsis pœnis subdãtur. Vtilius enim esurienti panis tollitur, si de cibo securus iustitiam negligat, quàm eidem frangitur vt seductus, iniustitiæ acquiescat. *Codi. de mẽdic. vag. li. lib. 12.*

Magistrorum hospitalium praui affectus damnantur. CAP. VI.

DAmnamus autem abusum, quo in quibusdam locis fit, vt neglectis miseris ac inopibus (quibus hospitalia dedicata sunt) ex priuato affectu magistrorũ aut magistratuum, qui hospitalibus hisce præsunt, non modo validi, sed & quibus victus & vestitus suppetit, recipiantur, tantum quòd illic commodius & in otio viuatur: qui certè aliter censeri nõ possunt, quàm pauperum deprædatores, raptoréque, de alieno viuentes, ac velut ex sanguine pauperum saginati. Quos diuus Hieronymus grauissimè increpat. Qui (inquit) ex bonis parẽtum & suis opibus sustẽtari possunt, si quod pauperũ est accipiunt, sacrilegium profecto committunt, & per abusionem talium, iudicium sibi manducant & bibunt. *Hieronym.*

Quàm grauiter peccent, qui ex pauperũ victu se ditant. CA. VII.

VIderint quoque hi magistri ac hospitalium præsides, ne Iudam imitentur, qui loculos (ex quibus pauperibus distribuebatur) ferebat, ac fur erat, ne sicut ille, ita & ipsi pereant. Nouerint ergo se tali muneri addictos, non vt sui, sed vt pauperum curam gerãt, quos neglexisse, occidisse est: quibus quid subtraxisse, sacrilegii instar est. Et quò vigilantiores in officio sint, singulis annis, aut sæpius, magistratui eius loci, præsente parocho, rationem de omnibus reddant. Nõ meum est (inquit prosper) dicere, quantum peccatum est eorum qui cibos pauperum sibi vsurpant, & vnde pauper victurus erat, præsumendo suscipiunt. *Ioan. 12.*

De Scho-

DE SCHOLIS, TYPOGRAPHIS, AC *bibliopolis.* CAP. I.

Ecclesiæ reformatio à summis pariter & infimis, à capitibus simul & paruulis ordienda est. Paruuli enim sunt, qui succrescétes in maiorũ locũ, subinde decedentium in reip. tam ecclesiasticæ quàm secularis administrationis succedũt, vt cõ sequẽs sit, ab ipsis prauè ac nequiter institutis, reipub. pernicié imminere. Quamobrẽ summopere refert, vt puerilia, quæ seges est omniũ rerũ publicarũ, in timore domini ac bonis disciplinis edoceatur, Id quod dominus præcepit Exod. 13. & Prouerb. 6. Siquidẽ ea ætas nullis aliis vsibus accõmoda, per id tẽpus colligere poterit, & sibi & reipub. luculentũ fructũ. In primis autẽ operæpretium nobis videtur, vt clancularii illi magistelli, qui in conuenticulis vicatim docent, prohibeantur, vtque gymnasia illa ac scholę minores, in quibus pueri primis rudimentis imbuuntur, diligenter repurgentur, præfectis illis didascalis seu præceptoribus, non tam eruditis, quàm sanæ doctrinæ, integræque ac inculpatæ vitæ viris, idque hac potissimum tempestate, qua innumeræ pestilẽtes hæreses totam ferè Germaniam summo cum Christianismi ac reipublicæ detrimento, iusto dei iudicio peruadunt, ac velut cancer serpũt: quas quum pueri semel imbiberint, difficile, imò impossibile erit, vt easdem penitus iterum eluant. Nam, Quo semel est imbuta recens seruabit odorem Testa diu. *Horatius.*

Scholæ inter visitandum repurgandæ, ac instituendæ. CAP. II.

Quemadmodum verò didascali pueros in classes digerẽt, quæ dein ipsis prælegẽt, tam ad eruditionẽ, quàm ad vitam Christianam rectè instituendam pertinentia, nos inter visitandum pro ratione cuiuscunque scholæ trademus.

Apud singulas ecclesias habendus vir eruditus, qui clericos eius ecclesiæ instituat. CAP. III.

Olim conciliari constitutione cautum est, vt non solum apud quamlibet cathedralẽ ecclesiam, sed & apud alias nimirum collegiatas, quarũ sufficere poterunt facultates, constituatur magister idoneus, qui clericos earũdem ecclesiarum doceat & instituat. Apud mettopolim autem theologum haberi præceptum est, qui sacerdotes ac quoscunque alios in sacris literis doceat, & in his præsertim instituat, quæ ad curam animarũ pertinere dignoscuntur. Visum etiam Concilio fuit, *c. 1. & c. quia nonnullis. de magist.*

vt

vt singulis magistris vnius præbēdæ prouentus tantisper quoad in docēdo perstiterint, assignentur. Cuius quidem saluberrimæ constitutionis vix vestigia quædam apud eiuscemodi ecclesias reliqua videmus. Nam vt scholas ipsas reperias, didascalum tamen vix vllum eruditum ac pium repereris, quòd nihil penè stipendij (ne dicamus vnius præbendæ prouentus) illi suppeditetur, quod emendatione magna indiget. Neque enim hæc res leuis momēti est, à qua totius propemodum reipub. tum salus, tum pernicies dependet.

Qui huic viro victum suppeditabunt. CAP. IIII.

CVrandum itaque vt singula Collegia ludos literarios diligenter instituant, eúsq; de idoneis ludimagistris, ac sumptibus prospiciant: vbi Collegia non sunt, senatus & respublica idem curet.

Quēadmodū Academiæ instaurari, ac studia ali possint. CA. V.

ACademias seu Vniuersitates publicas per hanc hæresum colluuiē perire miserè cernimus, quas instaurari maximè in votis est. Id fieri posse nobis videtur, si modus aliquis inueniatur, quo pauperibus scholasticis ex ecclesiasticis stipendiis aliquid possit decidi. Clericos enim illos cōuenit ecclesiasticis stipēdiis sustētari, quibus parētum & propinquorū nulla bona suffragātur. Quo insuper professorib⁹ atq; his, qui in bonis literis, optimis quibusq; disciplinis, ac in primis Theologiæ studiis multū profecissent, spes præmij fieret: nam spes alit artes.

Pium votum ad studia subleuanda. CAP. VI.

ET quanquam hic articulus à summo pōtifice potissimum pendere videatur, tamen quod in nobis est, cuperemus omnes ordinarios collatores, præsertim parochialium ecclesiarum, huc induci posse, vt Academiæ potestatē facerent, significandi subinde ipsis viros literatos ad regendū ecclesias eiuscemodi idoneos, quos ipsi collatores quibuscúq; aliis nō idoneis præferrent, ac parochiis quū vacarent, præficere nō differrēt, modò tamē personaliter residere nō detrectarēt. Quòd si idem apud collegiatas ecclesias (qui mense ordinario canonicatus & præbendas conferunt) obtineri posit, non dubium id plerisque ad studia capessenda calcar fore non exiguum. *Concilio Basilien.*

Decretalem Honorij tertij, quoad eius fieri potest, renouari æquum esse. CAP. VII.

PRæterea non parum huc fecerit, si Honorij tertij decretalis seruetur, nempe vt Canonici ecclesiarū diœcesis nostræ *c sup spec. de mag. strr.*

ſtræ Colonienſis dociles ad ſtudia, potiſsimùm theologiæ, per Capitula tranſmittantur, percepturi toto quinquennio beneficiorum ſuorum fructus, non obſtante aliqua contraria conſuetudine vel ſtatuto, quum denario fraudari non debeant in vinea Domini operantes, de quo dictum eſt partim ſuperius. Ex his enim tandem ſpes non vana concipi poſsit, aliquando futurum, vt doctorum copia habeatur, quo veluti ſtellæ valerent plurimos ad iuſtitiam erudire, & temporis ſucceſſu eccleſiam Dei vniuerſalem in vita ac doctrina reformare.

Quid curandum in Academiis. CA. VIII.

NEque ignoramus multa ac diligenti prouiſione opus eſſe in Academiis, qua in primis curare neceſſe erit, vt optimi quiq; libri in ſingulis profeſsionibus ac diſciplinis, per doctiſsimos profeſſores ſtatis diebus ac horis vigilàtiſsimè prælegantur, enarrentúrque. Deinde, vt ſcholaſtici viuendi regulæ præſcribantur, nempe vt bonis diſciplinis vacent, à pompis, comeſſationibus, ebrietatibus, aleæ ludis, diſſenſionibus ac rixis abſtineant, vt prodigi eſſe deſinant, ac quiſque ſe ſuo modulo metiatur, vt faſtum omnem ac doctrinæ ſupercilium deponat. Nec incipiant eſſe magiſtri priuſquam fiant diſcipuli. Quot enim ſunt, qui magiſtrorum ac doctorum inſignia ambiunt, ac per ambitum extorquent, etiam qui nunquam eam artem quam poſt magiſterium profitentur, vel à limine ſalutarunt? quòd quàm turpe ac indecorum ſit, nemo ignorat.

Hieron.

Nihil imprimendum aut vendendum, niſi reuiſum prius. CAP. IX.

PRæterea quum per abuſum artis impreſſoriæ librorũ plurimum malorum emerſerit, prohibemus, ne vlli Typographi aut Bibliopolæ, quempiam recens editum librum aut chartam vel imprimant, vel venum exponant, vel vendant publicè, vel occultè, niſi hic liber reuiſus, & charta vel ſcripturá vel picturam continens, per noſtros ad hoc deputatos commiſſarios diligenter perſpecta ſit prius. Quæ & Typographi nomen & cognomen cõplectantur, atque eam ciuitatem ſeu oppidum in quibus excuſſa ſunt, nominatim deſignent. Quæ verò his caruerint, nullo pacto venũ exponantur. Porrò Typographi, Bibliopolæ: ac reliqui librorum inſtitores ac geruli, qui huic ordinationi contrauenerint, præter confiſcationem librorum, pœnis etiam legalibus ac pragmaticæ conſtitutioni Auguſtanæ ſubiacebunt. Contra quos in territoriis noſtris

Pragma. Auguſt.

stris Fiscalis noster acerrimè inquirere, ac ad iustarum pœnarum declarationem procedere non omittet.

DE IVRISDICTIONE ECCLESIASTICA *contentiosa*. CAP. I.

ANTE annos non admodum multos, reformationē iurisdictionis nostræ ecclesiasticæ edi curauimus, per quam ita tēperata ac moderata omnia speramus, vt nemo de ea iure queri possit.

Excōmunicationis origo, & præcipuus vsus. CAP. II.

NE autem quispiam excōmunicationis ecclesiasticæ originē ignoret. Primus excōmunicationis in ecclesia vsus, qualis fuerit, Paulus primæ ad Corinthios quinto manifestè ostendit, vbi Corinthium publicè cum nouerca fornicantem, tradit Satanæ in interitum carnis, vt spiritus eius saluus fieret in die domini nostri Iesu Christi. Non tantùm exemplo indicans, sed & expressùm iubens, vt qui eiusce modi sunt, è medio ecclesiæ eiiciantur. Si is (inquit) qui frater nominatur, inter vos est fornicator, aut auarus, aut idolis seruiens, aut maledicus, aut ebriosus, aut rapax, cum eiusce modi nec cibū sumere permitto. Quin ante discipulum, ille qui solus verè magister est Christus, eiusce modi excommunicationis vsum Matthæi 18. docuit. Quem optamus in ecclesiam reuocari ac frequentissimum esse. Nempè vt tales publicè ac enormiter peccātes, ne aliis offendiculo sint, & notati tandem resipiant, extra cōmunionem sacramentorum ac vitæ communis ponantur, donec ad cor & ecclesiæ gremium reuersi, suum reatum deplorent. Diuus sanè Paulus grauissimè Corinthios increpat, quòd incæstum illum tantisper paterentur. Omnino (inquit) auditur inter vos fornicatio, & talis fornicatio, qualis nec inter gētes, ita vt vxorem patris sui quis habeat. Et vos inflati estis, & non magis luctum habuistis, vt tollatur de medio vestrum, qui hoc opus fecit. Non est bona gloriatio vestra. Nescitis, quia modicum fermentum totam massam corrumpit? Expurgate ergo vetus fermentum, vt sitis noua conspersio, sicut estis azymi. & cætera quæ sequuntur. Quòd si denunciationem Euangelicam (qua nulla res salubrior esse potest, & quæ nobis non tantùm facienda suadetur, sed præcipitur) frequentaremus, & Apostolica præcepta mordicus teneremus, rariores profectò in cœtu nostro haberemus adulteros,

1. Cor. 5

Matt. 18.

Esaiæ. 52. Rom. 2. ros, raptores, homicidas, & id genus alios publicè criminosos, propter quos blasphematur nomen nostrum inter gentes, & scandalizantur multi inter nos infirmiores.

Cur passim in omnes inobedientes excommunicationis censura distringi cœperit. CAP. III.

1. Reg. 17 IAmdudum verò cœpit excommunicatio in omnes inobedientes distringi: quòd quasi peccatum hariolandi sit repugnare, & quasi scelus idololatriæ nolle acquiescere.

Vsum excommunicationis in publicè criminosos in lucem revocandum. CAP. IIII.

VSum ergo excommunicationis, præsertim aduersus publicè criminosos, in lucem reuocari conuenerit: deinde posthac in aliis causis excommunicatio tantùm in manifestè contumaces feratur.

Quid cauendum in decernenda excommunicationis censura. CAP. V.

Ex concil. Meldē. & Aluer. c. nemo. & c. nullus sacer. 11. q. 3 Ex concil. Lugd. c. 1. de sen. excōmu in. 6 Ex concil. Ant. Cartha. Arelatē. Bracharacen. CAuebit autem in primis Iudex, ne hanc, aliásve censuras ecclesiasticas, vel ex iniustis, vel ex leuibus causis, vel iuris ordine non seruato, vel ex odij fomite proferat vnquam. Quum enim excōmunicatio pœna sit, qua nulla maior est in ecclesia: nec sit excōmunicandus quis, nisi pro peccato lethali, quòd anathema sit æternæ mortis damnatio: nec infligenda veniat, nisi his qui aliter corrigi nō possunt: debebit Iudex nō antè excōmunicare quēpiā, quàm cognouerit id vel causæ grauitatem, vel eius qui extra cōmunionem ponendus est. aperti contumaciam præcepto iusto acquiescere nolentis exigere.

Excommunicatos vitandos. CAP. VI.

VOlumus autē vt hæc censura ab omnibus (iure non tantùm humano, sed & diuino idipsum postulante) timeatur: vtque excommunicati in familiari conuersatione vitentur, & à nemine recipiantur, quēadmodum antiquissima Cōcilia, sub grauis reatus incursu idipsum fieri præceperunt.

Non passim contra omnes delatos per Fiscales inquirendum. CAP. VII.

Cap. cum oporteat. ea. inquisitionem. §. tertiæ dubita. de accusatio. PRocuratores nostri Fiscales aduersus neminem inquirant, nisi quem legitima ac frequens grauat infamia, non quidem à maleuolis & maledicis, sed à prouidis & honestis iustitiæ zelo commotis, suborta: quam si non probauerint, condemnentur ipsi, non autem inquisiti in expensis. Neque enim speciem aliquam æquitatis habet, quòd ab innocentibus absolutis

solutis, quippiam expensarum nomine extorqueatur: alioqui calumnia & iniusta diffamatio, mercedem (quod absit) haberent. Valeant ergo alij maleuoli delatores, depeculatores famæ, ac reipub. pestes. Neque enim ad petitionem eorũ qui libellum infamationis porrigunt, in occulto inquirendum est super criminibus in eodem descriptis: quum inquisitio fieri tantùm debeat super illis, de quibus clamores aliqui præcesserint.

Manifesti criminosi pro quæstu nequaquã ferendi. CA. VIII.

NOlumus autem, vt concubinarij, aut alij manifestè crimi nosi vllo modo pro quæstu, aut pecuniæ emungẽdæ causa ferantur, toleranturq; : aut vt pœnæ pecuniariæ pro criminibus passim imponantur, quòd res mali exẽpli sit, crimen pecuniâ redimere, sed reformationis nostræ constitutio, quæ de officio Sigilliferi postrema est, seruetur. Quòd si interdũ vel personæ delinquẽtis, vel delicti qualitas pœnam pecuniariam imponi postulauerit, hæc in pios tantùm vsus conuertatur, ne magis auaritiæ, quàm correctionis causa exacta videatur.

Clerici grauissimorum criminum rei, secundum canonicas sanctiones puniendi. CAP. IX.

CLerici in grauissimis criminibus deprehensi, iuxta canonicas sanctiones puniãtur. Expedit enim, vt publicè de- 1. *Tim.* 5
linquentes & ecclesiam Dei scandalizãtes, publicè quoque arguantur, & puniantur. Quamobrem tales vel à nobis deprehensi, vel extra territoria nostra per magistratus capti, ac nobis iuxta sanctiones canonicas traditi, dignam sui sceleris pœnam recipiẽt. Quòd si tã graue fuerit, vt degradatione dignũ sit, faciemus ipsos curiæ tradi seculari, ne clericali priuilegio gaudeant, quo se per flagitia reddiderunt indignos.

De testamẽtis insinuandis, approbandis ac exequendis. CA. X.

IN concilio Moguntino sancitum est, vt hæredibus qui iussa *Ex concil.*
testatorum non adimpleuerint, ab Episcopo loci illius om- *Mogun. c.*
nis res quæ eis relicta est interdicatur, cum fructibus & emo- *si hæred.*
lumentis, vt vota defunctorum adimpleantur. Quamobrem *de test.*
procuratores nostri Fiscales in diœcesi nostra Colonien. aduigilabunt, vt Testamenta, maximè ecclesiasticarum personarum, priuilegiis ecclesiæ nostræ maioris saluis, intra anni spatium exequutioni mandentur: vtque intra idem tempus executores testamentorum legitimum calculum reddant. Quorum etiam testamentorum insinuationem approbationémque

intra triginta dies à morte ſacerdotis peti volumus atq; obtineri, niſi rationabilis cauſa longiorem dilationem expoſcat, in præmiſsis. Diſpiciet autem Sigillifer noſter, vt ſi quid in quépiam ſtultum aut iure prohibitum vſum temerè relictum ſit, in pium conuertatur.

Bona preſbyteri ab inteſtato defuncti, in piam cauſam conuertenda. CAP. XI.

VBi ſacerdos noſtræ diœceſis Colonien. mortuus eſt inteſtatus, bona ipſius, præter patrimonialia, quæ hæredibus cedunt, deducto ære alieno, & funeralibus, in piam cauſam pro defuncti animæ ſalute conuertantur.

Portio quæ Archiepiſcopo ſoluitur, minimè grauis. CAP. XII.

EA portio, quæ nobis vti Archiepiſcopo ſecundum rationem bonorum (extra quæ tamen patrimonialia immobilia ſunt) deducto ære alieno, ex more & ſpeciali conuentione cũ clero noſtro inita debetur, nemini grauis eſſe poteſt, quòd maior Epiſcopo ſecũdum canonicas ſanctiones portio, quàm ea eſt, quæ ex remiſsione noſtra nobis ſoluitur, debeatur.

Cap. Offi. de teſta.

Iuramentorum facilis exactio in iudicijs refrænanda. CAP. XIII.

MVltiplex illa & facilis iuramentorum exactio, quæ in iudiciis eccleſiaſticis fit, nobis probari non poteſt. Chriſtus inter perfectionis hortamenta ponit & illud, vt in totum abſtineamus ab omni iureiurando. Quo colore ergo conſuetudo nunc paſsim iurãtium in omni negotio excuſari poſsit, non videmus, niſi aut grauitate negotij, aut neceſsitate. Crebris iuramentis rarò deeſt periurium, quòd grauiſsimè punit Deus. Quamobrem monemus Cauſidicos, ne tam faciles ſint in exigendis malitiæ ac aliis iuramentis. Compertum enim habemus, quoſdam eſſe tam malè Chriſtianos, qui in re tam ſeria ludant, ac iuramenta interdum exigant, quibus præſtitis credere noſint. Ne dicamus quoſdam eò veſaniæ prolabi, vt iureiurandum exigant, quod malint ſuſpicari, præſtando violatum iri, quàm verè reuerẽtérque adhiberi. Quo laqueo quis pernicioſior eſſe poteſt? Admonebit igitur Officialis noſter Cauſidicos, atque alios iuramenta exigentes, vt ea quæ iudiciarij proceſſus ſolennitas neceſsariò non requirit, remittant, vtque memores ſint, eandem manere pœnam temerè exigentem, quæ manet fruſtrà præſtantem iuramentum.

Matt. 5

Deut. 5

Formula inquirendi hæreticos delineanda. CAP. XIIII.

Quum

QVum hæreſum ac ſchiſmatũ inpræſentiarũ plena ſint omnia: videbimur operæpretium facturi, ſi cõmunicato cum Inquiſitoribus apoſtolicis cõcilio, formulam quandam inquirendi iuri conſentaneam, ac tantum negotium decentem, miniméque captioſam, præſcribamus. Quamobrem ea de re noſtris iuriſperitis mandabimus.

DE VISITATIONE AC SYNODIS *Epiſcopalibus Archidiaconalibuſque.*

CAPVT. I.

QVum fruſtrà ſint in ciuitate leges, niſi & ſint qui eas exequantur: itidem inſtitutiones canonicas inefficaces & languidas eſſe oporteat, niſi ab Epiſcopo & reliquis (quibus ea cura demandata eſt, & quodã modo viua lex ſunt, qui & in euangelio nuncupantur ſal terræ) mancipentur effectui. Idcirco viſitatione per noſtram diœceſim Colonien. opus eſt, quam Deo authore per noſtrum in pontificalibus Vicarium, ac ipſi adiunctos viros iuxta pios ac doctos, quibus plenam dabimus in his ſpiritualibus ac eccleſiaſticis rebus ordinandi poteſtatem, aggrediemur, eodemque adiuuante Deo peragemus. *Matt. 5.*

Quo ordine viſitatio inſtituenda. CAP. II.

EX ſuperioribus vero liquet plus ſatis, quo ordine viſitatio inſtituenda ſit. Siquidem in primis ab eccleſiis noſtris metropolitana ac cathedrali inchoandum. Dehinc ſingulæ collegiatæ ſimul cum monaſteriis & virorum & mulierum inuiſendæ. Poſt hæc ad parochiales eccleſias omnes, in noſtris ciuitatibus ac diœceſibus conſtitutas (vbi maxima cura opus erit) tranſeundum: ibi nõ ſolum parochi, ſed alii etiam (quotquot ibidem commorantur) ſacerdotes ac clerici aduocandi. Atque interim non prætermittendæ ſcholæ & bibliothecæ, vbi illæ reperientur: ac poſtremò hoſpitalia pauperum diligenter perluſtranda erunt.

Quæ vbique corrigere oporteat. CAP. III.

QVæ verò oporteat vbique ſciſcitari ac inueſtigare, quæ corrigere ac repurgare, quæ ſtatuere ac ordinare, ſuperiores conſtitutiones abundè docent.

In primis reformandos eſſe Decanos. CAP. IIII.

QVod ad cathedrales & collegiatas eccleſias attinet, prima cura erit in reformandis eccleſiarũ prælatis, ma-

ximè Decanis. Qui si cæci fuerint, consequitur necessariò, vt hi quibus ducatum præstant, simul in foueam trahantur ac cadant. Quod enim ab illis committitur, facile ab aliis trahitur in exemplum.

Inquietos & prælatis rebelles corripiendos. CAP. V.

ET quoniam alicubi tanta est cleri dissolutio, vt prælatis quantumuis bonis ac eruditis, neque suus honor neque authoritas seruetur, intendent Visitatores nostri animũ, vt inquieti corripiãtur. Qui corripi & obedire nolũt, cẽsura eccle siastica secundũ culpæ modũ percellantur, donec resipuerint.

In monasteriis quomodo abusus percipiendi. CAP. VI.

IN monasteriis facilè percipientur abusus, modò regulæ ordinis relegantur, interrogentúrq; qui illis præsunt, num illis scilicet simul cum nostris constitutionib. per omnia satisfiat.

In visitatione parochiarum quid agendum. CAP. VII.

VBi ad parochias ibitur, habebit parocho ac populo paucis antè diebus aductus Visitatorum significari, quo tum omnes expediti adsint, ac publicæ saluti intendant. Deniq; ea sacramenta ac munera quæ per solum episcopum administrãtur, expurgati & præparati recipiant.

Habenda concio per Visitatores. CAP. VIII.

NEc videbitur inutile, vt Vicarius noster in pontificalibus, seu alius ex Visitatoribus nostris Theologus concionem ad populum habeat, eundémque de omnibus de quibus vtile videbitur, ex diuinis scripturis per Dei verbum admoneat.

Interrogandus parochus, quo titulo ministerium gerat. CA. IX.

INterrogandus deinde Parochus, num ipse principalis rector sit, aut Vicarius mercenarius, an ordinaria authoritate admissus, necne: vbi Vicarius præest parochiæ, videndum quo priuilegio absit parochus principalis.

De vita, moribus, & doctrina inquirendum. CAP. X.

DEinde inuestigandum de vita, moribus, ac de doctrina, quo pacto verbum diuinum disseminet, ac sacramenta ecclesiastica administret, & num omnia calleat quæ ad officium suum spectant. Vbi verò minus fuerit instructus, erudiatur maximè in his, quæ ad dispensationem ecclesiasticorum sacramentorum attinent, præsertim pœnitentiæ. Subinde inquiratur, num in his deses aut negligens interdum sit: & num illi necessarius & honestus victus suppetat, seu digna stipendia

dia exoluantur. Nam si competens victus defecerit, ad eum modum (vti suprà diximus) procurandus erit, aut ad nos referendum.

De habitu tonsura, ac reliquis externis videndum. CAP. XI.

VIdendum deinde de eruditione, habitu, tonsura, ac familiari conuersatione: honestas familiæ exploranda, libri quoque omnes inspiciendi, qui si nothi aut suspecti erunt, auferendi ac tollendi sunt.

Num hæresis quæpiam serpat, diligenter inuestigandum. CAP. XII.

INsuper inuestigandum erit diligentissimè, num in tota parochia vllus hæreticus aut schismaticus deliteſcat, num hæresis aliqua serpat, atque hîc apponẽda securis ad radicem, vt seducti, per verbũ Dei in viam veritatis & ecclesię vnitatẽ reducãtur. Qui cõtumaces fuerint, è cœtu cæterorum tollatur.

Num agantur alia, quæ cum Dei & ecclesiæ institutis pugnent, dispiciendum. CAP. XIII.

PRæterea num in parochia superstitiones, sortilegia, diuinationes, atq; alia id generis, quibus mentes à deo viuo per diaboli fraudes seducuntur, exerceantur: num periuria blasphemiæ, adulteria, & similia crimina, ob quæ iratus Deus in nos gladium iræ suæ vibrat, publicè cõmittantur: nũ ecclesiasticæ cẽsuræ contemnãtur: num sint qui parocho obedire floccifaciant, qui sacramenta ecclesiæ non participent, item, num festi dies & ieiunia ecclesiastica ritè obseruentur.

De pueroru institutione, & hospitalium cura quærendum. CAP. XIIII.

DEin videndum quo pacto pueri instituantur, qui præterea sint scholis præfecti. Hospitalium quoque cura haud prætermittenda.

Vitia quibus assueuerint parochiani, acriter corrigenda ac refrænanda. CAP. XV.

DE vitiis quibus parochiani vel maximè assueuerint, inquisitio facienda, vt per Visitatores verbo diuino ab his populus auocetur.

De officio parochi inquirendam. CAP. XVI.

DEnique expiscandum, num parochus diuinum officium in ecclesia canendo, legendoque ritè gerat, num sacrum baptisma, itidem sacrosanctam Eucharistiam cum chrismate securè ac decenter custodiat, num vestes & reliqua ornamẽta

quibus in diuinis officiis vtimur, mundè asseruet, num ipse aut qui ecclesiæ prouisores appellantur, templum sartum tectum curent: num sacris altaribus suus honos impendatur: num ruinis domus parochialis occurrat: num de rebus ecclesię alienationes faciat. Atque his similia, quæ visitatoribus nostris pro eorum circunspectione & prudentia facilè occurrent. Et ex constitutionibus nostris (quæ vbique pro loci ac personarum ratione rememorari debebunt) suppeditabuntur.

Synodus episcopalis anno bis habenda. CAP. XVII.

Nicæ c. 3. Anti. c. 20. Constan. c. 3. Chalcedo. c. 19. c. sicut olim. de accusat.

ET quoniam visitationes istæ generales per singulas parochias absque magno sumptu singulis quibusque annis frequentari haud possunt, saluberrimè sancitum est in antiquissimis canonibus, bis per singulos annos in singulis prouinciis Concilium fieri: Vt primum, ante dies Quadragesimæ habeatur, videlicet quo omnibus, si quæ sunt, simultatibus amputatis, mundū solenne Deo munus possit offerri. Secundum verò agatur, ante tēpus Autumni, in quo si cōmuni omnium consensu rationabiliter comprobato, secūdum ecclesiasticam regulam, duo vel tres animositate ducti per contentionem cō tradicant, obtineat plurimorum sententia sacerdotum.

Quid agendum in synodo episcopali. CAP. XVIII.

IN his ergo Conciliis, anno bis, de his omnibus apud metropolitanæ cathedralium collegiatarum, monasteriorúmque prælatos, & præsertim Archidiaconos, ac quos vocamus Decanos rurales (qui vocati sunt in partem solicitudinis episcopalis) per Vicarium nostrum in pontificalibus ac Officialem diligens fiat. Et quæ ex illorū iudicio reformatione opus habere comperientur, communi consilio emendentur.

De synodis Archidiaconalibus ac ruralibus. CAP. XIX.

DEnique Archidiaconi, qui Episcoporum oculi dicuntur, ac Decani isti rurales in suis deinceps synodis, quæ sancita fuerint, in prouinciali seu episcopali Concilio publicabunt. Et ad eūdem modum (qui in visitatione præscriptus est) vitiis extirpādis ac virtutibus inserendis studeant, criminibus publicis, magis per pœnitentias canonicas, quam pecuniæ exactione puniendis intenti.

Officiales Archidiaconorum, & Decanos rurales, viros graues esse oportere. CAP. XX.

QVod vt rectè ac prudenter fiat, Archidiaconis nostris incumbit, ne vllos idoneos Officiales aut Decanos rurales

rurales deligant aut admittant, sed ad has functiones viros tantum assumant, cum doctrina præstantes, tum vitæ innocentis, inculpatæque, qui nullius criminis labe notabiles, officium suum irreprehensibiliter exequantur.

Synodi archidiaconales antiquitatem quandam præ se ferunt CAP. XXI.

EX vetustissima quadam inquirendorum criminum formula relictum est, vt Archidiaconi anno bisextili circumeant, & peccata enormia emendent, quæ sequitur in hæc verba: In Concilio publico ab Episcopo habito, primitus iurare debent de villis singulis fidelissimi quique, liberi & serui, tres vel quatuor, seu etiã plures, vt rei veritas omnino inquiratur. Iurametum autem illud huiuscemodi esse debet: Quicquid in villa in qua habitat, veraciter sciat, vel serio audierit actum contra fidem rectam & Christianitatem, Episcopũ aut eius nuntium, quantum recordari possit & scientia subministrat, non lateat. Post iuramentum verò Episcopus per singula numerare debet, quæ prius iuramento comprehendit, hoc est: Si vir super vxorem suam, aliquam clanculo corrupit: Si cum duabus cognatis, siue mulier cũ duobus propinquis fornicata sit: Si commatrem spiritualem aut filiolam suam stupro violauit: Si qua mulier partum suum necauit, vel conceptum quocunque modo excussit: Si quis cognatum suum voluntate aut casu occidit, seu morbidum fecit, & necdum ad publicam pœnitẽtiam venit: Si mulier maritum suum, aut maritus vxorem suam iniquo consilio interemit: Si quis virum aut fœminam veneno, aut aliqua alia potione occidit, & qui hoc scilicet veneno machinatur: Si sciat diuinatrices vel augures, etiam illos, qui per incredulitatẽ illas inquirant: Si sciant meretrices, quia meretrix appellatur, si vno contempto, cum aliis fornicatur, licet nupta non sit: Si illos etiam sciant, qui cum excommunicatis communionem habent: Si illos sciant, qui conuicti sunt periurium perpetrasse: Si & illos nouerint, qui loca Deo non dicata, contra fidem ecclesiasticam colunt & ad Christi ecclesias venire contẽnunt: Illos etiam, si sciant, qui indictum ieiunium negligunt. Hæc omnia dum Episcopus habet recitata, iuratores per iuramentum commoneat, cęteros verò omnes nobiles & ignobiles, per bannum Christianitatis constringat, vt supradictas res minimè celent, acsi in die iudicij ante tribunal domini nostri Iesu Christi rei occulta

Ca. 1. de of. arch. Hunc canonem renarrat B. Rhenanus in proœmio Teatul.

g iij

cultatione præfatarum rerum nefandarum inueniantur. Hoc enim indicet & per bannum cõteſtetur, vt nemo per vllius timorem aut fauorem vel etiam amicitiam, præfata reticeat, ve raciter ſcita. Neque per odium, neque per inimicitiam vllam quicquã alicui irroget, quod veraciter nõ poſſit probare. Horum aliqua ſi antea in præſentia Epiſcopi allata eſſent, eiusq; iudicio terminata, poſtea iterata, comperta fuerint, veluti in initio referantur, & epiſcopali decreto conſtituantur.

Abuſus in ſynodorum Archidiaconalium ac ruralium obſeruatione. CAP. XXII.

PRæſcripta quidem formula, quam antiquitatis cauſa retulimus, ſucceſſu tẽporis in abuſum, quod negare non poſſumus, deducta eſt, quòd non fideliſſimi quique, ſed leues delatores, non qui veraciter ſciant, aut ſerio audiuerint, idque à probatis: neque vno tantum, ſed pluribus, hisque fide dignis, miniméque maleuolis, ſed frequentius abſque omni delectu vel leues ac futiles, vel inuidi ac rapaces calumniatores, delationi comperiantur aſciti. Quòdque pro manifeſtis criminibus non canonicę pœnitentiæ, ſed pecuniariæ potiſſimũ mulctæ à delinquentibus fuerint exactæ, permiſſis inrerim delinquentibus, haud preter graue populi offendiculum, in publica ſcelerum infamia perſeuerare.

Inter viſitandum abuſus corrigendi. CAP. XXIII.

QVæ omnia magna correctione indigent, quã, volente ac adiuuante Deo, inter viſitandum adhibebimus, nimirum curaturi, vt viris exploratæ virtutis tantùm hoc officij delegetur.

Procurationem ſuo officio rectè fungentibus pendi, æquum eſſe. CAP. XXIIII.

Ex cõci. Lateran. Ex conci. generali. c. cũ Apoſtolis. c. pro curationes de cẽſibus.

HIs autem qui ſynodo præficiendi ſunt, ſumptus neceſſarios (quam procurationem canones vocant) per parochianos ſuppeditare iuſtum atque æquum eſt.

CÆtera, quæ præſentis Concilij Decretis cõprehenſa nõ ſunt, (ſunt autẽ pleraque nõ minorẽ quàm ea quæ correximus, caſtigationẽ poſtulantia) ea ſecũdum ſacrorũ canonũ cenſurã, partim in Viſitatione, partim in futuris ſynodis epiſcopalibus, Deo dante emendare diligenter adnitemur.

CANONVM CONCILII PROVINCIALIS COLONIENSIS,

FINIS

REFORMATIO CLERI GERMANIAE
ad correctionem vitæ & morum, ac remouendos abusus.

LAVRENTIVS MISERATIONE DIVINA, tituli S. Anastasiæ sanctæ Romanæ ecclesiæ presbyter Cardinalis, per vniuersam Germaniam ac Hungariæ & Bohemiæ Poloniæque regna, & quæcunque alia loca, ad quæ nos declinare contigerit, domini nostri Papæ, & Apostolicæ sedis Legatus ad perpetuam rei memoriam.

EX Legationis officio à sede apostolica nobis commisso obligamur, vt circa statum personarum ecclesiasticarum sub finibus nostræ legationis consistentium in melius reducendum propensius cogitemus, vt quæ in eis à sanctorum patrũ decretis & ordinatione deuiare perpendimus, ad debitam reformationis normam dirigentes, eis opem & operam adhibeamus efficaces. Nuper siquidem cum sanctissimus dominus noster Clemens Papa vij. cùm pastorali suo officio, tum pro ea affectione, qua inclytam nationem Germanicam paternè prosequitur, intellectis eius fluctuationibus, hæreticorumque impietate indies crescente, nos ad vniuersam Germaniam suum & apostolicæ sedis Legatum delatere miserit, non aliam ob causam, quàm vt tranquilitati prouinciæ, & saluti animarum, quæ periclitantur ob dictam nuper natam impurissimam omnis hæreseos sentinam, consulat. Quod onus licet humeris nostris impar, eius tamen præceptis & mandatis obedire (vt tenemur) volentes, freti Christi fauore, seruatoris nostri (cuius negotium agitur) subiuimus. Nihil hîc prorsus nostris viribus tribuentes, aut præterea cupiẽtes, quàm quod ad munus hoc fœliciter implendum attineat. Cumque aliquot mẽsium experientia multa collapsa, & præter omnem opinionem difficultatibus plena perpenderimus, cum serenissimo Ferdinando, Hispaniarum principe, archiduce Austriæ, Imperiali locumtenente generali, communicatis consiliis, concordi sententia particularem conuentum in ciuitate Ratisponæ conuocare decreuimus, In quo vna nobiscum interfuerunt præfatus serenissimus princeps & archidux, Reueren. Mattheus S. Romanæ ecclesiæ tituli sancti Angeli

presby

presbyter Cardinalis, archiepiscopus Saltzburgen. ac illustrissimi VVilhelmus & Ludouicus Palatini Rheni duces in superiori & inferiori Bauaria fratres germani, venerabiles in Christo patres Bernardus Episcopus Tridentin. Ioannes administrator ecclesiæ Ratisponen. Palatinus Rheni dux Bauariæ, ac nuntij siue Oratores omnes, cum pleno mandato venerabilium in Christo patrum & illustrissimorum principum Vigandi Episcopi Bambergē. Georgij Episcopi Spiren. Palatini. VVilhelmi Episcopi Argentinen. Christophori Episcopi Augusten. Hugonis Episcopi Constantien. Christophori Episcopi Basilien. Philippi Episcopi Frisingen. Palatini Rheni ducis Bauariæ, Ernesti administratoris ecclesiæ Patauiē. ac Palatini Rheni ducis superioris & inferioris Bauariæ, & Sebastiani Episcopi Brixien, cum quibus pluribus hinc inde in discussionem allatis, & præcipuè quibus consiliis quibusque modis præfatæ nationi Germanicæ periclitanti cōsuleretur, paribus sententiis receptum fuit, hanc perditissimam hæresim rudi populo plausibilem, ob libertatem illi falso persuasam, prætextu euangelicæ libertatis non paruam habuisse occasionem, partim à perditis moribus & vita clericorum, partim ob non diutius dissimulandum sacrarum sanctionum ecclesiasticarúmque constitutionum abusum, & perinde nō parum nomēti fore extirpandæ hæreticorum & eorum sequaci im sectæ. vt clerici ad honestatem vitæ morésque suos illos quos D. Paulus exigit & præscribit, debita censura reducti abususque laicos m ile offendentes sublati fuerint. Itaque habitis maturis deliberationibus & piis consiliis præfatorum Ferdinandi principis, Cardinalis, ac Ducum, & Episcoporum atque nūtiorum suorum, infra scriptos salutares aliquot tam necessariæ reformationis sacerdotū, presbyterorum, religiosorum & clericorum modos præscribere, statuere, sancire, atque edere necessarium duximus. Quocirca authoritate apostolica qua fungimur in hac parte, statuta & ordinationes per nos (vt præfertur) edita ab omnibus & singulis Archiepiscopis, Episcopis, abbatibus, præpositis, decanis, archidiaconis, & aliis personis in ecclesiastica dignitate constitutis, ac parochialium ecclesiarum, aliorúmque beneficiorū ecclesiasticorum rectoribus. presbyteris, religiosis & clericis, in vniuersa Germania residentibus, prout eos & eorum quemlibet respectiuè tangit aut tangere poterit in futurum perpetuis futuris tem-

ris temporibus inuiolabiter obſeruari volumus. Decernentes res irritum & inane, ſi ſecus ſuper his à quoquam quauis authoritate ſcienter vel ignoranter contigerit attentari. Et nihilominus vniuerſis & ſingulis Archiepiſcopis, Epiſcopis, Abbatibus & aliis perſonis in eccleſiaſtica dignitate conſtitutis, necnon metropolitanis, & aliarum cathedralium eccleſiarum canonicis, ipſorúmque Archiepiſcoporum & Epiſcoporum Officialibus & Vicariis generalibus, per præſentes committimus & mandamus, quatenus ipſi & eorum quilibet, ſi & poſtquam pro parte illorum, quorum intereſt, aut in futurum intereſſe poterit, fuerint requiſiti, ſtatuta & ordinationes huiuſmodi, & horum ſingula inuiolabiliter obſeruari faciant. Contradictores per cenſuras eccleſiaſticas & alia iuris remedia compeſcendo, inuocato, ſi opus fuerit, auxilio brachii ſecularis, non obſtante conſtitutione fœlicis recordationis Bonifacii papæ viii. qua cauetur, ne quiuis extra ſuam ciuitatem & diœceſim, niſi in certis exceptis caſibus, & in illis vltra vnã diætam à fine ſuæ diœceſis ad iudicium euocetur, ſeu ne iudices à ſede apoſtolica vel eius authoritate deputati, extra ciuitatem & diœceſim in quibus deputati fuerint, cõtra quoſcunque procedere, aut alii vel aliis vices ſuas committere præſumant, & in concilio generali de duabus diætis, & perſonis vltra certum numerum ad iudicium non vocandis, & aliis conſtitutionibus & ordinationibus Apoſtolicis, cæteríſque contrariis quibuſcunque. Verùm quia difficile foret, præſentes literas ad ſingula loca, ad quæ expediens fuerit, deferri, volumus, & authoritate apoſtolica decernimus, quòd tranſumptis præſentium literarum manu notarii publici ſubſcriptis, & ſigillo alicuius perſonæ in eccleſiaſtica dignitate conſtitutæ munitis, ea fides adhibeatur, quæ eiſdem originalibus ſi eſſent exhibitæ vel oſtenſæ, adhiberetur. Et vt huiuſmodi ſtatuta & ordinationes ad ſingulorum notitiam deducãtur, vniuerſis locorum ordinariis authoritate apoſtolica præfata, in virtute ſanctæ obedientiæ mandamus, quatenus ſtatuta & ordinationes huiuſmodi, per ſe vel alium ſeu alios in eorum eccleſiis vel ciuitatibus publicent, ſeu publicari faciant, quę poſt publicationem ipſam, eoſdem quorum intereſt, aut intereſſe poterit, perinde arctent, ac ſi eis perſonaliter intimatæ eſſent, aut intimarentur. Tenor verò ſtatutorum & ordinationum prædictarum ſequitur, & eſt talis,

Quòd

Quòd nemini prædicare liceat, nisi per Episcopum admisso, cuius est verbo dei seminando eos adhibere, quos probauerit esse doctos, modestos & pios viros. CAP. I.

CVM potissimum anima verbo quod ex ore dei procedit, viuat, id autem nec passim, nec ab omnibus expediat prædicari, admonête Apostolo, qui inquit: quomodo enim prædicabunt, nisi mittantur? Ideo statuimus & ordinamus, vt nó liceat cuiquam, etiam religionem professo, & quomodolibet exempto, euangelium docere, nisi ab Ordinario vel eius Vicario tam moribus quàm doctrina probatus fuerit, facta fide per patêtes literas, quæ præter notarii mercedem gratis prorsus concedantur. Missi itaque atque probati euãgelicum negotium tractabunt rectè, sobriè, & purè, loca quæque recondita magis & abstrusa, intellectúque difficilia, non ad nouum & adulterinum sensum, sed iuxta sanctorum patrum, & ab ecclesia receptorum doctorum, præcipuè Cypriani, Chrisostomi, Ambrosij, Hieronymi, Augustini, & Gregorij exponant & interpretentur. Omni etiam ope studeant, ne pro veris somnia & aniles fabulas, pro certis dubia, pro receptis apocrypha & iamdudum explosa damnataque ab orthodoxa ecclesia tradãt vel depromant, ídque omni modestia, ne vnquã eos ad cõuitia iniuriasq; delabi contingat, locúsq; ille cum populi offendiculo dehonestetur Itaq; Ordinarius aliquot excellẽti doctrina præditos constituat, qui per diœcesim inquirant, qui sint ad euangelicã doctrinã idonei disseminandã, quiq; ad impias nouitates & perfidiam aliquã non deflectant, vt remedia adhibeãtur, quo populus rectè instituatur in Christiana lege, & ab ea deficiẽs, ne secũ alios trahat, debitè coërceatur, cultus diuinus obseruetur, peragatúrq, his modis & ritibus qui per manus sanctorum patrum nobis traditus, & per maiores nostros obseruatus est in sacrificio altaris, officiis defunctorum, canonicis horis, cæterísque diuinis laudibus atq; ceremoniis.

Quòd clerici morum integritatem, clericali quoque habitu ac tonsura ornare debeant. CAP. II.

HInc hortamur atque monemus omnes & singulos qui sacris initiati sunt, vt viuant vitam, quam professio exigit, Christus requirit, inquiens: Sic luceat lux vestra coram hominibus, vt videant opera vestra bona, & glorificent patrem vestrum qui in cœlis est, cum vestitu honesto incedant, quem

quem Paulus alibi præscripsit. Quapropter singulari cura intendat quisque prælatus, ne hi quibus præest in sacris ordinibus constituti, vestes varij coloris velut virgatas & fimbriatas deferant, sed longis atque talaribus vtantur: nulla arma, induant, nisi itinerantes: barbam & comam non nutriant, coronam & tonsuram deferentes, tum summopere curantes, ne quem laicorum indecentia vestitus offendant, vt sacris canonibus cautum est.

Vitandæ clericis tabernæ, scenæ, ludi, omnisque leuitas. CAP. III.

INsuper tabernas publicas euitent, nisi eas peregrè proficiscentes ingredi oporteat, & tam inibi quàm domi & alibi à crapula, ebrietatibus, omnique ludo à iure prohibito, blasphemiis, rixis ac aliis quibuscunque excessibus & offensionibus penitus abstineant, choreas, spectacula que & conuiuia publica vitent, ne ob luxum, petulantiámque eorum nomen ecclesiasticum malè audiat.

Interdicitur clericis cauponaria, ac mercatio. CAP. IIII.

CVmque secundum Apostolum, nemo militans Deo, sese negotiis secularibus implicare debeat. Nemini liceat cõtra prouincialia statuta & synodalia, domi suæ tabernam compotandique locum aperire laicis, quoniam non rarò sequi solent ebrietatem rixæ, cædes, & multa hoc genus scelera, quæ sacerdotalem polluunt dignitatem. Præterea negotiationibus mercimoniisque more mercatorum abstineant.

Vt parochi oblationibus ac iuribus suis contenti, subditis nihil superflui oneris imponant CAP. V.

SAcerdotes autem curati, quique vicem eorum referunt, subditos in remediis & aliis parochialibus vltra ea quæ sibi de iure debentur, non grauent, vltraque depositionem, eos ad peractiones Septimi, Tricesimi, vel Anniuersarij peragi faciendas non cogant, tum præter oblationes festis solennibus fieri solitas, cùm illa pro arbitrio fieri debeant, alàs inuitis non exigant.

Vt parochi pro necessaria sacramentorum administratione quod de consuetudine voluntariè offertur recipiant, nihil verò extorqueant. CAP. VI.

DE sepultura quoque ac administratione sacramẽtorum, aliisque spiritualibus paciscí, aut aliquid ab inuito exigere nemo possit aut debeat, & propter eiusmodi à parochianis ne-

nis neglecta cuiquam non liceat aliquod sacramentorum denegare, neque propter debita quępiam ab ecclesiastica sepultura prohiberi, parochialia tum iura quę vsus recepit & debétur altari seruienti, per prædicta non abrogamus.

Consuetudo per quã plus iusto onerantur subditi, authoritate episcoporum vel magistratus moderanda. CAP. VII.

CVm autem in diœcesibus nõ sit eadem cõsuetudo, & inter subditos & pastores multa & varia emergãt dissidia, pastoribus quibusdam plura exigere propensis. Subditis vero ob penuriam & egestatem reclamantibus & recusantibus, ordinamus quòd quilibet Ordinarius infra sex mẽses post præsentium publicationem omnibus perpensis, benẽque & sufficienter examinatis, super prædictis certam legem ordinationémque vnà cum principum, aut dominorum secularium cõsilio, quos ista negotia tangunt, constituat: ne viduæ, pupilli, & alij pauperes nimiũ vltra vires iniustè grauentur, quod nos si neglectum fuerit, si in prouincia adfuerimus, vel successor noster, habita plena de his informatiõe, facturos pollicemur, aut rem ipsam sanctissimo domino nostro relaturi sumus, qui huic rei prospiciendæ iudices deputabit.

Quòd oporteat clericos esse temperantes, & non miscere cum laicis conuiuia, ne funeralia quidem aut fraternitatum. CAP. VIII.

COnuiuia presbyterorum, quæ in exequiis & fraternitatibus publicè in tabernis hucusque exhibita sunt, prorsus abrogamus, quòd plerunque laicis sint scandalo. Si autem conuiuium vel consuetudo vel locorum distantia exiget, fiat illud in domo sacerdotis, honestéque non ad luxum, sed ad necessitatem instruatur. Si quidem neque comessationi, neque compotationi vacandum est sacerdotibus, quum quòd non audiant, quorum Deus venter est, tum quòd officij eorum est, & sobriè & castè pro peccatis Deo dona sacrificiáque offerre.

Parochis datur potestas occultos peccatores gratis absoluendi, prater hæreticos, homicidas, & excommunicatos, qui cũ publicis peccatoribus remittendi sunt ad eos quibus absolutio reseruata est. CAP. IX.

POrrò ne & ipsi videãtur pecuniæ aucupium magis quàm salutis animarum studium amplecti, dum laicos grauiora delicta confessos hinc inde remittunt, non sine famæ rerũque

que dispendio, Constituimus & ordinamus, vt deinceps quilibet confessor absoluere possit laicos contritos & confessos, à quibuscunque peccatis occultis, quantumcunque grauibus & enormibus, quæ Ordinarij suæ authoritati reseruauerant, exceptis duntaxat homicidis, hæreticis, & excommunicatis ad episcopum vel eius vicarium mittendis. Quo autem ad clericos, nihil quo ad hoc statutum intelligatur innouatum. Pro cõ donatione autem & remissione peccatorũ, quam absolutionem vocant, nihil omnino ab inuito exigant.

Ne prælati animarum curam indignis & sub vili stipendio locent. CAP. X.

SAncimus quoque iuxta Apostoli sentẽtiam, quæ dicit, Nemini citò esse manum imponendam, ne cui temerè cura animarum committatur. Itaque probetur prius per episcopũ vel eius Officialem, etiam religionem professus, nec liceat vlli vicarium ecclesiæ & plebis suæ sufficere, illámve locare, siue emolumentum quod absentiæ nomine recipiet, constituere, sine authoritate episcopi aut vicarij. Nam cùm os boui trituranti non sit alligandum, Episcopi vel Officialis arbitrio eiusmodi emolumenta locationum & absentiarum moderanda censemus.

Gaudere non debent clerici de ecclesiasticis beneficiis, quorum prædia & domos non restaurant. CAP. XI.

DOmos quoque fundosque dotales beneficiorum collapsos instaurent possessores quantum necessitas postulauerit, reparatáque in debita structura conseruent, & per Archidiaconos & Decanos rurales, ac alios, ad quos de iure vel consuetudine spectat, vbi negligentes fuerint per subtractionem prouentuum authoritate nostra arctius compellantur.

Non debent animarum curæ præfici religiosi, sed ad regulæ (quam professi sunt) obseruantiam compelli. CAP. XII.

EXpressè cauentes ne cura ecclesiarum, beneficiorúmque concedatur religionem quamcunque professis, etiam exemptis, quòd si aliqui hactenus admissi vel recepti essent, nisi de voluntate fauoréque superioris sui, legitimísque causis cõstiterit, extra sua monasteria degere nequaquam sibi integrũ fore putent, quando illos sic vagos per Ordinarios vel vicarios ad superiores suos, per victus denegationem, aut alia iuris remedia remittendos esse iubemus.

Licebit

Licebit pauperi conuentui cuilibet suæ ecclesiæ diuiti tantùm cohærenti præficere religiosum probatum prius, & admissum per episcopum, sed ne ad sacros quidem ordines, aliq; quàm tales promoueri debent. CAP. XIII.

MOnasteriorum prælati vnitas ecclesias habentes, prædictos vicarios perpetuos, vel ad nutum amouēdos in eisdem ecclesiis in posterum non constituant, nisi prius per Ordinarios, aut eorum vicarios vt idonei & apti fuerint admissi, ecclesiæ tamen suæ monasteriis vnitæ, vsqueadeò propinquæ, quod religiosi earundem curam habituri sub religione, in monasterio sub debitáque obediētia stare possent, modò sint habiles & idonei, per huiusmodi religiosos prouideri possint: id quoq; permittimus de monasterio quod tam tenue est, vt debitam sustentationem habere nequeat, volentes religiosos & qualitercunque exemptos curata beneficia habentes, Ordinario loci esse subiectos. Cūq; in ecclesia Dei magis præstet paucos bonos & doctos, quàm plures indoctos & imperitos habere ministros, id quod ratio nostrorum temporū exigere videtur. Idcirco deinceps non initientur sacris ordinibus, nisi riri morum, vitæ candore, & doctrina præ cæteris spectati probatíque per testimonium examinis ritè seruandi.

Extra diœcesim ordinati, sine Ordinarij authoritate ac literis testimonialibus, ad diuina non admittantur. CAP. XIIII.

QVod attinet ad Ordinarios in vrbe, vel in alia quacunque aliena diœcesi, sancimus, vt & illi suarum ordinationum literas & titulos ostendant. Et simili modo ad diuina peragenda prius non admittantur, quàm ab episcopo vel vicario seu Officiali fuerint ritè admissi.

Sacerdotes in libidinē effusos, & nepharios concubinatu pollutos, pœnis ac censuris ecclesiasticis coercendos. CAP. XV.

PRæterea cùm nihil æquè conueniat omnibus numeris, ac eos esse mundos, qui vasa Domini portant, & in sacrario operantur, quales sacerdotes constituit ipse Dominus, qui quotidie sacrosancta tractant, & in illis versantur. Igitur volumus, atque iuxta sanctiones canonicas fœliciter à diuis patribus institutas sancimus, vt castè, continentérque viuant. Sacerdotes concubinarij, incontinentérque vitam agentes, Canonum pœnis in ordinem redigantur, nulla consuetudine eis, nulla conniuentia, imò damnosa prælatorum negligentia patrocinante.

Statio-

Stationarios qui eleemosynam pacti sunt, prohibendos: qui verò integra fide colligunt, nõ admittendos nisi sub testimonio Ordinarij. CAP. XVI.

QVo verò ad quæstores, qui vulgò Stationarii appellantur, statuimus, ne quis quauis authoritate & literarũ occasione, vel ad prædicandũ, vel subsidia, eleemosynasq; colligendas se ingerat, vtcunque se iactet indulgentiis abundare: nisi prius literæ admissionis & approbationis Ordinariorum vel vicariorum ab eo prolatæ fuerint, astringentes ipsos ordinarios vt tales admittant, qui probatæ vitæ testimonium habeãt. Et de prædicatione sua dum opus erit rationem reddere possint, eleemosynis, piorúmque oblationibus nõ abusuri per luxum proprium, religione iusiurandi affirmaturi, se nec quotam nec totam colligendi facultatem, certa summa pecuniarũ pactos esse. Fratribus tamẽ mendicantibus, integras, saluásque cõcessiones à sede apostolica factas, relinquimus.

Vagos sacerdotes non tolerandos vltra mensem, nisi cum testimonio ordinarij vnde discesserunt, eiúsque cuius diœcesim intrarunt admissione. CAP. XVII.

ET vt pastor agnoscat vocem ouis, & illa vicissim vocem pastoris audiat, tollatúrque omnis vagandi occasio, Ordinamus, quòd presbyteri, peregrini & ignoti, ad Missarum sacrificium non admittantur, nec vltra mensis spatium in consortio presbyterorum tolerentur, nisi exhibeãt literas admissionis alterius ex Archiepiscopis vel episcopis, in cuius diœcesim se transtulerint, ac documenta & literas testimoniales sui ordinarii, à cuius diœcesi proximè discesserũt, quibus de eorum ordinibus & honestate constet, ne aliquis incorrigibilis post perpetratos excessus, impunè ad aliam diœcesim transeundo euadat.

Seruandas in ærario templi, pecunias templo dedicatas, nec erogari debent, nisi accedente ad voluntatem præfectorum ærarij, Rectoris quoque consensu. CAP. XVIII.

VT autem Christi fidelium eleemosynæ in vsum pro quo erogantur, vertantur: non liceat procuratoribus seu vitricis fabricarũ, in singulis ecclesiis quicquam de pecuniis ad fabricam prouenientibus distribuere, aut in ædificiorum vel alterius rei vsum dispẽsare, sine Rectoris scitu: sed ad armaria fabricæ reponantur, vt hactenus seruatum est: duabus vel tribus clauibus pro loci consuetudine tenendis, quarum vna ipsi

Rectori seruãda tradatur, obseruato vsu in clauib⁹ & rationibus reddẽdis, à principibus & superioribꝰ hactenus recepto.

Episcopi debẽt suis vicarijs, & qui ipsi episcopi sunt, ita prouidere, ne cogantur contra episcopalem dignitatem quæstui seruire. CAP. XIX.

STatuimus quoq; & ordinamus, ne Episcoporũ in pontificalibus vicarij in cõsecrandis ecclesiis & altaribus, quod sacri iubent Canones, quicquã omnino exigant, excepta procuratione. Cõuenit nanque vt pro qualitate status ipsorũ episcopi prospiciant, præstando præcipuè pẽsiones super fructibus mensæ episcopalis à sede Apostolica constitutas, ne aliquid attentare habeant in dedecus episcopalis dignitatis.

Rediguntur dies festi in numerum, cæteri ita abrogantur, ut nihilominus peragantur diuina. CAP. XX.

NEc ab re, imo iustis de causis adducti, festorum multitudinem constringendam esse duximus. Statuentes & ordinantes vt de cætero Dominica dies, quæ in gloriam dominicæ resurrectionis ad nos vsque à primitiua ecclesia maximè celebris semper habita est: dies quoque Natiuitatis Christi, sancti Stephani, Ioannis, & Innocentum, Circumcisionis, Epiphaniorum, Paschæ, cum feria secunda & tertia duntaxat, Ascensionis, Georgii, Pentecostes, cum feria secunda & tertia duntaxat, Corporis Christi, & præsertim quatuor beatæ Virginis, Purificationis, Annunciationis, Assumptionis & Natiuitatis, Natalitia apostolorum, Ioannis Baptistæ, Magdalenæ, Laurentii, dedicationis, Michaelis, Omnium sanctorum, Martini, Nicolai, & Catharinæ celebres quoque & festi habeantur. In cæteris autem festiuitatibus, quacunque ratione vel institutis, vel receptis, & quæ sub præcepto celebrari debeãt, permittimus liberúmque cuique facimus, vt Missa audita, ad operas suas, quibus suam suorumque alimoniam quærere cogitur, redire possit. Festis tamen dedicationum, patronorum & principaliũ nihil derogãtes, quo ad eorum celebrationem in cathedrali sede, ciuitateque ac loco etiam Episcopalis residentiæ duntaxat.

Quibus diebus interdicta sit nuptiarum celebritas, & quatenus ieiunium plebi sit imponendum. CAP. XXI.

CVmque in certis locis & diœcesib⁹ inter pastores & gregem propter nuptiarum celebritatem, quam alii introni zationem, alii solennizationem vocare solent, multa & iurgia

& scanda-

& scandala eueniant, declaramus & statuimus quòd matrimonia in conspectu ecclesiæ possint solennizari, nullo ab Ordinario ad hoc cõsensu petito, aut quapiam re pro eo exposita. Exceptis tamen tota Quadragesima, vltima hebdomada Aduentus, festis Paschæ, Pentecostes, & natiuitatis dominicæ, cũ octauis, ac diebus Rogationum. Ieiunia quoq; ab ecclesia instituta, sub debito obedientiæ sanctæ ecclesiæ catholicæ in posterum indici debẽt, omisso excommunicationis verbo, ne infirmorum conscientiæ offendantur, cùm his temporibus pietas penè omnis iaceat, sacerdotibúsque parum deferatur.

Quòd cædes clerici authores tantum duumis excludere debeat. CAP. XXII.

VT igitur & extinctus cultus excitetur, populúsq; nõ fiat in dies negligentior, statuimus, vt propter cædẽ clericorum, persona tantùm, non autem locus interdicendus veniat, nisi cœtu, concursúque populari facinus patratum esset.

Quòd episcopi non debeant clericorum bonis inhiare, qui legitimos hæredes aut successores relinquunt. CAP. XXIII.

INhibemus insuper, ne in posterum Episcopi clericis legitimis ab intestato decedẽtibus, in patrimonialibus bonis, aut industria propria acquisitis, succedere possint aut debeant.

Quòd secularis potestas capere possit apostatas, debet tamen ordinario tradere, cuius erit in ipsos animaduertere, Quódque non liceat episcopis pensionum aut absentiarum decimas extorquere. CAP. XXIIII.

CVmq; quotidie ob nouas, imò iam olim damnatas hæreses apostatarum, numerus tam religiosorum quàm sacerdotum in immensum crescat, quamplurimis eorũ vxores ducentibus. Vt ergo sacrilegia hæc impunita non remaneant, concedimus quibuscunque principibus, statibúsque potestatis secularis, eorúmque Officialibus facultatem, vt eiusmodi apostatas & sacrilegos capere possint, modo reos ipsos Ordinariis infra tempus debitũ tradant & assignent, absque aliqua in eos tortura & animaduersione debitè puniendos, quibus enixè mandamus, vt omni posita mora fauoréq;, diligentius quàm hactenus factũ fuit iuxta sacras sanctiones, omnino puniat facinorosos, adeo quod criminis enormitate expostulante, possit episcopus seruata forma capituli primi de hæreticis in sexto, reũ curiæ seculari relinquere, vel ad perpetui carce-

ris ærumnam damnare. Negligentia autem ordinariorum ad apostolicam sedem deducta, iudices ecclesiastici ab ea deputabuntur, qui constito de ordinariorum negligentia ad preces principum aliorúmque secularium reos maximè hæreseos meritis pœnis afficient. Quòd iam episcoporum quidam, vt accepimus, de beneficiorum pensionibus atq; absentiis decimas exigant, cùm sit id contrariũ iuri, longéque præstet malè inductos vsus delere, quàm inusitatum quid admittere: Idcirco decimas eiusmodi vlterius exigi, soluique interdicimus, vsumque talem qualitercũque receptum cassantes, cassatúmque esse censentes.

Quòd non liceat episcopis beneficiorum fructus immodicè ac auarè clericis surripere CAP. XXV.

ITem improbamus, & vt absonum prorsus reiicimus, ab episcopis medios exigi fructus de beneficiis, quæ vnius sustentationi vix sufficiunt, vt sunt quæ non excedunt valorem trigintaduorum Rhenensium, de quibus in Romana curia medij fructus non exiguntur. Quod etiam ab ordinariis obseruandum esse præcipimus, nisi concordatis aliter cautũ esset, vel honesta ratione aliquid, sine tamen reprehensibili grauamine, accipiant.

Archiepiscopi debent prouincialem synodum omni triennio conuocare. CAP. XXVI.

CÆterùm quo maior fiat coniunctio, firmáq; magis inter prouinciales totius prouinciæ stabiliatur concordia, antiquum morem synodorum innouantes statuimus, vt singulo triennio post pascha prouinciale concilium celebretur.

Qui recusat altari seruire, non debet de altari viuere. CAP. XXVII.

AD hæc cùm beneficia propter officia iuxta patrum sanctiones dari consueuerint, fieriq́ue vix possit, vt in tanta præbendatorum caterua non reperiatur, qui officij oblitus, horas negligat canonicas. Hinc statuentes volumus & ordinamus, vt locorũ Ordinarii, per Archidiaconos, & Decanos, de huiusmodi sacerdotibus negligẽtibus sese diligenter edoceant, & secundum vniuscuiusq; negligẽtiam atq; desidiam, fructus perceptos, vel in vtilitatẽ ecclesiæ, vel in vsum pauperum vertant. Quod si post legitimas monitiones, & simul primam correctionem in eandem negligentiam (quæ dissolutæ prorsus mẽtis indicium est) quis relabatur tũ beneficio etiam

ecclę

ecclesiastico priuetur, collatorique vel patrono, de alio idoneo prouidendi aut præsentandi sit potestas.

Qui sacramentorum communionem in totum neglexerint, sepultura debent asinorum sepeliri. CAP. XXVIII.

SAnctionē patrū, qua ecclesiastica sepultura priuatur, quisquis non confessus, nec Eucharistiæ Paschali tempore cōmunionem sumpserit, inuiolabiliter obseruādam esse statuimus: at vbi quem contigerit inopinata morte obire inconfessum, sepultura præfata illum carere non volumus, modo ipsius Curato constet, vel doceatur ipsum secundum iam dictā sanctionem, confessum esse & simul communicatum, aliūdq; non obstet canonicum impedimentum.

Non committendum vt relinquatur impunita blasphemia.

CAP. XXIX.

AD tollēdam execrabilem blasphemiam diuini nominis, atque diuorum quos temnere fas non est: Statuimus & ordinamus, vt quicunq; clericus vel sacerdos Deo palam maledixerit, conuitiis contumeliisque atque adeo obscœnis verbis incesserit Deum & dominū nostrum Iesum Christum, aut nūquam satis laudatā matrem eius gloriosum Virginem'pari blasphemia lingua impetiuerit, aliosque sanctos blasphemauerit, fructuum vel bonorum priuatione, seu aliis pœnis, pro qualitate blasphemiæ & delicti plectatur.

Seruanda quæ aduersus simoniacos sacri canones decernunt.

CAP. XXX.

COntra simoniæ labem nō discedimus à patrū sanctionibus, iubentes eas sub pœnis in illis contentis obseruari.

Diuinatores, hæreticos, & fidei dilaceratores non modò vitandos ac rescindendos, sed seuera quoque animaduersione plectendos. CAP. XXXI.

IN sortilegos, diuinaculos, incantatoresque clericos, quos tam sacræ leges quàm patrum decreta execrantur, statuimus & ordinamus, vt arbitrio superiorum infamia notentur: si qui moniti non desiterint, ordine amoueantur, inque monasterium ad tempus arbitrio superioris relegentur, beneficiis officiisq; suis ecclasiasticis priuati Cæteri autem pseudochristiani de fide parum probe sentientes, citra delectū personarum: Hæretici quoque vel Iudaismum referentes, a sancta Christianorum congregatione procul arceantur, contraque eos diligenti inquisitione procedatur, per ordinarios vel

eorundem vicarios, aut hæreticæ prauitatis inquisitores, vel per iudices à sede apostolica vel per nos deputandos, vt non resipiscentes pœnis puniantur debitis.

Vt sacerdotes oportet sacras literas assiduè discere, ita laicorum est non temerè de illis disceptare ac iudicare. CAP. XXXII.

PRohibemus etiã tam clericis quàm laicis, de sacrosancta fide temerè, præcipuè inter pocula atque conuiuia, disceptare: iniungẽtes sacerdotibus vt omni modestia vtãtur, & peculiariter operam impendant. Nouo, Veterisque testamento legendo, vt par est, ne per otiũ in vitia voluptatésque labãtur.

Decet episcopos in suos vicarios esse liberales, prælatósque omnes eleemosynarios. CAP. XXXIII.

STatuimus & ordinamus, vt quilibet episcopus diligenter prouideat atque in primis id curet, vt vicarii siue perpetui, siue pro nutu positi, competentem viuendi portionem assequantur, ne detur eis ansa suos subditos ob rei familiaris penuriam grauandi. Porrò, quod proxime accedit ad Apostolorum institutionem, moremque primitiuæ ecclesiæ, hortamur cùm prælatos, tum reliquos sacerdotes, vt meminerint pauperum, & eleemosinis studeant alter alterum vincere.

Veterũ decreta sanctionésq; pulchrũ est obseruare. CAP. 34.

SVnt item pleraque alia a summis pontificibus sacris Conciliis, prouincialibusque & synodalibus constitutionibus prodita, quæ mirè decent & adornant candorem vitæ clericalis, nec minus obuiant offendiculis, quæ Christus passim cauenda præcepit, quæ velut sancta teneri & obseruari mandamus, transgressores secundum canones ipsos prædictásq; constitutiones puniri volentes.

Episcopi in synodo quomodo de more veterum singulis annis oportet celebrare, debent has cõstitutiones publicare, & subditos ad earum obseruantiam compellere. CAP. XXXV.

INhibentes propterea omnibus & singulis vicariis & officialibus, necnon & archidiaconis, & decanis ruralibus, aliísque ad quos criminum denuntiatio correctioque quomodolibet spectat, aut quibus id per ordinarios committetur, ne ad excessus transgressionésque alicuius dictarum constitutionum, statutorum & ordinationum nostrarum, ob pecuniam etiam vltro oblatam, aut alterius rei gratia connigueant, sed potius ad pœnas de iure vel consuetudine debitas, contrà delinquentes, pro delicti qualitate & officii sui, debitè procedant, atque

vt ita

vt ita fiat (quoniam nihil proderit leges condere, nisi sint qui conditis viuant, mentemque earum exequantur) vtque reflo reat catholica fides ecclesiasticaque dignitas, hæresibus radicitus extirpatis, suum locum recuperet, idque vix alio modo aptius atque commodius fieri possit, quàm synodis. Itaque priscum synodorum morem renouare cupientes statuimus & ordinamus, vt singulo anno saltē synodus diœcesana opportuno tempore à singulis episcopis celebretur, cum potioribus prælatis, decanis ruralibus, virisq; dignis, in quibus per quartas designētur iudices, perdiligenter intendant si statuta prædicta, ac alia per synodos de scitu episcopi statuenda obseruē tur. inuocato ad hoc si opus fuerit brachio seculari. Mandantes propterea, vt huius nostræ constitutionis ordinationisque series, in præfatis synodis tam prouincialibus quàm diœcesanis, in earumque principio diligenter legatur, ne quis in futurum ignorantiam prætexere possit. Datū Ratisponæ, Anno à Natiuitate domini, Millesimo quingētesimo vigesimoquarto, Nonas Iulij, Pontificatus præfati domini nostri Papæ anno primo,

Visa. Iul. Flo. Montinus.
D. de paternina.
G. Prego.

STATVTA SYNODALIA.

REVERENDI IN CHRISTO patris, domini Valentini, episcopi Hildesemensis.

IN NOMINE Patris, & filij, & spiritus sancti. Amē. Valētinus Dei & Apostolicæ sedis gratia episcopus Hildesemēsis, vniuersis seculariū & regulariū ecclesiarū prælatis, capitulis, cōuentib⁹, rectoribus, plebanis, viceplebanis, canonicis, capellanis, presbyteris, clericis, & laicis per ciuitatem & diœcesim nostras vbilibet constitutis præsentibus & futuris, salutem in Domino sempiternam. Christus ille optimus maximus gubernator & rector omnium cœlestium & terrenorū, æquo tramite cuncta disponens, voluit & in terris cum spiritualium, tum & secularium negotiorum, lēgum quandam esse seriem, qua in humanis degentes, ducti natiua insolentia, quæ perpetuo ad malū flexa est, postposita, à vitijs tanto magis de-

terrerentur, alter ab altero diligeretur ad amareturque, ita vt iustitia matre & duce, omnia iusto ducerentur tramite. Pacta & in tuto omnia consisterent, cohiberetur que appetitus & libido lædendi proximi. Cuius considerationē moti, cumque ecclesiā & diœcesim nostras Hildesemen. pluribus annis grauissimis bellorum ac tumultuum fluctibus & procellis miserè vexatam & afflictam, Episcopo ac Pastore sponso suo viduatam atque orbatam, & ab optimo quoque flore, præcipuè legū ordine pessum iisse ac cecidisse, legibus diœcesanis bonisque & salubribus statutis carere, & (in summa quod aiunt) omnia susque deque versa, sacráque prophanis mista esse reperissemus: Ad honorem Dei omnipotētis, gloriosissimæ virginis Mariæ matris eius, beatorum Apostolorū Petri & Pauli, Godehardi, Epiphanij, Bervvardi & aliorum patronorum nostrorum, ac sanctorum omnium pro communi cleri, ciuitatis & diœcesis nostrarum vtilitate, pro que expurgandis sordibus, quibus ecclesia & diœcesis nostra polluta est. Vtque singula suo ordine gerantur, & cuique quibus porro sibi viuendum sit legibus & ordine constet, has synodales nostras constitutiones ex iure, & patrum Decretis sumptas, præter æquum & honestum nihil spirantes, sed ad vnius Dei & suorum cultum proximique dilectionem deseruientes, hic congessimus. Quare ne hic labor & studium nostrum, integérque animus noster in vos frustraneus sit & illudatur, authoritate nostra ordinaria, vobis omnibus & singulis, nostris curæ & gnbernationi commissis ac subiectis. mandamus, volētes vt has nostras quas videtis sanctiones synodales studiosè & inuiolabiliter obseruetis, & iisdem pro statutis synodalibus ab hinc in futurum vtamini. hoc addito, vt quiuis archipresbyter nobis subiectus, eassdē habeat, & apud se custodiat, perque se seu suo nomine in capitulo rurali cōfratribus suis, & omnibus quorum interest annuo & singulis annis adminus bis prælegat, publicet & publicari faciat & procuret. Cōtra facientibus ecclesiasticis & aliis iuris remediis & censuris obuiaturi. Interim nō ab re generalem cleri Germaniæ reuerendissimi domini Cardinalis Campegij reformationem, Ratisponæ euulgatam, præmissam fuisse putantes.

De summa Trinitate & fide catholica.

CAPVT. I.

In

IN primis igitur omnia & singula, quæ propter sui exquisitam & probatissimam perfectionem, ac clarissimam & candidissimam veritatem adiectione vel declaratione vlla non indigent, & ad quæ vt pote ad principium, medium, & finem salutis omnium: corda nostra, manus & oculos eleuamus deuoti, & quod sancta, catholica, & apostolica Romanaque credit, tenet, & docet, ecclesia sanctissima, piissima, & prudentissima mater nostra. Et nihil aliud credendum, tenendum, ac docendum, statuimus & ordinamus, atque præcipimus.

Cæterum, ea quæ per Reuerēdissimum in Christo patrem & dominum, dominum Laurentium, S.R.E. Sabinen. episcopum, Cardinalem de latere ad Germaniam sanctæ & apostolicæ sedis olim legatum (tam circa reformationem vitæ ac morum cleri Germaniæ, quàm antiquandos abolendosque abusus, quæ hic præinseri curauimus) Ratisponæ edita, ordinata & statuta sunt, reuerenter & obedienter acceptamus atque suscidimus, illáque ab omnibus subditis nostris obseruari mandamus.

Ex Concilio prouinciali Aschaffemburgensi. D. Petri archiepiscopi Moguntini.

ITem statuimus & ordinamus, vt si aliquis clericus vel laicus vtriusque sexus, cuiuscūq; dignitatis, religionis, vel status existat, ausus sit præsumptione & pertinacia damnabili publicè prædicare, vel occultè docere, credere, vel tenere, quod sacerdos in mortali peccato existens, nō possit cōficere corpus Christi, seu sic ligatus nō possit ligare vel soluere suos subditos à peccatis, pro hæretico & incredulo habeatur, & errorem huiusmodi sacri Concilij approbatione cōdēnamus, anathematizamus, & penitus reprobamus. cùm sacræ scripturæ dicat authoritas, quòd siue bonus, siue malus sit minister, per vtrunque Deus effectum gratiæ suæ confert. Non enim quæ sancta sunt, coinquinari possunt, nec ipsa sacramenta potest hominum malitia prophanare: vnde sacerdos quantumcunque pollutus existat, diuina non potest polluere sacramēta, quæ purgatoria cunctarum contagionum existunt. Licitè ergo à quocunque sacerdote ab ecclesia tolerato, diuina mysteria audiantur, & alia recipiantur ecclesiastica sacramenta.

Ad idem de blasphematoribus & sortilegis.

QVamuis sacris canonibus & sanctorū patrum traditionibus, contra manifestos sanctorum blasphemos, ac damnatum

damnatum & abominabile scelus idololatriæ, videlicet incantationes, superstitiones & sortilegia pythonum & pythonissarum, in locis diuersis sufficienter cautum & prouisum existat: Quia tamē (quod mentis amaritudine referimus) adhuc vitia talia in multis locis nobis subiectis existant in vsu, quapropter erroribus & periculis exinde in dies consurgentibus, quantum in nobis est obuiare cupientes, districte statuto præsenti perpetuò duraturo præcipimus, vt contra tales statuta canonica desuper edita, summa cum deligentia ab vniuersis nobis subiectis practicentur. & in confessionibus de peccatis huiusmodi solers fiat inquisitio, & tam mares quàm mulieres talia exercentes, à communione sacramentorum excludantur, ac pro absolutione ad nos vel vicarium nostrum remittantur. Et nihilominus si qui publici blasphemi reperti fuerint, vel de huiusmodi incantationibus vel superstitionibus ab ecclesia reprobatis se intromiserint. vel eisdem fidem adhibuerint. vt ab his infra breue tempus eis statuendum desistant, volumus moneri sub pœna suspentionis à diuinis & ecclesiastica sepultura, a qua non nisi per nos vel vicarium nostrū aut nostros superiores valeant liberari & absolui. Hoc etiam statutum nostrum salutiferum, ne quis illius ignorantiam prætendere possit. volumus per rectores ecclesiarum, ac curam animarum habentes, in cancellis ecclesiarum, si & quoties expedire visum fuerit, solenniter publicari.

De officio archipresbyteri. CAP. II.

INdemnitatibus ecclesiarum & beneficiorum, quę frequenter propter eorum longam vacationem, grandia in spiritualibus & temporalibus dispendia patiuntur, occurrere volentes: Statuimus, vt quilibet archipresbyter seu eius locum tenēs, singulis annis ad minus bis, scilicet in quibuslibet sex mēsibus, semel in præsentia confratrum suorum in loco capitulari congregatorum, de omnibus beneficiis infra archipresbyteratum suum vacantibus, curatis, & non curatis, quæ vltra tēpus collatoribus & patronis eorum à iure statutū vacauerint, necnon de ipsis collatoribus & patronis, ac eorum nominibus diligentius inquirat, nobis seu vicario nostro in spiritualibus illa cum suorum patronorū & collatorum nominibus, quamprimum commodè possit (sic tamen quòd istud vltra duorum mensium spatium non differatur) post inquisitionē huiusmodi in scriptis notificet: quòd si facere obmiserit, pœnā suspen-

sionis

sionis ab officio diuinorum (dictorum duorum mensium spatio lapso) incurrat, quam etiam pœnam quilibet confratrum, qui super præmissis requisitus, ea archipresbytero scienter cæluerit, incidat simili modo. Verùm quia nonnulli prætextu literarum apostolicarũ quas se impetrasse mentiuntur, ecclesiastica beneficia vacãtia, propria temeritate in periculũ suarum animarum occupare præsumũt, Ordinamus vt de cætero quilibet archipresbyter, seu eius locumtenens, tam eorum, qui infra suum archipiesbyteratum ecclesiastica beneficia vigore literarũ apostolicarum assequuntur, quàm etiam beneficiorum & patronorum, eorundem nomina infra mensis spatium à tempore assequutionis huiusmodi cõputandum, nobis vel vicario nostro rescribat seu notificet. Alioquin similẽ pœnam, vt præfertur, dicto mense lapso incurrat. Tempus autem à iure datum pro conferendis beneficiis, patronis ecclesiasticis sex menses, laicis verò quatuor intelligatur,

Ad idem.

PRæterea statuimus & ordinamus, vt quilibet archipresbyter seu eius locumtenens, infra proximos tres mẽses à publicatione præsentium, omnes suos confratres cæteros q, presbyteros seculares & religiosos, infra suum archipresbyteratum beneficia ecclesiastica obtinentes: seu officiantes, de quorum titulis, iuuestituris, seu institutionibus, ac prouisionibus sibi non constat, ad ostendendum sibi inuestituras titulos, aut institutiones seu prouisiones beneficiorum suorum, authoritate nostra in scriptis cum insertione pœnæ suspensionis requirat. & de cætero nullum infra suum archipresbyteratũ, ad officiandũ aliquod beneficium ecclesiasticum, nisi prius ostẽderit sibi titulum, inuestituram, aut institutionem & prouisionẽ sigillatas, scienter toleret vel admittat. Quòd si archipresbyter quempiã talium literas suas vt præfertur sibi non ostendentẽ, in regimine & officiatione ecclesiastici beneficii cõtra præmissa tolerare præsumpserit, ipsum vt suprà mãdatur non suspendendo, ex tũc aliis quindecim diebus elapsis, archipresbyter ipse suspẽsionis sententiã propter huiusmodi negligentiam incurrat ipso facto. Sit etiam forma suspensionis, quã in scriptis archipresbyteri ferant: Quia tu monitus vt titulũ vel prouisionem tui beneficii ostẽderes, infra quindecim dierum spatium huiusmodi mandato nõ paruisti, nec titulũ ostendisti, idcirco authoritate mihi concessa, te in his scriptis à diuinis

ſuſpendo, ac ſuſpenſum denuntio. quâ formâ etiã in aliis cenſuris infligendis, iuxta cauſarũ exigentiã volumus obſeruari.

Ad idem.

Conſiderantes quòd archipresbyteri rurales pro eo conſtituuntur, vt clericorum honeſtatem & confratrum vtilitatem procurent, exceſſus eorum referant, Mãdata noſtri vicarij & Officialium noſtrorum debitè exequantur, & ſingula quæ à ſuperioribus mandãtur, ad notitiam confratrum ſuorum deducant, quæ tamen ab archipresbyteratibus ſuis abſentes nequeant adimplere, ſtatuimus & ordinamus, vt quilibet archipresbyter diœceſis noſtræ Hildeſemen. teneatur intra ſuum archipresbyteratũ facere reſidentiam perſonalem, decernen. vt abſentes à ſuis archipresbyteratibus archipresbyteri, niſi infra menſem proximum à publicatione præſentium ad reſidentiam, ſe cum effectu receperint, & etiã illi qui de cætero à ſuis archipresbyteratibus ſe abſentauerint, & animo alibi reſidendi ſeu domicilium extra archipresbyteratum ſuum conſtituendi & fouendi, in abſentia huiuſmodi per vnum méſem manſerint, ſuis archipresbyteratibus lapſo menſis ſpatio prædicto, ſint eo ipſo priuati. Moxque camerarius teneatur confratres capitulares pro electione alterius archipresbyteri cõuocare, & alium archipresbyterum eidẽ eligere. Quod ſi camerarius infra quindecim dies, poſt lapſum dicti menſis facere neglexerit, ſit eo ipſo ab officio diuinorum ſuſpenſus.

Ad idem.

Hac inſuper conſtitutione, vniuerſis & ſingulis archipreſbyteris præcipimus, vt notorios exceſſus, & præſertim illos in quibus eccleſia ſcandalizatur, quorumcunque infra ſuum archipresbyteratum beneficiatorũ ſeu aliorum clericorum, infra duos menſes à tempore notitiæ ſuæ cõputandum, nobis ſeu vicario noſtro notificent & conſcribant. Quod ſi quis facere neglexerit, & huiuſmodi ſtatutum executum nõ fuerit, cum effectu, præter omnipotentis Dei indignationem quam incurrat, pœna condigna per nos vel noſtrum vicarium puniatur, & inflectetur. Sunt autem ſcandaloſi exceſſus, furtum manifeſtum, presbyteri homicidiũ, fornicatio ſcandaloſa cleri, & adeo notoria, quòd nulla tergiuerſatione celari poteſt, ſi clericus literatorie, publicè, & in forma eccleſiæ excommunicatus celebret, legendo Euangelium, ſeu epiſtolam. Si clericus vſuram manifeſtè exerceret. Si clericus cuiuſcunq; gradus

dus post monitionē archipresbyteri se tabernis, lupanaribus, & actib⁹ illicitis, & litigiosis notorie immiscear,& his similes, qui p loci,tēporis,& personæ ratione scādalosi dici possunt.

Ad idem.

INsuper ordinamus, vt nullus archipresbyterū ruralium nostræ diœcesis electus aut eligendus, nondum confirmatus, officium archipresbyteri ante confirmationem suam,à nobis vel vicario nostro obtinendam,exercere, aut se archipresbyterum nominare,vel scribere, vel pro tali gerere quomodolibet præsumat. Formam autem iuramenti,per archipresbyterum quemlibet in sua confirmatione præstandi,talem esse volumus,vt sequitur:Primò videlicet, iurabit quòd mandata nostra,ac vicarij, & Officialiū nostrorum pro tempore existentiū reuerenter exequetur,ac nobis & eisdē fidelis erit, quodque officium ad quod electus est, fideliter exercebit absque dolo & fraude Item,quòd penes se habeat statuta synodalia, & illa quater,vel euidenti occurrente impedimēto, bis in anno confratribus suis ad intellectum publicabit,ea quoque inuiolabiliter obseruabit, & in aliis,quantum in se est, obseruari faciat,dolo & fraude semotis:quòd insuper excessus cófratrum suorum prout ad se spectat corrigere,incorrigibiles verò pro eorum excessibus,pro quibus deferēdi sunt,nobis vel vicario aut Officiali nostris,deferre non tardabit.

De renunciationibus beneficiorum. CAP. III.

VNiuersis nostri episcopatus ecclesiasticis personis beneficiatis districtius prohibemus, ne audeant aliter quàm in manus nostras,seu vicarij nostri in spiritualibus, & Officialis vel superioris ad hoc potestatem habentis, beneficia sua dimittere,& resignare,aut illa aliàs (nulla super hoc à nobis, seu vicario nostro, vel ab alio superiore potestatem habente obtenta licentia) relinquere : quod si secus factum fuerit, ad huiusmodi resignata & dimissa beneficia, per nos vel vicariū nostrum,nisi fortè ex causa rationabili,tales resignationes authoritate nostra approbarentur seu ratificarentur, quisquam nullatenus instituatur.

De temporibus ordinationum. CAP. IIII.

SÆpe contigit, quòd nonnulli clerici ciuitatis & diœcesis nostrarum,vinculo excommunicationis astricti, aut apostatæ, seu irregulares,vel idiotæ, vel aliàs susceptione sacrorum ordinum indigni,in remotis partibus per alienos episcopos,

pos,quãdoque furtiuè. & aliquando per ſaltum, & interdum extra ſtatuta tempora,& aliàs indebitè ſe faciunt contra ſtatuta ſacrorum canonum promoueri. Et deinde ſe à Rom.pontifice,vel aliàs debitè promotos fore,mentientes,in ſacris ordinibus præſumunt miniſtrare,Volentes igitur his pro exequutione iuris communis iuxta poſſe prouidere,ſtatuimus,vt nullus ciuitatis & diœceſis Hildeſemen. clericus abſque licentia noſtra ſeu vicarii noſtri,ad ſacros ordines promotus,in ordinibus huiuſmodi in ciuitatẽ & diœceſi noſtris miniſtrare præſumat, ſeu ad exequutionẽ ordinum taliter ſuſceptorum per aliquem admittatur,imò ipſum & quemlibet ipſorum ſic furtiuè promotum, ab ingreſſu eccleſiæ ſuſpendimus, donec & quouſque de ordinibus ſuis, coram nobis aut vicario noſtro in ſpiritualibus legitimè docuerit.& quòd admitti debeat, noſtris ſeu vicarii noſtri patentibus literis oſtendat. Si quis autem hanc conſtitutionem tranſgredi, & contra illam in ſuſceptis ordinibus non admiſſus (vt prædicitur) miniſtrare præſumpſerit, eo ipſo ſententiam excommunicationis incurrat, quam etiam extunc per archipresbyterum & alios confratres apud quos moram fecerint, ipſos incurriſſe denunciari volumus & publicari.

De filiis preſbyterorum. CAP. V.

SAcris diſponentibus ordinationibus, filiis ſacerdotum in eccleſiis patrum miniſtrare,aut ea ſeu alia in eiſdẽ beneficia eccleſiaſtica quomodolibet obtinere,& ipſi & alii illegitimè nati,ſeu ex illegitimo coitu procreati, ſine diſpenſatione ſedis apoſtolicæ vnum beneficium curatũ obtinere prohibentur Et ſi ex diſpenſatione huiuſmodi vnũ curatum,deinde tacito defectu natalium quem patiuntur,à ſede præfata, vt duo vel plura beneficia ſimilem curam habentia, recipere poſſint & retinere valeant.& ſi eis canonicè conferantur,obtineant, talis diſpenſatio tanquam per ſurreptionem obtenta, nullius penitus ſit momenti. Quapropter cenſen. parum fore iuri cõdere,niſi executioni demandentur: Volumus & ſtatuimus vt deinceps ſacerdotum filii in ſuorum patrũ eccleſiis,in noſtris ciuitate & diœceſi miniſtrare,aut eas ſeu alia beneficia in eiſdem quomodolibet obtinere non præſumant, illáque extunc in antea per ipſos taliter cõtra iuris diſpoſitionẽ occupata, vacare decernimus,& eorum collatoribus licẽtiam talia idonea conferendi præſentibus aſsignamus, niſi cum ipſis per ſedem apoſto-

apostolicam desuper sit dispensatum, eisdem presbyterorum filiis, & aliis illegitimè natis beneficiatis nostrarũ ciuitatis & diœcesis præsentibus iniungentes, vt infra vnius mensis spatiũ a publicatione præsentiũ, de suis dispensationibus tã super eo quod in ecclesiis patrum ministrare, succedere, & in eis beneficia obtinere valeãt, quàm super defectibus suis, & pro obtinendis vno vel pluribus beneficiis à sede prædicta obtentis, coram nobis vel vicario nostro doceant, vt animarum periculis obuietur, & ecclesiasticis beneficiis debitè prouideatur: quòd si secus fecerint, cõtra ipsos secundũ ordinationes prædictas, prout de iure poterimus, procedemus.

De clericis peregrinis. CAP. VI.

DIdicimus quod in ciuitate & diœcesi nostris Hildesemen. plures clerici peregrini, de quorum promotione non constat, in sacris ordinibus publicè ministrent, & curam regant animarum, licet literas commendatitias & dimissoriales suorum Episcoporum, vel examen nunquam ostenderunt. Volentes igitur in his prouidere, statuimus vt deinceps nullus clericus peregrinus, siue secularis, aut religiosus existat, ad executionem sacrorum ordinum infra ciuitatem & diœcesim nostras in publico admittatur, nisi per literas nostras, aut vicarii nostri se admittendum fore prius ostendat. Si quis autem contra hoc statutum per nos vel vicarium nostrum non admissus scienter ministrare, & de cura animarum se intromittere præsumpserit, eo ipso sentẽtiam excommunicationis incurrat. Quam etiam sententiam taliter delinquẽtes incurrisse volumus denunciari, certificando quoslibet coram taliter excommunicatis post huiusmodi denunciationẽ celebrantes, suspensionis sententiam à iure in tales promulgatam incurrere, & exinde notam contrahere irregularitatis.

De maioritate & obedientia. CA. VII.

STatuimus vt vnusquisque archipresbyter, rector, plebanus, viceplebanus, siue curatus nobis subiectus, literas nostras ac vicarii & Officialis nostrorũ, nostráque & eorũ mandata reuerenter vbique infra limites suæ parochiæ recipiat, & sine dolo & fraude proxima dominica die sequenti diligẽter exequatur, nuncioque literarum nullo modo prodat, sed pro viribus defendat. Secus autem faciens & constito de eo, puniatur. Volumus etiam & statuimus, vt in executione quorũcunque mandatorum, literarum, & processuum à nobis vel vicario

vicario seu Officiali nostris emissorum, dies, mẽses, annus, nõ men exequentis, & locus executionis per rectores, plebanos, & viceplebanos apponãtur, vt sic, videlicet executor, scribat à tergo mandati eiusdem propria sua manu. Executum est hoc mandatum per me N. plebanum ecclesiæ in N. nomen & cognomen suum, ac ecclesiæ suæ nomen exprimendo, Anno infrà scripto, die tali, mensis talis, &c. vt de huiusmodi executione, legitima fides per hoc habeatur: alioquin si secus factũ fuerit, per Officiales grauius puniatur.

Inhibemus quoque, ne quispiam clericorũ nobis subiectorum, cuicunque congregationi, capitulo aut conuenticulo, in quo quicquam in præiudicium status & honoris nostri & successorum nostrorum episcoporum Hildesemen. seu iurium episcopalium tractatur interesse, dando consilium, auxilium vel fauorem, scienter & dolosè præsumat. secus autẽ faciens, nostram incurrat vltra pœnam iuris, indignationem.

Et præterea considerantes, quòd tunc ecclesiasticus ordo confunditur, cùm vnicuique honor debitus non obseruatur: Statuimus & ordinamus quòd in ecclesiis collegiatis, conuentualibus seu capitularib⁹, antiquę honestates & cõsuetudines approbatæ debitè obseruẽtur, & prælatis earundẽ assurgẽdo, & aliis prærogatiuis, debita reuerentia & obedientia, cũ sint columnæ ecclesiarũ earundem, exhibeantur: tã à canonicis, quàm aliis simplicibus presbyteris ecclesiarum huiusmodi. Quòd si quis huius statuti transgressor repertus fuerit, in fructibus præbendæ suæ taliter puniatur, vt discat superioribus honorem, & reuerentiã condignam impẽdere & exhibere.

De iudicijs. CAP. VIII.

QVia causæ matrimoniales, cum dependentibus & connexis per eos qui potestatẽ iudicandi habent, & canonũ statuta non ignorant, tractari & diffiniri debẽt: Statuimus, & in virtute sanctæ obedientiæ mandamus, vt deinceps vnusquisque presbyter habẽs curam animarum, ac subditos, quorum cohabitatio seu discohabitatio, seu matrimonia publica, in veritate vel errore fuerint, ita quòd de his, an iure subsistere possint, saltem probabile dubium extiterit, tales postquam hoc sciunt, specificè moneant, & super his infra duos menses proximos, pro declaratione decisionis recipienda, ad nos vel Officialem nostrum remittant, vt & sententiam iudicum super his petant, & abinde causam huiusmodi vsque ad finem

quantum

quantum in eis est, prosequantur: alioquin taliter moniti, si hoc infra eosdem duos menses facere contempserint, ecclesiastica sacramenta eis in vita denegentur, & morientes peccata sua non confessi, careant ecclesiastica sepultura. Presbyter autem curatus, qui taliter monendo non processerit, per nos, vel vicarium nostrum grauiter & cõdignè puniatur. Volentes vt quilibet plebanorum, huiusmodi nostram constitutionem singulis annis semel aut bis in ecclesiis eorundem publicet & publicari faciat.

Inhibemus quoq; omnibus & singulis subditis nostris, clericis & laicis cuiuscũque status aut conditionis existant, ne de examinatione, cognitione, vel decisione iudiciali, quarũcũq; causarum matrimonialiũ, aliter quàm per modũ salubris cõsilij se intromittãt, aut aliarum quarũlibet de iure vel consuetudine ad forũ ecclesiasticum spectãtium. Secus autẽ facientes, decernimus excõmunicationis sententiæ eo ipso subiacere: per hoc autem nõ prohibemus, quo minus in causis vbi trãsactiones locum habẽt, in arbitratores & viros cõmunes cõpromitti possit, per quæ discordiarum materiæ & quæstiones celerius valeant terminari, dummodo talia in fraudem non fiant.

De foro competenti. CAP. IX.

Attendẽdum quòd laici de ecclesiasticis negotiis intromittere se non debeant. Omnibus & singulis ecclesiasticis personis, per ciuitatem & diœcesim nostras vbilibet constitutis interdicimus, ne quisquam laicorum ad iudicia laicalia seu secularia clericum dolosè trahat, aut clerici se trahi ad talia consentiant, vel huiusmodi vetita iudicia subeãt, seu ibidem aliquatenus respondeant, sub causarum suarum sic motarũ, etiã si in huiusmodi vetitis iudiciis pro ipsis iudicaretur, perditione seu amissione: feudalibus tamen causis exceptis, quas prout de iure volumus tractari.

Ad idem, de foro competenti, seruetur capitulum libri secundi Decretalium, cuius tenor de verbo ad verbum sequitur:

Si diligẽti: & infrà, Asseruisti te vsque ad hæc tempora tenuisse quod sit licitum clerico renunciare saltem in tẽporalibus causis iuri suo, & sibi laicum iudicem cõstituere, præsertim vbi aduersarij voluntas accesserit, ac tenere iuramentũ super hoc interpositũ respondisti, immemor cõstitutionis, qua cauetur, pacto priuatorum iuri publico minimè derogari. Quum igitur ius hoc in Mileuitanen. & Carthaginen. con-

ciliis ſpecialiter promulgatum ſit, ne clerici clericos, relicto ſuo pontifice, ad iudicia publica pertrahant. Alioqui cauſam perdant, & à communione habeantur extranei, & tam epiſcopi quam diaconi, ſeu quilibet clericus in criminali vel ciuili negotio, ſi derelicto iudicio eccleſiaſtico, publicis iudiciis ſe purgare voluerint, etiã ſi pro eis lata ſit ſententia, locum ſuum amittant. & hoc in criminali actione: in ciuili verò perdant quòd euicerint, ſi locum ſuum maluerint obtinere: manifeſtè patet, quòd non ſolùm inuiti, ſed etiam voluntarij paciſci non poſſunt, vt ſecularia iudicia ſubeant, cùm non ſit beneficium hoc perſonale cui renunciari valeat. Sed potius toti collegio eccleſiaſtico publicè ſit indultũ, cui priuatorum pactio derogare non poteſt, nec iuramentum licitè ſeruari potuit, quod contra canonica ſtatuta illicitis pactionibus informatur.

Præterea inhibemus, ne de cætero quicunque eccleſiaſtica perſona ciuitatis & diœceſis Hildeſemen. nobis ſubiecta, ſeculare auxilium vel ſubſidium laicorum contra nos ſiue iuriſdictionem noſtram, ſibi qualitercunque aſſumat aut inuocet, vel ſibi procuret: contrarium autem facientes, eo ipſo excommunicationis ſententiæ ſubiaceant.

De alienatione iudicij mutandi cauſa facta, & ceſſionibus. CAP. X.

CVm aliàs ſancta ſedes Mogũtinen. inter alia ſtatuta prouincialia ediderit prouinciale ſtatutum, cuius tenor ſequitur, & eſt talis.

Quia plurium ceſsiones actionum in fraudem aliquando non purè & ſimpliciter ex cauſa ſeu legitimis cauſis fiant: Statuimus vt ceſsiones actionũ ex iuſtis cauſis procedant in præſentia epiſcoporum, iudicum, vel Officialium ſuorum, & de licentia eorundem, ſi ſubſunt cauſæ legitimæ, etiam iurent cedentes quòd non ſimulatè, ſed verè cedant: & ſi ceſſiones ſecus factæ fuerint, decernimus non tenere. Et tenore præſentium inter alia mandamus, ſtatuta prouincialia dictæ ſedis Moguntinæ (quorum etiam aliqua præſentibus noſtris ſtatutis ſynodalibus & epiſcopalibus, ex certis nos ad hoc mouentibus cauſis inſeruimus) in ciuitate & diœceſi noſtris Hildeſemen. ſeruari, & præſertim ſtatutum ceſsionis præinſertum, attento quòd per ſimulatas ceſsiones priuilegia in fauorem cleri data & conceſſa, ſæpe per abuſum eorundem prout experientia docet, ad noxam tendunt. Et propterea ſingulis ſubditis

ditis nostris statuendo committimus, & in virtute sanctæ obedientiæ, & sub excommunicationis, necnon quinquaginta aureorũ Rhenen. pro vna Fisco nostro, pro altera medietatibus, partibus pro tempore læsis, seu propterea lædendis applicandorum pœnis. Mandamus & præcipimus quatenus præinsertum statutum irrefragabiliter & firmiter teneant & obseruẽt, inhibentes eisdem sub similibus pœnis, ne deinceps cessationibus præter & contra præinsertum, & per nos modo innouatum statutum factis & celebratis in iudiciis seu extra vtantur: quod si secùs fuerit, contra negligentes contradictores & rebelles ad dictæ excommunicationis sententiæ declarationem ac prædictæ pœnæ extorsionem, seruatis seruandis procedemus, seu curiæ nostræ causarum Officialis generalis irremissibiliter procedet.

De Probationibus. CAP. XI.

QVia sicut didicimus, sæpe propter defectus probationum cognationum spiritualium pericula consurgunt animarum, eo quod adinuicem matrimonij sacramento constrictis, interdum cognationum spiritualium obstant impedimenta, quæ difficulter vel aliquando vix vel non probari possunt. huiusmodi periculis cupientes quo ad nobis subiectos obuiare, decernimus, & hoc statuto perpetuò seruari præcipimus, vt ecclesiarum per ciuitatem & diœcesim nostras, rectores, plebani, viceplebani, & singuli curati in baptizando pueros subditorum suorum leuantium, & baptizati nomina in registro communi, quod in sua ecclesia habeant, conscribant, & testes quamplures assumantur: similiter subditos suos inducant & informent, vt deinceps in confirmatione suorum puerorum coram episcopo, testes requirãt discretos & intelligentes, qui de confirmatione & tentione coram episcopo, ac nomine tenentis, dum opus fuerit, testimonium valeant dare, vt facilius impedimenta huiusmodi, & minoribus laboribus & expensis valeant opportuno tempore comprobari.

De fide instrumentorum, ac notariis. CAP. XII.

STatuimus pariter & ordinamus, vt nulli tabellionatus siue Notariatus officium iuxta sacrorum canonum ac legum, & præcipuè nouissimæ imperialis reformationis & ordinationis Coloniæ factæ, cõmitti debeat, aut exercere liceat, nisi competentis literaturæ honestæque conuersationis, & vitæ & laudabilis testimonii sit, & vigesimumtertium ætatis annum

peregerit: vnde præter præmissam ordinationem, plerunque minus idonei ad officium huiusmodi assumuntur, qui sub vmbra ignorantiæ, & temeritatis audacia, grauiter in dicto officio delinquunt, sibiipsis infamiam parant, aliisq; graue præiudicium & inæstimabile periculum inferunt. Ne igitur huiusmodi detestabilis morbus in hac nostra diœcesi amodo vt in antea serpat atque progressum habeat, volumus, præcipimus, & mandamus, quod nullus huiusmodi officium tabellionatus siue notariatus, amplius in nostra diœcesi exercere præsumat, nisi prius per nos aut Officialē nostrū ad id repertus fuerit idoneus atq; sufficiēs, vt sit legitimè & tanquam legalis admissus. Contrariū vero facientes, præter excommunicationis pœnas tanquam mādatorum nostrorum trangressores vtique puniemus, eorumq; instrumēta tanquam inualida, nullius roboris aut momenti decernimus reiicienda, neque in iudicio vel extra, quoquo modo admittenda.

De sententia & re iudicata. CAP. XIII.

INtelleximus quod interdum ecclesiarū ciuitatis & diœcesis nostrarū Hildesemen. rectores seu plebani cum suis subditis in causis matrimonialibus tam simplicibus quàm impedimētorum in curiam nostram Hildesemen. vbi expediri debeant, adueniant: & latis sentētiis diffinitiuis, prætenden. sufficere quod lectioni sententiæ interfuerant, partes iubent sine literis & sententiis recedere, sæpius etiam cōtingit quòd latis huiusmodi sententiis, partes coram suis plebanis & aliis asserunt eas aliter esse latas quàm sunt, & deinde secundario curiam nostrā visitantes, variant depositiones, & contrarias reportant sententias, & quia aliquando propter temporis diuturnitatem de sententia constare non poterit, ex quo non modica pericula euenerunt animarū, vt experientia fumus edocti. Volentes igitur huiusmodi periculis obuiare, præsenti edicto districtius iubemus, ne de cætero aliquis ecclesiarum rector seu plebanus præmissa quomodolibet faciat, decernen. partibus asserentibus sententias pro matrimonio vel contra matrimonium latas, absque sententiarum literis debitè sigillatis, credi nullo modo debere, & nihilominus easdem asserentes à sacramentorū communione excludimus, saluo mortis articulo, donec & quousque sentētias huiusmodi scriptas & debitè sigillatas obtineant. Rectores autē & plebanos ecclesiarum, si deinde præmissa perpetrauerint, aut etiam quā-

cunque

cunque sententiam huiusmodi, antequam illam scriptam viderint, publicare, præsumpserint, per integrum mensem ab ingressu ecclesiæ suspendimus fructus ecclesiarum suarum per idem tempus cedentes, officiantibus eisdem, & subditis prouidentibus, reseruantes.

De vita & honestate clericorum. CAP. XIIII.

PRæsenti in uiolabiliter duraturo prohibemus edicto, ne de cætero aliquis clericus in sacris ordinibus constitutus aut beneficiatus, infra ciuitatem & diœcesim nostras, cereuisiam sub mensura publicè vendere, ministrando fercula, lecti-sternia & hospitium ad modum publici hospitis aut mercatoris, & laicorum exercere, puta res venales pro lucro captãdo, remissius emere vt carius vèdat, seu alias illicitè mercari per se vel interpositam personã quomodolibet præsumat. Si quis autè talia facere præsumpserit, & ab huiusmodi negotiationibus nõ destiterit, lucrum exinde captatum Fisco nostro applicandum, atque eundem aliàs etiam grauius puniendum, iuxta excessus qualitatem decernimus.

Cæterum sub pœna excommunicationis canonica monitione præmissa, mandamus, quatenus clerici nostri, & præsertim illi qui curam animarum gerunt, ab actibus scurrilibus & illicitis crapulis, in Calendis & exequialibus cõuiuiis per eos fieri solitis, abstineant atque desistant, quòdque scorta & mulieres suspectas ad huiusmodi conuiuia minimè adducãt, sed honestè in Calendarum solennitatibus & exequiis huiusmodi se habere studeant, alioqui contra non obseruantes & delinquentes rigidè procedemus.

Ad idem.

RVrsus constitutione præsenti, prout etiam in prouinciali concilio quondã domini Conradi archiepiscopi Moguntinen. sancitũ dignoscitur, volumus, præcipimus, & ordinamus, vt clerici nostrarum ciuitatis & diœcesis, in ciuitatibus & oppidis, præsertim in ecclesiis, vestes longas statui clericali decentes, & non subductas de vario aut serico (nisi graduatus aut canonicus maioris ecclesiæ Hildesemen. vel nobilis existant) deferant, non sericias, ab extra non variatas, aut diuisiatas, nec desuper ab extra cum plicaturis foderatis, sed manicis strictis & aliàs decentibus vtantur, non deferant calceos seu sotulares inhonestos aut indecentes. Itinerantibus autem ex causa breuioribus vestibus vti liceat: Coronã verò

& tonſuram ſuo ſtatui, ordini, aut dignitati cõuenientẽ, iuxta canonum ſanctiones deferant, nec armati incedant, neq; gladios ſeu cultellos longos portẽt. Et niſi fortè extra ciuitatem vel loca ſua eos pergere contingat, vel de licentia ſuperioris, pro perſonarum eccleſiæ & rerum ſuarum defenſione id faciant. Diſtrictius inſuper inhibẽtes, ne mãtellos ab ante apertos & ſciſſos, & circa collum cum magna zona cõſtrictos, ſed veſtibus honeſtati clericali congruentibus vtantur. prout canonicam & noſtram grauem vltionem voluerint euitare. Huius autem ſtatuti tranſgreſſores, ad vnius menſis ſpatium, à fructibus beneficiorum ſuorum nouerint, ſe ſuſpenſos. Quorum fructuum diſpẽſationem arbitrio noſtro reſeruamus per præmiſſa. Cæterum clementinæ de vita & honeſtate clericorum, generalis concilii ordinationi & aliis iuribus quæ de indecentia veſtium tractant, non intendimus derogare.

Item vt clericorum maximè beneficiatorum vita ſit exemplaris & accepta vniuerſis clericis beneficiatis in ſacris & noſtra diœceſi conſtitutis, conſtitutione præſenti diſtrictius inhibemus, ne ludis taxillorum aut aliis leuitatibus ac choreis, haſtiluduis, torneamentis, & aliis ſpectaculis publicis & prohibitis interſint, aut talia exerceant, prout pœnas condignas in contrafacientes facti exigente qualitate, authoritate noſtra infligendas, voluerint euitare.

Inſuper diſtrictius inhibemus clericis pro ſacris ordinibus ſuſcipiendis itinerãtibus, ne in hoſpitiis, ludis taxillorum, aut aliis enormibus, & turpibus actibus inſiſtant, ſed honeſtè & clericaliter viuant: ſecus verò facientes, volumus eſſe à ſuſceptione ordinis pro qualibet vice ipſo facto ſuſpenſos: quodq; comas nõ nutriant, ſed crines capitis antè & retro non nimis longos deferant, prout canonum & ſtatutorum prædictorum pœnas, & noſtram ac canonicam vltionem voluerint euitare. Simili modo præcipimus & mandamus, vt clerici beneficiati noſtrarum ciuitatis & diœceſis, temporibus diuinorum eccleſias in & ſub quibus beneficiati exiſtant, abſque ſuperpelliciis non accedant vel ſubintrent: contrarium facientes vice qualibet; trium dierum ſpatio ſtipendiis ſuis præbẽdalibus careant, in vſus fabricæ conuertendis: quos etiam decanis, rectoribus, plebanis, & aliis in eccleſiis ſuperioribus reuerẽtiam debitam impendere volumus, ſub noſtra graui indignatione & pœna ſuperius expreſſa.

De co

De cohabitatione clericorum & mulierum. CAP. XV.

SAncta generalis ſynodus Baſilien. reformationi ſtatus clericalis intendens, inter alia cõſtitutionem ſalubrem, cõtra clericos concubinarios edidit, per locorum ordinarios publicandam & exequendam, cuius quidem conſtitutionis ignorãtiam, *ne quis* prætendere valeat de clero noſtro, illam præſentibus inſeri, & cum ſtatutis aliis noſtris publicari, & diſtrictius volumus obſeruari, cuius tenor ſequitur, & eſt talis.

Sacroſancta generalis ſynodus Baſilien. in Spiritu ſancto legitimè congregata, vniuerſalé eccleſiã repræſentãs, ad perpetuã rei memoriam, Quicunq; clericus, cuiuſcunque ſtatus, conditionis, religionis, dignitatis, etiam ſi pontificalis vel alterius præeminentiæ exiſtat, qui poſt huius conſtitutionis notitiam quam habere præſumatur, poſt duos menſes poſt publicationem eiuſdem in eccleſiis cathedralibus, quam ipſi diœceſani omnino facere teneantur, poſtquam eadem cõſtitutio ad eorum notitiam peruenerit, fuerit publicus concubinarius, à perceptione fructuũ omniũ ſuorum beneficiorũ, trium menſium ſpatio ſit ipſo facto ſuſpenſus, quos ſuus ſuperior in fabricam vel aliam euidentem eccleſiarum vtilitatem, ex quibus hi fructus percipiuntur, conuertat. Necnon huiuſmodi publicum concubinarium, cum primùm talem eſſe innotuerit, mox ſuus ſuperior monere teneatur, vt infra breuiſſimum terminũ concubinam dimittat, quam ſi non dimiſerit, vel dimiſſam aut aliã publicè reaſſumpſerit, vult hæc ſancta ſynodus, vt ipſum omnibus beneficiis ſuis omnino priuet. Et nihilominus hi publici concubinarij vſquequo cum eis per ſuos ſuperiores poſt ipſarum concubinarum dimiſſionem, manifeſtámque vitæ emendationem fuerit diſpenſatum, ad ſuſceptionem quorumcunque honorum, dignitatum, beneficiorum vel officiorum ſint inhabiles. Qui ſi poſt diſpẽſationem recidiuo vomitu ad huiuſmodi publicum concubinatum redierint, ſine ſpe alterius diſpenſationis, ad prædicta prorſus inhabiles exiſtant. Quòd ſi hi ad quos talium correctio pertinet, eos (vt prædictum eſt) punire neglexerint, eorum ſuperiores tam in ipſos de electu quàm in illos de concubinatu modis omnibus digna punitione animaduertant. In conciliis etiam prouincialibus & ſynodalibus aduerſus tales punire negligentes, vel de hoc crimine diffamatos, etiam per ſuſpenſionem & priuationem collationum beneficiorum, vel aliam condignam pœ-

nam seueriter procedatur. Et si hi quorum destitutio ad summum pontificem spectat, per concilia prouincialia, aut suos superiores propter publicum concubinatum reperiantur priuatione digni, statim cum processu inquisitionis, ipsi summo pontifici deferantur, eadem diligẽtia & inquisitio in quibuscunque capitulis generalibus & prouincialibus quo ad suos seruetur, pœnis aliis contra prædictos, & alios non publicos concubinarios statutis in suo robore permansuris. Publici autem intelligendi sunt, non solum hi quorum cõcubinatus per sententiam aut confessionem in iure factam, seu per rei euidẽtiam quæ nulla potest tergiuersatione cælari, notorius est: sed qui mulierẽ de incontinẽtia suspectã & infamatã tenet, & per suum superiorem admonitus ipsam cum effectu non dimittit. Quia vero in quibusdam regionibus nonnulli iurisdictionem ecclesiasticam habentes, pecuniarios quæstus à cõcubinariis percipere non erubescunt, patiẽtes eos in sua fœditate sordescere, sub pœna maledictionis æternæ præcipit, ne de inceps sub pacto, compositione, aut spe alicuius quæstus, talia quouis modo tolerent aut dissimulent, alioqui vltra præmissam negligentiæ pœnam, duplum eius quod propterea acceperint restituere ad pios vsus omnino teneantur, & compellantur. Ipsas autem concubinas seu mulieres suspectas prælati modis omnibus curent à suis subditis, etiam per brachij secularis auxilium, si opus fuerit, penitus arcere, quarũ concubinarum res, quas de bonis præsumũtur habere ecclesiæ, in fabricam vel in aliam ipsius ecclesiæ vtilitatem per ipsos prælatos conuertantur. Qui etiam ex tali concubinatu procuratos filios apud patres suos cohabitare non patiantur. Iubet insuper hæc sancta synodus, vt etiam in prædictis synodis & capitulis hæc constitutio publicetur, & quilibet suos subditos ad ipsarum concubinarum dimissionem moneat diligenter. Iuũgit præterea omnibus secularibus viris, etiã si regali præfulgeant dignitate, ne vllum qualecũque inferant impedimentum, quocunque quæsito colore, prælatis: qui ratione sui officij aduersus suos subditos pro huiuismodi concubinatu procedunt. Et cum omne fornicationis crimen lege diuina prohibitum sit, & sub pœna peccati mortalis euitandum, monet omnes laicos tam vxoratos quàm solutos, vt similiter à cõcubinatu absteneant: nimis enim reprehensibilis est, qui vxorem habet, & ad alienam mulierem accedit: qui vero solutus,

si conti

si continere noluerit, iuxta Apostoli cõsilium, vxorem ducat. Pro huiusmodi autẽ diuini obseruatione præcepti, hi ad quos pertinet, tam salutaribus monitis, quàm aliis canonicis remediis omni studio laborent.

De clericis non residentibus. CAP. XVI.

CVm autẽ ad hoc sint ecclesiastica beneficia deputata, vt in eis ad seruiendum Altissimo tales assumantur, qui per seipsos volũt & possunt eorum curam exercere: statuimus vt quilibet infra ciuitatem & diœcesim nostras beneficiatus cuiuscũque status, ordinis vel cõditionis extiterit, cuius beneficium residentiam personalem, vel certum ordinem de iure, statuto vel cõsuetudine requirit, in illo infra proximum mensem personaliter residere incipiat, & ab inde quandiu beneficium, huiusmodi obtinuerit, talem residentiam faciat, sequ e ad ordinem, quem onus beneficij sui requirit, iuxta tempora obtineat, promoueri. Transgressores vero huius statuti nostri, per suos superiores seruato iuris ordine priuentur, nisi ex presſam super hoc à nobis vel vicario nostro licentiam obtinere meruerint,

De præbendis. CAP. XVII.

ITẽ statuimus, vt quilibet religiosus infra diœcesim nostram Hildesemen. curam gerens animarum, titulum huiusmodi beneficij sui in proximo capitulo post illius assequutionẽ archipresbytero vel eius locum tenenti in præsentia fratrum o stendat, etsi alium quàm à nobis seu vicario nostro impetratum ostenderit, titulo huiusmodi nulla fides adhibeatur, nisi fortè Romanus pontifex illum tibi cõcessisset, & hoc nostris vel vicarij nostri literis, appareret declaratũ. Si quis vero cõtra præmissa venire præsumpserit, vltra pœnam iuris commu nis tam diu à diuinis suspensus remaneat, quousque huiusmodi statuto nostro studuerit cum effectu parere & obedire.

De portione congrua seu competentia. CAP. XVIII.

CVm non debeat ligari os bouis triturantis, sacris iubenti b° canonibus, vniuersos & singulos prælatos ciuitatis & diœcesis nostrarum, in domino exhortamur, vt ecclesiarum, ipsis & eorum mẽsis vnitarum & incorporatarum, nostræ diœcesis vicariis, de præbendis cõgruis vnde decenter sustentari, iura episcopalia & archidiaconalia soluere, hospitalitatem tenere, & alia incumbentia onera supportare valeant, prout de iure tenẽtur, præuideant: alioquin prout de iure constringũtur, eis

tur, eis negligẽtibus, ad præbendarum huiuſmodi deputationem ſeruatis ſeruandis procedere non obmittemus.

De inſtitutionibus. CAP. XIX.

CVm in cũctis ſacris miniſteriis ſint ætatis maturitas, grauitas morum, & literarum ſcientia requirenda, præſenti perpetuo prohibemus edicto, ne deinceps aliquis ſacerdos, ſecularis vel religioſus infra ciuitatem & diœceſim noſtras, quodcunque eccleſiaſticum beneficium cum cura vel ſine cura abſque inſtitutione ſeu inueſtitura aut induciis, ſeu licentia nobis vel vicario noſtro aut aliàs legitimè, ac per literas ſigillatas obtentis, & prius Archipresbytero vel eius locum tenẽti oſtẽſis, regere, aut quomodolibet officiare, ſuo vel aliquo nomine præſumat. niſi ipſius beneficij rector ſeu Vicarius vel Capellanus perſonaliter in eo reſideat, cuius nomine & conſenſu aliquis vt ſocius in diuinis inibi inofficiet, ſecus autem facientem, quum non ſuos fructus faciat, ipſo iure ad reſpondendum Fiſco noſtro de fructibus ſic per eum leuatis, condemnamus, & Fiſco eidem decernimus applicandos, concedimus tum vt beneficio poſtquam primo vacare cœperit, poſſit loci Archipresbyter per ſe vel alium quem duxerit eligẽdum per primum proxmum menſem & non vltra in diuinis prouidere, ſeruato tamen moderamine ſuperius de officio Archipresbyteri expreſſo.

Cùm ad extirpandam quorundam deteſtandam cupiditatem, in ſacro Lateranen. Concilio prohibitam, vt nullus diuerſas eccleſiaſticas dignitates aut parochiales eccleſias recipiat, & conſequenter ſtatutum, quod recipiẽs beneficium habens curam animarum annexam, ſi prius tale habeat, is eo ſit ipſo iure priuatus: & ſi forte illud retinere contenderit, etiam alio ſpolietur, imò ſi vltra menſem teneat, ambobus eſt priuatus, apoſtolicæ tamen ſedis diſpenſatione in his ſalua, & alibi canon. vitium cupiditatis huiuſmodi redarguens, tales in curatis beneficiis plurales, eo quia ſic retẽta ad ipſos non ſpectãt, de iure, rem aſſerit attrectare, alienam, & ſic furtũ committerent quodammodo & rapinam, non ſine ſuorum & ſubditorũ animarum periculo: ea propter, vt huiuſmodi canones & ſacrorum Conciliorum generalium ſancita debitæ executioni deãmdentur, locorum Ordinarij per fœlicis recordation. Gregorij decimi decretũ, in ſacro generali Concilio eſt præceptum, vt ſubditos ſuos plures dignitates vel eccleſias, quibus ani-

bus animarum cura imminet obtinen. seu personatum aut dignitatem cũ alio beneficio cui similis cura est annexa, ad exhibendum dispensationem, authoritate cuius ecclesias, personatus, aut dignitates canonicè se tenere asserunt, infra tempus arbitrio ordinariorum statuendum districtè compellant. Nos itaque animarum periculis obuiare, & vt ecclesiastica beneficia canonicè possideatur, per executionem præmissorum cupientes prouidere: hoc præsenti statuto decernimus, vt deinceps à publicatione præsentium, sic vt præfertur plura curata obtinentes beneficia, ac plures dignitates & personatus, seu personatum & dignitatẽ cum alio beneficio curato, de suis dispẽsationibus, quarum authoritate illa tenere prætendunt, necnon titulis suis ad eadem, infra duorum mensium spatium corã nobis vel vicario nostro in spiritualibus legitime & sub pœnis iuris doceant, ne deficientes in titulis & dispensationibus huiusmodi canonicis, occupando iniustè ipsa beneficia, contractent rem alienam, & per consequens furtum committant, & animæ exinde periclitentur, ipsorúmque sanguis de nostris manibus exigatur, alioquin ad executionem præmissarum sacrarum constitutionum, contra ipsos dictis lapsis mẽsibus effectualiter procedemus.

De rebus ecclesiæ non alienandis. CAP. XX.

ITem mandamus sub excommunicationis pœna, canonica monitione præmissa, vniuersis & singulis Abbatibus, Præpositis, Decanis, Prioribus, Priorissis monasteriorum & ecclesiarum nostrarum ciuitatis & diœcesis, ne de cætero aliqua bona immobilia seu reditus & prouentus monasteriorum seu ecclesiaru suarum vendant aut obligent quouis modo absque licentia nostra speciali. Et si qui cõtra huiusmodi inhibitionẽ & mandatum nostrum, bona vel reditus suorũ monasteriorum seu ecclesiarum alienauerint seu obligauerint, huiusmodi cõtractus decernimus irritos ac inanes: Decernentes, vt in mutuo contrahendo, necnon obligatione mobilium vel immobilium, sacri canones obseruentur.

Statuimus etiã quod ornatus & libri ecclesiæ, altariúmque seu vicariarũ fundationes, & literæ capitales censuũ ac prouẽtuum eorundem, bis vel ad minus semel in anno inspiciantur à Decano & capitulo diligenter, & sub sigillis prælatorum & capituli ponantur sigillatim in scriniis, vt sic cognoscatur in Posterum, si de ipsis augmentatum sit aliquid, vel subtractum.

Et quo-

Et quoniam pauci sunt in singulis ecclesiis, qui prædia & reditus ecclesiæ plenè cognoscant, & nonnulli reditus & bona propter negligentiam officiariorum, & infelicem statum horum turbatissimorum temporum sunt fortè perdita, vel destructa: statuimus, quod prædia & reditus ecclesiarum communes, & specialiter dignitatũ & officiorũ, & quæ, ac quales rationes cuiuslibet officii fieri debeant, sub sigillis prælatorũ & capituli plenissimè conscribantur.

De testamentis & vltimis voluntatibus ex prouinciali Concilio Fritzlarien. CAP. XXI.

CLericus de prouentibus anni gratiæ, vel aliàs de rebus ecclesiæ acquisitis, cõcubinæ suæ, vel filiis ex fornicatione genitis quicquam penitus non relinquat: quod si fecerit, legatum nõ teneat, & quod taliter est relictũ, ecclesiæ applicetur.

Ex eodem Concilio.

AD abolendam prauam cõsuetudinem, vel potius corruptelam seu temeritatẽ clericorum, qui signum pudicitiæ deberent ostendere laicis quibus sunt positi in exemplum, in argumẽtum suæ finalis impœnitentiæ, fructus præbendarum suarum concubinis vel spuriis suis legãt in vltima voluntate, rigor ecclesiasticus debet exerceri. Quare sub anathematis vinculo prohibemus, ne de cætero clerici annis gratię abutẽtes, de rebus ecclesiæ fructus beneficiorum ecclesiasticorum spuriis & concubinis dimittendo aliquo modo disponant. Qui verò cõtra inhibitionem huiusmodi venire præsumpserit, in signum suæ perditionis, ecclesiastica sepultura, & quibus taliter fructus legantur, eis careant ipso iure. Qui autem testamentum tale post mortem defuncti manu tenere voluerint, & per quorum manus talibus personis fructus præbendarum & beneficiorum ecclesiasticorum fuerint ministrati, ecclesiæ ipsa sit suppositа interdicto.

Ex prouinciali Concilio Moguntino.

SVnt nonnulli qui anno gratiæ pro releuatione debitorum in fructibus beneficiorũ defunctis clericis concesso, damnabiliter abutuntur, fructus anni ipsius gratiæ consanguineis suis vel aliis, quibus voluerint, relinquentes, ex quo prouenit duplex iniuria, ecclesiæ scilicet & personæ: fraudatur enim ecclesia per dictũ anni spatium seruitore, priuatur etiam successor in percipiendis fructibus suo iure: quod de cætero fieri prohibentes, sacra approbatione Concilii, statuimus, quod

nisi pro relevatione debitorum, quæ cùm aliunde solui non possunt, anno gratiæ clerici non vtantur, nisi ipsius anni fructus pro aliqua pia causa, ipsi relinquant ecclesiæ, à qua idem beneficium habuisse noscuntur.

Ad idem.

QVoniam in quibusdam locis nostrarũ ciuitatis & diœcesis, vti accepimus, consuetudo siue corruptela dete stabilis obseruatur, videlicet quòd tã clericus quàm laicus in lecto ægritudinis constitutus, vltra certam, limitatã & expressam summã, nec piis locis, nec personis ecclesiasticis pro animæ suæ remedio & salute aliqua possit ordinare legata: consi derantes prædictam consuetudinem, sacris canonibus & secu laribus legibus obuiare, quum omnia iura clament, quod vltima voluntas hominis, & vltimum testamentum immobile perseueret, & nihil sit quòd hominib⁹ magis debeatur, quàm vt supremæ voluntatis liber stylus existat, eandem consuetudinem Deo odibilem, animabus & bonis moribus inimicam, authoritate huius salutaris sanctionis penitus reprobamus. firmiter statuen. vt illis quos iura à testamentorum non prohibent factione, etiam in sanitate vel in lecto ægritudinis constitutis legandi, disponendi & ordinandi de bonis sibi à Deo collatis, ad pia loca & personas ecclesiasticas, dummodo contra legitimas constitutiones non venerint, libera sit facultas: Volentes & præcipientes districtè, vt vniuersi clerici & laici impedientes defunctorum legata seu voluntates, per excommunicationis in personas, & interdicti in loca, sententias (monitione canonica præmissa) ferendas, ab huiusmodi impedimentis desistere compellantur.

Ad idem.

DOlenter audiuimus, quod fidelium tam clericorũ quàm laicorum testamenta & vltimæ voluntates, maximè pro animarum salute, & ad pios vsus legata & testata in suis debitis executionibus ac ordinationibus, interdum peruersis machinationibus hominum, & quandoque negligentiis interuenientibus & obstantibus, in nostris ciuitate & diœcesi in locis pluribus multipliciter impediantur & retardentur. Cùm itaque vltima voluntas, seu vltimum hominis testamentum pro lege seruari debeat, & supremæ hominis rationabilis voluntatis liber stylus existat, & nostro incumbat pastorali officio talibus prouidere, & testamenta vtroque iure suaden-

defendere,

defendere, vniuersis nostræ iurisdictioni subiectis ecclesiasticis & secularibus, sub interminatione diuini iudicij & excommunicationis sententia, quam in contrà facientes sex dierum monitione præuia in his scriptis ferimus. ne testamenta, & vltimas fidelium ecclesiasticarum vel secularium personarum, quas iura à testamentorum factione non prohibent, voluntates, maximè ad vsus pios & animarũ salutem se extenden. earumq; executionẽ debitas impediant, negligant vel retardẽt, nec de testamentorũ & causarum earundẽ, ac ipsorum occasione pro tẽpore motarũ cognitioni se intromittãt: sed ad nos & Officiales nostros ordinariã iurisdictionẽ causarum huiusmodi habentes, remittãt, districtius inhibemus atq; mãdamus.

Mandamus præterea testamenta ac vltimas voluntates per testamentarios & executores ad hoc per defunctos testatores deputatos, nominatos ac designatos, iuxta iuris communis ordinationem ac dispositionem, infra anni spatium à morte eorundem testatorum computandum, etiam absque aliqua præuia monitione (cuius vicem hoc pręsens statutum nostrum habere volumus) debitæ executioni demandentur, & ritè exequantur: alioquin elapso anno eorundem executionem, ipso iure ad nos vti episcopũ diœcesanum & loci ordinarium deuolutam esse decernimus.

De parochis & parochianis. CAP. XXII.

GRauis ad nos querela perduxit, quòd nonnulli suis iuribus & finibus non contenti, parochianos alterius præsumant recipere temerè ad diuina, cõtra canonicas sanctiones: & cùm dictorum parochianorũ iudices nõ existant, nec ligandi vel soluendi in eos receperint potestatem, se tamen iudices faciendo in foro pœnitentiali periculosè absoluunt & ligant, pro libito suæ voluntatis, sicque ipsis qui proprios spernũt sacerdotes minimè absolutis, illud salutiferum nostræ peregrinationis viaticum quod non proficit, nisi prius à criminum labe mundatis, & in animarum suarum, & eorum qui id non diiudicantes indiscretè recipiunt, periculum conferre non verẽtur: sicque dicti eorum sacerdotes, qui curam recipiẽdo suam pro ipsis animam obligarunt, dum sibi taliter subtrahuntur, statum ignorantes ipsorum ægrotantium, non possunt quod in eis est sanare, nec consolidare infirmum, nec alligare confractum: & sic dum curationis necessaria non adhibentur remedia, inualescentibus morbis vsque ad interemptionem læsio

sio dilatatur, vnde sacerdotes nullam possunt de sic pereuntibus animabus summo iudici dare rationem. Nostrorum patrum, qui ecclesiæ sanctæ Dei & personis ecclesiasticis terminos, quos non licet transgredi, posuerunt statuta considerates, vniuersis sacerdotibus, tam religiosis quàm secularibus, cuiuscunque ordinis, conditionis, siue status existant, in ciuitate & diœcesi nostris degentibus, sub debito iuramẽto, quod in receptione suorum ordinum præstiterunt, & sub interminatione diuini iudicij firmiter inhibemus, ne quis alienũ parochianum, cuius cura per episcopum loci vel archidiaconum, vel eius vicarium, alij est commissa, præsumat (excepta necessitatis causa, quæ legem non habet) ad cõfessionem recipere, vel ad porrigendum ei ecclesiasticum sacramẽtum, nisi petita desuper & obtenta licentia proprij sacerdotis accedere, cùm certi & indubitati iuris existat, talem à tali presbytero absolui nõ posse aliquatenus vel ligari, & ex hoc ordinem ecclesiæ permaiores & sanctos patres, diuina prouidentia institutum confundi, quod per vniuersos plebanos singulis diebus dominicis & festiuis, coram suis plebibus præcipimus publicari.

Ad idem.

INsuper veridica relatione intelleximus, populum vulgarem in plerisque locis nobis subiectis diebus dominicis & festiuis raro interesse diuino officio, Missæ, & prædicationi verbi dei, licet iuxta ordinationem & statutum sanctæ matris Ecclesiæ, eisdem diebus interesse debeãt, vt ibidem de diuinis præceptis & euangelicis doctrinis informentur. Nos volentes huic morbo obuiare, ac animarum saluti consulere, præsenti volumus & ordinamus statuto, districtè vniuersis presbyteris curatis nostræ diœcesis, mandantes & exhortantes, quatenus plebes & parochianos suos, qui ad annos peruenerint discretionis, hortentur & admoneant sub pœna excommunicationis, quatenus deinceps singulis dominicis & festiuis diebus officio Missæ in ecclesiis suis interesse studeant, & prædicationem verbi Dei diligenter audiant, nisi legitimo impedimẽto ex causa rationabili quis excusetur, nec ab officio huiusmodi ante benedictionem sacerdotis, donec complcatur, recedant, vel aliàs inhonestè discurrant, faciendo ob reuerentiam diuinissimi sacramenti genuflexiones. Interim dum hostia salutaris per presbyterũ eleuatur, cũ deuotione cordis Deũ exorent pro peccatis. Si quis verò rebellis & negligens in his fuerit,

fuerit, hunc in cõfessione seuerè volumus emẽdari, & nihilominus talis qui tempore prædicationis verbi Dei extra ecclesiam, & in cœmeterio stare contra prohibitionem huiusmodi præsumpserit, ad authoritatẽ nostram episcopalem remittatur. Contẽptores etiam huius saluberrimi præcepti, per excommunicationis inflictionem coerceantur. Insuper presbyteri curati in sermonibus populum eis cõmissum ad hoc inducere curent, vt processionibus & aliis actibus & ceremoniis ecclesiasticis intersint deuotè, laudésque omnipotẽti Deo cũ attentione cordis & morum grauitate persoluant.

De fructibus defunctorum plebanorum, seu rectorum ecclesiarum parochialium, vicariorum, altaristarum, & aliarum personarum ecclesiasticarum ciuitatis & diœcesis Hildesemen. Et qualiter inter defunctum & successorem diuidi debeant. CAP. XXIII.

VOlumus, vt in morientium plebanorum, vicariorum, altaristarum, & aliarum personarum ecclesiasticarum fructibus, subsequens definitio seu decisio, iuri cõmuni & æquitati conformis, in omnibus obseruetur.

De bladis seu frumentis. CAP. XXIIII.

ANnus ad seruiendum blada, incipit in festo beatæ Margaretæ: vnde declaramus, quòd si aliquis decesserit quacunque parte anni, fructus bladorũ liberè cedentiũ, debentur defuncto à festo beatæ Margaretæ, vsque in finem tricesimi diei obitus sui, proportionabiliter secundum ratam temporis, reliqua portio huiusmodi bladorũ debetur successori defuncti. Si autem defunctus haberet vel habuisset blada per ipsum elaborata, & fecisset omnem laborem agrorũ vsq; ad messem exclusiuè, tunc duæ tertiæ crementorum debentur defuncto: de reliqua tertia, defunctus recipiat partẽ à festo Margaretæ vsque ad finem tricesimi diei obitus sui, secũdum ratam tẽporis, residuum verò habebit successor suus. Itidem si defunctus dictos agros coluisset vsque ad sparsionẽ seminis exclusiue, ex tunc successor satisfaciat defuncto, per ipsum ad culturam agrorũ expositis vsque in dic obitus sui, & colat vlterius bona ipsa, recipiátque omnes fructus ipsorũ bonorũ. Et si fortassis successor recusaret labores huiusmodi facere, extunc testamentarij ac manufideles defuncti, vel pro ipsis, si defunctus decessit intestatus, vicarius noster in spiritualibus seu officialis, vel alius quicunque, per vicarium seu officialem nostrum ad hoc deputatus

deputatus seu deputandus, colat vel colant bona ipsa vsque ad consummationem, colligantque fructus omnes dictorum bonorum pro defuncto, tertia tamē parte dictarum frugum reseruata pro defuncti successore.

De fœno. CAP. XXV.

ANnus ad deseruiendum fœnum incipit in die beati Vrbani papæ, de quo fœno iudicabitur sicut de blado, liberè cedente proportionabiliter secundū ratam temporis, vsque ad diem tricesimum obitus defuncti.

De fructibus arborum. CAP. XXVI.

ANnus ad deseruiendum fructus arborum, incipit in die Assumptionis gloriosæ virginis Mariæ, de quibus idem iudicium erit sicut de blado, liberè cedente proportionabiliter vsque in diem tricesimum obitus defuncti.

De censibus & aliis prouentibus. CAP. XXVII.

ANnus ad deseruiendū census, reditus ac prouentus pecuniales, anseres, pullos, capones, & alia quæ intra cēsus cōputātur, incipit à festo beati Martini episcopi. Hæc omnia veniunt defuncto pro rata tēporis, vsque in diem tricesimū obitus sui proportionabiliter diuidenda. Reliqua autem portio debetur successori pro sua rata. Idē etiā iudiciū erit in omnibus altaristarū fructibus, sicut de prouentibus ecclesiarū, quo ad assignationē ratæ tēporis pro defuncto & eius successore.

De rata solutionis impositionum. CAP. XXVIII.

VOlumus etiam, quod si aliqua subsidia siue procurationes imponerētur clero, anno illo in quo aliquis beneficiatus naturæ debitum persoluisset, quod in persolutione talium impositionum, quilibet partim tam defunctus quam successor soluat ipsas impositiones proportionabiliter, secūdum quod recepit de fructibus ipsius anni, vnde soluūtur huiusmodi subsidia seu impositiones.

De regularibus. CAP. XXIX.

QVoniam nonnulli religiosi contra Deum & suam cōscientiam multipliciter excedunt, eorumque prælati desides & negligentes in obseruatione regularis disciplinæ, & correctione excessuum existunt, eos per viscera misericordiæ Domini nostri Iesu Christi requirimus & hortamur, vt personas regulares sibi subiectas ad obseruantiam regularum suarum, & statutorum regularium diligentius inducant, moneant & alliciant: & si opus est, strictius compellant, vt de of-

ficio sibi cõmisso dignam Deo possint reddere rationẽ: quòd si vltra præuaricatores ordinis sui fuerint aut contemptores, seu negligentes vel remissi, pro certo se nouerint non solùm ab officio deponendos, sed aliàs secundum regulam suam castigandos, cùm offensa non solùm propria, verumetiam aliena, ac sanguis subditorum suorũ de suis manibus requiratur. Nos etiam eorundem prælatorum negligentiam, fauẽte Domino, supplebimus, iuxta canonicas sanctiones.

Ad idem.

PEriculosum nimium fore cõsiderantes & scandalosum, quòd personæ regulares vtriusque sexus extra monasteria sua vagantes, in seculo moram trahant, nonnullæ etiam ex ipsis religionis habitu dimisso apostatare non formidant excõmunicationis sententiam, vt sic incurrendo, & suis superioribus rebellando. Cùm itaque periculosum sit talibus sic vagantibus excõmunicatis & apostatis in diuinis participare, volumus & vniuersis nobis subiectis ecclesiasticis personis mãdamus, vt omnes & singulos, sic in seculo suis sub districtibus vagantes & cõmorantes cuiuscunque ordinis vel cõditionis fuerint, moneant & requirant, vt infra mensis spatiũ à die publicationis & requisitionis huiusmodi ad sua monasteria redeãt, & vt vota sua Deo reddant, suis superioribus iuxta ordinem & regulæ institutionem obediendo, vel saltẽ infra eundẽ terminum corã nobis vel nostro vicario de indultis, si quę de cõtrario habeant, legitimè doceant, alioquin contra ipsos per ecclesiasticæ cẽsuræ pœnas, & prout iustũ fuerit, procedemus.

Ad idem de Regularibus.

QVamuis contra monachos & moniales de suis clausris propter aliquos enormes excessus, aut animi leuitate temere fugientes, & in seculo per tempora vagantes & cõuersantes, & tandem pœnitentia ducti ad clausstra sua humiliter redire volentes, certæ & variæ pœnæ iuxta qualitatem & quantitatem excedentium à sanctis patribus sint statutæ: quidam tamen Abbates & magistratus pœnis in sacris canonibus & regula sui ordinis contra tales profugos expressis non contenti, grauiores & quasi importabiles pœnas ipsis in sui reuersione imponere non verentur, vel quod deterius est, easdem personas, quantumcunque humiliter postulantes, ad sua clausstra de quibus exiuerunt, admittere inhumaniter contradicunt. Cùm itaque de iuræ pœnæ ampliandæ non sint, sed leniendæ,

niendæ, & longè sit securius de misericordia quàm de crudelitate reddere rationem, cùm etiam dominus per os prophetæ sit pollicitus, dicentis: Peccator quacunque hora conuersus fuerit, & ingemuerit, iniquitatum suarum ampliùs nō recordabor. Nos aduertentes, quod vbi paterfamilias largus dispensator existit, non decet familiam esse tenacem, vt peccandi materia & occasio talibus præcludatur, prouida deliberatione statuimus, & præsenti statuto decernimus & ordinamus, vt monasteriorum abbates & prælati, abbatissæ, præpositi, priores, & magistratus cuiuscunque ordinis nobis subiecti, fratribus & sororibus modo præmisso à suis monasteriis profugientibus, aut in apostasiam ex quacunque causa lapsis, desiderātibus & querentibus cum humanitate ac deuotione regressum, gremium misericordiæ (quem mater ecclesia claudere nulli petēti consueuit, more pii patrisfamilias, qui filium primùm prodigum, & postea pœnitentem paternè suscepit) studeant liberaliter aperire, & tales redire volentes, quantūcunque eorum excessus graues fuerint vel enormes, iuxta cuiuslibet ordinis disciplinam siue regulam & consuetudinem obseruatam, sine contradictione recipiant & admittāt, ita tamē, quòd propter eorum excessus, nec victus nec vestitus eis subtrahatur, sed aliàs regulariter puniātur, vt præfertur, prout ipsi prælati, abbates, abbatissæ, præpositi, priores, & magistratus sententiam suspensionis a diuinis, quam in contrafacientes, sex dierum canonica monitione præmissa, in his scriptis ferimus, voluerint euitare.

Idem de monialibus. CAP. XXX.

SAcras apostolicas constitutiones debitæ executioni demādates, hoc nostro statuto inhibemus, vt sanctimoniales cuiuscunq; sint ordinis vel religionis nostrarū ciuitatis & diœcesis, quæ in suis monasteriis sub perpetua clausura manere iubētur, in constitutionibus apostolicis antedictis, ita quòd nulla earum religionem tacitè vel expressè professa, quacunque ratione vel causa, nisi fortè tali morbo euidenti aliquam earum laborare cōstaret, quòd non posset cū aliis absque graui periculo vel scandalo commorari, monasteria ipsa egrediendi sit facultas, deinceps absq; licentia superiorum suorum, quā non nisi ex causa expressa vel ineuitabili exigente necessitate concedi volumus, monasteria sua nō exeant. prout dictarum constitutionum pœnas & vltionem canonicam voluerint eui

tare: Quòdq; vt ipsæ sanctimoniales à publicis & mundanis aspectibus separatæ, deo liberius seruire, & lasciuiendi opportunitate sublata, corda sua & corpora in animi sanctimonia diligẽtius custodire valeant, vniuersis & singulis ecclesiasticis & regularibus personis nostræ iurisdictioni subiectis interdicimus & prohibemus, ne absque rationabili & manifesta causa, & sine superioris, ad quem pertinet, licẽtia speciali, ipsa monasteria sanctimonialium subintrent, sub pœnis suspensionis in ecclesiasticas, & excõmunicationis in seculares personas, prout de iure poterimus, contra ipsos procedemus.

Ad idem.

ITem præcipimus, & sub pœna excõmunicationis mandamus, ne etiã ipsi prælati, prouisores, aut præpositi monasteriorũ monialium nostrarum ciuitatum & diœcesis, ipsa monasteria seu clausura quouis modo introeant, nisi magna & euidens necessitas id exposcat, Quæ si talis fuerit, nequaquam tamẽ huiusmodi ingressum sine religione & socio sibi comite facere præsumãt, sub pœna præmissa: & si ex iusta & honesta causa cuiquã personarũ sui monasterii loqui voluerint, hoc in ecclesia sub bono testimonio faciãt manifestè, ne sinistra cõtra ipsos suspicio oriatur, alioquin graui subiaceant vltioni.

Ad idem.

ITem mandamus sub pœna excõmunicationis similiter, ne capellani aut scholares monasteriorum monialium, seu illi qui conuersi dicuntur, absque licentia præpositorũ, prouisorũ eorũdem monasteriorũ clausura vel clausuras monialiũ, personis mundanis prohibitas, aut cũ monialibus per feneſtras colloquiũ habeant. Cõtrarium facientes, & præpositis seu prouisoribus monasteriorum inobedientes & rebelles, in hac parte, prout eorum rebellio vel pertinacia exegerit, nobis aut commissario nostro in hac parte fideliter studeant intimare.

De magistris scholasticis. CAP. XXXI.

QVia nõnullis propter inopiam & legendi studiũ opportunitas proficiendi subtrahitur, in Lateranensi cõcilio pia fuit institutione prouisum, vt per vnamquamque cathedralem ecclesiam, magistro qui clericos eiusdem ecclesiæ, aliosque scholares pauperes gratis instrueret, aliquod competens beneficium præberetur, quo & docentis releuaretur necessitas, & via pateret discẽtibus ad doctrinam. Verùm quoniam in multis ecclesiis id minimè obseruatur, nos prædicti

roborantes

roborantes statutum, adiicimus, vt non solũ in qualibet cathedrali ecclesia, sed etiam in aliis, quarum sufficere poterunt facultates, constituatur magister idoneus, à prælato cum Capitulo, seu maiori ac saniori parte Capituli eligendus, qui clericos ecclesiarum ipsarum & aliarũ gratis in grammatices facultate & aliis instruat iuxta posse. Volumus etiam, vt prælati & Capitula tam cathedralium quàm collegiatarum ecclesiarũ, qui magistros huiusmodi assumendi, recipiendi, ac cõstituendi habent facultatem, modernis peruersarum dogmatum & pernicioſarum nouitatum temporibus, neminem in magistrũ recipiant seu assumant, nisi de cuius vita, integritate, scientia, moribus, ac conuersatione, plenam & perfectam habeant notitiam, & qui peruersarum dogmatum fermento conspersus infectúsque non sit, ne tenera iuuentus cum lacte venenũ imbibat, & ea discat quæ postea non sine magno salutis discrimine, ac ingenti labore dediscere vix aut nullatenus possit. Cæterum, magistros qui tales reperti fuerint, mox destituendos, amouendosque districtissimè mandamus.

De custodia Eucharistiæ, & reuerentia sacramentorum.

CAP. XXXII.

NE propter irreuerentiam sacramentorum ira dei sæuiat in ministros, statuimus vt Eucharistia, crisma, & oleũ sanctum sub diligenti custodia seruentur. Cùm autem sacerdos eucharistiam vel oleum infirmorum ad decumbentem deportauerit, videat, quòd superpellicio, stola, seu orario sit indutus, supposito mundo velamine, manifestè & honestè, lumine, ac etiam campanella eucharistię præcedentibus sacramẽtum. Hæc facienti, ac omnibus etiam verè pœnitentibus & confessis, qui sacerdotem, eucharistiam, vel oleum infirmorum, vt sic deferentem eundo vel redeundo associauerint, vel secuti fuerint, & hoc de die faciunt, decem: si verò de nocte cum lumine proprio vel alieno, viginti dierum de iniunctis sibi pœnitẽtiis, præter indulgentias ab aliis & authoritate apostolica concessas, authoritate nostra ordinaria misericorditer in domino relaxamus. Similiter in ministratione sacramenti baptismatis, vt sacerdos superpellicio ac stola vtatur, volumus atque mandamus.

Ad idem de custodia eucharistiæ.

CONsiderantes quàm grauiter glorioſus deus propter sacramentorũ irreuerentiam offendatur: ideo quanquam

circa ſacramentorum cuſtodiam & reuerentiam ſufficienter ſancitũ dignoſcatur, quia tamẽ, vt quotidiana edocemur experientia, ſacerdotes cùm digniſsima euchariſtiæ & extremæ vnctionis ſacramenta ad infirmos deportant, incautè cum callopedibus & ſcandaloſè ac turpiter, capite nudo, aut vix birreto ſuperpoſito, non ornatis capillis, in mundi conſpectũ procedant, districtè præſenti ſtatuto inuiolabiliter duraturo, ſancimus, vt conſtitutio proximè pręinſerta firmiter obſeruetur, ac quilibet presbyter ſic infirmos euchariſtiæ & extremæ vnctionis ſacramentis accedens, abſq; callopedibus, & capite almutio (ſi ſaltem tali in loco almutia ſolita ſint) portari tecto alio, quin caputio clericali per collum tracto, vt ſola facies nuda appareat, deuotè ac religioſè præcedentibus lumine & cipanella, iuxta eiuſdem conſtitutionis tenorem incedat, indulgentias, inibi expreſſas, Chriſti fidelibus in domino elargientes. Si qui vero conſtitutionem noſtram ſeruare contempſerint, ſe vltionẽ noſtrã grauem non euaſuros agnoſcant.

De baptiſmo, ex Concilio prouinciali Fritzlarien.

CAP. XXXIII.

BAptiſmus cum ſumma reuerentia celebretur, maximè in diſtinctione & prolatione verborum, in quibus ſacramenti virtus conſiſtit, his ſcilicet verbis: Ego baptizo te in nomine patris & filii & ſpiritus ſancti, amen. Doceant etiam ſacerdotes, tam mares quàm fœminas, in neceſsitate paruulos baptizare, eadẽ forma in ſuo idiomate, & quòd patres & matres proprios infantes, ſi ſumma neceſsitas exigat, poterunt baptizare: & ſi ſacerdotes ſuper hoc diligentius requirentes, debitam formam ſeruatam in baptiſmate inuenerint, quod factũ eſt approbent, ſupplẽtes circa baptizatum quo ad vnctionem olei in pectore & in ſcapulis, & chriſmatis in vertice, quod à laicis eſt omiſſum. ſi autem in baptiſmate debitam formam non inuenerint obſeruatam, non differant pueros iterum baptizare.

De eccleſiarum procuratoribus. CAP. XXXIIII.

QVorũdam fide dignorum didicimus relatione, quòd plurimarum eccleſiarum noſtræ dioceſis procuratores laici duntaxat conſtituantur, qui ad eorum nutum cum pecuniis & rebus earũdem eccleſiarum abſque plebanorum ſcitu & conſenſu propria commoda quærant, ac mercationes & contractus interdum vitioſos cum illis exerceant, &

eas

eas ad alios priuatos vſus conuertere non formident, nec de per eos perceptis, collectis, imburſatis & geſtis in præſentia plebanorum, quorum tanquam procuratorum principalium intereſt, rationem reddere ſtudeant, fabricas eccleſiarum huiuſmodi & eorum animas miſerabiliter defraudando, quod profectò periculoſum fore arbitramur. Quamobrem eccleſiarum indemnitati & ſubiectorum ſaluti prouidere cupientes, præſenti conſtitutione ordinamus, vt deinceps cuiuſlibet eccleſiæ noſtræ diœceſis rector ſiue plebanus tanquam principalis, & cum eo ad minus duo laici huiuſmodi procurationis officia, citra eorum priuata cõmoda fideliter cum ſcitu & conſenſu plebani exerceant, ac vtilitatẽ eccleſiæ promoueant, rationem de ſingulis per eos leuatis, collectis, diſtributis, actis & factis, in præſentia ipſius rectoris ſiue plebani, tanquã principalis procuratoris, coram his qui ad hoc ſunt deputati, temporibus conſuetis faciendo, prout de hoc in extremo iudicio reſpondere velint. Qui autem huiuſmodi noſtri ſtatuti rebelles fuerint reperti, per eorum plebanos & paſtores monitione præuia excommunicari poſſint & debeãt, ad quod eiſdem plebanis, præſentis ſtatuti vigore, liberam damus facultatem.

De celebratione Miſſarum & horarum Canonicarum perſolutione, & de concionatoribus, ex Concilio prouinciali Moguntino CAP. XXXV.

PRædeceſſorum noſtrorum veſtigiis inhærendo ſtatuimus, inhibentes ſub excommunicationis pœna, quam in omnes tranſgreſſores huius ſacri approbatione Concilij decernimus ferẽdam, vt nullus ſacerdotum nouitiorum, illa die qua celebrare intendit primam Miſſam, in exordium publicationis ſui ſacratiſſimi officij, oblaturus Deo primitias gratiæ ac ſalutis ſibi collatæ, aliquos ad conuiuium inuitare aut inuitatos habere aut procurare, per ſe vel per alium quoquo modo præſumat, ſed ad ſolum Deum cuius militiæ eſt aſſcriptus, dirigat aciem ſui cordis, maximè die illa deuotus, & curis ac ſolicitudinibus temporalium, quibus mentes hominum diſtrahuntur exutus, remotus à vanitatibus, hiſtrionum curſibus, tumultibus & inſolentiis reproborum, qui etiam ſæpe venire ſolent non vocati. Si qui autẽ poſt vel ante (octo dierum ſpatio ſeu plurium intermedio) amicorum honeſtam cõuocationem habere velint, abſque hiſtrionum curſibus fieri non vetamus.

Quomodo diuinũ officium sit celebrãdum. CAP. XXXVI.

SAncta generalis synodus, Basilien. reformationi status ecclesiastici intendens, etiã inter alia de celebrando diuino officio, & horis canonicis ritè persoluendis, ac nonnullis aliis circa cultum diuinum necessariis, certas ordinationes fecit tenoris infrascripti: Si quis principẽ seculi rogaturus habitu honesto, gestu decenti, prolatione non præcipiti, sed distincta, attenta quoque mente, seipsum ac verba studet cõponere: quanto diligẽtius in sacro loco omnipotẽtem oraturus Deum, hæc omnino facere, curare debet? Statuit igitur sancta synodus, vt in cunctis cathedralibus ac collegiatis ecclesiis horis debitis, signis congrua pulsatione præmissis, laudes diuinæ per singulas horas, non cursim ac festinanter, sed tractim & cum pausa decẽti, præsertim in medio cuiuslibet versiculi, psalmorũ debitam faciendo inter solemne ac feriale officium differentiã, reuerenter ab omnibus persoluantur. Horas canonicas dicturi, cum tunica talari ac superpelliceis mundis, vltra medias tibias longis, vel cappis, iuxta temporum ac regionũ diuersitatem, ecclesias ingrediãtur, nõ caputia, sed almutias vel birretta tenẽtes in capite. Qui cùm in choro fuerint, grauitatem seruent, quã & locus & officiũ exigit: non insimul aut cum aliis confabulantes seu colloquẽtes, aut literas seu scripturas alias legentes. Et cùm psallendi gratia ibidem conueniant, muta ac clausa labia tenere nõ debẽt, sed omnes præsertim qui maiori funguntur honore, in psalmis, hymnis & canticis Deo alacriter modulentur. Cum dicitur: Gloria patri & filio, & Spiritui sancto, Sicut erat in principio, &c. omnes consurgant. Cum nominatur glorioſum illud nomen Iesus, in quo omne genu flectitur, cœlestiũ, terrestrium, & infernorũ, omnes caput inclinent. Nemo ibidem dum horæ in communi publicè cantãtur, legat vel dicat priuatim officium. Nam non solum obsequium quo obnoxius est choro, subtrahit, sed alios psallentes perturbat. Super his debitè obseruandis, aliisque ad diuini officij prosecutionem ac chori disciplinã spectantibus, Decanus vel cui onus incumbit, diligenter inuigilet, hinc inde ne quid inordinatè fiat, circunspiciens. Horum autẽ transgressores, illius horæ in qua circa prædicta excesserint, vel alia maiori, prout trãsgressionis grauitas exigit, plectẽtur pœna, laudabilibus tamen cõsuetudinibus, statutis ac obseruantiis specialibus ecclesiarum singularum saluis.

Quo

Quo tempore quisque debeat esse in choro. CAP. XXXVII.

QVi in Matutinis ante finẽ psalmi, Venite exultem⁹: in aliis horis ante finem primi psalmi: in Missa ante vltimum Kyrie eleison, vsque in finem, diuino officio non interfuerit, nisi forte necessitate cogẽte, ac petita & obtenta à præsidente chori licẽtia, discedere oporteat, pro illa hora absens censeatur, saluis ecclesiarum cõsuetudinibus, si quæ forte circa hoc arctiores existant. Idem in his obseruetur, qui à principio vsque in finem in processionibus non permanserint, pro cuius executione deputetur aliquis onus habẽs notandi personas singulas statuto tempore non conuenientes iuramento astrictus agere fideliter & nulli parcere, Iubet etiam hæc sancta synodus, quòd in illis ecclesiis, in quib⁹ singulis horis certæ distributiones statutæ non sunt, omnino etiam de grossis fructibus (si opus sit) deputentur, vt iuxta mensuram laboris plus minùs ve quisque capiat emolumẽti, tollens prorsus abusum illum, quo in vna duntaxat hora præsens, totius diei distributiones vsurpat, & illum quo Præpositi vel Decani, aut alij officiales, ex hoc solum quod officiales sunt, licet actualiter pro vtilitate ecclesiæ non absint, quotidianas distributiones percipiunt.

Qualiter horæ canonicæ extra chorum dicendæ sint.

CAP. XXXVIII

QVoscũque etiã alibi beneficiatos seu in sacris cõstitutos cum ad horas canonicas teneãtur, admonet hæc sancta synodus, si orationes suas Deo acceptas fore cupiunt, vt nõ in gutture, vel inter dẽtes seu deglutiẽdo, aut syncopãdo dictiones, nec colloquia vel risus intermiscẽdo, sed siue soli, siue associati, diurnũ nocturnùmq; officiũ reuereãter, verbisque distinctis pagãt, ac tali in loco, vnde á deuotione nõ retrahãtur, ad quã se disponere & præparare debẽt, iuxta id quod scriptũ est ante orationẽ præpara animã tuã, ne sis, quasi qui tẽtat Deũ.

De his qui tẽpore diuinorũ vagãtur per ecclesiã. CA. XXXIX.

QVicũque in ecclesia beneficiat⁹, præsertim de maiorib⁹, diuinorũ tempore per ecclesiã, vel foris circa ipsam deambulando, aut cũ aliis colloquẽdo, vagari visus fuerit, nõ solum illius horæ, sed totius diei præsentiã ipso facto amittat. Quisi semel correctus, nõ destiterit, per mensem distributionibus careat vel grauiori (si pertinacia exegerit) pœnæ subiaceat, ita vt tãdẽ desistere cogatur. Prohibeatur etiã ne diuina

officia

officia tumultuosi quorũcunque per ecclesiã discursus impediãt aut perturbent, Regulares, qui in cõuẽtalibus ecclesiis circa prædicta excesserint grauiter superioris arbitrio castigẽtur,

De tabula pendente in choro. CAP. XL.

VT cuncta in domo Dei ordinatè procedant, & quilibet sciat, quid sibi agendũ imminet, statuatur tabella aliqua continuè pendens in choro, in qua quid per vnũquenque ex canonicis vel aliis beneficiatis, in singulis horis per hebdomadam, aut maius tempus legendum, cãtandùmve sit, scribatur, Qui autẽ secundum quod ibi descriptus fuerit, facere per se vel aliũ neglexerit, pro qualibet hora distributiones vnius diei amittat,

De tenentibus capitula tempore Missæ. CAP. XLI.

PRohibet hæc sancta synodus vt tempore Missæ maioris, præsertim solemnibus diebus, capitula seu actus capitulares, aut alij tractatus per Canonicos non celebrentur, nisi forte vrgens & euidens ingrueret necessitas. Qui vero ad talem horã capitulum indixerit, à distributionibus quotidianis per hebdomadam sit suspensus, neque ipsi Canonici pro illa hora distributiones ipsas lucrentur.

Experientia docti nouimus, quòd quidem verbum Dei in ecclesiis nostrarum ciuitatis & diœcesis seminãtes, religiosi & seculares presbyteri, interdum rancore moti contra se inuicẽ prædicare non verentur, in populi scandalum & exemplum pernicioſum. Nos considerantes, quòd sicut ex indiscreto silentio sæpius error post se relinquitur, ita & incauta loquutio sæpius errorem inducit. Idcirco præsenti statuto inhibemus, ne quis prædicantium in monasteriis & ecclesiis nostrarum ciuitatis & diœcesis, siue religiosus, siue secularis existat, de cætero contra alium quicquam in cancellis prædicet: sed si errorem, hæresim, vel quid aliud aliquis ex ipsis prædicauerit, id nobis vel nostro vicario in spiritualibus referatur, ne ex huiusmodi contentione, publica scandala in populo & pericula consurgant animarum, secus facientes pœnam grauem & condignam non euadent.

De sponsalibus & matrimoniis. CAP. XLII.

QVamuis in generali Cõcilio Innocẽtius papa tertius sufficiẽter statuerit, ne quis sacerdos clandestinis matrimoniis intersit, inhibens nihilominus ne talia clandestina matrimonia contrahantur, cùm tamẽ, quod dolenter referimus, prædicta

prædicta clandestina matrimonia sæpius contrahantur, per quæ grandia scandala, & animarum pericula non modica insurgunt, prohibemus de cætero clandestina matrimonia contrahi, iuxta cõstitutionem in Concilio generali editam, quæ habetur in c. fina. De clandestina desponsatione, infrascriptã, quam in omnibus parochialibus ecclesiis præcipimus singulis annis per plebanum & curam animarum habentem, quater publicari. Ne autem constitutio prædicta cuiquam sit incognita, eam etiam de verbo ad verbum hîc inseri volumus, cuius tenor sequitur & est talis.

Cùm inhibitio copulæ coniugalis sit in vltimis tribus gradibus reuocata, eam in aliis volumus districtè obseruari: vnde prædecessorum nostrorum vestigiis inhærendo, clandestina matrimonia penitus inhibemus: Prohibentes etiam ne quis sacerdos talibus interesse præsumat. Quare speciilem quorũdam locorum consuetudinem, ad alia generaliter prorogando, statuimus, vt cùm matrimonia fuerint contrahenda in ecclesiis per presbyteros publicè proponantur, competenti termino præfinito, vt infra illum qui voluerit aut valuerit legitimum inpedimentum opponat, ipsi presbyteri nihilominus inuestigent, vtrum aliquod impedimentum obsistat. Cùm autem apparuerit, probabilis cõiectura contra copulam contrahendam, cõtractus interdicatur expresse, donec quid fieri debeat super eo, manifestis constiterit documentis. Si quis vero huiusmodi clandestina vel interdicta coniugia inire præsumpserit in gradu prohibito etiam ignoranter, soboles de tali coiunctione suscepta prorsus illegitima censeatur, de parentum ignorantia nullum habitura subsidium, cùm illi taliter contrahendo non expertes scientiæ, vel saltem affectatores ignorantiæ videãtur. Pari modo proles illegitima censeatur: si ambo parentes impedimentum scientes legitimum, præter omne interdictum, etiã in conspectu ecclesiæ contrahere præsumpserunt. Sane, si parochialis sacerdos tales cõiunctiones prohibere contempserit, aut quilibet etiam regularis qui eis præsumpserit interesse, per triennium ab officio suspendatur, grauiùs puniendus, si culpæ qualitas postulauerit. Sed & his qui taliter copulari præsumpserint etiam in gradu concesso, pœnitentia condigna iniungatur. Si quis autem ad impedien dam legitimam copulam malitiosè impedimẽtum obiecerit, canonicam non effugiet vltionem.

Hac

Hac constitutione prohibemus, ne quis plebanorum seu curatorum ciuitatis & diœcesis Hildesemen. de cætero clandestinis matrimoniis intersit: quòd si secus fecerit, vltra pœnas canonis prædictas condignè mulctetur. Si autē aliqui ex subditis matrimonium clandestinè contraxerint, mox postquam hoc sciuerit, eos moneat, vt matrimonium per eos contractum, in facie ecclesiæ infra proximum mensem solemnizēt, qui etiam infra tempus & spatium mensis eis præfigendum, matrimonium huiusmodi in facie ecclesiæ solemnizare legitimo cessante impedimento teneantur. Et si id facere contempserint, seu eorū curatus, vt præfertur, ipsos monere non curauerit, tam curatus quàm contrahentes, iuxta dictam constitutionem & alias, canonicè puniantur.

De Iudæis. CAP. XLIII.

NE Iudæi de cætero in ciuitate & diœcesi nostris nutrices seu seruientes habeant Christianas, districtiùs inhibemus, quia indignum est quòd filii liberi filiis famulentur ancillæ, omnibus ipsorum seruientibus ac nutricibus præcipientes, vt à seruitiis eorum infra proximum mensem, a publicatione præsentium recedant, quos etiā Iudæi liberè dimittere teneantur, & transgressores huius statuti condigna animaduersione puniantur.

Ad idem

QVoniā dudū in generalibus Conciliis, & in sacra prouinciali synodo Moguntinen. nouissimè celebrata, inter cætera de Iudæis & crucis Christi inimicis, sub cessatione diuinorum & pœna subtractionis cōmunionis, statutum & mandatum reperitur, quod etiam nuper in conuentu Imperiali Augusten. per piissimum & inuictissimum dominum, dominum Carolum quintum Romanorum Imperatorem, in reformatione sua Imperiali ibidem facta similiter repetiti, ac de nouo est ordinatū & dispositum, quòd Iudæi signa deferre debeant, per quæ à Christianis distingui & discerni videantur, declarando & adiiciendo tale signum esse debere, circulum videlicet de filis croceis, in veste extrinseca antepectus, quo ad mares ac masculos: & duas rigas blauei coloris in peplis mulierum quo ad fœminas. Cùm autem parū prosit statuta condere & eorum exequutionem negligere, idcirco constitutione præsenti præcipimus districtè vniuersis Iudæis per ciuitatē & diœcesim nostras habitātibus, sub pœna quinquaginta

quaginta florenorum Rhenen. mandantes, quatenus huiusmodi signa extrinseca, iuxta declarationem Cęsareę & catholicæ maiestatis prædictam deferant cōformiter, & ad hoc per potestatem secularem & officiales & regentes compellantur: alioquin contra secus facientes officiales & regentes, ad subtractionem sacramenti Eucharistiæ, & nihilominus etiam contra Iudæos ad exclusionem cōmunionis fidelium & alias pœnas, prout de iure, procedatur.

De adulteris. CAP. XLIIII.

QVædam personæ relicto legitimo thoro, non verentur vna domo in adulterinis amplexibus manifestè cohabitare, in scandalum plurimorū, quorū saluti prouidere volentes, omnibus rectoribus, plebanis & curatis, nostrarum ciuitatis & diœcesis in virtute sanctę obedientiæ districtè præcipiendo mandamus, quatenus omnes & singulos, qui in adulterinis amplexibus insimul residere nō verentur, admoneant, requirant, & exhortētur, vt infra quindecim dies ab inuicem discedant, & si mandato huiusmodi obedire cōtempserint, & post dictos quindecim dies (quod absit) insimul cohabitauerint, tales in eorum vita ab ecclesiasticis excludantur sacramentis, & post mortem nisi pœnitētiam egerint de cōmissis, ecclesiastica careant sepultura, & nihilominus ad nos vel vicarium nostrū pro absolutionis beneficio consequendo remittantur. Ipsi verò rectores, plebani, & curati qui eos monere obmiserint, à nobis, vel vicario nostro, canonicam expectare se non dubitent vltionem: quibus etiam sub simili commination̄e districtius iniungimus, vt eorundem rebellium nomina, infra alios quindecim dies nobis vel vicario nostro denuncient, vt contra eosdem ad vlteriora procedere valeamus.

De raptoribus. CAP. XLV

SPoliatores stratarum ac raptores alios, qui transeuntes per vias & stratas publicas, viduas, pupillos & personas alias, præsertim ecclesiasticas, eorum bonis spoliant: propter eorum violentias, quæ perturbationem desiderandæ pacis inducunt, tali volumus nostro ferienti correctionis gladio pœna mulctari, vt tam ipsi quàm receptantes eos & scienter dantes eis auxilium vel fauorem, ipso facto sint anathematis vinculo innodati. Hoc quidem statutum, volumus anno quolibet in singulis quatuor festiuitatibus principalibus si termo eodem die fiet: alioquin die sequenti proximo dū sermo fuerit in

rit in quibuslibet ecclesiis ciuitatis & diœcesis nostrarum, in cancellis publicari.

De vsuris. CAP. XLVI.

VSurarios actus diuina & humana lege satis nouimus exprobratos: & contra exercétes vsuras, nouissima constitutio Cõcilij Lugdunẽ. pœnas statuit exquisitas, sed quia quæsito fœnerãdi colore, nonnulli sub titulo venditionis exercẽt vsuras, qui pecunias mutuant datis induciis, vt statuto die recipiant fruges fortè in duplo valore, quas deinde ampliori pecunia vẽdant. Quidã etiam emendo rem pro certa quantitate vẽditori dimissam, statuto termino pro adaucto numero vsurarum quantitate reuendunt: His fraudibus obuiando prohibemus, ne quis vsurarium absoluat publicum, vel ad ecclesiasticam recipiat sepulturam, nisi cautione præstita de vniuersis restituẽdis, iuxta cõstitutionem apostolicam in Cõcilio Lugdunen. factam, quæ habetur de vsuris libro sexto, quæ incipit: Quanquã, &c. quam in omnibus parochialibus ecclesiis præcipimus singulis annis per regentẽ curam animarum, semel videlicet in dominica Quadragesimæ, qua canitur Iudica, &c. soleniter publicari. Ne autem constitutio prædicta cuiquã sit incognita, illam volumus hîc de verbo ad verbum inseri:

Quãquam vsurarij manifesti de vsuris quas receperant satisfieri expressa quantitate vel indistinctè in vltima voluntate mandauerint: nihilominus tamen eis ecclesiastica denegetur sepultura, nisi de vsuris ipsis fuerit, prout patiuntur facultates eorũ, plenariè satisfactũ: vel illis quibus est facienda restitutio, si præsto sint ipsi, aut aliis qui possint eis acquirere, vel eis absentibus loci ordinario, aut eius vices geréti, siue rectori parochiæ, in qua testator habitat, coram aliquib' fidedignis de ipsa parochia, quibus quidẽ ordinario, vicario aut rectori prædicto modo, cautionem huiusmodi eorum nomine liceat præsentis constitutionis authoritate recipere: ita, quod illis perinde actio acquiratur, ac si seruo publico de ipsius ordinarii mandato idoneè de restitutione facienda sit cautum. Cæterùm si receptarum vsurarum sit quantitas manifesta, illi semper in cautione prædicta exprimi volumus: alioquin alia recipiens cautionem huiusmodi arbitrio moderandã, ipse tamen scienter non minorẽ, quàm verisimiliter creditur, moderetur: & si secus fecerit, ad satisfactionem residui teneatur. Omnes autem religiosos, & alios qui manifestos vsurarios cõtra

præsentis

præsentis sanctionis formã ad ecclesiasticã ausi fuerint admittere sepulturam, pœnæ Lateranen. Concilij contra vsurarios promulgatæ, statuimus subiacere. Nullus manifestorũ vsuratiorũ testamentis interfit, aut eos ad confessionẽ admittat, siue ipsos absoluat: nisi de vsuris satisfecerint, vel de satisfaciendo pro suarũ virib⁹ facultatum præstent (vt præmittitur) idoneã cautionem. Testamenta quoque manifestorum vsurariorum aliter facta non valeant, sed sint irrita ipso iure.

De pœnis occasione interdicti. CAP. XLVII.

SAcri prouincialis Concilij ordinationi inhærendo hac cõstitutione perpetuò valitura, ordinatione Reuerẽdissimi domini Cardinalis Campegij legati in sua reformatione præinserta, posita pro præsenti rerum statu salua sancimus, vt si in antea aliqua ecclesiastica vel secularis persona cuiuscũque dignitatis, status vel conditionis existat, instigante diabolo infra ciuitatem & diœcesim nostras, clericũ, aut pro clerico se gerentem interfecerit, aut mutilauerit, aut sine licentia superioris ipsius clerici captiuauerit, aut detinuerit, eo ipso in terris, ecclesiis, parochiis totius archipresbyteratus in quo huiusmodi delictum commissum, aut clericus huiusmodi captus fuerit, non solum in illo archipresbyteratu, sed etiam in quibuscunque aliis archipresbyteratibus, in quibus quempiam talium detineri constiterit, & in omnibus locis, in quibus interfector seu mutilator, aut captor, seu eius complices, & ipsi consilium, auxilium, & iuuamen præstãtes, domicilium, aut dominium obtinentes, & siue de facto, siue de iure iurisdictionem exercuerint, aut obtinuerint, vel moram traxerint, & ad quæ deuenerint, & quandiu in eisdem fuerint, & post cuiuslibet ipsorũ abinde recessum, ad tres dies cõtinuos ipso facto cessetur à diuinis, & seruetur strictissimè ecclesiasticũ interdictum tam diu, & quousquæ læso nobis & ecclesiæ fuerit de tãto flagitio satisfactum, aut interdictũ huiusmodi aliàs fuerit legitimè relaxatum: tales etiam iniuriatores tanquã excommunicati, eo ipso, à singulis arctius euitentur, donec absolutionis beneficium meruerint legitimè obtinere. Ne autem hi iuxta promissa interdictum seruare debentes, se valeant per ignorantiam quomodolibet excusare, præcipimus, vt rectores seu plebani ecclesiarum parochialium, in quorum parochiis facinora prædicta commissa fuerint, statim, & infra vnius diei spatiũ archipresbytero si præsens in archipresbyteratu fuerit, alioquin

alioquin Camerario, & si Camerarius etiam abesset, vicinior presbytero curato illius archipresbyteratus præsenti rem gestam referant. Qui archipresbyter, seu Camerarius, aut vicinior confrater Curatus omnibus cæteris confratribus archipresbyteratus huiusmodi, & etiam religiosis in eo commorantibus, infra biduum proximum hoc idem facinus manifestet, ac interdictum per eos, & in toto archipresbyteratu seruandum fore notificet, quibus super his fidem plenam, sicut nostris literis, volumus adhiberi. Si quis verò rectorum seu plebanorum ecclesiarum parochialium, aut archipresbyterorũ, vel Camerariorum hoc nostrum præceptum adimplere contempserit, excommunicationis sententiam eo ipso incurrat, à qua non possit, nisi congrua satisfactione præuia liberari, per præmissa constitutionibus legalibus & prouincialibus contra sacrilegos prædictos editis, & aliis quæ de ipsorum pœnis tractant non intendimus derogare, sed potius eas in suo robore volumus permanere.

Ex eadem generali synodo Basilien si.

INsuper eadem sacrosancta synodus Basilien sis ad vitãdum scandala & multa pericula, subueniendumq; conscientiis moratis, statuit, quod nemo deinceps à cõmunione alicuius in sacramentorũ administratione vel receptione, aut aliis quibuscunq; in iudiciis, vel extra cuiuscũque sententiæ, aut cẽsuræ ecclesiasticæ, aut suspensionis, vel prohibitionis ab homine, vel ab iure generaliter promulgatæ occasione, teneatur abstinere, vel aliquẽ vitare, aut ecclesiasticũ interdictũ obseruare, nisi sententia, prohibitio, suspẽsio, vel censura ecclesiastica huiusmodi fuerit, vel contra personam, collegiũ, vniuersitatem, ecclesiã, aut locum certũ, aut certam, à iudice publicata, vel denunciata specialiter & expresse, aut si aliquem ita notorie excõmunicationis sententiã cõstiterit incidisse, quod nulla possit tergiuersatione cælari, aut aliquo iuris suffragio excusari Nam à communione illius abstineri vult iuxta canonicas sanctiones, per hoc tamen huiusmodi excommunicatos, suspẽsos & interdictos seu prohibitos, non intendit in aliquo releuare, nec eis quomodolibet suffragari.

Ad idem ex eadem generali synodo.

QVoniã ex indiscreta interdictorũ promulgatione multa cõsueuerũt scãdala euenire, Statuit hæc sancta synodus, ꝙ nulla ciuitas, oppidum, castrũ, villa, aut locus, ecclesiastico

ſtico poſsit ſupponi interdicto, niſi ex cauſa ſeu culpa ipſorũ, locorum ipſorum, aut domini, ſeu rectoris, vel Officialium. Propter culpam vero ſeu cauſam alterius cuiuſcũque priuatæ perſonæ huiuſmodi loca interdici nequaquam poſsint authoritate quacũque ordinaria vel delegata, niſi talis perſona fuerit prius excommunicata, aut denunciata, ſiue in eccleſia publicata, ac domini, ſeu rectores, vel Officiales authoritate iudicis requiſiti, huiuſmodi perſonam excommunicatam infra biduũ inde cum effectu non eiecerint, aut ad ſatisfaciendum compulerint, qua etiam poſt biduum eiecta recedẽte vel ſatisfaciente, mox diuina reſumi poſsint. quod etiam in pendentibus locum ipſa ſynodus vult habere: per hanc tamen conſtitutionem, non volumus eſſe ſublatam conſtitutionem noſtram præmiſſam, quæ incipit, Sacri prouincialis.

De pœnitentiis & remiſsionibus. CAP. XLVIII.

TAmetſi iuxta ordinationem & cõſtitutionem ſanctæ matris eccleſiæ in concilio Lateranen. ſub Innocentio tertio celebrato, editã & factã, quæ habetur ſub titulo De pœnitẽtiis & remiſsionibus in antiquis, quilibet doli capax teneatur ſaltẽ ſemel in anno confiteri proprio ſacerdoti, vel de eius licẽtia alteri, & Euchariſtiæ ſacramẽtũ ad minus in paſcha recipere. Certificati tamen ſumus (quod certe dolenter referimus) quod nonnulli ciuitatis & diœceſis noſtrarum incolæ & inhabitatores, his turbatiſsimis pernicioſarũ dogmatũ & nouitatum tẽporibus, etiã pluribus annis nõ ſint confeſsi, nec ſacrũ Euchariſtiæ receperint ſacramentũ. Itaque pro paſtoralis officij noſtri debito, vt tales circa propriam ſalutẽ deſides, ad meliorem vitam omni ſtudio & ſolertia reducantur, diſtricte præcipimus & mandamus, dictã Lateranen. Concilij conſtitutionem, in omnibus parochialibus eccleſiis, annis ſingulis per eccleſiarum parochialiũ rectores, & curam animarũ habẽtes, bis in Quadrageſima, ſemel in dominica Inuocauit & iterum in dominica qua canitur Lætare, publicẽ & ſolemniter publicari. Et ne conſtitutio huiuſmodi cuipiam ſit incognita, illam præſentibus verbo ad verbum inſerendam curauimus.

Omnis vtriuſque ſexus fidelis, poſtquã ad annos diſcretionis peruenerit, omnia ſua ſolus peccata ſaltem ſemel in anno fideliter cõfiteatur proprio ſacerdoti, & iniunctã ſibi pœnitẽtiam propriis viribus ſtudeat adimplere, ſuſcipiens reuerenter ad minus in paſcha Euchariſtiæ ſacramentũ, niſi forte de pro-

prij ſacerdotis conſilio ob aliquã rationabilẽ cauſam ad tẽpus ab huiuſmodi perceptione duxerit abſtinendũ, alioquin & viuẽs ab ingreſſu eccleſiæ arceatur, & moriẽs Chriſtiana careat ſepultura. Vnde hoc ſalutare ſtatutũ frequenter in eccleſijs publicetur, ne quiſquã ignorantiæ cæcitate velamen excuſationis aſſumat. Si quis autẽ alieno ſacerdoti voluerit iuſta de cauſa ſua cõfiteri peccata, licentiã prius poſtulet & obtineat à proprio ſacerdote, cũ aliter ipſe illũ nõ poſsit abſoluere & ligare. Sacerdos autem ſit diſcretus & cautus, vt more periti medici ſuperinfundat vinũ & oleũ vulneribus ſauciati, diligenter inquirens & peccatoris circunſtantias & peccati, quibus prudenter intelligat quale debeat ei præbere cõſiliũ, & cuiuſmodi remediũ adhibere, diuerſis experimentis vtendo ad ſaluandum ægrotũ. Caueat autẽ omnino ne verbo aut ſigno, aut alio quouis modo aliquatenus prodat peccatorẽ, ſed ſi prudentiori cõſilio indiguerit, illud abſq; vlla expreſsione perſonæ cautè requirat. Quoniã qui peccatũ in pœnitentiali iudicio ſibi detectũ præſumpſerit reuelare, non ſolũ à ſacerdotali officio deponendum decernimus, verumetiã ad agendum perpetuam pœnitentiam in arctum monaſterium detrudendum.

Quia nonnulli religioſi terminis ſuis non cõtenti in perditionẽ animarũ in caſibus ſedi apoſtolicæ & nobis reſeruatis in ciuitate & diœceſi noſtris ſubditos noſtros abſoluere præſumũt, licet de hoc nullã receperint poteſtatẽ, præſenti decreto inhibemus, ne deinceps nudo verbo ipſorũ religioſorũ aſſerentiũ ſe talẽ habere poteſtatẽ, niſi aliàs de poteſtate huiuſmodi fecerint fidẽ legitimis documentis, credatur: declarãtes abſolutiones eorum in caſibus prædictis factas, nullas eſſe, niſi hoc ſpecificè à ſede apoſtolica, ſeu à nobis eis ſit cõceſſum.

Ad idem.

INſuper omnibus presbyteris curatis & non curatis noſtrarum ciuitatis & diœceſis inhibemus, ne de caſibus epiſcopalibus nobis reſeruatis, quos duximus inferius annectẽdos, niſi quatenus iuxta tenorem præinſertæ reformationis Reuerendi domini Cardinalis Campegij de latere legati hoc ipſis conceditur ſeu permittitur, ſe intromittere audeant: ſed ad nos ſeu vicarium noſtrum, omnes infrà ſcripti remittantur, decernentes abſolutionẽ per eos abſque ſpeciali cõceſsione noſtra ſeu vicarij noſtri in caſibus huiuſmodi, præterquam in mortis articulo factam, viribus penitus carere.

De ſen-

De sententia excommunicationis. Cap. XLIX.

QVoniam excõmunicati absolutos se esse nonnunquã mentiuntur, ex quorũ cõmunione pericula eueniunt animarum, præsenti constitutione inhibemus, ne de cætero quisq; sacerdos curatus nobis subiectus quamcunq; personam eius parochiæ, quam semel per nostras, seu vicarii vel officialis nostri literas excommmunicatorias sigillatas, excõmunicatam denũciauit, aut contra quam tales literas vidit & recepit, vltra ad diuina sua scienter admittat, vel corã ea celebret, aut absolutam credat vel teneat, nisi absolutionem suam literatorie, & sigillatam illius sigillo qui eã excõmunicauit sibi prius ostendat. Transgressores autem vltra pœnam iuris quam incurrunt, pœnam condignam non euadent.

Quãuis contra absentes ad synodũ vocatos ad pœnas iuris procedere, id eorũ contumacia exigente possemus: ex causis tamen certis nos monctibus mitius agentes, sub spe quòd in futurum nostra benignitate attcta reddatur obedietes, pœnarũ huiusmodi effectũ duximus suspendendũ, & suspendimus per præsentes. Præterea, ne clerus noster censuris, & sentctiis ecclesiasticis authoritate ordinaria propter statutorũ transgressione & non obseruationẽ, à nobis & prædecessoribus nostris latis, dummodo à iure latæ non sint, inuoluatur, illas tollimus in his scriptis, eaſdem in arbitrarias pœnas per nostrũ vicariũ in transgressores infligendas committentes, citra tamen pœnarum iuris sublationem, quibus per hoc nolumus derogare.

Casus episcopis specialiter reseruati sunt infra scripti. CAP. L.

REbaptizatus, Reconfirmatus, vel reordinatus.

Item: Qui matrimonium post sponsalia iurata cum alia quàm sponsa contraxerit.

Item: Mulier quæ antequam certificaretur de morte mariti, secundo contraxerit.

Item: Ille qui virginem defloraverit, oppresserit, & rapuerit.

Item: Opprimens propriam prolem.

Item: Ia se sterilitatem vel abortum quomodolibet procurãs.

Item: Homicidium, facto, præcepto, cõsilio, consensu, authoritate propria, vel authoritatiua exhortatione, vel quouis alio modo committens.

Item: incestum in tertio, aut proximiori gradu consanguinitatis, aut affinitatis committens.

Item, voti transgressores.

Item: Simoniacus. Item Vsurarius,
Item. Raptor. Item: Sacrilegus,
Item: Incendiarius. Item: Latro.

Itē: Ecclesiā cōsecratā sanguinis vel seminis effusiōe pollues.
Item: Quilibet ecclesiæ, vel cœmeterij, aut immunitatis, vel libertatis ecclesiasticæ violator.
Item: Quilibet excommunicatus à canone vel constitutione.
Item: Sacerdos proditor confessionis.
Itē: Celebrans in ecclesia interdicta, vel altari non cōsecrato, aut mobili, sine licētia, vel sine indumētis, aut non ieiunus.
Item: Non ordinatus celebrans vel ministrās in ordine quem non habet.
Item: Sacerdos, cuius negligentia, vel culpa aliquid inhonestum, vel aliquod scandalum circa sacramenta euenit.
Item: Quilibet deierās, seu veniens contra suū iuramentum.
Item: Falsarius literarum & monetæ.
Item: Quilibet manus violētas iniiciens in patrē & matrē suā.
Item: Quilibet coniugatus contrahens matrimonium viuēte vxore, cum secunda: vel intrans religionem, vel recipiēs sacrum ordinem coniuge inuita, & econtra.
Item: Coniunx qui & quæ in mortem coniugis effectualiter machinatus vel machinata fuerit.
Item: Scienter coiens cum infideli.
Item: Promotus per alium, quàm per propriū episcopum sine licentia.
Item: Furtiuè seu per saltū, vel extra statuta tēpora promotus.
Itē: Excōmunicatus, vel suspēsus, aut interdict⁹ in ordine suo ministrās, vel qui taliter ligatus aliquem ordinem suscepit.
Item: Sciēter sepeliēs corpus excommunicati in cœmeterio, vel etiam non excommunicati tempore interdicti.
Item: Abutens quomodolibet sacramētis ecclesiæ, vt puta Hostia, Chrismate, vel alia re sacra.
Item: Omnis adulter & adultera saltem publicus & publica.
Itē: Quilibet scienter extra casum necessitatis baptizās propriā prolem, vel illā tenens in baptismo aut cōfirmatione.
Item: Omnis hæreticus, aut fautor, participatorve hæreticæ prauitatis.
Itē: Cōmittens Sodomiticū crimen, aut cum brutis cōmissum.
Item: Quilibet cum sanctimonialibus coiens,
Item: Omnes clandestinè contrahentes spōsalia, nisi infra

tempus

tempus ſtatuti ſuprapoſiti illa ſolemnizauerint.
Poſtremo, ad ſiniſtræ ſuſpicionis tollendum ambiguũ, inhibemus, ne quis ſacerdos, vel religioſus de cętero cõfeſſiones mulierũ audiat, alibi quam in loco publico vbi videri poſſit.

Lecta & publicata fuerũt hæc ſtatuta ſynodalia Reuerendiſſimi patris & domini, D. Valętini epiſcopi Hildeſemen. in ſynodo epiſcopali per ipſum pſonaliter in ciuitate & eccleſia Hildeſemẽ. celebrata, die lunæ poſt dominicã Lætare, quæ fuit XVII. Menſis Martij, Anno à natiuitate domini 1539.

FORMVLA VIVENDI CANONICORUM, Vicariorum, & aliorũ Presbyterorum ſeculariũ.

SIC Pſalmum dicam nomini tuo in ſeculũ ſeculi, vt reddam vota mea de die in diẽ. Scribitur Pſal. lx. Super hoc verbo dicit gloſa Auguſt. Si vis in æternũ pſallere, redde vota in iſto die, id eſt, quod promiſiſti nunc ſolue, do nec venias ad illũ diem, in quo perenniter cũ omnibus ſanctis Deum laudes. De omnibus enim bonis quæ in præſenti facimus, Deum in futuro perenniter laudabim⁹. Quod igitur illic acturi ſumus, hîc inchoare debemus. Ecce venerabilis domine, quam breue verbum, ſed fœcundum & omni ſuauitate plenũ, veſtróque deſiderio aptiſſimum. Scribitis nanque & reſcribitis pro aliqua exhortatione & informatione vobis trãſmittẽda, ſuper qualitate ſtatus veſtri, quaſi non habeatis ad manũ ſanctorũ regulas & formulas, iuxta quas ſecurè vos regulare poſſitis. Si nõ humilitas veſtra pariter & bona vita vos excuſarẽt, decidẽdi nos occaſionẽ potius quam exhortationẽ aut informationẽ expetere timeremus. Coacti igitur (De⁹ ſcit) facere tentam⁹ quod neſcim⁹, & niſi ipſe calamũ dirigat, inutilis erit labor iſte, ſed vtinã non pernitioſus. Nunquam enim ſermo ex illis doctũ quemlibet aut exaſperat aut impedit. Et cùm ego veſtræ perſonæ notitiam non habeam, niſi tantillum quod (ſicut dictum eſt) mihi preſbyter eſtis, & cuiuſdam cathedralis eccleſiæ canonicus, idcirco ſecurè conſulere non valeo.

De quinque horribilibus exemplis cõtra eos qui vitã ſuã emendare volentes, ſtatim cũ compunctionis ſpiritũ ſentiunt, ſe perfectos eſſe arbitrãtur, & in modo viuendi eligẽdo ſanis cõſilijs non vtuntur, ſed iuxta motũ capitis ſui ambulant. CAP. I.

DIcit beatus Gregorius in Pastorali suo: Nō vna eadēque cunctis exhortatio congruit, quia nec cunctos par morū qualitas astringit. Quod vni prodest, alteri nonnunquā obest. Dicam rem hāc breuiter sub quintuplici exemplo, quæ vos in admirationē & cautelam magnā adducere debet. Non longe ante hos annos presbyter quidā fuit admodū bonæ vitæ, qué hoc ordine diabolus decepit, Cōsuluit nanq; sibi, vt se interficeret, vt martyr fieret, asserens hoc domino plurimum placere. Tandē miser arrepto pugione propriū perfodit ventrem, sperans in hoc obsequium se præstare deo, sed cum plagam sensisset, illico exclamauit, dicēs: Heu heu deceptus sum. Accurrentibus autē vicinis, & causam scisciantibus, cuncta narrauit, moxque miserabiliter vitam finiuit.

Alius quidā valde timoratę vitæ, cū informari nollet, in erroneā cōscientiā lapsus, dixit se desperare de venia, propter seueritatē iudiciorū dei, qui similiter laqueo se suspendens, interiit.

Tertio, quidā presbyter castissimæ vitæ fuit, ita vt nec probatæ vitæ fœminis loqui auderet, verū cum ad beatā Mariam in eremo peregrinari disponeret, virgo quędam sancti propositi eidē se sociauit, vt hac occasione diu conceptam deuotionem sibi colloquendo reuelaret. Sed, proh dolor, post longa tandem colloquia in carnis vitium sunt collapsi.

Altera etiam quædā virgo per omnia probatissima mihi nota, cùm non poneret modum deuotioni suæ, eo quòd iugiter orare & contemplari vellet, in frenesim perpetuam cecidit.

Quædam etiam virgo cùm maritari nollet, ex magna deuotione à seculari conuersatione abstinere disposuit. Hanc inimicus in tantam auaritiæ facem depulit, vt de eius quoq; salute plurimum timeretur. Hæc, venerabilis domine, breuiter dixerim, vt è vicino ostenderem, quātum etiam periculum in sacris exhortationibus contingere potest, si non debitè applicentur. Ecce, ponamus ante nostros oculos quinque hos quos præfati sumus. Si primo dixerimus, quòd fortiter in via Dei ambulare debuerit, ecce inde occasionem propriæ necis accepit. Si secundo dicamus vt Deū timeat, ecce, inde in desperationem corruit. Si tertio dixerimus, proximū tuum ama sicut teipsum, ecce, propter hoc in luxuriam cecidit. Si quarto dixerimus, contemplationi insiste. ecce, hac occasione in amentiam peruenit. Si quinto dixerimus, vt prudenter se gerat in omnibus: ecce, propterea penè in auaritiam irremediabiliter lapsa est. Om-

est. Omnes hæ doctrinæ quàm sanctæ quàm deuotæ sint, sed his personis sic dispositis quàm sint perniciosæ, dat idem beatus Gregorius exemplum de pane qui vitam fortiorum robo rat & paruulorum necat. Similiter mediciua quæ nonnunquam vni morbum minuit, & alteri vires aufert: sic sacra scriptura est quibusdam odor vitæ in vitam, quibusdã odor mortis in mortem. Neque hoc ideò venit quasi sacra exhortatio mala sit, sed propter insufficientiam audientium, quæ communiter ex superbia pullulare solet. Nã sunt plerique qui quàm cito spiritum compunctionis sentiunt, statim se perfectos arbitrantur, neque vllius magisterij moderamini se subdere volunt, dicentes: Ego sum bonæ voluntatis, totum quicquid dico aut facio, cordialiter noto & c. quasi hoc sufficiat cõtra tot antiqui hostis versutias: & quia nunquam discipuli veritatis fuerunt, ideo facilè a spiritu erroris seducuntur. Nulla enim ars haberi præsumitur, nisi prius intenta meditatione discatur. Dicit quidam venerabilis doctor, quòd bonæ voluntati nihil est periculosius, si non recta ratione reguletur. Hoc est notabile & formidolosum verbum, & dat rationem quia de natura voluntatis est, quòd sit cæca, & de natura boni est quòd sit sui diffusiuum. Quæ igitur semper cæca est & vbiq; discurrere voluerit, quid illi restat, nisi casus continuus? Vnde Cyrillus de hoc dicit: Certe nil plus nocet, quàm aliorum spreto consilio, vt propria præcipit voluntas ambulare, qui suæ tantùm voluntati credit in cunctis quæ facit, finem odibilem adinueniet. Exempla de hoc sunt infinita. Igitur qui securè ambulare desiderat, non sibi confidat: neque Deum tentare debet, quasi ipse sibi desuper scientiam infundere meritò teneatur, quia ipsum amoroso corde quærit, hoc nanque & ipse dedit. Sed neque de hoc sibi blandiri quisquam poterit quòd bonæ voluntatis est, quasi hoc à se habeat, sed solicitè pensare debet, quomodo talentum sibi diuinitus datum dignæ expendat gratiæ, dignè cooperando sciens quòd non omnia charismata simul donantur in sua plenitudine, sicut nec impetu vno virgultum excrescit in arborem robustam, sed omnia tempus suum habẽt, & per determinatas moras regulatissimè vnumquodque tendit ad sui cõsummationem. Est igitur consilium omnium sanctorum patrum, qui de moribus scripserũt, quòd homo bonæ voluntatis, quærere debet virum aliquem disciplinatum & in sacra pagina bene doctum, cui totũ cor suũ &

propositum plenè reuelet, à quo mandata viuendi accipiat, quæ etiam tam diu diligenter obseruet, donec ipso licentiante, aut certe Spiritu sancto reuelante ad altiora se transferat. Hic nãque vir heroicus siue spiritualis omnia diiudicat, naturam cõsiderat, propositum explorat, & iuxta hoc quod viderit expedire, singula moderatur. Cuius etiam consiliis tanquam diuinis est obtemperandum, quia in eo habitat Spiritus sanctus. Qui de his dubitat, legat regulam beati Hieronymi ad Eustochium. & epistolam ad Demetriadem, & alia eius opuscula: similiter Augustini, Benedicti, Bernardi, &c. & si aliter inuenerit, quod non puto, mendacij me arguat. Verum vt per quotidiana exẽpla id probẽ, ad oculũ ista videmus in scholis virtutum, id est, approbatis religionibus, vbi de his omnibus diligenter inquiritur, nec quisquam in feruore nouitio permittitur ambulare, iuxta motum capitis sui, quasi securus sit de omnibus, eo quod habuerit bonam voluntatem, sed secundum regulas sanctorum Patrum instituitur in omnibus. Et qui sic procedit, securè procedit & proficiet, non tamen sine grandi labore & tentatione quotidiana. Quia tentatio est vita hominis super terram. Et Adæ dictum est: In sudore vultus tui vescêris pane tuo. Specialiter autẽ virtutis exercitium est circa difficilia: quare meritò ad hoc idoneus magister, scilicet, qui scientiam & experientiam eius habuerit, quia teste S. Gregorio: Ars artium est regimen animarum, Dicitur notanter idoneus magister, quia multi reperiuntur consultores fallaces, inflati spiritu arrogantiæ, aut auaritiæ, & multos seducunt. Heu quot homines simplices & bonæ voluntatis perierunt per tales simulatores? Dicam breuiter rem quæ mihi accidit. Cùm aliquando in adolescentia mea visitassem quendam solitarium laicum, qui iugi clausura sedebat in quodam conclaui seorsum, & ab eo verbum ædificationis interrogassem, inter multa consilia quæ dixit. hæc, aut similia verba adiunxit: qui vult esse perfectus Christianus, debet vendere omnia quæ habet, & dare pauperibus, & ostiatim mẽdicare sicut Christus fecit: & nihil amplius curare de scripturis, quia scripturæ confusæ sunt propter multiplicitatem glosarum, & bonum esset quod vniuersæ glosæ comburerentur. Hæc & similia miser ille verbosi tando dogmatizauit. Cúmque diligentius cogitassem de his, quia adhuc ignarus eram huius artiæ: quidam presbyter dixit mihi, Ne cures de phãtasiis il-

Nup-

Nuper quendam fabrum similiter docuit, qui cũ omnibus distractis mendicare cœpisset, vniuersi maledixerũt ei, dicẽtes, Cur mẽdicare vis cũ forti membra habeas ad operandũ? redi ad officiũ tuum. Quid plura? Tandẽ cùm nil sibi à quoquã daretur, ne quid manducaret, inueniret, desperatione tactus in flumen se præcipitans submersus est. Similia plura de talibus legũtur. Ecce venerabilis domine, quãta est astutia antiqui hostis, etiã cõtra homines bonæ voluntatis. Quare summopere vobis præcauẽdũ est, ne in laqueũ eius incidatis. Placeat reuerẽtię vestrę hoc aduertere, quod cõmuniter dicitur: religiosi possunt se facilius iuuare contra tentationẽ inimici ꝓpter multa, &c. Hæc est etiã sẽtẽtia beati Bernardi, & Hieronymi. Ratio est, quia semper alieno arbitrio dirigũtur, nec quicquã de voluntario habent. Peccatum autem est adeo voluntarium, quod si non esset voluntarium nõ esset peccatum.

De mala libertate canonicorum secularium. CAP. II.

Hinc concluditur, quod verus obediens vix potest peccare: ex quo vlterius per oppositum cõcluditur, quod qui nõ vult obedire, vix potest benefacere. Iam quæso, reflectite hæc super statum vestrum. Quid est quod quidam ita vitare solẽt sicut obedientiam? cum venia loquor, nonne hæc est quotidiana vox dominorum canonicorum paucis exceptis? Nos liberi sumus, nemo nobis præcipere habet: nos cũ domini simus, nolumus vt præcipiatur nobis, sed ipsi aliis præcipere debemus. Nunquid serui sumus? Ach male liber est, qui diaboli seruus est. Nonne vulgariter dicitur, Quanto stirps nobilior, tãto ceruix flexibilior? Quid de sua generositate tales habẽt gloriari, quãdo nec diuino nec humano iudicio vlla in eis ingenuitatis indicia reperiuntur? Iã dictũ est, quod nobilitas vera siue secularis siue spiritualis, cũ promptitudine obediendi soleat agnosci. Itẽ vlterius sequitur, quod si verus obediens facilius potest vitare peccatũ, econtra qui non vult obedire facilius potest peccatũ vitare, imo penitus nõ potest, quia diabolus eũ ad omne malũ impellit, quem nullo discipli næ fræno alligatũ cernit. Prona est nãque omnis ætas ad malũ. Igitur venerabiles domini, si vultis serioſe vestrã salutem procurare, cauete ab hac mala libertate, cauete & a falsis & imperitis magistris: per hæc duo pene totũ mundũ diabolus post se trahit. Tollantur è medio ista duo, scilicet pertinacia obediendi, & fallacia erroneorum magistrorũ: quid vlterius

periculi

periculi remanebit in orbe terrarum? Si cuncti magistri bene docerent, si cũcti discipuli bene obedirent, nonne reformatus esset mundus? hîc tota difficultas, hîc totius vitæ Christianæ perfectio latet. sed absit hoc, dicit libertas mala, vt sic me alteri subdã, quod nihil mihi reseruẽ, viuit dominus, ego pariter cõsiliabor, ego quod placet faciam, alienũ non audiã, nisi fortè illum qui loquitur mihi placẽtem. O periculum periculorum nimis super omnes filios Adã effusum, quod vtique paucissimi effugiunt, scilicet electi perfecti in timore Dei. Et vt breuiter dicatur: Via lata ad gehennam est mundialis ista libertas, pro qua penè omnis homo certat vsque ad mortẽ, iuxta vulgatum prouerbium: Libertas præualet auro. Videamus exemplum familiare, Nauis in mediis fluctibus sine gubernatore, nunquid verè libera, an non? Si verè libera est, ad portũ securè perueniet: sin autem, submergetur? Sic est omnis homo, qui diuinis legibus non est institutus, nunquam aliquis talis est saluatus, quia à diabolo possidetur, ad cuius voluntatem vinculis prauæ consuetudinis tenetur irretitus. O vtinam viderent singuli quod vidit beatus Martinus. Cũ enim aliquando veniisset ad palatium cuiusdã tyranni, vidit quendam marmum dæmonem sedere super collum eius instar equitis, eumque ipsum duxit quocunque volebat. Simile beata Brigida vidit. Cùm quidam superbi prælati ascendissent super equos pompaticos, quod toties Æthiopes quidã ascenderunt super colla ipsorum: Sic miser homo decipitur, putans quod suam impleat voluntatem, & nescit quod diaboli seruit impulsibus ad omne malum. Hæc sunt stipendia malæ libertatis quãdo scilicet vnusquisque facere delectatur, quod sibi propria voluntas suadet, quem cõmuniter diabolus quodam quasi hæreditario iure facile sibi seruire cogit. Ecce quod homo summè diligit & appetit, hoc summè sibi perniciosũ est, propriã scilicet adimplere volũtatẽ, vt nemo ei dicere possit, cur sic facis? aut, ab illis abstineto &c. quia hac libertate oĩbusq; vitiis exponitur.

Quid sit secundum carnem viuere. CAP. III.

VNde Apostolus ait: Si secundum carnem vixeritis, moriemini. Vbi sic dicit beatus Augustinus: Ille secundum carnem viuit, qui secundũ seipsum viuit, id est, pergit quò vult dormit quando vult, & quandiu vult, loquitur quicquid vult, manducat & bibit quando vult, & quantũ vult, ridet, iocatur, ociatur prout vult, occupatur quando vult, & in quibus vult, quicquid

quicquid naribus suaue est quærit, quicquid auribus blãdum, quicquid oculis delectabile, quicquid corpori suo iocũdum, exercet & prosequitur. Delectatur in vestimentis curiosis, & epulis splendidis, & domibus gloriosis. Quid multa? Omnia desideria carnis suæ exquirit, & perficit sicut vult & quando vult. Qui sic viuit, absq; omni dubio æterna morte morietur, vbi nunquã quicquã habebit ex his quæ vult, sicut exemplificat dominus in euãgelio de diuite epulone, qui hîc omnia ad nutũ habuit prout voluit, sed postea vnã guttã aquæ obtinere nõ potuit pro refrigerio linguæ suæ in tãta pœnalitate cõstitutus, in qua adhuc est vsque hodie, & in æternum manebit, nec vnquã gutta illa ei dabitur. sed iugiter peius habebit. Ecce venerabilis domine, quàm insensati sunt, qui hîc de mali libertate gloriantur, non volentes submittere collũ suum iugo Christi, qui dixit: Discite à me, quia mitis sum, & humilis corde: Tollite iugũ meũ super vos, & inuenietis requiẽ animabus vestris. *Cũ quibus cõuersari debet canonicus secularis.* CA. IIII.

IGitur pensate diligenter statum conscientiæ vestræ, quomodo viuitis, & quomodo quotidie viuatis, & quales sint cum quibus conuersamini: quia ex hoc magna dependet portio status vestræ. Dicit nãque spiritus sanctus, spiritus vtique veritatis, qui neminẽ fallit, per os prophetæ: Cum sancto sanctus eris, & cum viro innocente innocens eris. Et cum electo electus eris, & cum peruerso peruersus eris. Vbi dicit glossa: Ex cõuictu mores formantur. Nam qui tangit picem, inquinatur ab ea: & qui terit herbam odoriferam, percipit suauitatem eius. Quia revera vita humana, non est ludus puerorum. Ecce, vt plane loquar vobis, quia presbyter & canonicus estis, non licet nisi cum spiritualibus conuersari quia de eleemosynis viuitis, & ideo omnino debetis vos aptare, vt sitis dignus & gratus mediator inter deum & homines. Hoc enim clericus sonat quasi de hoc seculo acceptus, & sorti domini mancipatus. Igitur cũ deo & spiritualibus vitis erit conuersatio vestra, si rectè viuere vultis. Itẽ nõ sufficit qualitercũq; viuere, sed sicut canonicus, id est, regularis. Canon enim dicitur regula: inde canonicus, id est, regularis. Dicitur autem regula, quia regit, & secundum quam aliquis bene regulatur ac dirigitur.

Qui non vult regi & dirigi, non est canonicus. CA P. V.

IGitur qui non vult regi nec etiam dirigi, ipse nõ est canonicus. Si autem nõ est canonicus, tunc cora deo nõ potest le-

uare

uare fructus præbēdæ, cuius titulū falso noīe possidet. Quòd si leuauerit, peccat, & ad restitutionē corā Deo tenetur. Et si restituere nō valet, tūc diuina iustitia ipsum æternæ seruituti adiudicabit, si in hac vita, dū adhuc tēpus habet, cōdignā pœnitētiam nō egerit. Hoc omnib⁹ modis est tenendū, ꝙ impossibile est, ꝙ vnus quadrās iniuste leuatus, apud Deū sit in oblatione, sicut apertè Euangeliū dicit: Si vadas cum aduersario tuo in via, cōpone te cū illo, ne forte tradat te iudici, et iudex exactori, & exactor mittat te in carcerē. Amen dico tibi, non exibis inde, donec vltimū quadratē reddas. Verè hoc est formidabile verbū cunctis qui leuāt grandes reditus ecclesiarū iniustè. Aut si iustè leuāt, si tūc diligēter nō student orare, & alia debita ecclesiastica facere prout tenentur. Vos autē venerabilis domine, qui spiritu Dei tactus, nō dissolutè, sed canonicè viuere vultis, supradictū Psalmistę verbū in principio positū, diligēter aduertite, scilicet, Sic psalmum dicā nomini tuo in seculū seculi, vt reddā vota mea de die in diem. Faciāt alij quicquid velint, vos iugiter ruminate hui⁹ versiculi efficaciā, & vtinā in tantum vobis familiaris iste versiculus fiat & dulcescat, vt quoties cāpanæ sonitū auditis, deuotè eum submurmuretis, dicēdo sic, Psalmū dicā nomini tuo. Hoc enim suaue colloquium inter Deum & animā deuotā non in vacuum trāsibit, sed magnam gratiā reportabit. Potest etiā iste versiculus, secundum quosdam expositores sic ordinari (retrograde enim legatur in cōstruendo) videlicet, Sic reddā vota mea de die in diem, id est, per singulos dies, vt psalmū dicam nomini tuo in seculum seculi, id est, merear te laudare in æternum, Et hîc sensus est planior quàm primus, vterque tamen bonus.

Quilibet canonicus aut vicarius, primò debet intentionem suam dirigere ad dominum Deum, CAP. VI.

PRo cuius versiculi maiori explanatione quātum ad propositū, est aduertendū, quod duo possunt in eo cōsiderari, quæ cuilibet canonico bonæ volūtatis, aut vicario, siue parochialis ecclesię rectori, imò vnicuiq; spirituali viro ac bonę volūtatis Christiano sunt præcipuę necessaria. cuilibet secundū proportionē status sui. Primū est directio intētionis, secūdum exequutio operis. Igitur loquēdo secundū propositum nostrū, dicim⁹ ꝙ quilibet canonicus aut vicari⁹ primo debet intētionem suā dirigere ad dominū Deum, vt quicquid facit, ad gloriā Dei ordinet, & hoc notatur, cū dicitur, Psalmū dicā nomini

nomini tuo. Plures nãque psallunt & bona opera faciunt, non ad Dei gloriam, sed ad suam, quærentes laudẽ ab hominibus, aut lucrũ temporale. Hi tales nõ soluunt vota sua, sed furãtur, quia illi cui debent, subtrahunt fallaciter, & sibiipsis reseruãt, licet inutiliter, quia se quærũt, & nõ Dei honorem. Sed verus Christianus psalmum dicit nomini domini, nõ suo, quia considerat quòd ex se nihil est, & ideo domino totum tribuit, dicens: Nõ nobis domine nõ nobis, sed nomini tuo da gloriam. Quicquid enim sumus, & quicquid habemus tu largiris: sine te statim in nihilũ redigeremur. Tu sine intermissione aspicis nos, & nunquã obliuisceris creaturarum tuarũ. Et quia à te est totũ nostrum esse & posse, & scire & qticquid habemus: ideo meritò tibi à nobis debetur omnis laus, honor, virtus & gloria & gratiarũ actio, nunc & in seculũ seculi, id est, in æternũ. Vbi dicit sanctus Thomas in prima parte Summæ, quòd deus est in creaturis non sicut calor in aqua, sed sicut sol in aere, quia remota aqua ab igne, adhuc manet ad tempus aqua calida, sed remoto sole ab aere, statim aer tenebrescit, nec quicq̃ luminositatis remanet: sic Deus, si nõ continuò creaturam administraret, statim omnis creatura esse desineret. Et ergo meritò vniuersa creatura debet esse parata iugiter ad obediendũ suo creatori, sine quo nec ad momẽtum esse potest. Et hæc est principalis causa & primaria, quare Deo soli debetur honor & gloria, quia ipse est à nullo, sed omnia ab ipso sunt.

Quilibet canonicus aut vicarius debet aduertere quibus & qualibus debitor sit iuxta vocationem suam, & hoc, ad quod tenetur, debet opere implere CAP. VII.

Hæc autem contẽplatio iocũda in libro creaturarũ in imẽsum extẽdi potest, nec doctore opus habet, quia quasi violẽter ingerit se humanis sensibus, ita vt inexcusabilis sit omnis homo. Vnde dicitur in Iob: Interroga iumenta terræ, & docebũt te. Hinc secundũ Apostolũ: Quæcũque facimus, siue comedamus, siue bibamus, siue aliud quodcũque faciamus, omnia quidẽ ad Dei gloriã faciamus. Hoc autẽ nobis est vtile, non ei, quia nullius eget. Secundò etiã quilibet canonicus aut vicarius debet diligẽter aduertere, quibus & qualibus debitor sit iuxta vocationem suã, & hoc diligẽter opere adimplere ad quod tenetur, prout melius poterit, quia sibi nõ sufficit generalis quædam bona voluntas, sine operis executione, sicut dicit Dominus in Euangelio; Non omnis qui dicit mihi, domine

domine,

domine, intrabis in regnũ cœlorum, sed qui facit voluntatem patris mei. Et iterum: Qui custodit mandata mea & seruat ea, hic est qui diligit me. Est autem Dei mandatum, vt reddamus omnibus debita. Est autẽ quilibet canonicus triplex debitor, scilicet Deo, sibi, & proximo, de quibus multa scripta in sanctis libris reperiuntur. Sed quantum ad præsens sufficit, arbitramur, quod omnibus legaliter satisfaciat, si diuinum officiũ debitè persoluit. Si autem aliquid vltrà facit, illud supererogationis est, & hoc iam quod dicimus, vocatur debitũ ecclesiasticum: sed si aliunde se obligauerit ad partem, ad quod eũ ecclesia non astringit, hoc vocatur debitum personale, ad hoc etiam tenetur, si licitum fuerit & honestum.

Valde multa ad hoc requiruntur, quòd aliquis ritè officium diuinum persoluat, & quòd aliquis dignus habeatur diuinis interesse. CAP. VIII.

IGitur tota intentio debet ad hoc tẽdere, vt officiũ ecclesiasticum ritè persoluat. Et hoc tangitur in secunda particula prædicti versiculi, scilicet: Reddam vota mea de die in diem. Quæ verba multa includunt, quia valde multa requiritur ad hoc, quòd aliquis ritè diuinũ officiũ persoluat. Sicut & ià vulgariter dicitur, quòd plura necessaria sunt pauperi antequam diues fiat, etiã plura necessaria sunt vnicuiq; homini, antequi dignus habeatur diuinis interesse mysteriis, etiam beatissimis angelis paucdis. Hoc ideo sancti cõcorditer dicũt, quia est vltra hominẽ diuina tractare, imò vltra omnẽ creaturã. Et ideo diuinum officiũ iniungitur ecclesiæ ministris, & præcipuè episcopis & presbyteris, qui ab hoc Hierarchi dicuntur, id est, sacri principes diuinorũ mysteriorum. Alij ministri, quia his sociantur, & ad tam etiã pauenda sacramẽta subseruiunt sedulè, omni sanctitate & puritate fulgere debent, vt dicit beatus Augustinus, Cõtemplemini quid sit sancto populo Dei præesse, & considerate quale sit, sacramentis diuinis intistere. Altario placere debent, qui de altario viuunt. Et Episcopus instruendo ordinãdos, dicit quòd cum magno timore est ad sacros ordines procedẽdum, atque prouidendum vt cœlestis sapiẽtia, probi mores, & diuturna iustitiæ obseruatio ad id electos cõmendet. Ecce venerabilis domine, qualia sunt vota, & qualia esse debent quæ reddere oportet de die in diem quemlibet ecclesiasticum. De his beatus Gregorius pulcherrimũ librum scripsit, quẽ omnino suadeo sæpius legatis, scilicet Pastorale,

in quo

in quo inuenietis vltra quàm dicere valeo', cuncta saluti vestræ necessaria. Súma nanque discretione singulis (iuxta quod expedit) salutares largitur doctrinas.

Si aliqua de antiquis obseruantiis ecclesiæ sunt collapsa, potest canonicus laborare pro reformatione eorũ, vel in domo propria supplere illa per alia exercitia spiritualia. CAP. IX.

DE quotidiano autem exercitio specialiter nihil scribere possum, nisi quòd iuxta laudabilem vestræ ecclesiæ consuetudinem vos regatis in horis nocturnis pariter & diurnis. Quòd si aliqua de antiquis obseruãtiis collapsa sunt, potestis, quantum gratia vos adiuuerit, laborare pro reformatione earundem. Si audire alij noluerint, tunc quantum ad vestram personam attinet, poteritis in domo propria illa supplere per alia exercitia spiritualia, iuxta consilium discreti viri.

De regula canonicorum secularium, quæ in quibusdam ecclesiis habetur. CAP. X.

HAbetur etiam in quibusdam collegiis regula quædam canonicorum valde bona, olim in concilio Aquensi edita, & collecta ex dictis sanctorum. Sed nullum scio collegiũ hodie, in quo ita seruetur sicut in ea scriptum est. Et propter hoc quidam dicunt quòd abolita sit. Fortè hoc verũ est quo ad aliqua, scilicet refectorium, dormitorium, & similia posituia, sed quo ad alia quæ sunt iuris diuini, stabilis est & manet in æuũ. Ratio autem quare tam salubris regula abolita sit, suprà dicta est, quia pauci sunt, qui submittere volunt ceruices suas iugo disciplinæ, sed omnes libertatem affectant.

Qui hanc formulam studiosè seruauerint, etiam in seculo manentes, religiosam vitam ducere possunt. CAP. XI.

VOs autem venerabiles domini, qui per viam illam incedere vultis, quæ arcta est & ad vitã ducit, per quam pauci ambulant, diligenter eidẽ regulæ mores vestros conformate, quia optima est, & ex elegantissimis sanctorũ doctrinis cõposita, & ita discretè procedit, vt cuilibet bonæ voluntatis viro bene sit portabilis. Et quia fortè nõnulli sunt vobiscum qui libros istos aut non habẽt, aut propter paupertatẽ sibi procurare non valent, igitur ne illis charitas nostra desit, aliqua hîc annotare breuiter ex eisdem & aliis libris deuotis intendimus, per quæ suam cõuersationem regulare possint, vt coram Deo & hominibus in sanctitate proficiant. Quòd si studiosè hæc obseruauerint, absque dubio etiam in seculo manentes, religiosam

gioſam vitam ducere poſſunt Hoc autē præmittendum eſt, ꝙ ſecūdum diuerſas temporū vices, diuerſi modi viuēdi in clero fuiſſe narrantur, de quibus Gratianus in Decretis plura collegit, præcipue in cap. 1 2. q. 1. & aliis locis multis. In primitiua ſiquidem eccleſia nullus ad clericatū aut ſacros ordines admittebatur, niſi magna ſanctitate cæteros antecederet, omnino à cōuerſatione laicali ſegregatus, ſummáque religioſitate præfulgens. Nam tāta crudelitate & ſæuitia pagani tunc fidē perſequebantur, vt præeſſe nemo vellet niſi valde perfectus, quia teſte beato Gregorio: Quicūque erat prior in dignitate, prior trahebatur ad martyriū. Stetit autem hoc tempus annis penè trecentis, vſque ad Sylueſtrū & Conſtantinum magnū, in quo penè nullus honor & reuerentia fidelibus deferebatur, quia tunc erat apud vulgares ſcādaloſum eſſe Chriſtianū, ſed poſtquam Conſtantinus magnus, & alij principes tēpla idolorum ſubuerterunt & baptiſmum ſuſceperūt, cœpit Chriſtiani nomē in gloria eſſe apud cōmunem populum, & prohibitæ fuerunt occiſiones fidelium, vnde tūc fides maximè creuit. Idem autē Imperator volens eccleſiaſticos in honore eſſe, maximas poſſeſſiones eccleſiæ cōtulit, vnde clerici & pauperes ſuſtētarētur, quatenus cōmodius diuinis intereſſe poſſent & pro cōmuni populo diligentius orarent. Similiter & alij principes in diuerſis locis fecerūt, & extūc eccleſiaſtici ab his operibus vacare cœperūt, & ſedulè diuinis inſiſtere, viuentes de eleemoſynis fidelium. Videntes autem ſancti patres ꝙ grādis cōflueret multitudo, & ꝙ ſine aliquo vtili labore & occupatione cohabitare non poſſent, eccleſiaſticū officium, regulas varias, & diuerſos viuēdi modos inſtituerunt, vnuſquiſque prout ſpiritus ſanctus illi dabat. Nam beatus Hieronymus diuinū officium ordinauit Ambroſius hymnos & cantum ſuperaddidit: Pachomius, Baſilius, Auguſtinus, & alij regulas ediderunt. Maxima quoque tūc ſanctorum eremitarum & monachorū multitudo extitit. Fuitq; tunc vix aliqua differētia inter religioſos & clerum, quia nondum erat iſta ſolēnis profeſsio inſtituta, quæ hodie in monaſteriis frequētatur. Verū ſucceſſu temporis & charitate frigeſcēte, hæc generalis ſanctitas valde cœpit declinare ſingulis abeūtibus poſt cōcupiſcētias ſuas, in tantū quod cœpit diuiſio apparere inter eccleſiaſticos. Ita ꝙ quidā nominabant ſe canonicos, quidā monachos, prætextu cuius magna ſuperbia & auaritia in clero ſurrexit. De quib⁹ Gregorius ſæpe

mentio-

mẽtionem facit in dictis suis,& alij. Huic autẽ pestiferæ abusioni sancti patres occurrere volentes,& clerũ ad pristinũ statum prouocare cupientes,regulam quandam canonicorum in Cõcilio Aquensi tempore Ludouici Imperatoris magno cum moderamine ex antiquorum dictis collegerunt,præcipientes, vt qui in monasteriis viuere monachico more non vellent huius regulæ institutis omni conscientiæ securitate se tradere possent. Sed rursum ab hac sancta regula ita desperabiliter ecclesiastici nũc defecerunt, vt vix aut nullo modo possibile sit, quod vnquam reduci possint, impleturq; hodie illud propheticum. Et erit sicut populus,sic & sacerdos.

Canonicis & vicarijs bonæ voluntatis,malitia huius tẽporis obesse non potest,faciant melius quòd possunt, & solicitè ambulent cum Deo suo,& salui erunt. CAP. XII.

VErum qui bonę voluntatis sunt,illis malitia temporis obesse non potest. Faciant melius quòd possunt, & solicitè ambulent cum Deo, & salui erunt, quod vt facilius possint, septem solicitudines, circa quas bona voluntas occupare se debet,aduertent.

De debita exterioris hominis compositione,tam in loquendo, quàm comedendo. CAP. XIII.

SOlicitudo igitur prima bonæ voluntatis ad hoc tẽdere debet,vt exteriorẽ hominẽ debitè cõponat,tam in loquendo quàm comedendo,bibendo,ambulando,&c. quatenus quicũque mores ipsius considerat,ædificetur & dicat: Ille est disciplinatus vir & vtilis in officio ecclesiastico,quia omnes sanctã vitam in eo vident. Hæc autem compositio morum inter simplices & mundanæ vitæ homines maximè est necessaria, quia facillime scandalizãtur, quando vel parum clerici ad libertatem extrinsecam declinant. Econtra autem,quando vidẽt eos maturè incedere, & timoratè conuersari in omni castitate & sobrietate,tunc maximè ædificantur & venerantur eos.

De sobria mẽsa,& cibis simplicibus mediocribusq; CA. XIIII.

SIt igitur mensa frugalis,de cibis simplicibus,non nimis delicatis, nec nimis grossis, sed mediè temperatis, quia hoc expedit ad sanitatem corporis.

De ieiunijs temperatis. CAP. XV.

IEiunia sic temperare studeat,vt non lasciuiat, nec etiam deficiat in seruitio domini. Hoc nanque tentator omnino nititur persuadere,vt aut nimis homo repleat ventrem, aut etiã

m indi-

indiscretè abstineat, sed medium est tenendum.

De habitu. CAP. XVI.

SIt habitus humilis, non nimis vilis nec nimis pretiosus, sed mediocriter honestus, sine omni curiositate, longus & amplus, ne forma corporis more secularium appareat foris. Potest autem duplicem vestitum seruus Christi habere, vnum meliorem pro diebus festiuis, alium deteriorem pro diebus ferialibus. Color autem sit niger, vel griseus, vel etiam blaueus, sed non sanguineus aut subuiridis, vt non dicatur ei, quod diabolus improperauit cuidam: Si plus posses, plus faceres.

De loquutione. CAP. XVII.

SInt verba pauca, rationabilia & vtilia, non vana, non otiosa, non superflua, non risoria, nō detractoria, non scurrilia, non maledica, non inuerecunda, non litigiosa, nō clamorosa, sed suauia, religiosa & gratiosa, vt dicit Salomon: Sapiens in verbis seipsum amabilem facit, gratia autē stultorum effunditur. Item: Verbum dulce multiplicat amicos, sermo autem durus suscitat furorem Item Hieronymus: Beata lingua est, quæ nō nouit, nisi de diuinis sermonē texere. Verū nō hæc sic sunt intelligēda, quasi nunquā sit licitum vti verbis iocundis & solatiosis, quia secūdum omnes morales, Vir sapiens & timoratus pro loco & tempore potest virtuosē aliquādo rigorem remittere, & hoc maximè pertinet ad verba iocunda, in quibus hæc debent omnino vitari, vt scilicet non sint inhonesta, nociua aut detractoria. Et hæc remissio debet fieri, quando omnia seriosa sunt persoluta loco & tēpore debito, & cū talibus personis, quæ ex hoc non scandalizantur, & tali intētione, vt hac recreatione fortius valeat ad seriosa virtutis opera redire. Exemplum horum legitur de sancto Ioanne Euangelista, & de sancto Antonio, quorum hæc sententia est, quōd expedit aliquādo contēplationem intermittere propter infirmitatem naturæ, vt postea melius ad spiritualia videda animus redire valeat, sicut arcus distentus fortius iaculum proiicit, quàm cui sine intermissione tensus tenetur. Vnde Augustinus dicit: Volo tandem vt tibi parcas: Nam sapientem decet interdum remittere mentis aciem rebus agendis intentam.

Medium semper est tenendum. CAP. XVIII.

ET sicut suprà dictum est de Ieiunio, sic & hīc de hoc solutio virtuoso dici potest, ꝙ diabolus nititur hominem ducere ad duo extrema, scilicet vt sic feruēter bonis operibus insistat,

ſiſtat, quatenus totaliter inutilis fiat, vel quòd ſine intermiſſione ludis ac ſolatiis vacet, & alia bona opera negligat. Sed medium eſt tenendũ, & hæc regula optima eſt, & vbiq; applicanda, quia virtus in medio conſiſtit. Iuxta illud: Ne quid nimis, Ne quid minus, Mediũ tenuere beati. Et teſte B. Bernardo: Diſcretio eſt auriga virtutum, ſine qua virtutes ſunt vitia.

De reformatione interioris hominis. CAP. XIX.

SOlicitudo ſecunda bonæ voluntatis ad hoc tendere debet, vt etiam interiorẽ hominẽ reformare ſtudeat, vt ſcilicet velit quæ Deus vult eum velle, ſciat quæ vult eum deus ſcire, & recogitet ſiue memoretur quę vult eum deus cogitare Et hic eſt maior labor, neq; vnius diei, ſed qui nunquã incipit, nunquam perueniet, Igitur inuocato diuino auxilio, totaliter nos propter imminentẽ talem neceſsitatẽ ad hoc opus præcingamus. Magni nanque meriti eſt huic negotio inſudare, quãuis nõ pro voto idipſum acquiratur quod intenditur. Sciendũ eſt igitur, q̃ internus noſter homo triplici morbo eſt infectus, id eſt, tria ſemper concupiſcit, quæ ſemper deberet ſpernere. Et hîc oritur omnis illa difficultas proficiendi in virtutibus, quã boni viri ſentiunt etiam vſq; ad mortem, quidam maius, quidã minus. Hoc eſt quod dicit beatus Paulus: Video aliam legem in membris meis, repugnantem legi mentis meæ.

De bello legis Dei, cõtra legẽ diaboli in vno homine. CAP. XX.

ECce bellũ mirabile in homine, vnũ cõtra vnum. Lex Dei cõtra legem diaboli. Lex Dei dicit, Cõtemne omne quod eſt in mundo, & adhere præceptis domini creatoris tui. Contra lex diaboli dicit, Nihil ſit tibi curæ de inuiſibilibus, ſed ſtude delicias corporis tui habere, & honorẽ huius mundi, & diuitias ad omnem copiam. Iterũ lex Dei dicit: Caue ne audias eam, ſed mihi obtẽpera: quia omne quod eſt in mũdo, vanum eſt, nec mundus te iuuare poterit, nec ſeipſum. Cõtra lex diaboli dicit: Ne permittas te decipi, quia omnia grauia ſunt: ego autem habeo tria quæ ſunt tibi vtilia valde & delectabilia, ſcilicet omnia concupiſcibilia carnis, & oculorum tuorum, & pompam huius ſeculi, exercere te in iſtis, & fœlix eris.

De triplici concupiſcentia. CAP. XXI.

EX hac triplici radice oritur omne malum, & ideo primus labor hîc debet inchoari, vt hæc triplex concupiſcentia, carnis videlicet, oculorum, & vanitatis quod eſt ſuperbia vitæ, non quidem radicitus extirpetur, quod eſt impoſsibile, ſed

cõculcetur,ne herbã peccati germinet:ſicut videmus quòd via quę frequẽter pedibus teritur,nõ producit gramina,quãuis ra dicẽ intus habeat,ſed ſi nõ calcatur,tũc ſtatim vireſcit. Sic anima quæ ſemper exercetur in via mandatorũ dei, nõ producit mala opera,quãuis inclinationem malam intus adhuc habeat, ſed ſi tepeſcit ab operibus bonis,tunc cõcupiſcentia mala quæ intus dormiuit,euigilat,& in opus prauum foras erumpit.

De elõgatione ab occaſionibus concupiſcentiarũ. CAP. XXII.

IGitur ſtudioſè præcauẽdum eſt, ſi homo ad internã pacem cupit peruenire, quod elonget ſe ab omnibus occaſionibus quæ has cõcupiſcentias ſolent prouocare, ſicut boni religioſi faciunt, qui per caſtitatẽ & ieiunia,& diſciplinas,& vigilias ac labores quotidianos mortificant concupiſcentias carnis,& maximè fugiẽdo otium & familiaritates & colloquia mulierũ,& per paupertatẽ voluntariã mortificant cõcupiſcentias oculorum,per obedientiã & ſubiectionẽ mortificãt appetitũ ſuperbæ inclinationis huius ſeculi,cui proxima eſt occaſio omnium peccatorũ,quæ dicitur libertas ſecularis,quæ nullo iugo diſciplinæ vult ſubdi. Contra inſidias vitiorum,quod periculoſiſſimum eſt,ſicut apertè apparet de milite inſano & fatuo, qui ci alium percutere nõ poteſt,inſuper nec ſibiipſi prouidere vult, vt armis ſe muniat contra hoſtium tela, huic nihil reſtat, niſi mors acerba,& finis ſine honore. Sic omnis homo (qui in via Dei vult ambulare ſecundũ propriã voluntatẽ, & non præcauet ſibi ab occaſionibus peccatorum) periclitabitur. Et datur exemplum de Dauid,qui idcirco in adulteriũ cecidit,eo quod oculos non cuſtodiuit, & in numeratione populi ſimiliter grauiter deliquit,quia informari noluit. Si in his tantus propheta cecidit,quid nobis faciendũ eſt,niſi vt tota diligentia cuſtodiamus corda & corpora noſtra? Similia multa de aliis leguntur. Pax igitur cordis tunc acquiritur,quando mens gratia fortificata vitioſam inclinationẽ compeſcit, ne malum quod cupit, poſsit perficere. Non autẽ poteſt homo ex propriis viribus & de communi gratia,internum bellum penitus ſedare, vt nunquam malas inſinuationes aut immiſsiones ſentiat, ſed poteſt in tantum perficere,quòd huiuſmodi leuiſsimè vincat. Et datur exemplum de principe aliquo mediocri, qui etſi nõ poteſt hoſtes ſuos expellere de patria ſua,poteſt tamẽ eos ligare, captiuare aut humiliare,intantum quod nunquam ſine ſuo conſenſu aliquod dominium aut tyrannidem in ea exerceat. Hinc

dicit beatus Paulus. quòd nō debeat peccatū regnare in mortali corpore nostro. quasi dicat: Et si non potestis facere vt nō sit, tamen facere potestis vt non regnet.

De duplici remedio contra peccatum, CAP. XXIII.

ECce duplex remedium contra peccatū: vnum, vt se elongeret homo bonæ voluntatis ab occasionibus peccatorum Aliud, vt continuè & feruidè operibus bonis insistat.

Quòd homo regulam viuendi sibi eligat iuxta suæ naturæ & sui status congruentiam. CAP. XXIIII.

SOlicitudo tertia bonæ volūtatis debet esse, vt ex prædictis duobus, scilicet ex debita cōpositione exteriorū morū, & interno exercitio spiritualis deuotionis, aliquā sibi regulam viuendi eliciat, iuxta sui status & naturæ cōgruentiā, quā regulā vniformiter obseruet, & in ea vsque in finē laudabiliter perseueret. Hoc nanque est omniū sanctorū patrū consilium, cuius etiā exēplum in omnibus penè quæ sub cœlo sunt, videmus. Omnia nāq; habent naturā, & modum & cōsuetudinem & ordinē, sicut patet in sole, luna, stellis, plantis, bestiis, & aliis (quæ secundū naturā sunt) vniuersis quàm pulchrè, quàm ordinatè, quàm perseueratēr & vniformiter cuncta ,pcedunt & redeunt, currūt & recurrunt, crescunt & decrescūt: in solis autem humanis moribus irregularitas cernitur, & quia etiā nec ex natura, nec ex industria habet homo, vt suos actus regulare meritoriè possit, sed est dei gratia, ideo cōsidere sibi nullatenus debet, neq; sibi asscribere si aliquid boni fecerit, debet tamen facere quod in se est, vt tota natura & industria gratiæ cooperetur, ne vacua in se maneat. Igitur natura per gratiam nobilitata initiū est bonæ vitæ. Hanc cōmuniter dicunt sancti patres, bonā voluntatē. Voluntas nanque dicitur totus homo, propter imperiū quod habet super cæteras vires, & ideo in ea ponitur totū pōdus meriti & demeriti. Si homo cōsentit bono meretur: si malo, demeretur. Si bono cooperatur, amplius meretur, si malo, amplius demeretur. Ex quibus patet, quod homo bonæ volūtatis potest iugiter mereri, quādiu est in statu vitæ. Ratio est, quia potest actualiter bono consentire aut in bona occupatione se tenere. Hoc autē fit, quando regulariter viuendo omnia opera sua ordinat ad gloriam Dei, sic, aut aliter dicēdo: Iam volo dormire vel comedere, vel hoc vel aliud facere tali intentione, sicut hoc merito verus Christianus facere debet. Et cupio in omnibus placere Deo. Exēplum

huius datur de bonis religiosis, de quibus firma sententia est, quòd sine intermissione merentur, quia semper sunt in obedientia aliqua, quiuis nō laborent vel orent cōtinuè, quia nec hoc regula præcipit, sed quia se cōformant intentioni regulę. Igitur siue regula præcipiat siue consulat, aut laborādum, aut quiescendū, semper sunt in obedientia. Quare tā quiescendo quàm laborādo merentur, quia vtrunque ad virtutē pertinet, secūdū quod hoc Spiritus sanctus fieri mādauit Iuxta hæc formam quilibet ecclesiasticus vir. siue pastor fuerit parochialis ecclesiæ, siue canonicus, siue vicarius ecclesiæ collegiatæ, aut alter qualiscunq; abstractæ vitæ de patrimonio viuens: potest sibi legē statuere sanctorū regulis cōformem, & secūdū illam vniformiter viuere, sicut viuūt religiosi secundū regulas suas, iuxta consiliū discreti viri in spiritualibus experti. Hoc modo cunctæ religiones inchoatæ fuerūt. Vnde dicit beatus Bernardus, qui vult bene viuere, studeat vnū dic bene instituere, deinde adiungat secundū, deinde tertiū, & sic de singulis, donec paulatim ad bonā consuetudinē veniat. Bona autē consuetudo, fortitudinem subministrabit, qua acquisita, efficitur homo naturaliter virtuosus, quia vsus est altera natura. Ita fiet quod primò fuit intolerabile, per cōtinuationem efficitur suaue & quasi naturale, dūmodo à cœptis non desistat. Qui autē varijs exercitiis naturā suā distemperat, nūc illud, nunc aliud gustando, nunquam erit homo solidæ sanctitatis, sed vagus & profugus super terram, sibi & aliis onerosus, & vtilis nulli. Vnde dicit Helinandus, quòd bene viuere, est vniformiter viuere.

Quòd homo suam doctrinam ad practicam ponat. CAP. XIV.

SOlicitudo quarta bonæ volūtatis esse debet, vt postquā est diligenter informata, quid sibi expediat & quid nō, statim illud quod suæ naturæ & suo statui conueniens est, ad practicam ponat, sicut Sapiens ait: Quodcunque potest manus tua, instanter operare: Multi nanq; decepti sunt hac tentatione, dicentes, Quid habes festinare? sufficit tibi viuere, sicut cæteri viuunt, propitius esto tibi. Contra hanc tepiditatem oportet fortiter dimicare vnumquemq; qui in via dei vult proficere. Qui autem tepidus est, ad charitatis augmentum non peruenit, sed si quid habet, hoc ipsum perdet. vnde dicitur talibus per increpationem illud Nasonis: Militiæ species amor est, discedite segnes. Vt autem aliquid exemplaris bonæ vitæ nouelli canonici habeant, dictarium quoddam breue hīc adnotauimus,

tuimus, quòd nihilominus in aliis deuotis libris & authenti, cis regulis plenius reperitur. Protestamur quoq; nullum præiudicium per hoc velle nos offerre, aliis diuersis viuendi modis perfectioribus, quasi secutum esset ab altioris vitæ institutis ac regula ad hæc minima descendere, sed his qui adhuc instituendi sunt, ista quamuis exigua obesse non putamus.

De dilectione Dei & proximi. CAP. XXVI.

IN primis igitur, secundum consilium beati Augustini, diligatur dominus Deus super omnia, & proximus infra Deũ, & ad Deum, & propter Deum. Et ex ista dilectione & propter conseruandam & augẽdam hanc dilectionem omnia alia exercitia fiant tam spiritualia quàm corporalia. Deinde inuocato diuino auxilio, dicat hæc aut similia verba in oratione: Domine qui me ex nihilo creasti, & vsque in hanc horam perduxisti, tibi gratias ago, rogans vt omnia præterita peccata mea deleas, & deinceps à peccatis præserues, vt reliquum tempus vitæ meæ tibi valeam plenè dedicare.

De confessione CAP. XXVII.

ET quia teste Augustino, initium bonorum est cõfessio malorũ. Ideo quilibet placere Deo cupiẽs, studeat diligenter ad minus semel præteritam vitam discutere, & omnia integrè cõfiteri, de quibus eum conscictia remordet, quatenus securitate adepta, anima quietior existat. Quòd si ex toto vna vice nõ possit se plenè recolligere, tunc paulatim potest hoc supplere per tempus subsequẽs, donec serenitas oriatur in corde,

De proposito obseruãdi formã viuẽdi conceptã. CAP. XXVIII.

SÆpe igitur concepta, potest hanc professionem facere in oratione sua, Misericor dissime domine susci pe me ad gratiam tuam, & à malis vniuersis præserua, vt bonum propositum quod dedisti, vsque in finem meritoriè valeam perducere. Propono nanque hanc viuendi formam obseruare quantum infirmitas mea mihi permittit, quatenus iuxta consilium sanctorum patrum, in statu gratiæ tuæ iugiter inueniar, siue dormiam, siue vigilem, siue comedam, siue bibam, siue laborem, siue quiescam, siue aliud quodcunque faciamita tamen quòd si hunc viuẽdi modum in parte vel in toto dimittã, non volo alicuius criminis esse reus apud te, sed liberè facere & liberè dimittere prout placet. Si autem vult se voto obligare, tũc potest sic dicere: Promitto tibi domine quòd sic, & sic volo tibi seruire per hunc annum, vel duos, vel tres, vel omnibus

diebus vitæ meæ, donec aliud melius inspires. &c sed hoc ego non consulo quod huiusmodi votũ leuiter emittat, nisi cũ magna deliberatione & præuia experientia, quia quamuis sit maxime meritorium, tamen in libertate ista qua communiter ecclesiastici nunc viuunt, exceptis religiosis, vix est possibile quod continue vnus modus viuendi à quoquam possit seruari, sicut apud religiosos fieri solet. Verùm faciat vnusquisque iuxta gratiam sibi desuper datã. Qui parcè seminat, parcè & metet. Conuertat se etiã toto corde ad beatã Virginem, & ad proprium angelũ, & ad alios sanctos ad quos eũ deuotio magis inclinat pro implorando auxilio contra spirituales nequitias, quia quando antiquus hostis percipit quod aliquis vult sibi à peccatis cauere & ad Deum se conuertere, tunc fraudes multiplicat. sed qui in domino sperat, cuncta superat.

Qua hora surgendum sit. CAP. XXIX.

SOlicitudo quinta quã habere debet homo bonæ volũtatis iuxta propositũ nostrum, hoc est, vt secundum apostolicam doctrinã per singulos dies exhibeat corpus suum hostiam viuentem, beneplacitũ, rationabile obsequium suum, vt sicut seruiuit prius peccatis in immunditiam, sic iam studeat seruire iustitiæ in sanctificationẽ. Ad Dei ergo gloriam taliter potest se instituere, quod sic dormitũ eat de sero, vt euigilare assuescat de mane hora tertia, & surgẽs aliquid boni meditetur, videlicet de futuro iudicio, quomodo tũc omnes euigilaturi sumus. Deinde vestiẽdo se potest aliquid boni legere, Psalmum: Quid multiplicati sunt & c. aut aliud quod placet. Et si aliqua illusione se meminit pollutũ, percutiat pectus suum cum proposito confitendi, aspergẽdo se aqua benedicta, & sic ad oratorium vadat, & debitum suum soluat, sicut melius potest.

De horis beatæ Virginis. CAP. XXX.

SOlent communiter deuoti ecclesiastici permiscere horas beatæ virginis Mariæ horis canonicis singulas singulis. Persolutis ergo matutinis de beata Maria virgine, si aliquod tempus habet ante pulsum matutinarũ tempore, potest se spiritualiter occupare in bonis meditationib⁹, de passione domini, qualẽ noctẽ agnus ille mansuetus pro nobis pertulit, &c.

De pulsu ad matutinas. CAP. XXXI.

CVm autẽ ad chorum pulsatur, statim exeat venerabiliter cum omni grauitate & alacritate, ne cum vltimis veniat.

Quo modo homo se habere debeat in ingressu ecclesiæ & chori. 31

Intran-

INtrando ecclesiam se humiliet quantum potest, dicēs cum publicano: Domine, propitius esto mihi peccatori. Nō sum dignus accedere. Et sic accedat reuerenter inclinādo se ad altare, & crucifixum, & maximè ad venerabile sacramētū. Tandē ad stallum suū veniens, cogitet quare venerit, & cōsideret quòd ad nihil aliud, quàm vt in cōspectu sanctorū angelorum psallat domino. Et ergo fabulationes omnino vitet & signa ludicra, totúsque si intētus his quæ tunc cantātur aut legūtur. Et memor esse debet, quòd nō solū debitor est ad verba distinctè pronuncianda vel audiēda, sed etiā tenetur facere debitā diligentiā ad intelligentiā & aduertentiā eorū quæ proferuntur.

De distractione mentis. CAP. XXXIII.

INsuper & præcauere debet, ne distrahatur, ita quòd totum propositū suum sit, velle totaliter se occupare cū diuinis, & si tūc distractio interuenerit, excusatur. Et quàm cito deprehendit se alienatū, statim recurrat toties quoties. Finitis matutinis gratias agat Deo, ascribēdo ei, si quid benefecerit, & de negligentiis veniā petat. Et si tempus patitur, potest domum ire pro necessitatibus suis, semper illud obseruando, vt silentium seruet, donec missam celebrauerit vel audierit, nisi fortè loquendo pauca verba pro necessitate occurēte vel vtilitate.

De prima CAP. XXXIIII.

ET deinde legat Primā de beata Maria, præparando se ad primā diei in ecclesia persoluendā, sicut suprà de Matutinis. Si verò tunc capitulū tenetur, diligēter se obseruet, ne in verbis excedat, semper inuocando Spiritum sanctū, quia aliàs ibi citius peccatur, quā aliquod bonū agatur. Si tamen aliquid apertè contra Deum, & iustitiam, & fraternam charitatem ibi dicitur, tunc benignè pro suo interesse, dicat, sibi talia nō placere, dando rationem suauiter ne alii scandalizentur.

Quomodo canonicus in capitulo se habere debeat. CA. XXXV.

ET est notādum, quòd diabolus maximè nititur in capitulis furorē suscitare vt Missas subsequentes impedire possit. Quare videtur quòd negotia cōtentiosa alio tempore tractentur, ne deuotio celebrātium impediatur. Post capitulum si potest habere confessorem, libenter confiteatur.

De præparatione ad Missam. CAP. XXXVI

DEinde ad Missam se præparet, siue celebrandam, siue audiendam prout secum dispositum fuerit. Et si celebraturus est, aut communicaturus, tunc inquantum potest, obliui-

scatur

scatur omnium præteritorũ, & ad deuotionẽ se summo studio applicet, vt dignum est, quatenus tanti sacramenti fructus deo sibi propitio efficaciter percipere mereatur. Sũt præterea diuersorum patrum scripta de venerabili sacramento, & Missæ celebratione. quodcunque magis conuenit, hoc eligat.

De tertia, sexta, & nona. CAP. XXXVII.

AD tertiã, ad Sextam, & ad Nonã, deinde iuxta ritũ ecclesiæ suæ similiter præparet se sicut iã dictũ est de Prima. Nec op° est hîc plura documẽta apponere pro viris maturis, q & qualia pueris in scholis proponũtur, ne dominis venerabilib° iniuriã facere videamur. Sufficit meminisse illius Ambrosiani, hoc est, pulchritudinẽ viuendi tenere conuenientiã cuiq; sexui & personæ reddere. Hic ordo gestorum optimus, hic ornatus ad omnem actionem accommodus. & illius Augustini: In omnibus motibus nostris nil fiat, quod cuiusquam offendat aspectum, sed quod nostram deceat sanctitatem.

De sobrietate prandij, & de benedictiõe mẽsæ. CAP. XXXVIII.

DEmũ finitis diuinis, quãdo prãdendi tẽpus aduenit, cum omni sobrietate & grãtitudine cibũ sumat, semper Benedicite præmittẽdo flexis genib°, vel reuerẽter stando. Eleemosynã aliquã corporalem (si facultas adest) faciat, similiter & spiritualem, scilicet: De profundis, cum collecta pro animab° in purgatorio detentis. Similiter pro afflictis & tribulatis aliquid potest breuiter mente tractare, prout dominus dederit.

De modo in comedendo. CAP. XXXIX.

MOdũ in comedendo teneat, quẽ B. Benard. describit, vt scilicet tractim cibũ & potũ sumat, singulos morsellos bene masticando quia tunc dulcius sapit, nutrit melius & digeritur salubrius. Omnino memor sit sanctorũ angelorũ præsentiam adesse, in quorum conspectu se reuerẽter habere debet.

De lectione in mensa. CAP. XL.

FAciat etiã sibi aliquid legi de diuina scriptura, vt non sola fauce corporalẽ cibum sumat, & mens suo ferculo fraudetur. Si verò lectorem non habet, tunc ponat librum ante se, & quantum potest, legat pro habenda memoria spiritualium.

De conuiuijs. CAP. XLI.

CONuiuia, & hospites, & nundinas, & dedicationes, & concursus hominum studeat euitare, quia teste beato Hieronymo, Sunt quasi quædam cathenæ voluptatis, & qui talia diligit, Christo displicet. Si tamen hospites pauperes aut religiosos

gioſos habuerit, aut viros boni teſtimonii, qui eum à bono propoſito non retrahant, laudabile eſt.

De aliqua abſtinentia à carnibus, ouis, & lacticiniis. CAP. XLII.

TEr i qualibet ſeptimana, eccleſiæ ieiuniis exceptis, à carnib⁹ poteſt abſtinere. Itē ſextis feriis à lacticiniis, & ouis abſtineat, niſi infirmitatis, aut alia cauſa rationabilis obſiſtat.

De gratias facto prandio dicendis, & de dolendo propter exceſſum in cibo vel potu. CAP. XLIII.

FActo prandio, gratias dicat, ſimul dolēdo, ſi in modo à mē ſura exceſsit, quia ſecundū ſententiam B. Auguſtini, Rarò poteſt debita mēſura ſeruari. Ait enim: Certo quotidie aduerſus manducandi concupiſcentiam & bibendi, & quis eſt qui non rapitur aliquantulum extra metas neceſsitatis:

De dormiendo poſt prandium. CAP. XLIIII.

DEinde poteſt pro recreatione quaſi ſpatiando tranſire ſine magno motu, quia hoc eſt ſanum. Eccleſiaſtici enim qui volunt ſolicitè ſuū officium exercere, non habent tempus pro groſsis operibus faciendis. Et ergo debent ſe diligentius regere in dictis quotidianis, ne in diuino officio inhabiles fiant. Poſt hæc, ſi naturæ ſuæ conuenit, poteſt parum quieſcere, & maximè in æſtate, ne caput grauetur.

Quid faciendum ſit poſt dormitionem vel ſpatiationem, vſque ad veſperas. CAP. XLV.

RElíquum tēpus vſq; ad veſperas poteſt liberè expendere, ſicut placet, videlicet, ſcribendo, legendo, carpentando. aut in hortulo aliqua plantando, ſiue cum familia colloquēdo de cura rei familiaris & neceſſariis domus, ſemper illud obſeruando, ne cor nimiū elongetur à deo, quia aliàs difficulter redibit in priſtinā deuotionē. Si autem ſentit ſe grauatum, tunc poteſt honeſta colloquia & ſolatia admittere, ſicut ſuprà dictū eſt. cùm autem veſpertinum tempus aduenerit, tunc præparet ſe, ſicut dictum eſt de aliis horis. Similiter de completoriis ſuo modo iuxta ritum, & morem eccleſiæ ſuæ, &c.

De cœna. CAP. XLVI.

DEniq; ſi cœnādū eſt, procedat, ſicut dictū eſt de prādio.

De collatione quando ieiunatur. CAP. XLVII.

SI verò ieiunium extiterit, tunc ſecundum conſuetudinem poteſt aliquid parum guſtare, ſiue de ſpeciebus, ſiue de torta cum potu competenti.

Quòd ſobria ſit cœna. CAP. XLVIII.

Semper

SEmper tamen obſeruandũ eſt,quòd cœnâ frugaliſſt & ſo bria,alioquin multa incõueniẽtia ſentiet,Mirũ eſt dicere, quomodo nõnulli de eleemoſynis pauperũ ventrem replent vltra quàm digerere poſſunt. Quod ſi gratis huiuſmodi delicíæ darentur,fortè ſimplex malu eſſet,ſcilicet corporis debili tatio.Nũc autẽ animæ grauamen accreſcit,pro eo quod vix aliquis poteſt ſatisfacere p eleemoſynis, etiã ſi tãtũ extremũ victũ & veſtitũ inde ſuſciperet, Quid ergo de iactura hac tã grãdi tot epularũ & deliciarũ ? De hac ſunt horrẽdæ ſentẽtiæ B.Hieronymi & Bernardi: Verũ qnilibet onus ſuũ portabit.

Quòd quidam poſt cœnam non loquuntur. CAP. XLIX.

COmpleto deniq; die quorundã mos eſt , quòd nihil poſt cœnam loquantur,ſed ad oratorium feſtinãt pro exerci riis ſpiritualibus,& hoc videtur ſatis perfectum nec omnibus datum eſt,qui poteſt facere,faciat.

Non eſt incõueniens poſt cœnã cũ familia honeſtè recreari. CAP.L.

SI,autem honeſte recreari voluerit cum familia,non eſt inconueniens,

Antequam ad lectum ſe ponat homo, colligat, quomodo diem expenderit,& de negligentiis veniam petat. CAP. LI.

QVo facto antequa lectũ petat,diligenter ſe recolligat quomodo diem expenderit,de negligẽtiis veniã petendo,& ſi aliqua notabilia peccata(licet venialia) inueniat, ſe admiſiſſe diligenter aſcribat,ne obliuiſcatur, vt in craſtinũ ea confiteatur.De bene autem geſtis gratias agat , ſimul rogans Deum,vt futuram noctem ſibi ſalubrem , & in puritate & caſtitate,& ſine omni dæmonum infeſtatione periculoſa tranſire concedat,quatenus iterum mane ſurgens, denuo ipſum cum omnibus ſanctis laudare mereatur.

Iacens in lecto,aliquid boni cogitet,donec obdormiat. CAP. LII.

IAcens etiam aliquid boni ſtudeat cogitare,donec ſimul cũ ſancta cogitatione obdormiat.

De perſeuerantia in bono. CAP. LIII.

SOlicitudo ſexta timorati viri iuxta formulã illam eſſe debet,pro perſeuerãtia in bono quod incœpit, ſecũdũ illud ſaluatoris:Qui perſeuerauerit vſq; in finẽ,hic ſaluus erit.Vn de dicit B.Gregori⁹:Incaſſũ bonũ agitur, ſi ante vitæ terminũ deſeratur,quia fruſtrà velociter currit qui priuſquàm ad metã venerit,deficit.Variis nãque modis nititur antiquus hoſtis quẽlibet impedire,ne bonũ inchoet,ſed multò ampli⁹, ne

inchoata

inchoata cõsummet, sciẽs, q̃ sola pseuerãtia coronã meretur.

Vitandæ sunt occasiones recidiuandi. CAP. LIIII.

HInc apud religiosos (qui in schola virtutum quotidie versantur) pœnaliter inhibẽtur omnes occasiones recidiuãdi, scilicet quod nõ debent cũ personis secularibus cõuersari, etiã sub prætextu pietatis, quod nõ debẽt egredi sine notabili causa fores monasterij. Insuper & volũtarie magnas pœnas sibi imponũt, si hæc & alia trãsgrediantur. Professionẽ etiã solẽnem faciunt in cõspectu ecclesiæ pro quadã conformatione omniũ quæ in regula traduntur: quatenus vniuersi sciant, eos debitores omnium quæ in ea scripta sunt. Ecce quàm suspecti sunt habẽdi qui contrariũ docere volunt, quod scilicet obseruantiæ regulares sint minus perfectæ, propterea quia necessarie cogant ad bonũ: non enim vident quam sit prona humana infirmitas ad malũ, etiã post votum. Sancti nãque patres multiplici experientia edocti, huiusmodi regulas & statuta pœnalia ex instinctu Spiritus sancti ediderũt, ne filij eorũ deinceps occasionẽ inuenirent redeundi ad vomitũ. Vnde dicit beatus Hieronymus: Principiũ spiritualis operis si nõ sit matura prouisio, solet subsequi quoddã carnale. Dei tẽpla Spiritus sancti vasa, nisi diligenti seruentur custodia, prostibula fiunt.

De tentationibus. CAP. LV.

HÆc quia ita sunt, summopere timendũ est sæpe dictis canonicis aut vicariis, ne ab initio decipiantur propter vitæ libertatẽ. Tãto enim plures occasiones habet diabolus eos tentandi, quanto sunt magis indifferentes ad omnia. Si tãto periculo dimicant cũ eo boni religiosi, qui summa custodia sunt præmuniti, quid putamus laboris habebunt, qui penè soli sunt cum eo conflicturi? Verũ non ista dicimus quasi soli religiosi securi sint & alij nõ, cũ scriptum sit: Fidelis Deus qui non permittit suos tentari vltra quàm sufferre possunt. Sed ad auisandũ de magnitudine periculi, quia reuera vt cætera taceamus, plurimos vidimus deiectos ãstutia serpentis, quos bonum nimium spectabiles reddebat. Nec mirũ, qui enim (vt plerũque accidit) de via peccatorum cõuertitur ad statum pœnitentiæ, nec in schola virtutũ exercetur, nec magistros idoneos habet: aut si habet, non omnino perfectè eos audit, & quotidie tot scãdala & exẽpla mala ante oculos cernit, totq; circumuolantes spirituales nequitias patitur. Quid, inquam, mirũ si talis faciliter relabitur in id quod deseruit? Multa igitur solicitudine

ne opus est pro perseuerãtiæ dono. Quicunq; igitur præscriptã formulã aut aliã tenere voluerit, nõ putet id se suis viribꝰ posse, quantũcũque etiã facilis appareat, sed ad dominũ iugiter clamet, vt ipse det bonũ initiũ, melius medium, & optimũ finẽ: & si gratia arriserit, semper sit pauidus ne eam amittat.

Cùm anima fugere incipit ad Iesum, statim irasci & sæuire incipit inimicus. CAP. LVI.

QVia teste Augustino: Magnũ est donũ, quando delectat bonum, alioquin nisi diuina misericordia iugum alleuiauerit, importabile esset. Vnde Origenes: Antequã sermo Dei audiatur, non est tẽtatio vel tribulatio, sed vbi signũ belli prædicationis tuba ostẽdit, tribulationum pugna insurgit. Hoc autem quare sit, dicit B Augustinus: Quia cũ anima incipit cõ fugere ad Iesum, statim contra eã irasci, & sæuire incipit inimicus. At vbi anima quæ vitiis seruiebat ad culmina virtutum se contulerit, persecutionẽ patitur vitiorum. Hinc scriptum est: Fili accedens ad seruitutẽ Dei, sta in iustitia & timore, & prepara animam tuam ad tentationem. Verũtamen iste timor & labor non sine gaudio est, sicut B. Iacobus dicit.

Adhuc de tentationibus. CAP. LVII.

OMne gaudiũ existimate fratres, cũ in varias tentationes incidentis. Hinc Hieronymus ait: Nullũ puto in hac vita sine tentatione viuere, cui fortè si vna tollitur, mox aliã securius expectet. Hoc autem debet esse consolatorium vniuersis, qui tentationibus exercentur, quod dicit beatus Gregorius: Hostis noster quanto magis nos sibi rebellare conspicit, tanto amplius expugnare contendit. Eos enim pulsare negligit, quos quieto iure se possidere sentit. Et illud Augustini: Non est maior tentatio, quàm nulla tentatione pulsari. Hinc dicit sanctus Thomas notabile verbũ: Multi grauiter ceciderunt in aduersis, sed multò plures, & multò grauius ceciderũt in prosperis, eo quòd tẽtatio quãdoq; sentitur in aduersitate, sed raro in prosperitate. Verbi gratia: Cùm aliquis increpatur, affligitur in corpore, molestatur in rebus vel amicis, sentitur tẽtatio siue motus impatictiæ, indignationis, vel odij. Cũ verò diligitur, laudatur, honoratur, tunc sentitur extollentia & inordinata mentis delectatio, nec attẽdit miser homo quãtũ sibi placeat indebitè, qui aliis placere se credit. Et quãto minus & rarius sentitur tẽtatio, tãto minus & rarius, & tato difficilius tentationi resistitur, quare etiã homo facilius vincitur.

De fraterna

De fraterna correctione & emendatione per bona exempla, & bonas exhortationes. CAP. LVIII.

SOlicitudo ſeptima boni viri, & præcipuè illius qui in ſacris ordinibus conſtitutus eſt, eſſe debet pro ſalute aliorũ, vt ſcilicet ſuo bono exemplo & exhortatione alios à peccatis trahat, & ad bonã vitam ducat, & præcipuè illos qui ei cõmiſſi ſunt, aut quibuſcum viuit. Hoc nanque eſt maximè meritoriũ, ſimul & iuſtum. Quia qui aliquãdo prauo exemplo, aut fortè negligentia ſua alios fuit cauſa dãnationis, iam ſtudere vtique debet, vt aliquos rapiat de faucib⁹ inimici, & ad ouile Chriſti perducat. De hoc ſic dicit B. Auguſtinus: Nõ tantum curemus habere bonam conſcientiã, ſed etiam bonã famã quantũ in nobis eſt, propter exẽplum aliorum. Itẽ Gregorius: Qui in occulto bene viuit, ſed alieno profectui minimè proficit, carbo eſt. Qui verò in imitatione ſanctitatis poſitus, lumen rectitudinis in ſe multis demonſtrat, lãpas eſt, quia & ſibi ardet, & aliis lucet. Hæc autẽ emendatio non ſecurè fit, niſi præuia oratione, & cũ omni cõpaſſione, & in mãſuetudine. Iuxta illud Pſalmi. Corripiet me iuſtus in miſericordia, & increpabit me. Item: Quoniã ſuperueniet manſuetudo, & corripiemur. Correctio tamẽ prælatorũ requirit aliũ modũ nõnunquã propter circũſtantias occurrentes. Sed ſimplex clericus aut presbyter, nihil debet vltra facere quàm Apoſtolus dicit, vt ſcilicet procedat in ſpiritu lenitatis, ſeipſũ cõſiderãdo humiliter, ne in ſuperbiã eleuetur, & corruat. Poteſt autẽ ſic, aut aliter dicere: Miror ſatis de meipſo, q̃ nõ amplius ſtudeo emẽdare vitã, cũ quotidie video mortẽ appropinquare, & cùm neſcio quãdo reſpõſurus ſum tremẽdo iudici, de ſingulis quæ feci, aut cogitaui. Hæc, & ſimilia ſolẽt prouocare nonnullos ad cõpunctionem. Quòd ſi nullũ cõpunctionis ſignum oſtẽdunt, tũc ſi piè eos vult admonere, poteſt ſic aut ſimiliter dicere: Bone amice, ſi velletis, libẽter dicerem vobis aliqua, quæ in corde meo diu portaui. Et tunc proponat ei, in quibus eſt defectuoſus, ſemp̃er benignè, quia aliter nõ recipiet, ſi iracũdus & indignabundus, emẽdator apparet. Verũm, quia ſunt quidã qui huiuſmodi præludia non poſſunt ſufferre, ſed magis rotũdo modo volunt alloqui, ſed neſcio ſi in ſpiritualibus deſeruiat, ſcio quòd taliter ſolent loqui: Ego ſum ſimplex & planus, nõ poſſum me ita ſapienter habere &c. Sed cõſideret vir ſenſatus, quàm ſint proni ad irã, ſi defectus eorũ rotũdo modo proferãtur. Dicunt quidã ſe libenter

benter recepturos informationẽ, & idipsum petunt, sed cũ res ad effectũ venerit, inflamantur, irascũtur, & nonnunquã peiores fiunt, quàm ante fuerũt. Modestiã igitur est in talib. magis cõgrua, quãuis aliter quidã putãt procedẽdũ, verũ quomodocũq; procedatur, dũ frater emẽdatur, satis est. Dixit quidã venerabilis pater in eremo: Dæmon nõ expellit dæmonẽ, sic vir passionatus nõ curat passionatũ. De hac autẽ materia, sunt multa dicta sanctorũ patrũ, quæ hoc vnanimiter cõcludunt, quod fraterna correctio securè fieri nõ potest, nisi multa discretione sit salita. Et sicut nemo leuiter prorumpere debet in propriã laudẽ, sic nec in aliorũ correctionẽ, quia alios rectè increpare, & se dignè laudare difficillimũ est apud imperfectos.

FOrmulã hanc viuendi Deo dicatis viris & clericis secularibus in cuiusdam nõ postremi nominis Bibliotheca satis opportunè repertã, synodalibus his nostris statutis subnectere, nec inconsultum, nec ab re videbatur tanquã nostro negotio quod agimus, in longo tempore diuexata ecclesia nostra Hildesemen. reparanda, nõ vsqueadeo dissimilem, & alias nec absurdam nec ineptam, quandoquidem eandem & ab sanctis patribus, tum ad Dei gloriã, tum pro salute animarum studiosè cultam maximóque pretio habitã cognouimus. Atque ó si ab illis in hunc diẽ eisdem huius formulæ legibus ita inhæsum atque inuigilatũ extitisset (vt meritò debebat) quantum ab illis diuagatũ, declinatúmque est, proculdubio status ecclesiasticus multo melius audiret, longéque prius atque felicius res eius omnes haberentur, quàm dũ ita incertis legibus pro suo arbitrio quisque præ decorũ status sui & viuit & degit. Cæterum cùm modernus secularium canonicorũ status sit animarum periculis plenus, & à statu gratiæ plurimũ elongatus, ideo valde consultũ esse videtur, vnicuique seculari canonico desideranti in ea vocatione qua vocatus est (hoc est in ecclesia illa, in qua præbendatus est permanere, & animã suam saluã facere) vt supradictã viuendi formulã diligenter attendat, ac iuxta possibilitatẽ suam ad practicã ponat & obseruet. Est enim debito secularium canonicorũ statui, prout præsentis patitur qualitas temporis optimè conueniens. Porrò etiã cæteri seculares clerici, præcipuè vicarii aliique presbyteri, & in sacris cõstituti, eandẽ regulam vel formulã animaduertant. Nam & ipsi in ea modum viuendi sibi congruum descriptum habent.

FINIS.